

VELIKA
PRATIKA

1927

Članom in poverjenikom Vodnikove družbe.

Za leto 1926. je izdala Vodnikova družba naslednje štiri knjige, ki jih prejmejo člani potom g. poverjenikov:

Velika Pratika za leto 1927.

Vlad. Levstik, **Kladivo pravice.** Povest.

Juš Kozak, **Beli mecesen.** Povest.

Iz tajnosti prirode.

Vsak član prejme knjige pri poverjeniku, pri katerem se je vpisal. Oni člani, ki so se vpisali naravnost pri Družbi, prejmejo knjige pri poverjeniku svojega kraja, ali pa pri Družbi v Ljubljani. Pri tej pa le tedaj, če ni v njihovem kraju poverjenišтва in če pošljejo Družbi poštnino in odpravnino v znesku 7 Din.

Vse stroške za pošiljatev denarja in prejem knjig morajo glasom družbenih pravil člani povrniti poverjenikom.

Istočasno z razdelitvijo knjig **se začne vpisovanje za leto 1927.** Članarina za leto 1927. znaša za Jugoslavijo 20 Din, za sosedne države 34 Din in za Ameriko 1 dolar.

Nabiranje članov se vrši potom nabiralnih pol in nabiralnih knjižic, ki so priložene vsaki pošiljati knjig. Nabrani denar naj se pošilja po priloženih položnicah **sproti Vodnikovi družbi v Ljubljano.**

Nabiranje naj se vrši čim hitreje, zaključiti pa se mora (po družbenih pravilih) koncem marca in ostanek denarja z nabiralnimi polami vred poslati do 10. aprila 1927. v Ljubljano.

Na naročila brez denarja in na naročila po 10. aprilu 1927. se družba ne bo mogla več ozirati.

V knjigarnah veljajo posamezne družbene knjige:

Velika pratika za leto 1927. . . . 12 Din.

Vlad. Levstik, **Kladivo pravice** . 12 Din, v platno vezano 20 Din.

Juš Kozak, **Beli mecesen** 12 " " " " 20 "

Iz tajnosti prirode 12 " " " " 20 "

V Ljubljani, v septembru 1926.

Vodnikova družba.

Stanje vloženega denarja nad 200 milijonov dinarjev

Telefon št. 16.

Ustanovljena l. 1889.

Poštni ček št. 10.533.

Mestna hranilnica ljubljanska

(Gradska štedionica)

v Ljubljani, Prešernova ulica
sprejema vloge na hranilne knji-
žice kakor tudi na tekoči račun,

in sicer proti najugodnejšemu obrestovanju. Hranilnica plačuje zlasti za vloge proti dogovorjeni odpovedi v tekočem računu najvišje mogoče obresti.

Jamstvo za vse vloge in obresti,

tudi tekočega računa, je večje kot kjerkoli drugod, ker jamči zanje poleg lastnega hranilničnega premoženja še mesto Ljubljana z vsem premoženjem ter davčno močjo. Prav zaradi tega nalagajo pri njej sodišča denar nedoletnih, župnijski uradi cerkveni in občine občinski denar.

Naši rojaki v Ameriki nalagajo svoje prihranke največ v naši hranilnici, ker je denar tu popolnoma varen.

Stanje vloženega denarja nad 800 milijonov kron

Fabiani & Jurjovec

v Ljubljani, Stritarjeva ulica 5

*se priporočata
slavnemu občinstvu pri nakupu
blaga za obleke.*

Največja izbira svilenih šerp
in rut, perja, puha in žime.
Popolne opreme za neveste.

*Postrežba solidna.
Nizke cene.*

Domača tvornica za kuhinjske posode

prodaja v lastni trgovini

bakrene, medene in
aluminijaste izdelke.

Za vsako posodo se jamči,
zato najboljši in najcenejši nakup.

„Jugometalija“

Kolodvorska ulica števil. 41.

Mestna hranilnica v Kranju

obrestuje hranilne vloge po

5%

vloge na tekoči račun po dogovoru tudi višje,
in sicer brez odbitka rentnega in invalidskega
davka, katera plačuje hranilnica iz lastnega

Stanje vseh hranilnih vlog nad 22 milijonov dinarjev

Ljubljanska kreditna banka

v Ljubljani, Dunajska cesta

Delniška glavnica:
50,000.000— dinarjev.

Brzojavni naslov:

Banka Ljubljana

Telefon št.: 261, 413, 502, 503, 504.

Banka je bila ustanovljena l. 1900.

Skupne rezerve ca.:
10,000.000— dinarjev.

Podružnice:

Brežice, Celje, Črnomelj, Krauj,
Maribor, Metković, Novi Sad,
Ptuj, Sarajevo, Split, Gorica, Trst

Agencija: Logatec.

se priporoča za vse bančne posle.

Industrija platnenih izdelkov d. z.
o. z.

v Jarsah, p. Domžale (Slovenija).

Žel. postaja Jarše-Mengeš. Telefon: Domžale 9.

Proizvaja

surovo in beljeno platno

od najpreprostejše vrste do najfinejših damastov,
dalje cvilih, gradl za žimnice, jadrovino, različne
ponjave, prevlako za preproge itd.

Tvrđka A. Volk

v Ljubljani, Resljeva cesta 24

priporoča

najfinejšo pšenično moko

po ugodnih cenah.

**Gospodinje, šivilje,
obrotniki, pozor!**

Doslej v mate-
rialu in izdelavi
nepreosljivi
šivalni stroji

**z 10 letnim
jamstvom**

se dobivajo po najnižjih
cenah v najmodernejših
opremah za rodbine,
šivilje, krojače in čevljarje pri tvrđki

Iv. Auerhammer
Ljubljana, Kolodvorska ul. 3.

Prodaja se tudi na obroke!

KNJIGE, BROŠURE, ČASOPISE, VSAKOVRSNE
TISKOVINE ZA DRUŠTVA, TRGOVCE, OBRTNIKE,
INDUSTRIJCE IN DENARNE ZAVODE, DELNICE,
BARVOTISKE, LEPAKE, POSETNICE IN DRUGO

IZDELUJE LIČNO IN POCENI

DELNIŠKA

D. D. V LJUBLJANI

BRZOJAVKE: DELTISK

TISKARNA

MIKLOŠIČEVA C. 16

TELEFONSKA ŠT. 132

Ustanovljeno leta 1879.

Ključavničarstvo

Telefonska številka : 553.

AVGUST MARTINČIČ

v Ljubljani, Rimska cesta št. 14

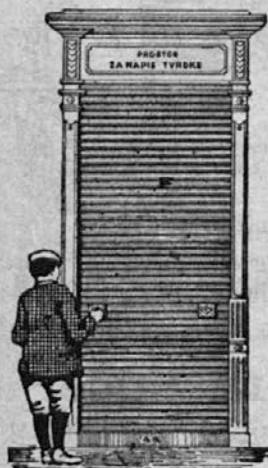
prvo in edino podjetje za napravo
jeklenih valjčnih zastorov v Sloveniji

se priporoča za napravo novih valjčnih zastorov in za njih popravo,
kar izvršuje po konkurenčnih cenah; vse pripadajoče blago ima
stalno na skladišču.

Nadalje se priporoča za izdelavo

solčnih plah, vsakovrstnih okrižij od preproste do najbogatejše
izvedbe, škarjastih omrežij, železja za štedilnike, raznovrstnih
ventilacij, raznega okovja, železnih vrat in oken, okroglih železnih
stopnišč, predpečnikov iz železa in iz bakra.

Stalna zaloga štedilnikov v priznani vestni in
solidni izvršitvi. — Avtogeno varenje in rezanje.

44197

VELIKA PRATIKA 1927

IZDALA IN ZALOŽILA VODNIKOVA DRUŽBA V LJUBLJANI

NATISNILA DELNIŠKA TISKARNA, D. D. V LJUBLJANI (ODGOVOREN MIROSLAV AMBROŽIČ)

030024146

Nekaj imen in njih pomen.

Okrajšave: ang. (anglosaški), ar. (arabski), g. (grški), h. (hebrejski), l. (latinaki), p. (perzijski), stn. (staronemški), šv. (švedski).

Abel, h. di, minljivi
Abraham, h. oče množice
Adam, h. ilovnjak, človek
Agata, g. dobra, blaga
Agneza (Neža), g. čista, krotka
Aleksander, g. zaščitnik
Aleš, g. pomočnik
Ambrož, g. nesmrtni
Ana, h. ljubka
Andrej, g. hrabri
Anton, l. neprecenljivi
Avgust, l. vzvišeni
Baltazar, p. svetli knez
Barbara, g. tujka
Benjamin, h. sin sreče
Cecilija, l. slepa
Daniel, h. Bog, moj sodnik
David, h. ljubljani
Edvard, ang. zvesti čuvar
Egon, g. kozar
Elija, h. Jehova je moj Bog
Emil, l. Mili
Ferdinand, stn. Zaslužni
France, stn. Svobodni
Gabriel, h. Božji mož
Gašper, p. zakladnik

Gregor, g. budni
Gustav, šv. junak
Henrik, stn. gospodar
Helena, g. jasna
Hubert, stn. slavni
Hugon, stn. vznositi
Ida, stn. izvrstna
Izak, h. sin smeha
Jakob, h. petodržec, pozneje rojeni
Janez, Ivan, h. milostivi
Jožef, h. Bog naj doda, rastoči
Julij, g.-l. mladostni
Karel, stn. močni
Kilian, kelt. duhovnik
Ksaver, ar. sijajni
Luka, l. svetli (ali host-nik)
Ludovik, stn. slavni borec
Marko, l. bojeviti
Margareta, g. biser
Marija, ar. morská grenkost, — zvezda, sirsko: gospodarica
Martin, l. bojeviti
Matej, h. Jehovin dar
Matija, g. božji dar

Mihel, h. kdo je kot bog?
Nikolaj (Miklavž), g. zmagovalec
Olga, rusko junaško ime
Oskar, ang. božji borilec
Otokar, stn. velikodušni
Pavel, g.-l. ponižni
Peter, h. skala
Rahela, h. pohlevna, ovčica
Rafael, h. Bog zdraví
Rebeka, h. debelušna
Rudolf, stn. žejen boja in slave
Ruta, h. lepa
Salomon, h. miroljub
Simon, h. uslišanje
Sofija, g. modrost
Štefan, g. ovenčani
Tereza, g. lovka
Tomaž, h. dvojček
Urh, stn. bogati
Uršula, l. medvedka
Vencel, stn. prosluli
Viktor in Vincencij, l. zmagovalec
Viljem, stn. močni zaščitnik

Domnevno vreme leta 1927. po stoletnem koledarju.

Vreme bo bolj vlažno in precej toplo, večkrat celo soparno. Mila pomlad nastopi kasno in je dobra za vse sadeže. Če ne bo predelgo trajala pomladnja mokrota, bo poletje gorko in soparično; za jako deževno pomladjo pride rado suho vroče poletje. Jesen je spočetka gorka in krasna, postane pa pozneje tako hladna, da je treba zgodaj pokriti vinograde. Ne prehuda zima je skraja sušna, s svečanom pa tako mokra, da napravi voda marsikod mnogo kvare in da polja kakor tudi živali občutno trpé.

Dozdevno vreme v posameznih mesecih.

Prosinec.

Mraz prejšnjega meseca vztraja do 7., nato sneg, 9. do 15. mrzlo, potlej do konca mehko.

Svečan.

Do 4. mežavo, 5. lepo, 6. in 7. zelo neprijetno, 8. do 12. hud mraz, 13. mlačen dež, ki prinese povodnji; od 27. do konca ostro, vetrno, sneg in neugodno.

Sušec.

Od 1. do 22. večidel mrazno in nevšečno, megleno in ostro; proti koncu se malo ublaži.

Mali traven.

1. in 2. vetrovno in deževno, od 3. do 10. sneg, veter in mraz; 14. in 15. lepo, 22. dež in piš, potem nestanovitno, slana in zmrazal do konca.

Veliki traven.

V početku prav gorko, 7. grom, nato deževje do 17., zatem vedro, a vetrovito; 25. do 29. ostro, potem lepo do 31.

Rožnik.

Do 21. lepo in toplo, potem do konca vsak dan grmenje in padavine ter vobče neugodno.

Mali srpan.

Od 1. do 3. temačno, 4. mraz in zvečer nevihta, nato lepo do 12. Od 13. do 17. deževno, na kar pride vreme za sušilo, vmes pa včasih hudourni dež.

Veliki srpan.

Do 9. deževno, potem vedrina, za njo zopet moča do 19. Od 20. do 23. lepo in gorko, nato do konca meseca zdržema dež.

Kimavec.

Od 1. do 10. jasnina, od 17. do 25. oblačno, hladno in vlažno, zatem pa do konca lepo vreme.

Vinotok.

1. in 2. lepo, 3. močna grmljava, nato neprijetno in mokrotno do 9., od 10. do 29. lepo, potem pa led; 31. oblačno.

Listopad.

Neugodno in oblačno do 5., tri dni prav čisto, od 9. do 18. mrzel dež, ki preide v sneg, tako da se mesec zimsko neha, zlasti zadnje dni je prav mraz.

Gruden.

1. in 2. hud mraz, potem sneg, 8. dež, 10. zmrazne in se zjasni; od 21. do 25. neprijetno, poslej mrzlo.

Navadno leto 1927

Ima 365 dni, začne se s soboto in se konča s soboto.

Astronomski letni časi.

Pomlad se prične dne 21. marca ob 15. uri 59 min.
Poletje se prične dne 22. junija ob 11. uri 22 min.
Jesen se prične dne 24. septembra ob 2. uri 17 min.
Zima se prične dne 22. decembra ob 21. uri 18 min.
Ure se štejejo od 1 do 24, t. j. od polnoči do polnoči.

Godovinsko število.

Zlato število	9
Epakta ali lunino kazalo	XXVII
Solnčni krog	4
Rimsko število	10
Nedeljska črka	B
Letni vladar	Venera.

Nebesna znamenja.

Pomlad:		Jesen:	
oven	♈	tehtnica	♎
bik	♉	škorpion	♏
dvojčka	♊	strelec	♐
Poletje:		Zima:	
rak	♋	kozel	♈
lev	♌	vodnar	♊
devica	♍	ribi	♐

Premakljivi prazniki.

Sedemdesetnica 13. febr. Binkošti 5. junija.
Pepelnica 2. marca Sv. Trojica 12. junija.
Velika noč 17. aprila. Telovo 16. junija.
Križevno 23., 24., 25. maja. Srce Jezusovo 24. junija.
Vnebohod 26. maja. Prva adv. nedelja 27. nov.
Z zvezdico * označeni prazniki niso več cerkveno
zapovedani.

Državni prazniki.

Vidov dan 28. junija.
Ujedinjenje Srbov, Hrvatov in Slovencev 1. decembra.
Rojstni dan kralja Aleksandra 17. decembra.

Znaki za mesečne spremene.

Mlaj ☾ Ščip ali polna luna . ☽
Prvi krajec . . . ☾ Zadnji krajec . ☾

Mrki solnea in lune leta 1927.

Solnce mrkne trikrat, luna dvakrat. Po srednji Evropi se bo videl solnčni mrk 29. junija in mesečni mrk 8. decembra.

1. Obročasti solnčni mrk 3. januarja: pričetek mrka sploh ob 18^h 44', konec 4. januarja ob 0^h 1' zjutraj. Videli ga bodo v južnovzhodni Avstraliji, na Novi Zelandiji, na južnem Tihem morju, po južnih delih Južne Amerike in pokrajinah ob južnem tečaju.

2. Popolni mesečni mrk 15. junija: pričetek ob 7^h 43', konec ob 11^h 6'. Opazili ga bodo na Atlantiku, v Severni Ameriki, razen najsevernejših krajev, v Južni Ameriki, na Tihem morju ter v Avstraliji.

3. Popolni solnčni mrk 29. junija: začetek sploh ob 5^h, začetek popolnega mrka ob 6^h 20', konec popolnega mrka ob 8^h 26', konec mrknjenja vobče ob 9^h 46'. Popolni pomrak bo trajal 50 sekund. Mrk se bo videl po severni Afriki, Sredozemskem morju, po vsej Evropi, na Grenlandiji, v pokrajini severnega tečaja, po severni Aziji, po severozapadnem delu Severne Amerike in severozapadnem Tihem morju. Pas popolnega mraka se pričinja južno-zapadno od Irake, gre preko Liverpoola čez Angleško, po Severnem morju, stopi pri Stavangerju na Norveško, ostavi malo vzhodno od Severnega rtiča skandinavski polotok, se vleče skozi severno Ledeno morje blizu azijske obale, sega potem preko severovzhodnega konca Azije in se neha v Berinškem morju pri Aleutih.

4. Popolni mesečni mrk 8. decembra: pričetek ob 16^h 52', konec ob 20^h 18'. Viden bo na Tihem morju, v Avstraliji, na Indskem oceanu, v Aziji, Afriki, Evropi ter po severnih krajih Severne Amerike.

5. Delni mrk solnca 24. decembra: pričetek ob 3^h 10', največji mrak ob 4^h 59', konec ob 6^h 49'. Mrk bodo videli po južnih polarnih pokrajinah.

Vremenski ključ

po zvezdoslovcu J. W. Herschelu.

Pomeni, kadar se spremeni mesec:

ob uri	poletj	pozimi
od 24. do 2.	lepo	mrzlo, če ni jugozapadnik
od 2. do 4.	mrzlo in dež	sneg in vihar
od 4. do 6.	dež	sneg in vihar
od 6. do 10.	spremenljivo	sneg ob severozapadniku, sneg ob vzhodniku
od 10. do 12.	veliko dežja	mrzlo in mrzel veter
od 12. do 14.	mного dežja	sneg in dež
od 14. do 16.	spremenljivo	lepo in prijetno
od 16. do 18.	lepo	lepo
od 18. do 22.	lepo ob severu ali zapadniku, dež ob jugu ali jugozapadniku	dež in sneg ob jugu ali zapadniku
od 22. do 24.	lepo	lepo

Opomba. Vse leto se razdeli na dva dela: poletje in zimo. Za poletje velja čas od 15. aprila do 16. oktobra, ostali čas pa za zimo.

PROSINEC**SIJEČANJ****JANUAR****JAHYAF**

1	S	Novo leto. Obrezov. Gospodovo
2	N	po n. letu; Makarij (Blaženko)
3	P	Ime Jezus.; Genovefa; Slavimir
4	T	Angela; Tit; Dobromir
5	S	Telesfor; Grozdana
6	C	3 kralji ali razgl. G.; Darinka
7	P	Valentin, šk.; Svetoslav
8	S	Severin, op.; Bogoljub
9	N	1. po razgl. G : Sv. Družina
10	P	Pavel I., p.; Dobroslav
11	T	Higin, p. m.; Božidar, op.
12	S	Arkadij, m.; Blagaja
13	Č	Veronika, d.; Bogomir
14	P	Hilarij; Feliks (Srečko); Neda
15	S	Pavel, pušč.; Maver; Radoslav
16	N	2. po razgl. G.; Marcel, p.
17	P	Anton, pušč.; Ratislav
18	T	Sv. Petra stol v Rimu; Vera
19	S	Kanut, kr.; Hranimir
20	Č	Fabijan in Sebastijan; Živojin
21	P	Agna (Neža), d. m.; Janja
22	S	Vinko, m.; Sviloj
23	N	3. po razgl. G.; Zaroka M. D.
24	P	Timotej, šk.; Milislava
25	T	Izpr. Pavla; Kosava
26	S	Polikarp, šk.; Vsevlav
27	Č	Ivan Zlatoust; Sava; Dušana
28	P	Julijan, šk.; Dragomil
29	S	Fran Saleški, šk.; Gorislava
30	N	4. po razgl. G.; Martina, d.
31	P	Peter Nolaški, sp.; Divna

Mlaj dne 3. ob 21^h 28' (lepo).Prvi krajec dne 10. ob 15^h 43' (lepo).Ščip dne 17. ob 23^h 27' (lepo).Zadnji krajec dne 26. ob 3^h 5' (sneg).Dan je dolg od 8^h 25' do 9^h 26'.

Dan zraste za 1 uro in 1 minuto.

Solnce stopi v znamenje vodnarja
dne 21. ob 2^h 12'.

Mnogo snega, mnogo sena.

Če v prosincu mušica raja,
pičla poleti bo piča in klaja.22 Ako je Vinku vroče,
pripravi kašče, nabijaj obroč.25 Svetega Pavla vedro in jasno
naznanja letino krasno;
če pa je sapa, skoraj dež kapa.Na žgancih tropine
pa kislega zelja,
bob, kaša, vse mine,
ko pridem od dela.

V. Vodnik.

1. I. 1584. dotiskana Dalmatinova
biblija.	19. I. 1876. *Drag. Kette († 26. IV. 1899.)
4. I. 1797. prvi slovenski časopis, Vod-
nikove «Lublanske Novize».	25. I. 1236. † prosvetitelj sv. Sava.
8. I. 1819. † Valentin Vodnik.	25. I. 1348. strahovit potres po naših
krajih.
9. I. 1856. * Anton Aškerc.	26. I. 1398. Turki prvič v Bosni.
12. I. 1887. † Fran Erjavec.	27. I. 1924. rimski sporazum dal Reko
Italiji.

Beležke.

SVEČAN
VELJAČA

FEBRUAR
ФЕБРУАР

1	T	Ignacij (Igo, Ognjesl.); Budimil
2	S	Svečnica; Ljubomira
3	Č	Blaž, šk.; Bojmir
4	P	Andrej (Hrabroslov); Daroslav
5	S	Agata (Doroslava); Jagoda
6	N	5. po razgl. G.; Amand; Dora
7	P	Romuald, op.; Malina
8	T	Ivan od Mata; Zvezdodrag
9	S	Apolonija; Ciril Aleks.
10	Č	Sholastika, d.; Vojmil
11	P	Adolf, šk.; Dobrana
12	S	Evlalija, m.; Zvonimir
13	N	70nica; Katarina; Vrativoj
14	P	Valentin (Zdravko); Cvetna
15	T	Favstin in Jov.; Ljuboslava
16	S	Julijana; Strahomir
17	Č	Donat in tovariši, m.; Vesela
18	P	Simeon; Dobrana
19	S	Julijan; Bratomil
20	N	60nica; Elevterij, šk.
21	P	Maksimilijan, šk.; Miloslav
22	T	Stol sv. Petra v A.; Gojслав
23	S	Peter Damj., šk.; Čudomil
24	Č	Matija (Bogdan), ap.; Divka
25	P	Valpurga, op.; Vladoj
26	S	Marjeta Kort.; Krašimir
27	N	50nica; Leander; Baldomir, šk.
28	P	Roman, op.; Inoslav

Mlaj dne 2. ob 9^h 54' (sneg).

Prvi krajec dne 9. ob 0^h 54' (mrzlo).

Ščip dne 16. ob 17^h 18' (lepo).

Zadnji krajec dne 24. ob 21^h 42' (lepo).

Dan je dolg od 9^h 29' do 10^h 56'.

Dan zraste za 1 uro 27 minut.

Solnce stopi v znamenje rib
dne 19. ob 16^h 35'.

2. Ako je na svečnico lepo vreme,
nam bo zima še dolgo v breme.
Ako pa sneži, mrazota skoraj zbeži.

22. Ako je Petrov stol hladan,
Zima za dolgo primrzne nanj.

24. Matija led razbija, če ga ni, ga naredi.

Iz Vodnikovih ugank.

Grela na lice živa sem koža,
grejem narobe starega moža.

2. II. 1804. izbran Karađorđe za vodjo
narod. vstaje proti Turkom.	11. II. 1837. * iznajditelj Edison.
3. II. 1758. * Valentin Vodnik.	15. II. 1787. † J. R. Bošković, največji
matematik svoje dobe.
4. II. 1815. * J. J. Strossmayer.	15. II. 1573. umorjen kmetski kralj
Matija Gubec.
6. II. 1670. prva slovenska gledališka
predstava.	19. II. 1923. † dr. Ivan Tavčar.
8. II. 1849. † Fr. Prešeren.	19. II. 1473. * poljski zvezdoslovec
N. Kopernik.
8. II. 1864. † Vuk St. Karađžić.	

Beleške.

JUŠEC
OŽUJAK

MAREC
MAFAT

1	T	Albin (Belko), šk.; Belin
2	S	Pepelnica; Simplici, p.; Milena
3	Č	Kunigunda; Mislav
4	P	Kazimir, sp.; Sladoje
5	S	Agapeta, m.; Danica
6	N	1. postna; Fridolin; Zvezda
7	P	Tomo Akvinski, c. uč.; Kosana
8	T	Ivan od Boga, sp.; Bodin
9	S	† kv.; Frančiška R.; Danimir
10	Č	40 mučencev; Stana
11	P	† kv.; Heraklij, m.; Radoja
12	S	† kv.; Gregor I., p.; Božana
13	N	2. postna; Rozina, vd.
14	P	Matilda; Desimir
15	T	Longin, m.; Velislav
16	S	Hilarij, m.; Ljubislava
17	Č	Jedert, dev.; Budimir
18	P	Dev. Mar. 7 žalosti; Slavoljub
19	S	Josip, ženin Dev. Mar.; Zlata
20	N	3. postna; Evgenij
21	P	Benedikt, op.; Tuga
22	T	Bazil, m.; Milojka
23	S	sredp.; Viktorin; Dražislav
24	Č	Gabrijel; Jaroslav
25	P	Oznanj. Dev. Mar.; Predrag
26	S	Dizma; Emanuel; Srdan
27	N	4. postna (sredpostna); Rupert
28	P	Ivan Kapištran, sp.
29	T	Ciril, šk.; Branivoj
30	S	Angela F., vd.; Pribislav
31	Č	Modest, šk.; Mojmir

Mlaj dne 3. ob 20^h 25' (dež in sneg).

Prvi krajec dne 10. ob 12^h 3' (sneg in dež).

Ščip dne 18. ob 11^h 24' (mrzlo).

Zadnji krajec dne 26. ob 12^h 35' (sneg in dež).

Dan je dolg od 10^h 59' do 12^h 45'.

Dan zraste za 1 uro 46 minut.

Noč in dan sta enako dolga.

Solnce stopi v znamenje **ovna**
dne 21. ob 15^h 59'.

Začetek pomladi.

19. Svetega Jožefa vreme ugodno
obeta nam leto rodno in plodno.

27. Če je na Ruprehta nebo čisto,
bo v rožniku takisto.

Kar v breznu požene, nima veljave nobene.

Kamor tvoja sla ti kaže,
prêveč nagel ne smeš bit'!
Stara prat'ka se ne laže:
brezen ima rep zavit.

V. Vodnik.

4. III. 1844. * Josip Jurčič († 3. V. 1881.).	20. III. 1818. * general in pesnik P. Pre-radovič.
4. III. 1852. † ruski pisec Gogolj.	23. III. 1754. * Jurij Vega.
6. III. 1836. * J. Stritar.	24. III. 1511. hud potres po Kranjskem.
7. III. 1891. † F. Miklošič.	28. III. 1824. * mladinski pesnik Br. Radičević.
7. III. 1850. * Masaryk.	28. III. 1592. * J. A. Komenský.
11. III. 1917. početek ruske revolucije.	

Beleške.

*M. TRAVEN**TRAVANJ**APRIL**АПРИЛ*

1	P	Hugon, šk.; Mutimir
2	S	Fran Pavl.; Gojmir
3	N	5. tiha; Rihard; Abundij
4	P	Izidor; Dušica
5	T	Vincencij F.; Dabiživ
6	S	Sikst, p.; Čudna
7	Č	Herman; Radivoj
8	P	Albert, šk.; Viljenica
9	S	Marija Kleofova; Ljuban
10	N	6. cvetna; Ezekijel, pr.
11	P	Lev I., p.; Rada
12	T	Zenon, šk.; Ljubomir
13	S	Hermenegild, m.; Milutina
14	Č	† Vel. č.; Justin, m.; Jelača
15	P	† Vel. p.; Helena, kr.; Gestirad
16	S	† Vel. s.; Turibij; Božislava
17	N	Velika noć; Rudolf, m.
18	P	Vel. pon.; Apolonij; Gradislava
19	T	Lev IX., p.; Tihorad
20	S	Marcelin, šk.; Dragislav
21	Č	Anzelm, šk.; Dragomira
22	P	Soter in Kajetan; Ljutomer
23	S	Vojteh, m.; Dobrica
24	N	1. povel. (bela); Jurij; Jurislav
25	P	Marko, ev.; Tugomir
26	T	Klet, p.; Sekana
27	S	Peregrin, duh.; Raduna
28	Č	Pavel Kriški; Slavica
29	P	Peter, m.; Tankoslava
30	S	Katarina Sienska, d.; Samorad

☺ Mlaj dne 2. ob 5^h 24' (sneg in vihar).☾ Prvi krajec dne 9. ob 1^h 21' (mrzlo).☼ Ščip dne 17. ob 4^h 35' (dež).☾ Zadnji krajec dne 24. ob 23^h 21' (lepo).Dan je dolg od 12^h 48' do 14^h 27'.

Dan zraste za 1 uro 39 minut.

Solnce stopi v znamenje **bika**
dne 21. ob 3^h 32'.Mokrota v aprilu — pridelkov obilo.
Slana pada, kmet pa strada.24. Če na Jurjevo žita prerastejo vrano,
ni se nam bati za hrano.

Iz Vodnikovih ugank.

Rojen še oča ni,
sin že po streh' leti.

3. IV. 1811. † književnik D. Obradović.	19. IV. 1825. * slavist Daničić.
6. IV. 885. † sv. Metod.	21. IV. 1911. † slikar I. Grohar.
8. IV. 1626. † angleški filozof Bacon Verulamski.	21. IV. 1872. † Ljudevit Gaj, voditelj ilirskega pokreta.
13. IV. 1855. * slikar Jurij Šubic.	23. IV. 1616. * V. Šekspir.
14. IV. 1895. potres v Ljubljani.	26. IV. 1899. † Dragotin Kette.
17. IV. 1809. * učenjak Darwin (umrl 19. IV. 1882.).	30. IV. 1671. obglavljena Zrinjski in Frankopan.

Beležke.

VTRAVEN**SVIBANJ****MAJNIK****MAJ**

1	N	2. povel.; Filip in Jakob, ap.
2	P	Atanazij, šk.; Živana
3	T	Najdenje sv. križa; Solnčarica
4	S	Florijan; Cvetko
5	Č	Pij V., p.; Desirad
6	P	Ivan Ev. p. l. vr.; Dragovit
7	S	Stanislav, šk. m.; Ognjana

8	N	3. povel.; Prikazen sv. Mihaela
9	P	Gregor Nac., šk.; Prvinica
10	T	Antonin, šk.; Dvorna
11	S	Mamert, šk.; Ljerka
12	Č	Pankracij, m.; Stojmir
13	P	Servacij, šk.; Jasna
14	S	Bonifacij, šk.; Svetolik

15	N	4. povel.; Izidor; Zofija
16	P	Ivan Nepomuk
17	T	Pashal, sp.; Dušoje
18	S	Feliks, sp.; Mladica
19	Č	Celestin, p.; Vitoslava
20	P	Bernardin, sp.; Milodar
21	S	Srečko Kant.; Jelina

22	N	5. povel.; Emil (Milan); Boža
23	P	Deziderij, šk.; Milorad
24	T	Mar. Dev., pom. kr.; Cveta
25	S	Urban, p.; Nosimir
26	Č	Kristusov Vnebohod; Dragica
27	P	Magdalena P., d.; Volkašin
28	S	Avguštin, šk.; Jaromir

29	N	6. povel.; Maksim; Dana
30	P	Ferdinand, kr.; Milica
31	T	Angela, d.; Bojslav

☺ Mlaj dne 1. ob 13^h 40' (dež).

☾ Prvi krajec dne 8. ob 16^h 27' (lepo).

☺ Ščip dne 16. ob 20^h 3' (lepo ob severu, dež ob jugu).

☾ Zadnji krajec dne 24. ob 6^h 34' (spremenljivo).

☺ Mlaj dne 30. ob 22^h 6' (lepo).

Dan je dolg od 14^h 29' do 15^h 45'.

Dan zraste za 1 uro 16 minut.

Solnce stopi v znamenje dvojčkov dne 22. ob 3^h 8'.

Deževnat majnik —
dober krušnik, dober klajnik.

1. Lipe in Jaka z dežnikom
sta pogodu gornikom, ornikom.

13. Nalivi ob vnebohodu
za košnjo niso pogodu.

25. Sijaj, solncece, Urbanu,
težko grozdje bo uganil.

Iz Vodnikovih ugank.

Bolj ga ponuja,
hujše se kuja;
bolj ga napravlja,
hujše se vstavlja.

1. V. 1227. pozdravi koroški vojvoda
v slovenskem jeziku viteza
Lichtensteina.
3. V. 1087. so Hrvati ubili kralja Zvo-
nimira, ker se je popol-
noma predal papežu.
4. V. 1846. * Sienkiewicz.
5. V. 1821. † Napoleon.

10. V. 1876. Ivan Cankar († 11. XII.
1918.).
10. V. 1594. sežgano telo sv. Save.
13. V. 1795. * češki učenjak Šafařík.
25. V. 1851. † St. Vraz (* 30. V. 1810.).
28. V. 1641. * I. V. Valvazor.
29. V. 1830. * J. Trdina.
29. V. 1453. osvoje Turki Carigrad.

Beležke.

ROŽNIK LIPANJ

JUNIJ JUNJE

1	S	Juvencij, m.; Radovan
2	Č	Marcelin, m.; Velimir
3	P	Klotilda; Radosava
4	S	Fran Kar., sp.; Dika
5	N	Binkošti (Duhovo); Bonifacij
6	P	Bink. pon.; Norbert; Milutin
7	T	Robert, op.; Bogomil
8	S	† kv.; Medard, šk.; Višeslav
9	Č	Primož in Felicijan, m.; Kalina
10	P	† kv.; Marjeta, kr.; Dostana
11	S	† kv.; Barnaba, ap.; Rusmir
12	N	1. pobink.; Sv. Trojica; Ivan F.
13	P	Anton Padovanski, sp.; Zorica
14	T	Bazilij, šk.; Zlatana
15	S	Vid in tovariši, m.; Vidoslav
16	Č	Telovo; Fran R., sp.; Dragimir
17	P	Adolf, šk.; Tratomir
18	S	Feliks in Fortunat, m.; Bodin
19	N	2. pobink.; Julijana; Volkosava
20	P	Silverij, p.; Milava
21	T	Alojzij (Slavko), sp.; Vekoslav
22	S	Ahacij, m.; Miloš
23	Č	Cenon, šk.; Gostimir
24	P	Srce Jez.; Ivan Krst.; Janislav
25	S	Viljem, op.; Grlica
26	N	3. pobink.; Ivan in Pavel; Hrana
27	P	Hema, vd.; Ladislav
28	T	Vidov dan; Zorana
29	S	Peter in Pavel, ap.; Peroslav
30	Č	Spomin sv. Pavla; Pavlimir

☾ Prvi krajec dne 7. ob 8^h 49' (spremenljivo).

☼ Ščip dne 15. ob 9^h 19' (spremenljivo).

☾ Zadnji krajec dne 22. ob 11^h 29' (dosti dežja).

☼ Mlaj dne 29. ob 7^h 32' (spremenljivo).

Dan je dolg od 15^h 46' do 16^h 2'.

Dan zraste do 21. za 19 minut in se zopet skrajša do 30. za 3 minute.

Najdaljši dan in najkrajša noč.

Solnce stopi v znamenje raka dne 22. ob 11^h 22'.

Začetek poletja.

8. Medardovo vreme se dolgo drži, pa najsi solni že ali deži.

24. Če se kres oblati, orehe poklati.

29. Solnce na Pavla in Petra, dobro za kašče in petra.

Iz Vodnikovih ugank.

Rad me ješ brez nogé,
rajši pa, k' 'mam obé.

<p>1. VI. 1809. pogine v borbi s Turki
vojvoda St. Sindelić (Čele-
Kula: Stolp iz lobanj).</p> <p>6. VI. 1369. * Jan Hus.</p> <p>8. VI. 1508. * Primož Trubar († 29. VI.
1586.).</p> <p>10. VI. 1912. † A. Aškerc.</p> | <p>10. VI. 1589. † portugal. epik Camoens.</p> <p>11. VI. 1903. ubit kralj Aleksander
Obrenović.</p> <p>15. VI. 1389. bitka na Kosovem.</p> <p>28. VI. 1914. Principov atentat v Sara-
jevu.</p> <p>28. VI. 1921. Vidovdanska ustava.</p> |
|--|---|

Beleške.

MESIAN

SEPANI

JULIJ

JULIJE

1	P	Teobald, pušč.; Bogoslav
2	S	Obisk. Mar. Dev.; Dragonama
3	N	4. pobink.; Helijodor; Nada
4	P	Urh, šk.; Belizar
5	T	Ciril in Metod, šk., slov. ap.
6	S	Izaija, pr.; Domogoj
7	Č	Viligoj, šk.; Negoda
8	P	Elizabeta, kr.; Milolika
9	S	Anatolija, d.; Hvalimir
10	N	5. pobink.; Amaliya; Ljubica
11	P	Pij I., p.; Olga; Medo
12	T	Mohor in Fortunat
13	S	Marjeta, d. m.; Dragan
14	Č	Bonaventura
15	P	Henrik I.; Vladimir
16	S	Dev. Mar. Karmelska; Bogdan
17	N	6. pobink.; Aleš; Držislav
18	P	Kamil Lel., sp.; Miroslav
19	T	Vinko Pavlanski; Radoš
20	S	Elija, pr.; Česlav, sp.
21	Č	Danijel, pr.; Zora
22	P	Marija Magdalena; Pribina
23	S	Apolinar, šk.; Brana
24	N	7. pobink.; Kristina; Ratimir
25	P	Jakob (Radoslav); Boljedrag
26	T	Ana, mati Mar. Dev.; Jana
27	S	Pantaleon, m.; Dušan
28	Č	Inoc.; Viktor (Zmago); Svetomir
29	P	Marta, dev.; Dobrila
30	S	Abdon in Senon; Vitodrag
31	N	8. pobink.; Ignacij (Ognjeslav)

☾ Prvi krajec dne 7. ob 1^h 53' (lepo).

☼ Ščip dne 14. ob 20^h 23' (spremenljivo).

☾ Zadnji krajec dne 21. ob 15^h 43' (spremenljivo).

☼ Mlaj dne 28. ob 18^h 36' (spremenljivo).

Dan je dolg od 16^h 2' do 15^h 8'.

Dan je skrči za 54 minut.

Solnce stopi v znamenje leva
dne 23. ob 22^h 17'.

2. Če je na Obiskovanje lilo,
bo še mesec dni rosilo.

20. Mokra Marjeta nadloge obeta.

22. Majdin dež — majhna rž.

25. Če Jakob moče nima, bo huda zima.

Iz Vodnikovih ugank.

Sladko zgovorna stajica
pa v nji so bela jagnjeta.

6. VII. 1415. sežgan Jan Hus.	23. VII. 1919. se ustanovi slovensko vseučilišče.
7. VII. 1838. *slavist Jagić.	
9. VII. 1922. kralj Aleksander poroč.	26. VII. 1914. pričetek svetovne vojne.
14. VII. 1905. † Janez Trdina.	31. VII. 1793. *slovaški učenjak, književnik Jan Kollár.
14. VII. 1789. *Fran Metelko.	

Beleške.

V-ERFAN AVUGST

KOLOVOZ AEFYET

1	P	Vezi Petra, ap.; Dedomir
2	T	Porciunkula; Alfonz; Bojan
3	S	Najdba sv. Štefana; Mirača
4	Č	Dominik (Nedeljko); Ljubačica
5	P	Mar. Dev. Snežnica; Predobra
6	S	Spremenjenje Gosp.; Vlastica
7	N	9. pobink.; Kajetan; Vidojka
8	P	Cirijak in tovar., m.; Godeslav
9	T	Roman, m.; Našemir
10	S	Lovrenc, m.; Jurica
11	Č	Tiburcij, m.; Suzana; Bolemir
12	P	Klara, d.; Dobrogost
13	S	Hipolit in Kas., m.; Davola
14	N	10. pobink.; Evzebij; Dobrina
15	P	Vnebovz. Mar. Dev. (Vel. gosp.
16	T	Rok, sp.; Nemira
17	S	Liberat; Radigoj
18	Č	Joahim; Jelena; Branislava
19	P	Ludovik Tolož., šk.; Ljudevit
20	S	Štefan, kr.; Žarka
21	N	11. pobink. Ivana Fr.; Mirjana
22	P	Timotej, m.; Ostrivoj
23	T	Filip (Zdenko); Bogovoljka
24	S	Jernej, ap.; Borivoj
25	Č	Ludovik, sp.; Dragorad
26	P	Cefirin I., p.; Perunika
27	S	Josip Kalasan., sp.; Ljubidrag
28	N	12. pobink.; Srce Mar.; Milogaj
29	P	Obglav. Ivana Krst.; Želided
30	T	Roža Timanska, d.; Milka
31	S	Raiko sp.; Mildrag

☾ Prvi krajec dne 5. ob 19^h 5' (spremenljivo).

☼ Ščip dne 13. ob 5^h 37' (dež).

☾ Zadnji krajec dne 19. ob 20^h 55' (spremenljivo).

☼ Mlaj dne 27. ob 7^h 46' (spremenljivo).

Dan je dolg od 15^h 5' do 13^h 31'.

Dan se skrči za 1 uro 34 minut.

Solnce stopi v znamenje device dne 24. ob 5^h 6'.

10. in 24. Lovro in Jernej v lepem vremeni pravita: tako bo tudi jeseni.

15. Veder čas na veliki šmaren vlašakom rad je blagodaren.

Mesecu vršnju je rose potreba kakor človeku vsakdanjega hleba.

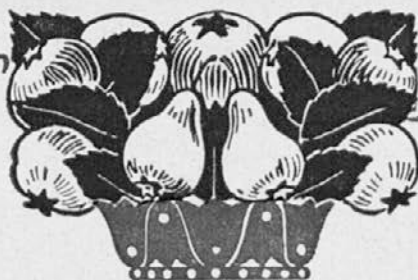
Iz Vodnikovih ugank.

Eden za drugim tečeta,
nikdar se ujeti nečeta.

3. VIII. 1492. Kolumb jadra proti Am.
5. VIII. 1852. † F. L. Čelakovský.
10. VIII. 1827. * dr. Lovro Toman.
10. VIII. 1913. konec druge balkanske
vojne in mir v Bukarešti.
11. VIII. 1844. † J. Kopitar (* 21. VIII.
1780.).

16. VIII. 1921. † kralj Peter I. Kara-
đorđević Osvoboditelj.
28. VIII. 1851. * pisatelj Ivan Tavčar.
31. VIII. 1450. * Marko Marulić, ki je
prvi med dalmatinskimi
pesniki pričel peti v na-
rodnem jeziku.

Beležke.

KIMOVEC**RUJAN****SEPTEMBER****СЕНТЕМБАР**

1	Č	Egidij (Ilij, Tilen), op.; Mladin
2	P	Štefan, kr.; Miljeva
3	S	Evfemija in tov., m.; Lepa
4	N	13. pobink.; Rozalija; Nedamisel
5	P	Lovrencij Just., šk.; Nedeljka
6	T	Hermogen, m.; Radonica
7	S	Bronislava, n.; Mrena
8	Č	Rojstvo Mar. Dev. (Mala gosp.)
9	P	Korbinijan, šk.; Vsemir
10	S	Nikolaj Toledski, sp.; Rakita
11	N	14. pobink.; Ime Mar.; Slaven
12	P	Macedonij, šk.; Večedrag
13	T	Virgilij, m.; Zremil
14	S	Povišanje sv. križa; Znanoslav
15	Č	Marija 7 žalosti; Svegoj
16	P	Ljudmila, vd.; Sodimir
17	S	Lambert, šk.; Prvan
18	N	15. pobink.; Tomo V.; Sokolica
19	P	Januvarij, m.; Vitodrag
20	T	Evstahij, m.; Morana
21	S	† kv.; Matej, ap.; Blagoslav
22	Č	Mavricij in tov., m.; Celimir
23	P	† kv.; Tekla, d. m.; Slavna
24	S	† kv.; Mar. Dev., rešen. ujet.
25	N	16. pobink.; Kleofa; Uroš
26	P	Justina, m.; Stoj斯拉va
27	T	Kozma in Damijan; Radomira
28	S	Večeslav, kr.; Vidica
29	Č	Mihael, veliki angel; Stojan
30	P	Jeronim (Jerko), c. uč.; Jekica

☾ Prvi krajec dne 4. ob 11^h 45' (dež)

☼ Ščip dne 11. ob 13^h 54' (dež).

☾ Zadnji krajec dne 18. ob 4^h 30' (dež).

☼ Mlaj dne 25. ob 23^h 11' (lepo).

Dan je dolg od 13^h 28' do 11^h 48'.

Dan se skrči za 1 uro 40 minut.

Dan in noč sta enako dolga.

Solnce stopi v znamenje tehtnice
dne 24. ob 2^h 17'.

Pričetek jeseni.

1. Tilen je s svojim vremenom obilen:
dežja ali solnce hoče do konca.

8. O mali maši so lešniki naši.

21. Kakršno vreme izbere Andrej,
takšno bo štiri tedne poslej.

29. Kolikor snega in slane pred Mihelom,
toliko za Gabrijelom (27. II.).

Iz Vodnikovih ugank.

Vse odprto,
vse prebito,
lačno — predrto,
zmerom pa sito.

3. IX. 1881. † Iv. S. Turgenjev.	20. IX. 1908. † Adamič in Lunder.
4. IX. 1852. * Janko Kersnik.	21. IX. 1899. † D. Stamenković, veliki
5. IX. 1899. † dr. J. Ristić, največji	prosvetni dobrotnik.
srb. državnik, književnik.	24. IX. 1862. † Anton Martin Slomšek
7. IX. 1848. odpravljena tlaka.	(* 26. XI. 1800).
9. IX. 1828. * L. N. Tolstoj.	27. IX. 1825. Prva želez. na Angleškem.
12. IX. 1798. * I. Vesel-Koseski.	27. IX. 1860. † knez Miloš Obrenović.
14. IX. 1321. † Dante Alighieri.	28. IX. 1831. * F. Levstik († 16. XI. 1887.).

Beleške.

VINOTOK

LISTOPAD

OKTOBER

ОКТОБАР

1	S	Remigij, šk.; Semislava
2	N	17. pobink.; Rožnoven.; Miran
3	P	Kandid, m.; Vitomir
4	T	Fran Serafinski; Tegodrag
5	S	Placid in tov., m.; Dumnuka
6	Č	Brunon, sp.; Brunoslav
7	P	Justina, d.; Dragonika
8	S	Brigita, vd.; Dragosta
9	N	18. pobink.; Dionizij; Svetina
10	P	Fran Borg., sp.; Stremil
11	T	Nikazij, šk.; Negoslava
12	S	Maksimilijan; Drugislav
13	Č	Edvard (Slavoljub), kr.; Rosica
14	P	Kalist, p.; Sestrena
15	S	Terezija, d.; Radislav
16	N	19. pobink.; Posv. cerkva; Gal
17	P	Jadviga, kr.; Mira
18	T	Luka, ev.; Travica
19	S	Peter Alkantarski, sp.; Stojgoj
20	Č	Ivan Kancij, sp.; Raša
21	P	Uršula, d.; Stojslav
22	S	Kordula, d. m.; Zorislav
23	N	20. pobink.; Severin; Živka
24	P	Rafacl, véliki angel; Blagota
25	T	Krisant in Darija; Zlatija
26	S	Evarist, p. m.; Vranica
27	Č	Frumencij, šk.; Srebra
28	P	Simon in Juda; Mila
29	S	Narcis; Ida
30	N	21. pobink.; Klavdij; Vladika
31	P	Volbenk, šk.; Srečko

☾ Prvi krajec dne 4. ob 3^h 2' (dež).

☼ Ščip dne 10. ob 22^h 15' (lepo).

☾ Zadnji krajec dne 17. ob 15^h 32' (lepo).

☼ Mlaj dne 25. ob 16^h 37' (lepo).

Dan je dolg od 11^h 45' do 10^h 2'.

Dan se skrči za 1 uro 43 minut.

Solnce stopi v znamenje škorpijona
dne 24. ob 11^h 7'.

16. Po Galovem dnevu ostane živina v hlevu.

18. Luka repo puka, v roke huka.

21. Kakršna Urša prikima, taka bo zima.

Dež ob koncu oktobra —
prihodnja letina dobra.

Če repar ómeta listje zarana,
obilna prihodnjič obeta se hrana.

Iz Vodnikovih ugank.

Záplata zaplato
nešteta pokriva,
nosi jih kožica,
ni zanke, ne šiva.

7. X. 1227. † Stevan Nemanjić, prvo-
venčani srbski kralj.

10. X. 1920. koroški plebiscit.

11. X. 1851. * zgodovinar S. Rutar.

14. X. 1809. začetek kraljestva Ilirije
(Schönbrunnski mir).

15. X. 1844. * Simon Gregorčič in
Fr. Nietzsche.

18. X. 1869. † Simon Jenko (* 27. X
1835.).

19. X. 1855. † slikar M. Langus.

27. X. 1874. * Fr. Ks. Meško.

Beležke.

LISTOPAD
STUDENI

NOVEMBER
HOVEMBAF

1	T	God vseh svetnikov
2	S	Verne duše; Just; Zdanila
3	Č	Viktorin, šk.; Bogomil
4	P	Karel Boromej, šk.; Dragotin
5	S	Caharija; Savina
6	N	22. pobink.; Zahvalna; Ratislav
7	P	Prosdoci, šk.; Zdenka
8	T	Bogomir, šk.; Nežir
9	S	Božidar, m.; Sebislav
10	Č	Andrej Avelin, sp.; Golobica
11	P	Martin, šk.; Višnjica
12	S	Martin, p. m.; Davorin
13	N	23. pobink.; Stanislav Kostka
14	P	Jozafat, šk. m.; Borislava
15	T	Leopold (Levko); Volčica
16	S	Ivan Trogirski; Večerin
17	Č	Gregorij, šk.; Ljubava
18	P	Odon, op.; Oliva
19	S	Elizabeta, kr.; Jelisava
20	N	24. pobink.; Srečko; Vladiboj
21	P	Darovanje Mar. Dev.; Grmislav
22	T	Cecilija, d. m.; Jezdimir
23	S	Klemen; Felicita; Raviojla
24	Č	Ivan Kriški, sp.; Jeca
25	P	Katarina, d. m.; Kolomir
26	S	Silvester, op.; Zdedrag
27	N	1. adv.; Virgil, šk.; Vedrana
28	P	Sosten, m.; Lelija
29	T	Saturnin; Skoromir
30	S	Andrej, ap.; Hrabroslov

- ☾ Prvi krajec dne 2. ob 16^h 16' (lepo).
☼ Ščip dne 9. ob 7^h 36' (dež).
☾ Zadnji krajec dne 16. ob 6^h 28' (dež in sneg).
☼ Mlaj dne 24. ob 11^h 9' (mrzel veter).

Dan je dolg od 9^h 59' do 8^h 42'.

Dan se skrči za 1 uro 17 minut.

Solnce stopi v znamenje **strelca**
dne 23. ob 8^h 14'.

1. Če Vse svete namaka, debel sneg nas čaka.
10. Andrejev sneg vsekdar je žitu na kvar.

11. Če se oblači na sv. Martina,
bo nestanovitna zima.

25. Če je na dan Katarinin mežavo,
bo ves prosinec mrčavo.
Če je lepó, bo ves prosinec takó.

Iz Vodnikovih ugank.

Šviga švaga čez dva praga.

1. XI. 1851. † vladika pesnik P. Petrović Njegoš (* 14. XI. 1812.). 3. XI. 1550. prinese Fr. Drake krompir v Evropo. 9. XI. 1456. † ban Ulrik, poslednji Celjan. 12. XI. 1920. Rapalska pogodba. 13. XI. 1813. * A. Einspieler.	19. XI. 1869. otvorjen Sueški prekop. 19. XI. 1912. zavzet Bitolj. 23. XI. 1747. * baron Žiga Zois. 23. XI. 1855. * Davorin Jenko, skladatelj narodne himne. 27. XI. 1913. srbsko-turški mir v Carigradu. 29. XI. 1881. † J. Bleiweis-Trsteniški.

Beležke.

GRUDEN

PROSINAC

DECEMBER

ДЕЦЕМБАР

1	Č	Narodno ujedinenje; Edmund
2	P	Bibiana, m.; Tihomir
3	S	Fran Ksaverij, sp.; Drago
4	N	2. adv.; Barbara (Bara); Velika
5	P	Sava, op.; Stojana
6	T	Nikolaj, šk.; Vladovita
7	S	Ambrož, šk.; Veselin
8	Č	Brezn. sp. Mar. Dev.; Mojslav
9	P	Peter Fourier, šk.; Savica
10	S	Melhiad, p. m.; Dražič
11	N	3. adv.; Damaz, p.; Gojica
12	P	Sinezij, m.; Široslav
13	T	Lucija, d. m.; Vitača
14	S	† kv.; Spiridion (Dušan)
15	Č	Kristina, d.; Cvetana
16	P	† kv.; Evzebij, šk.; Jaronega
17	S	† kv.; Lazar; Kraljev roj. dan
18	N	4. adv.; Gracijan; Ljubonega
19	P	Nemezij, m.; Uglješa
20	T	Liberat, m.; Boživoj
21	S	Tomo, ap.; Tomislav
22	Č	Cenon, m.; Zvezdana
23	P	Viktorija (Zmagosl.); Ozrislav
24	S	† Adam in Eva; Dunja
25	N	Božič; Rojstvo Gospodovo
26	P	Štefan, m.; Zlatka
27	T	Ivan Evangelist, ap.; Pelislav
28	S	Nedolžni otročiči; Zorica
29	Č	Tomo, šk.; Vrhoslav
30	P	David, kr.; Branimir
31	S	Silvester, p.; Blažena

☾ Prvi krajec dne 2. ob 3^h 15' (sneg).

☼ Ščip dne 8. ob 18^h 32' (dež).

☾ Zadnji krajec dne 16. ob 1^h 4' (mrzlo).

☼ Mlaj dne 24. ob 5^h 13' (sneg).

☾ Prvi krajec dne 31. ob 12^h 22' (sneg).

Dan je dolg od 8^h 40' do 8^h 24'.

Dan se skrči do 21. za 20 minut in zopet
zraste do 31. za 4 minute.

Najkrajši dan in najdaljša noč.

Solnce stopi v znamenje **kozla**
dne 22. ob 21^h 18'.

Začetek zime.

Božična zelenina — velikonočna belina.

24. Adamovo vreme drži se teden dni.

Ako na sveti večer vino v sodu vre,
dobra letina v déžel gre.

31. Silvestrov veter in gorkofa novega leta,
slaba trgatav se obeta.

Iz Vodnikovih ugank.

Zakaj dva dni nikoli dež ne gre?

1. XII. 1918. proglašeno ujedinenje Srbov, Hrvatov in Slovencev. 3. XII. 1800. * France Prešeren. 11. XII. 1918. † Ivan Cankar. 11. XII. 1755. † prvi slovenski dramatik Anton Linhart.	13. XII. 1881. † hrvat. pisec A. Šenoa. 14. XII. 1799. † J. Washington, ustanovitelj U. S. A. 24. XII. 1798. * Adam Mickiewicz. 25. XII. 1569. † Sebastijan Krelj. 29. XII. 1600. jezuiti v Ljubljani sežgali nad 10.000 sloven. knjig.

Beleške.

Poštna pristojbina, veljavna od dne 1. junija 1925.
Pisemske pošiljke.

Tek. št.	Vrste pošiljk	V tuzemstvu		Tek. št.	V inozemstvu*	
		pristojbine			pristojbine	
		redne	slučajne		redne	slučajne
1	Pisma. Teža je omejena na 2 kg, razsežnost pa ne sme presegati v nobeni smeri 45 cm. Pisma v obliki zvitka so dovoljena v razmerju 10×75 cm.	do 20 g 100 par " 40 " 150 " " 60 " 200 " " 80 " 250 " itd. za vsakih 20 g 50 par več.	Povratnica { ako jo zahteva pošiljatelj ob predaji . . . 3 Din " " po " " . . . 6 " " Poizvednica 3 "	1	do 20 g 300 par " 40 " 450 " " 60 " 600 " " 80 " 750 " itd., za vsakih 20 g 150 par več.	Poizvednica 6 Din Preklic pošiljke, sprememba naslova . . . 6 " (Ce se zahteva brzojavno, še pristojbina za brzojavko.) List za odgovor (coupon réponse) 8 Din
2	Dopisnice, izdane po poštni upravi ali zasebniku, morajo biti iz trdega papirja. Dolžina 15 × 10 cm, širina 10 × 7 cm.	navadne 50 par z odgov. 100 "	" " " " " " " "	2	navadne 150 par z odgov. 300 "	" " " " " " " "
3	Tiskovine. Največja teža 2 kg, razsežnost 45 × 45 cm, v obliki zvitka 10 × 75 cm. Proste in nezložene v obliki dopisnice 12 × 18 cm. Se pošiljajo odprte. Pristojbina za «knjižne oglase» in «cenike (kataloge)» je znižana na 5 p za vsak posamezni izvod do 100 g. Če je izvod težji, se plača za vsakih nadaljnjih 100 g ali za del še po 5 p. Noben izvod ne sme presehati 500 g. Ta pristojbina se plačuje ne glede na to, ali ima vsak izvod svoj poseben naslov ali če gre več izvodov pod enim naslovom. Velikost teh pošilk: 45×45 cm ali 10×75 cm. Pristojbine se plačujejo in zaračunavajo, kakor za časnike in časopise, v gotovini. Za dovoljenje razpošiljanja knjižnih oglasov in cenikov po znižanih pristojbinah je potrebna kolkovana prošnja na pošto ravnateljstvo. Naslovna stran oglasov in cenikov z znižano pristojbino mora imeti na levi zgornji strani opombo: «knjižni oglas», na desni strani pa: «pristojbina plačana v gotovini». Po vsaki odpravi mora pošiljatelj najkasneje do 3 dne naslednjega meseca poslati poštenu ravnateljstvu Izvirno priznanico (II. del).	do 50 g 25 par " 100 " 50 " " 150 " 75 " " 200 " 100 " itd., za vsakih 50 g 25 par več.	Povratnica { ako jo zahteva pošiljatelj ob predaji . . . 3 Din " " po " " . . . 3 " " Poizvednica 50 par Za preklic pošiljke, spremembo naslova, znižanje ali ertanje odkupnine se plačuje pristojbina za priporočeno pismo, eventualno tudi še za brzojavko.	3	do 50 g 50 par " 100 " 100 " " 150 " 150 " " 200 " 200 " itd., za vsakih 50 g 50 par več.	Poizvednica 3 Din Preklic pošiljke, sprememba naslova . . . 3 " (Ce se zahteva brzojavno, še pristojbina za brzojavko.) List za odgovor (coupon réponse) 6 " " Pristojbina za ocarinjenje pisemskih pošilk . . . 3 Din
4	Tiskovine za slepce (izboklo tiskane). Največja teža 3 kg. Napis, ime založnika in druge označbe, ki se ne smatrajo za pisμένο sporočilo, smejo biti pisane ali tiskane z navadnimi črkami. Takisto tudi označba na napisni strani («Tiskovina za slepce») in naslov. Se pošiljajo odprte.	do 1000 g 25 par " 1500 " 50 " " 2000 " 50 " " 2500 " 75 " " 3000 " 75 "	Priporočnina 3 Din Ekspresnina 3 " Pristojbina za pokaz 50 par Za preklic pošiljke, spremembo naslova, znižanje ali ertanje odkupnine se plačuje pristojbina za priporočeno pismo, eventualno tudi še za brzojavko.	4	do 1000 g 50 par " 1500 " 100 " " 2000 " 100 " " 2500 " 150 " " 3000 " 150 "	Priporočnina 3 Din Ekspresnina 3 " Pristojbina za pokaz 50 par Za preklic pošiljke, spremembo naslova, znižanje ali ertanje odkupnine se plačuje pristojbina za priporočeno pismo, eventualno tudi še za brzojavko.

* Za tiskovine v republiki Češkoslovaško velja pristojbenik za tuzemstvo.

Nakaznice (samo za tuzemstvo).

Navadne do 1000 Din.

Navadne pristojbine:

Nakaznina za znesek do	25 Din	100 par
" " " " "	50 "	150 "
" " " " "	100 "	200 "
" " " " "	300 "	300 "
" " " " "	500 "	400 "
" " " " "	1000 "	500 "

Slučajne pristojbine:

Izplačnina {	do 50 Din	50 par
" " " "	" 1000 "	100 "
" " " "	" 5000 "	260 "
Ekspresnina		3 Din
Poizvednica		3 "
Izplačilno potrdilo {	pri predaji	3 "
" " " "	po "	6 "

Preklic nakaznice, sprememba naslova:
(Za tako zahtevo se plača pristojbina za priporočeno pismo, event. tudi še za brzojavko.)

Opombe:

Izplačnino je treba plačati samo za navadne nakaznice, ki gredo v kraj, kjer pošta izplačuje na domu. Izplačnine proste so nakaznice, ki so naslovljene poste restante ali na vojake.

Za ekspresne nakaznice se ne plača nikakoli izplačnina. Pošte, ki izplačujejo na domu, morajo po posebnem slu dostavljati tudi ekspresne nakaznične zneske, druge pošte pa samo obvestilo. Ekspresne nakaznice dostavlja, oziroma obvešča sel samo med uradnimi urami.

Če se je izvirna nakaznica izgubila, uničila ali poškodovala pri prejemniku, oziroma vrnjena nakaznica pra pošiljatelju, se plača za napravo izplačilnega pooblastila (dvojnika nakaznice), razen pristojbin za prošnje v kolkih, še 4 Din v poštnih znamkah. Iste pristojbine se plačajo tudi za podaljšanje roka za izplačilo privatnih nakaznic.

Za pošiljanje za naslovnikom ali za vračanje nakaznic se ne zaračunava nikakoli pristojbina.

Predaltnina za nakaznice v krajih, kjer se izplačujejo zneski na domu, 15 Din na mesec.

Brzojavne do 1000 Din.

Pri tojbine:

- nakaznina kakor pri navadnih nakaznicah (izplačnine ni nobene);
- brzojavna pristojbina;
- ekspresnina 3 Din, tudi tedaj, če gre brzojavna nakaznica v kraj, kjer ni pošte.

Opombe:

Brzojavna nakaznica se lahko pošlje tudi v kraj, kjer ni pošte, oziroma brzojava.

Če v naslovnem kraju ni brzojava, ampak samo pošta, pošlje zadnji brzojavni urad brzojavno nakaznico pošti kot ekspresno priporočeno pismo. Če pa gre brzojavna nakaznica v kraj, kjer ni pošte, se ne dostavi, oziroma ne obvesti po posebnem slu, ampak tako, kakor vse druge poštne pošiljke.

Pristojbine se plačajo pri predaji.

Vrednostna pisma (lettres de valeur) za inozemstvo.

Promet z vrednostnimi pismi je dovoljen za sedaj z Albanijo, Avstrijo, Belgijo, Brazilijo, Bolgarijo, s Češkoslovaško, z Egiptom, s Francijo, s svobodnim mestom Gdansk, z Italijo, Madžarsko, Nemčijo, s Poljsko, z Rumunijo, s Švedsko, Svico, Turčijo, z Veliko Britanijo, Estonijo, s Finsko, Holandsko,

z Islandom, Japonsko, Letonijo, Litvo, Luksemburgom, Marokom, Norveško, s Palestino, Portugalsko, Saro, Sirijo-Libanom, Španijo, Tunisom in z belgijskim Kongom.

Teža 2 kg, vrednost 1000 Din.

Pristojbina kakor za priporočene pošiljke iste teže in vrednostna pristojbina 5 Din.

Opombe:

Pošiljatelj mora izpolniti pri predaji brezplačni obrazec »Jamstvo pošiljatelja«, v katerem izjavlja, da v pismu ni večje vrednosti od 1000 Din, in da jamči za vse posledice napačne vrednostne napovedi. — Vrednost je treba označiti razen v dinarski veljavi tudi v frankih in centimih po relaciji (sedaj 1 : 15).

Vrednostna (denarna) pisma za tuzemstvo.

Pristojbina					
težna		vrednostna		do-	ob-
do g	par	do Din	par	stavnina	vestnina
20	400	100	100	3 Din	50 par
40	450	500	200	Če je naslovljeno pismo v kraj, kjer je sedež pošte, in če ta pošta dostavlja vrednostna pisma na dom.	Če je naslovljeno pismo v kraj, kjer ni sedež pošte.
60	500	1000	500		
80	550	5000	1000		
itd., za vsa- kih 20 g 50 par več.		potem pa za vsakih 1000 Din ali del te vred- nosti še po 100 par.			

Ekspresnina 3 Din.

Pristojbina za pokaz 50 par, če je pismo obremenjeno z odkupnino.

Povratnica ob predaji 3 Din, po predaji 6 Din. Poizvednica 3 Din.

Za preklic pisma, za spremembo naslova in za znižanje ali črtanje odkupnine se plača pristojbina za priporočeno pismo in eventualno tudi za brzojavko.

Opombe:

Teža 2 kg, vrednost neomejena.

Sprejemajo se samo zaprta pisma.

Ekspresno denarno pismo se dostavlja po posebnem slu le tedaj, če naslovna pošta poštne nakaznice izplačuje na domu, sicer se dostavi samo obvestilo. Ekspresno denarno pismo z označeno vrednostjo preko 250 Din se nikdar ne dostavi po posebnem slu, ampak se samo obvesti. Prejemnik obvestila o taki pošiljki pa sme zahtevati, da se mu obveščeno pismo dostavi pri prihodnjem rednem obhodu, če se take pošiljke sploh dostavljajo na dom (v ljubljanskem področju pošte Ljubljana I, Maribor I in Celje) in če plača dostavnino. — Ekspresno se denarna pisma dostavljajo ali obveščajo samo od 6. do 21. ure, če je pa pismo odkupno, samo med uradnimi urami. — Za ekspresno denarno pismo se ne plača niti dostavnina niti obvestnina. Pri odkupnih denarnih pismih odbije naslovna pošta od izterjane odkupnine nakaznino za dotični znesek, ceno nakaznične golice in če treba tudi izplačnino, če se odkupna nakaznica izplača na domu.

Ako se pošlje vrednostno pismo drugam ali pa vrne sprejemni pošti, se zaračuna samo dostavnina ali obvestnina.

Za denarne pošiljke (pošiljke z denarjem ali vrednostnimi papirji), ki so zavite v obliki paketa in katerih vrednost ne presega 5000 Din, je težna in vrednostna pristojbina ista kakor pri paketih; če je pa vrednost večja od 5000 Din, se plača za vsakih 1000 Din ali del tega zneska še po 1 Din.

Za denarna pisma, naslovljena poste restante ali na vojake, se ne plača dostavnina, ampak samo obvestnina.

Paketi za tuzemstvo.

P r i s t o j b i n e										
težna		vrednostna		do- stavnina	ob- vestnina	nakaznina		izplačnina		
do kg	Din	do Din	par			za odkupnino	par	za odkupnino	par	
3	8	100	100	5 Din	50 par	do 25 Din	100	do 50 Din	50	
5	12	500	200	Če je naslovljen paket v kraj, kjer je sedež pošte in če ta pošta dostavlja pakete na dom.	Če je naslovljen paket v kraj, kjer ni sedež pošte.	" 50 "	150	" 1000 "	100	
10	25	1000	500			" 100 "	200	" 5000 "	200	
15	40	5000	1000			" 300 "	300			
50	50					" 500 "	400			
						" 1000 "	500			
Založenko (t. j. obsežnejši paket ali paket, ki zahteva večjo opreznost) se plača dvakratna težna pristojbina.							" 2000 "	600		
							" 3000 "	700		
							" 4000 "	900		
							" 5000 "	1200		
		potem pa za vsakih 1000 Din ali del te vrednosti še po 100 par.								

Ekspresnina 6 Din. — Povratnica ob predaji 3 Din. — Povratnica po predaji 6 Din. — Poizvednica 3 Din. — Za preklic paketa, za spremembo naslova in za znižanje ali črtanje odkupnine se plača pristojbina za priporočeno pismo in eventualno tudi za brzovjavo.

O P O M B E:

Največja teža 20 kg, vrednost neomejena.

Za pakete, ki so naslovljeni poste restante ali na vojake, se plača vedno samo obvestnina. Za vse druge pakete, tudi za tiste, ki so naslovljeni na imetnike predalov, se mora plačati dostavnina, oziroma obvestnina.

Za ekspresni paket se ne plača niti dostavnina niti obvestnina. Paketi se ekspresno dostavljajo samo v krajih, kjer je pošta. Ekspresne odkupne pakete dostavljajo po posebnem slu le one pošte, ki nakaznične zneske izplačujejo na domu; ostale pošte jih samo obveščajo. Ekspresni paketi, katerih teža presega 5 kg, se nikdar ne dostavijo po posebnem slu, ampak se samo obveščajo. Prejemnik obvestila o takem paketu pa sme zahtevati, da se mu paket dostavi pri prihodnjem rednem obhodu, če se take pošiljke sploh dostavljajo na dom (v ljubljanskem področju pošte Ljubljana I, Maribor I in Celje) in če plača dostavnino. — Ekspresno se dostavlja, oziroma obvešča samo med 6. in 21. uro, ekspresne pakete z odkupnino pa dostavlja poseben sel le med uradnimi urami.

Za paket z odkupnino se plača ob predaji tudi še nakaznina za odkupni znesek in če treba, tudi izplačnina, če sprejemna

pošta paketa (naslovna pošta odkupne nakaznice) izplačuje nakaznico na domu. Tudi te pristojbine se nalepijo v znamkah na spremnico. Pristojbina za pokaz se pri odkupnih paketih ne plačuje, a od izterjane odkupnine se nikakršne pristojbine ne odbijajo.

Predaltnina za pakete tam, kjer se dostavljajo, 15 Din na mesec.

Obvestilo o nedostavljivem paketu se izroči zaprti pošiljatelju, ki plača zanj 50 par.

Ležnina za pakete znaša 100 par za vsak dan, za katerega se ležnina zaračunava.

Za pošiljanje paketov za naslovnikom in za vračanje paketov se zaračunava težna pristojbina, vrednostna pristojbina (če je vrednost označena) in dostavnina, oziroma obvestnina.

Glede paketov z denarjem in vrednostnimi papirji glej opombo k pregledu pristojbin za vrednostna pisma.

Odkupni zneski preko 1000 do 5000 Din se izplačujejo na domu samo v ožjem (krajnem) dostavnem okraju pošte.

Paketi za inozemstvo.

V katere države in do katere teže se pošiljajo paketi v inozemstvo in kakšne so pristojbine, se lahko poizve pri vsaki pošti.

Vsaka pošiljka mora biti frankirana že pri predaji. Izvozne pošiljke se lahko predajo pri vseh poštah. V krajih, kjer so carinarice, oskrbujejo ocarinjanje pošiljatelj sam, ki potem pakete predajo že ocarinjene in plombirane pošiljke. Kjer ni carinaric, sprejemajo izvozne pakete ondote pošte in jih odpravljajo na najbližjo pošto, kjer je carinarica. — Za izvoz poštnopaketnih pošilk se zahteva zavarovanje valute za tisto blago, ki presega vrednost 1000 Din in ki se pošilja v poštnih paketih v inozemstvo. Ako se pošiljajo v paketih manjše količine blaga, je treba za oproščanje od zavarovanja valute posebnega dovoljenja od generalnega inspektorata carine. Predpisano potrdilo, oziroma dovoljenje si morajo preskrbeti pošiljatelj sami.

Zavoj izvoznih paketov naj bo iz močne lepenke, zavite v platno (če mogoče voščeno), ali iz močnih lesenih ali pločevinskih zabojev. Naslov naj bo napisan na pošiljki sami, a ne s svinčnikom. Vrednost mora biti označena v frankih z besedami in številkami.

Stvar pošiljatelja je, da poizve, ali je uvoz predmetov v naslovno državo dovoljen ali ne.

Pošiljatelj mora na spremnici označiti, kaj naj se s paketom zgodi, ako bi se naslovniku ne mogel izročiti.

Izkaznica istovetnosti (identitete)

je veljavna tri leta in stane 10 Din.

Čekovne položnice.

Pristojbine: 1,5 za zasebna sporočila na drugi strani (hrbtu) položnice 50 par; 2,5 za prejemno po trdilo, ki ga plačnik davka zahteva, 50 ali 100 par, kakor se želi, da dobi to potrdilo po dopisnici ali v pismu.

Za čekovne nakaznice

plača naslovnik izplačnino, če grede v kraj, kjer jih pošta dostavlja na dom.

Zaklenjene torbe.

Prejemniki, ki ne stanujejo v kraju, kjer je pošta, lahko zahtevajo, da se jim navadne pisemske pošiljke in obvestila o drugih pošilkah pošiljajo po lastnem slu ali po obstoječi poštni zvezi v zaklenjeni torbi, od katere se en ključ hrani na pošti. Torbo si mora prejemnik sam nabaviti. Pošta jo odpira in zapira. Za opravljanje tega dela se plača po 10 Din na mesec.

Časniki in časopisi.

Za vsak izvod časnikov in časopisov, ki jih oddajajo na pošto časopisna upravnistva, se

plača od vsakih 100 g ali del te teže 5 par, če ima vsak izvod svoj poseben naslov, če je pa naslov skupen, pa po 2 pari; za časopisne priloge, ki so dovoljene do 30 g (za posamezno prilogo), se plača 2 Din za vsakih 100 kosov, oziroma za del tega števila. Za vse časopise, dnevnike in nednevnikje je uvedeno plačevanje poštini pristojbin v gotovini.

Časniki in časopisi, ki jih pošiljajo zasebniki, se morajo frankirati kot tiskovine po pristojbeniku za tiskovine. Nefrankirani taki časopisi za inozemstvo se morajo frankirati s frankovnimi znamkami po pristojbeniku za tiskovine.

Poštno pristojbino (razen odkupnine, naložnih zneskov itd.) se morajo plačati pri predaji, oziroma pri sprejemni pošti.

Ekspresno dostavo poštini pošiljk lahko zahteva pošiljatelj samo, če gre do v kraj, kjer je pošta.

Kolki za listine.

- 1.) Listine o jamstvu in kavcijah 0-1 % polistinjenega zneska.
- 2.) Zadolžnice in pobotnice 0-5 % polistinjenega zneska.
- 3.) Odstopnice 2 % polistinjenega zneska.
- 4.) Pogodbe 2 Din.
- 5.) Oporoke 3 "
- 6.) Izpričevala 20 "
- Mojstrsko izpričevalo 60 "
- Pomočniško izpričevalo 5 "
- Izpričevalo osnovnih šol 5 "
- Izpričevalo srednjih šol 5 in 10 "
- Maturitetno izpričevalo 30 "
- 7.) Računi trgovcev in obrtnikov:
 - a) do 100 Din 10 par,
 - b) preko 100 Din 20 "
- 8.) Lepaki 10 "
- 9.) Menice, tuzemske, se ne smejo kolkovati, temveč se morajo kupiti znesku primerne golice.
- 10.) Zastavne listine denarnih zavodov se morajo kolkovati.

Ad 9.) in 10.): Kupnina za menične golice, oziroma kolek za zastavne listine znaša:

	do	300 Din	Din	0-60
preko	300 Din	600	"	1-20
"	600	1.200	"	2-
"	1.200	2.000	"	4-
"	2.000	3.200	"	6-20
"	3.200	5.000	"	9-80
"	5.000	6.800	"	13-20
"	6.800	10.400	"	19-
"	10.400	14.000	"	25-
"	14.000	20.000	"	34-
"	20.000	26.000	"	43-
"	26.000	32.000	"	52-
"	32.000	38.000	"	61-
"	38.000	44.000	"	70-
"	44.000	50.000	"	79-
"	50.000	60.000	"	94-
"	60.000	70.000	"	109-
"	70.000	80.000	"	124-
"	80.000	90.000	"	139-
"	90.000	100.000	"	154-
"	100.000	125.000	"	192-

preko 125.000 Din do 150.000 Din	. . .	Din 230-
" 150.000	"	268-
" 175.000	"	306-
" 200.000	"	382-
" 250.000	"	458-
" 300.000	"	534-
" 350.000	"	610-
" 400.000	"	760-

preko 500.000 Din od vsakih 1000 Din še po 1 Din.
Znesek izpod 1000 Din se jemlje za polnih 1000 Din.

Koledar za leta 1801 do 1980.

S tem koledarjem se more določiti, katerega dne v tednu se je izvršil ali se izvrši katerikoli dogodek iz let 1801. do 1980.

A. LETNICE												B. MESECI											
												januar	februar	marec	april	maj	juni	julij	avgust	september	oktober	november	december
1801	1829	1857	1885		1925	1953	4	0	0	3	5	1	3	6	2	4	0	3	5	1	3	6	1
2	30	58	86		26	54	5	1	4	6	2	4	0	3	5	1	3	6	2	4	0	3	5
3	31	59	87		27	55	6	2	5	0	3	5	1	4	6	2	4	0	3	5	1	3	6
4	32	60	88		28	56	0	3	4	0	2	5	0	3	6	1	4	6	2	4	0	3	5
5	33	61	89	1901	29	57	1	4	0	3	5	1	4	6	2	4	0	3	5	1	3	6	1
6	34	62	90		30	58	2	5	0	3	5	1	4	6	2	4	0	3	5	1	3	6	1
7	35	63	91		31	59	3	6	1	4	0	3	5	1	4	6	2	4	0	3	5	1	3
8	36	64	92		32	60	4	0	3	5	1	4	6	2	4	0	3	5	1	3	6	1	4
9	37	65	93		33	61	5	1	4	0	3	5	1	4	6	2	4	0	3	5	1	3	6
10	38	66	94		34	62	6	2	5	0	3	5	1	4	6	2	4	0	3	5	1	3	6
11	39	67	95		35	63	7	3	6	1	4	0	3	5	1	4	6	2	4	0	3	5	1
12	40	68	96		36	64	8	4	0	3	5	1	4	6	2	4	0	3	5	1	3	6	1
13	41	69	97		37	65	9	5	1	4	6	2	4	0	3	5	1	4	6	2	4	0	3
14	42	70	98		38	66	0	6	2	5	0	3	5	1	4	6	2	4	0	3	5	1	3
15	43	71	99		39	67	1	7	3	6	1	4	6	2	4	0	3	5	1	3	6	1	4
16	44	72			40	68	2	8	4	0	3	5	1	4	6	2	4	0	3	5	1	3	6
17	45	73			41	69	3	9	5	1	4	6	2	4	0	3	5	1	3	6	1	4	6
18	46	74			42	70	4	0	6	2	5	0	3	5	1	4	6	2	4	0	3	5	1
19	47	75			43	71	5	1	7	3	6	1	4	6	2	4	0	3	5	1	3	6	1
20	48	76			44	72	6	2	8	4	0	3	5	1	4	6	2	4	0	3	5	1	3
21	49	77	1900		45	73	7	3	9	5	1	4	6	2	4	0	3	5	1	3	6	1	4
22	50	78			46	74	8	4	0	6	2	5	0	3	5	1	4	6	2	4	0	3	5
23	51	79			47	75	9	5	1	7	3	6	1	4	6	2	4	0	3	5	1	3	6
24	52	80			48	76	0	6	2	8	4	0	3	5	1	4	6	2	4	0	3	5	1
25	53	81			49	77	1	7	3	9	5	1	4	6	2	4	0	3	5	1	3	6	1
26	54	82			50	78	2	8	4	0	6	2	5	0	3	5	1	4	6	2	4	0	3
27	55	83			51	79	3	9	5	1	7	3	6	1	4	6	2	4	0	3	5	1	3
1828	1856	1884			1924	1952	4	0	6	2	5	0	3	5	1	4	6	2	4	0	3	5	1

C. TEDNI

1	8	15	22	29	36	nedelja
2	9	16	23	30	37	ponedeljek
3	10	17	24	31		torjek
4	11	18	25	32		sreda
5	12	19	26	33		četrtak
6	13	20	27	34		petek
7	14	21	28	35		sobota

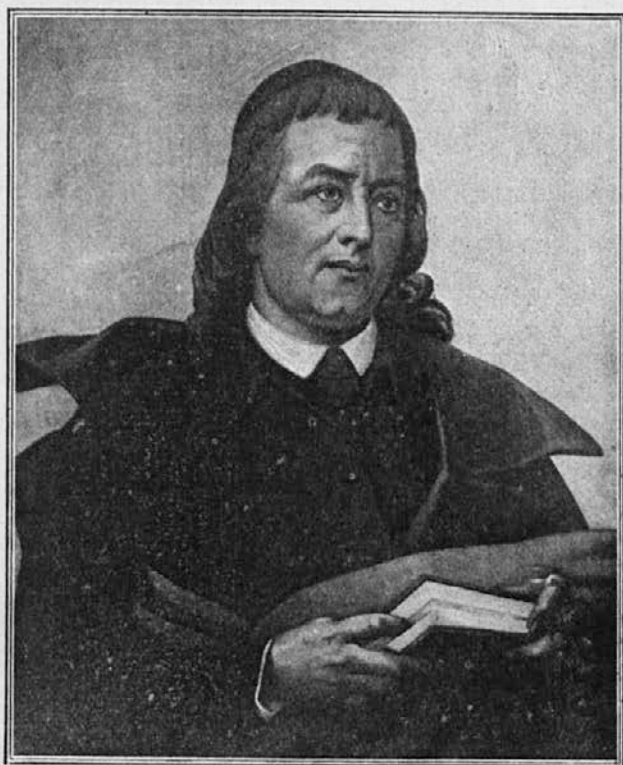
Pojasnilo.

Vprašanje: Prošeren je umrl 10. februaria 1849. Kateri dan v tednu? — Odgovor: V soboto.

Rešitev: V razpredelnici A poiščete letnico 1849. in greš na desno v razpredelnico B do februaria, kjer dobiš številko 4. Tej prišteješ številko mesečnega dneva, v našem primeru 10.

Vsota 14 v razpredelnici C ti pokaže soboto.

V. Vednik je preminul 8. januarja 1819. 5+8=13, torej petek. Ivan Cankar se je rodil 10. maja 1876. 1+10=11, v sredo.

VALENTIN VODNIK:

NA MOJE ROJAKE.

Sloven'c, tvoja zemlja je zdrava,
za pridne nje lega najprava,
polje, vinograd,
gora, morjé,
ruda, kupčija,
tebe redě.

Za uk si prebrisane glave
pa čedne in trdne postave,
išče te sreča,
um ti je dan,
našel jo boš, ak'
nisi zaspan.

Glej, stvarnica vse ti ponudi,
le jemat' od nje ne zamudi!
Lenega čaka
strgan rokav,
pal'ca beraška,
prazen bokav.

VODNIK — NAŠ VODNIK.

(Nekaj spominov iz preteklosti.)

Marsikomu morebiti ni znano, da se je Vodnik v svojočnem življenjepisu na prvi strani svoje «Velike pratike» vsakokrat naglasil na zadnjem zlogu in da bi mu torej morali izgovarjati ime Vodnik. Izrekaj ga kakorkoli: Vodnik je naš vodnik. Zanimivo je, kako je naša družba prišla na to, da je sprejela vprav njegovo ime. Prvotno je bil naslov naši organizaciji: Književna matica «Triglav». Ustanovni občni zbor je bil že skoraj zaključen, ko se je še enkrat sprožilo vprašanje imena, ki večini ni ugajalo. Pripravljalni odbor je pojasnjeval, da se je o tem mnogo razmišljalo, pa se ni našel primernejši naslov. Tu je padla beseda: Zakaj pa ne Vodnikova ali Prešernova družba? Vprašanje je bilo mahoma rešeno. Seveda: Vodnikova družba. Bilo je samo še par pomislekov: ali Vodnikova ali Prešernova — potem je na vsej črti zmagalo Vodnikovo ime. Ako nosijo druge podobne organizacije pri nas in drugod imena svetnikov in oseb, ki same po sebi že dajejo program delovanja, zakaj ne bi naša velika narodna organizacija nosila imena pesnika, ki nam z vsem svojim delom in življenjem podaja živ načrt za naše delo! Tako je bil naslov: Vodnikova družba soglasno in z navdušenjem sprejet. Ko pa smo ob času prvih napadov pogledali v knjige staroslavne, smo videli, da smo s tem izvršili naravnost zgodovinsko nalogo in da so naši narodni voditelji že pred več kot šestdesetimi leti pripravljali nekaj podobnega. Celó «Slovenska Matica» bi se bila skoraj imenovala «Vodnikova Matica». Ko se je namreč bližala prva stoletnica Vodnikovega rojstva (l. 1858), so se naši tedanji narodni krogi pripravljali, da primerno proslave njegov spomin. Pripravljali se je «Vodnikov album», na svečnico so bile velike svečanosti v Šiški, kjer so odkrili spominsko ploščo, in drugi dan je bila slavnost v ljubljanski čitalnici. Ob tej priliki se je začelo zbirati in se je nabralo 1100 goldinarjev za Vodnikov spomenik. Dr. Bleiweis je otvoril v «Novicah» razpredalek o tem, kakšen spomenik naj se postavi. Nasveti so bili različni in zanimivo je, da so večinoma predlagali, naj se za zdaj uporabijo obresti te vsote v kulturne namene, n. pr. v podporo dijakom, «kteri se slavenskih narečij najmarljivejše uče» (M. Marjar), ali za učenca, «ki bi kazal posebno ljubezen do slovenskega jezika» (M. Pregel), ali

kot nagrado «za najboljšo izvirno igro, povest, novelo itd.» (J. Novak). Kočevar pa je predlagal, «naj služi (ta denar) našim pisateljem v obče jemalo, naj nam bo mala matica slovenska. (Prim.: dr. Iv. Prijatelj: Predzgodovina ustanovitve «Slovenske Matice». Razprave I., str. 13.) Leta 1860. se je k temu vprašanju zopet oglašil Kočevar-Zavčanin v «Novicah» z dne 7. novembra, str. 359, v članku o slovenskih narodnih potrebah, kjer prihaja do zaključka, da «brez denarja ni nič» in da potrebujemo za razvoj naše književnosti predvsem — denarja. Zato opozarja na svoj predlog iz leta 1858., «naj se denarji za Vodnikov spomenik nabrani raje v utemeljenje slovenske matice porabijo. Mislim, da bi se na ta način spomin Vodnikov dostojneje častil nego kako drugače...»

«Po tem Kočevarjevem predlogu» — piše dr. Ivan Prijatelj — «se v slovenski javnosti malone dve leti ni dosti jemala v misel ideja «Slovenske Matice». S tem je imel mir tudi za Vodnikov spomenik nabrani denar. Leta 1862. pa je stopilo to vprašanje zopet v ospredje in se je zopet oglašil dr. Toman v «Novicah».

«Novice» (7. list z dne 12. februarja 1862.) prinašajo poročila o Vodnikovih slavnostih v Ljubljani in v Gradeu, poleg tega pa članek dr. Lovra Tomana «O Vodnikovem spominku». Po uvodnih besedah piše dr. Toman sledeče še danes veljavne besede:

«Spomin slavnih rojakov v narodu je dokaz narodne probude in zavesti. Spomin se mora izraziti očitno, primerno, dostojno in koristno. V spominjevanju ležati mora novo kalivno seme za narodna djanja, za izobraženje in poslavljenje naroda. Seme ne sme biti mrtvo, temuč mora imeti v sebi moč porodivno. Ako ima to sploh veljati o narodih, tedaj je posebno koristno vodilo o narodih, ki dremali so v teku vremen in nezgod in se šele izbujaajo iz težkega spanja. Kjer narodno polje razeveča se krasno in obilno, ondi ga primerno kinčajo ponosni spomeniki poslopij, stavb, slavolokov itd. Al kjer leži še polja toliko nerodovitnega, tam mora se najpopred obsejati s semenom narodnim.

To seme je slovstvo.

S slovstvenim napredovanjem zmoremo postaviti tedaj najdostojnejši in najkoristnejši

spomin neumrjočemu Vodniku. Moj nasvet je tedaj, da naj se darovi za njegov spominek donešeni obrnejo za slovstvo in sicer tako, da se vsakoletne obresti od glavnice postavijo za darilo najizvrstnejšemu slovstvenemu delu.

Za izpeljavo te namembe naj se ustavi odbor treh v slovstvenih rečeh zvedenih rodoljubov, ki imajo svetovati pravila in red za darila.

To je moja povrlna misel, ki si jo le zato izreči upam, ker bil sem početnik Vodnikovega spominka. To sem želel in tudi v ta namen naberal darove, da bi postavil se očitni kameniten spominek ali pri rojstni hiši Vodnikov, ali na grobu njegovem ali v sredi Ljubljane. Sprememba mojih tedanjih misel opira se na bolje prevdarjeno pravilo zgoraj izrečeno. (Na to poziva dr. Toman vse «rojake in rodoljube», da izrazijo svoje mnenje o tem, ali naj se porabi denar v ta namen, in nadaljuje): «Potem se bode moglo zastran odbora govoriti, da ta prime delo v roke in ob letu bodemo že lep in razveseliven dušen spominek Vodnikov imeli. Sicer pa obljubimo vsi rojaki danes, Vodniku postaviti v naših mislih, čutih in delih spomin s tem, da sledimo zvesto za njim, našim Vodnikom na poti narodne omike in narodnega blagostanja.

Duh njegov naj edini vlada in vodi nas.

V Radoljci 2. svečana 1862.»

Pod črto je dostavil urednik Bleiweis takoj svoje odobranje:

«Nadajmo se, da bo vsak rad potrdil gosp. doktorjev nasvet, ker vsako leto bi se iz obresti postavil po tem Vodniku duševen spominek — glavnica ostane, da bo kadaj kakor koli vendar še mogoče z nabranimi novimi doneski postaviti kameniten ali železen spominek.»

Ker se je medtem tudi Mohorjeva družba že lepo razvijala, je bilo tem več nade, da se tudi iz tega ustvari stalna literarna ustanova, pri čemer ni nihče mislil na «konkurenco», kakor se je to zgodilo v naših časih.

V listu 20., str. 109, piše zopet dr. Toman pod naslovom «Vodnikove slovstvene darila» sledeče (najprej opozori na svoj nasvet v 7. listu in pravi):

«Preteklo je že dosti časa po tem vprašanji in nikdo se ni oglasil protivno.

Veljati sme tedaj, da Vodnikovi častitelji in daritelji smo v tem edini, da se obresti od

glavnice za njegov spominek dosedaj sabrane imajo obračati po izrečenem nasvetu.

Te darila se smejo imenovati «Vodnikove slavnostne darila».

Da se potrjena želja in volja prihodnje leto že izpolni, se nas je zbralo nekaj rojakov pri gospodu uredniku «Novic» v posvet, kako se imajo ustanoviti pravila za razpis delitev daril.

Sklenilo se je enoglasno, da imata dva odbora prevzeti to izpeljavo (prvi naj določi pravila, drugi bo imel samo razsojevati predložene slovstvene dela in prisopoznati darila temu ali onemu delu.

V prvi odbor so bili izvoljeni sledeči naši slavni gg. rodoljubi: dr. Bleiweis, Terstenjak, Einspieler in Černe. Tako se smemo nadjati, da prvi prihodnji god Vodnika se bode dostojno obhajal s cvetjem in zrnem slovenskega slovstva. S tem razglasom sem spolnil jaz svojo dolžnost in se še enkrat zahvaljujem vsem rodoljubom, ki so dobrovoljno podali darove za Vodnikov spominek.»

Na to govori dr. Toman o tem, da bi bilo treba našim zaslužnim možem postaviti «Slave dom», kar bi se zgodilo, če bi bil naš narod bogatejši; a to se morda še zgodi. Zato hoče podati samo svojo željo glede prvega «darila». Slovensko ljudstvo mora spoznati, da je slovensko-slovanskega rodu. Zato bi «pripravna povest», ki bi obsegala narodopравne dokaze, bila predmet za prvo darilo. Še potrebnejša bi bila taka povest za gospe in gospodične.

«Prepričati jih moramo, da naš jezik je neizmerno lep, mil, gladek in sladek, da njih sveta naloga je se vrniti nazaj k narodu, od katerega jih je tujšina odpeljala, in da izreja in omika more po božji volji biti v vsem narodna, če hoče jim biti v prihodnosti koristna.

Zato svetujem, da naj se prvo darilo postavi na najzanimivijo povest ali za prosto ljudstvo ali posebno za ženski spol v rečenem pomenu.

Dogodjaj povesti naj bode vzet iz slovenske ali slovanske zgodovine.

To je moja povrlna dobrovoljna misel, ki je pa ne vsiljujem, ker vem, da naše potrebe so še druge in da naši izvoljeni odborniki bodo gotovo sklenili to, kar našemu narodu najbolj služiti more na probudo in slavo.

V Radoljci veliko soboto 1862.»

Dasi se na to ni v «Novicah» nihče oglasil in so bili s tem na videz vsi zadovoljni, so

prinesle »Novice« v 27. listu, v sredo, dne 2. julija, dopis z Dunaja pod naslovom »O Vodnikovem spominku«, ki ga priobčujejo kljub temu, da nasprotuje nazorom dr. Tomana. Dopis pravi:

«Resnično je, da obresti v pomoč naši literaturi porabljenega utegnejo precej dobrega storiti. Večini darivcev pa gotovo ni prav (urednik »Novic« je tu v oklepaju opomnil, da ni nihče ugovarjal), da se denar za spominek darovan za druge dasiravno koristne reči porabi.

S tem se le čas oddaljuje, v katerem se bi izpolnila želja vseh Vodnikovih častiteljev. Da bi se poprej doseglo, kar ti zaželiš, smo v Beču s sledečimi pravili osnovali zbirko za omenjeni kip, ki znaša za zdaj 26 fl., ki jih izročujemo vredništvu »Novic«.

(Nato slede navodila za zbiranje darov v osmih točkah.)

1. Vsako leto naj se plača 1 gold. nov. dn. za Vodnikov spominek. Če kdo več da, mu bo večja hvala.

2. Denar nabera od večine izvoljeni zaupnik.

3. Denar pošlje zaupnik posebnemu odboru.

4. Darovi naj se naznanjajo v »Novicah«.

(Št. 5. in 6. govorita o odboru in kontroli.)

7. Ako se nabere več, kakor spominek velja, se ostanek po odločitvi oskrbništvu porabi.

8. Vsak udeležitelj skrbi, da tudi v drugih krajih, kjer je znan, se ustanovi enaka nabira.»

Tu je torej že podana organizacija letnega članstva in poverjeništev. S tem bi bila ustanovljena stalna družba, kakor se je osnovala tudi v »Mohorjevi družbi«. Pod dopisom je podpisan Janez Murnik, med darovalci je omenjen tudi Stritar s 3 fl. Tako se je iz slučajnih darov za Vodnikov spomenik razvila misel stalnih letnih članov in iz misli na spomenik se je razvila ideja stalne družbe za izdajanje slovenskih knjig. Ves nadaljnji razvoj do »Slovenske Matice« je popolnoma naraven.

V isti številki »Novic« (str. 220) je priobčil dr. Bleiweis »Občna pravila« in »Razpis«, iz katerih se vidi, da so se upoštevale želje dr. Tomana.

Občne pravila

za Vodnikove slovstvene darila.

1. Vodniku, probuditelju slovenskega slovstva, se — po dovoljenju dariteljev — vsako leto postavljajo dušni, to je, slovstveni spo-

meniki. To se ponavlja tako dolgo, dokler se mu iz kamna ali kovine vreden spominek ne postavi.

2. V ta namen se obračajo obresti iz darov, ki so se nabrali dosihmal za Vodnikov spominek. Tem obrestim se morejo, ako upravni odbor za dobro ali potrebno spozna, še tudi dodajati dnarji, ki so se skupili iz razprodanih poslavljenih knjižic.

3. Iz tega tako nabranega dnarja se razpisujejo darila za izvrstne slovenske spise v prozi ali poeziji, znanstvene ali zabavne, probudi ali omiki narodni posvečene.

4. Iz vseh dežel slovenskih, ki so darovale za Vodnikov spominek, tedaj iz Kranjskega, Štajerskega, Primorskega in Koroškega za to postavljeni upravni odbor vsako leto pod vodstvom dr. Tomana, ki je utemeljitelj Vodnikovega spominka, določuje na drobno: za kakošen predmet naj se razpiše darilo.

5. Vsaj pol leta pred vsemi Svetimi, če je mogoče, pa tudi popred, mora ta razpis po časnikih razglasiti se.

6. Po lastnosti razpisanega predmeta dobi upravni odbor sodnike in jih očitno naznani. Ti razsodijo, čigavo delo je vredno darila. Zato morajo vsi kmali po vseh svetih sodniki rokopise tekmecev (konkurentov) po vrsti v roke dobiti, da razsodbo dovršijo poslednji čas saj do 20. januarja vsakega leta. Večina glasov, določi delo, kateremu gre predstvo, ali pa tudi, da nobeno delo ni obdarovanja vredno.

7. V slovesni »Besedi«, ki se vsako leto praznuje rojstvenemu dnevu Vodnikovemu na čast 2. svečana v čitavnici ljubljanski, se odpre zapečaten pismo onega pisatelja, katerega delo je spoznano za najizvrstnejše, ime njegovo se razglasi in darilo mu izroči.

8. Tako poslavljeno delo je lastnina Vodnikove Matice; upravni odbor ga brž natisniti da in na prodaj razpošlje.

9. Kar se skupi čez tiskarne stroške, se porrne v Matico in naloži na obresti, ako se vsled § 2 ne obrne na kako večje darilo prihodnjega leta.

10. Stroški, ki se tičejo vsega tega upravnništva, se pobotujejo iz imenovane Matice.

11. Po slovenskih časnikih se razglasuje vsakoletni razpis daril, poslavljeno delo in njega pisatelj, pa tudi račun stroškov.

Upravni odbor.

Obenem je v tedanjih slovenskih listih izšel razpis na pisatelje, da pošljejo svoja dela za «Vodnikove slovstvene darila».

Razpis se glasi:

Razpis

prvega darila za Vodnikov dan leta 1863.

1. Razpisuje se 60 gold. nov. dn. za najboljšo povestico (novelo). Predmet te povestice naj se iz zgodovine slovenske ali slovanske vzame ali vsaj naslanja nanjo; notranja osnova in zunanja oblika njena naj se tako obravnava, da je razumljiva vsakemu prostemu bralcu in mikavna še posebno našemu ženskem spolu. Vsem naj je vodilo take v čistem slovenskem jeziku pisane povestice to, da izbuja narodno zavest, pa nikakor ne žali poštene slovenske nravi in se ne spušča v politično in versko polemiko.

2. Obširna naj je povestica ta saj toliko, da znaša 2½ do troje tiskanih pol.

3. Zadnji čas do vseh Svetih letošnjega leta naj se rokopiis franko pošlje vredništvu «Novic».

4. Po sodnikih, ki se bojo ob svojem času očitno na znanje dali, za najboljšo delo spoznana povestica se bo razglasila v slovesni «besedi» na Vodnikov dan v čitavnici ljubljanski; tam se bo zapečateni listek odprl, ime pisateljevo oklicalo, pisatelju pa darilo podelilo, ako je pričujoč, sicer pa se mu bo poslalo na dom. Ako bi se nobeno delo darila vredno ne spoznalo, se prihrani denar za prihodnji razpis.

5. Tako poslavljena povestica je lastnina Vodnikove Matice, ki jo bo lično natisniti in prodajati dala. Kolikor se skupi čez stroške tiskarne, se povrne v Matico.

Upravni odbor za Vodnikove slovstvene darila:

Jan. Bleiweis, Ant. Černé, And. Einspieler,
Dav. Trstenjak.

S tem je bilo to vprašanje rešeno — toda bližalo se je slavno leto 1868. in vsa slovenska zemlja se je pripravljala, da dostojno proslavi tisočletnico prihoda Cirila in Metoda na Moravo. To leto je postalo ustanovno leto «Slovenske Matice». Ime «Slovenska» je dobila Matica zato, ker so tudi drugod imeli «češko», «srbsko», «ilirsko», «slovaško», in tako se je pozabilo na Vodnikovo matico. Iz nje ni izšlo nobeno delo na tak način, kakor so določala pravila. Denar se je shranil in je iz njega

vzrastle pozneje lepi Vodnikov spomenik v Ljubljani.

«Vodnikova družba» pa zdaj vrši svojo najlepšo nalogo, sprejeto od pesnika samega in njegovih tedanjih častiteljev, da mu s svojimi knjigami tudi med narodom postavi «dušni spomenik».

Ti zgodovinski spomini bodo morda nam tem bolj jasno pokazali naše dolžnosti, ovrgli neumestne predsodke in prazne ugovore ter zbrali okoli Vodnikovega imena novih deset tisoč članov. Zanimanje, ki ga je takoj v prvem letu pokazala slovenska javnost — in deloma prav zaradi priljubljenega imena našega prvega pesnika — je dokaz, kako globoko je ukoreninjeno to ime v našem narodu in kako važno je, da v tem imenu vršimo vsi skupaj, odbor in članstvo, svoje prosvetno narodno delo.

Vodnikov nagrobni spomenik pri Sv. Krištofu v Ljubljani.

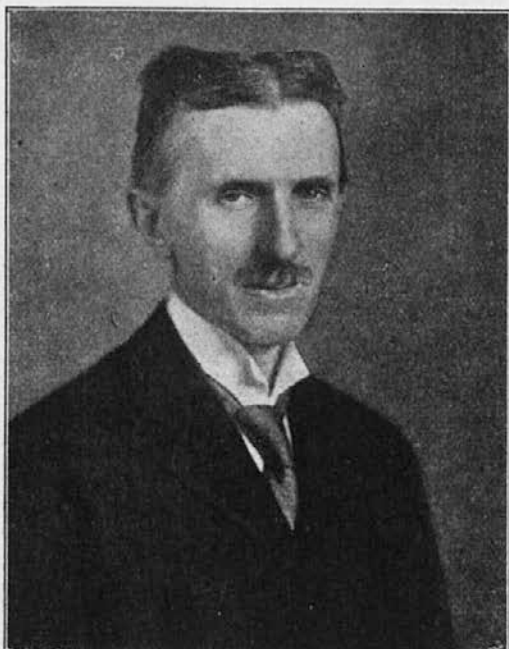
NIKOLA TESLA.

Iz Beograda je prišlo na šole, naj se proslavi sedemdesetletnica Nikole Tesle. Ob tej priliki so me razni znanci povpraševali, kdo je ta človek, odkod je in zakaj naj ga mi slavimo. Moji znanci so izobraženci, zato bi me bilo v dno duše sram, če bi bil prisoten kak francoski, angleški ali ameriški inteligent, ker ta pozna Teslo tako dobro kot Edisona, kralja iznajditeljev. Le Nemci ga ne imenujejo radi, a sem prepričan, če bi bil Tesla njihov, da bi visela njegova slika v vsaki šoli, če ne v vsaki boljši hiši, in bi jo kazali očetje sinovom s svetim spoštovanjem, ker oni znajo ceniti svoje največje može. Mi, ki kar tekmujeemo s proslavljanjem raznih zvezd, zvezdic in lešcherb, mi ne poznamo Jugoslovana, ki je po sodbi objektivnih učenjakov največji inženjer na svetu. To dejstvo kaže zadosti jasno, kako so nas naši sosede duševno osužnili.

Tesla je naš človek z dušo in telesom. Rodil se je v Smiljanu pri Gospiću v Liki 10. julija 1856. Talent ima od očeta, srbskopравoslavnega svečenika, in od matere, jako iznajdljive žene z izbornim spominom. Osnovno šolo in nižjo realko je dovršil v Gospiću, višjo realko z maturo pa v Rakovcu pri Karlovcu. Njega ne bi mogli staviti za vzor navadnemu dijaku. Čital je sicer vse knjige, ki so mu prišle v roko, samo šolskih ne. Ljubil je življenje in ne murficirane šolske znanosti. Plezal je po drevesih, kjer so bila ptičja gnezda, skakal je v vodo za ribami, zabaval se je s kvartami in s šahom, da je postal mojster v teh igrah. V šoli pa je navzlic temu dobro uspeval. Njegova mržnja do šolske učenosti, ki navadno ubija naravni nagon, je bila celo ugodna za njegovo duševno samostojnost. Avtoriteta ni imela nanj nikakega vpliva. Zaupal je le svojemu čutu in svoji razsodnosti, kakor je pokazal kot drugo-

letnik na graški tehniki. Videč, da se njegov profesor muči z nekim elektromotorjem, ki se je močno iskril ob tako zvanem kolektorju, vpraša, če ne bi bilo mogoče konstruirati motor brez kolektorja, ki je vzrok vseh neprilik. Profesor, ki je cenil nadarjenega mladeniča, mu pred vsemi drugimi študenti odgovori, da bo on — namreč Tesla — lahko še marsikaj

iznašel, da pa je tak motor nekaj nemogočega. In prav takrat se je v Teslovem duhu spočela plodonosna kal iznajdbe, ki je pokazala, kako napačna je bila profesorjeva trditev, in povzročila velikanski preobrat v vsej elektrotehniki za jake toke. — Po dovršenih študijah v Pragi je mladi inženjer vstopil v službo neke družbe v Pešti, kjer je takoj pokazal svojo iznajdljivost z izboljšanjem telefonske naprave. Njegova ideja motorja za vrtilni tok, ki je dobila v tem času že jasne obrise, ga ni pustila dolgo tu. Dvignila ga je in zanesla v Pariz, kjer je vstopil v službo Edi-

Leta 1920.

Nikola Tesla.

(Tehnički list.)

sonove Kontinentalne družbe. Mislil je, da bo tu lahko izvršil svoje načrte. Napravil je sicer modele svojih motorjev, a do denarja za njih tehnično izvedbo ni mogel priti. Zato se na nasvet svojih tovarišev napoti naravnost v Edisonov laboratorij v New Yorku. A tudi tukaj ni našel podpore za utelešenje svojih idealov, ker je bil Edison, kakor vsi največji elektrotehniki tistega časa, prepričan, da izmenični toki, ki bi jih bil Tesla rabil za svoje motorje, nimajo nobene bodočnosti. Šele ko si je zaslužil z nekimi konstrukcijami zadosti sredstev, je ustanovil družbo, ki mu je šla na roko pri njegovih poskusih. Ko so se ti dobro obnesli, so dali delničarji denar tudi za patentiranje celega izdelanega sestava za vrtilni tok. Kmalu nato (leta 1888.) je Tesla prodal svoje patente veliki tvrdki, ki si je z njimi pridobila

ogromno premoženje. Po velikanskem delu je bil led prebit. Ustvaril je teoretično in praktično podlago novi panogi elektrotehnike, ki se je razširila zaradi svoje praktičnosti v kratkem času po vsem svetu. Njegov zamislek je zmagal. Sedaj so še drugi iskali pota, da bi se izognili Teslovim patentom. Nemci so našli izhod v brošurici italijanskega profesorja Ferrarisa. Dasi je izšla brošura šest mesecev po objavi Teslovih patentov, dasi je v njej samo omenjena možnost takšnega motorja, ki bi izkoriščal le polovico dane energije, medtem ko je Tesla praktično pokazal, da delajo njegovi motorji z najmanjšo izgubo in je izdelal stroje, uporabljajoč vse mogoče lastnosti izmeničnega toka in materiala, velja skoraj pri vseh Nemcih Ferraris kot iznajditelj omenjenega sestava. Človek bi dvomil o razsodnosti nemških kritikov, če ne bi vedel, da odločujejo tu trgovsko-industrijski momenti. Izkupiček pri prodaji svojih patentov je Tesla uporabil za svoje laboratorije, ki so zasloveli po vsem svetu.

Tesla je imel sedaj proste roke. Lotil se je z vso vnemo že prej započetih raziskavanj tokov z najrazličnejšo frekvenco in perijodo. Glede na lastnosti železa je takoj spoznal in tudi pokazal, da so za njegove motorje nizke frekvence, kakor so sedaj splošno v rabi, najbolj ugodne. Vedoželjnost ga je napotila, da je začel raziskavati toke z vedno večjo frekvenco; že l. 1888. je konstruiral stroj, ki je proizvajal toke s 35.000 perijodami na sekundo. Pri tem je moral premagati razne težkoče. Trud je bil plačan s celo vrsto jako zanimivih poskusov, ki jih je lahko izvedel s temi stroji. Razume se, da je skušal povečati poleg števila perijod tudi napetost. V tej težnji je prišel Tesla na misel, da bi uporabil za ta namen lastnosti kondenzatorja. Ta priprava obstoji v bistvu iz dveh kovinskih plošč, na katerih se nabere pri določenem električnem pritisku tem več elektrike, čim večji sta plošči in čim bližje stojita druga ob drugi. Ako zvežemo vsako teh plošč z eno žico in približamo, napolniviš kondenzator z elektriko, oba prosta konca teh žic drugega proti drugemu, preskoči elektrika iz ene žice na drugo. Pri tem se pojavi v vmesnem zraku svetla iskra. Že l. 1859. je pokazal Feddersen, da je ta iskra sestavljena iz več delov, ki kažejo, da skoči elektrika večkrat zaporedoma od ene kondenzatorjeve strani na drugo, da nastanejo električni nihaji s frekvenco do milijon na sekundo in še več. Tesla je uporabil to nihanje elektrike, da je s svojim transformatorjem dosegel pri največji frekvenci naj-

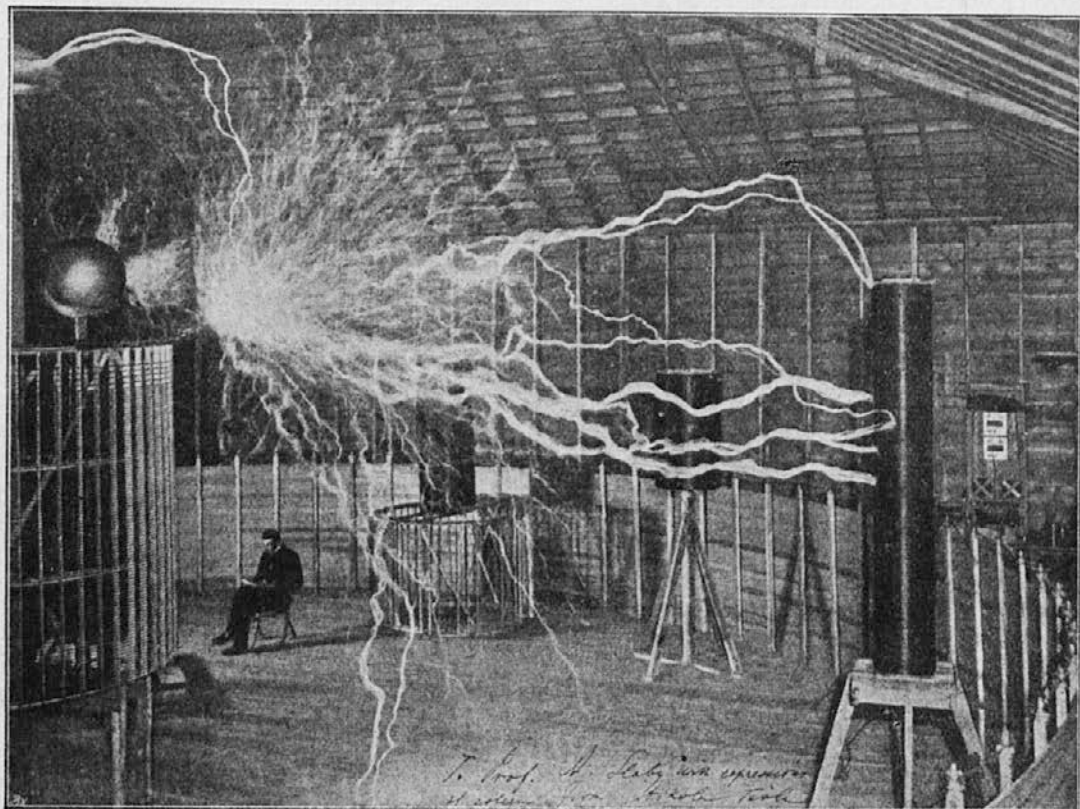
večje napetosti, da je proizvajal toke z najbolj čudnimi svojstvi. Njegovi poskusi so vzbudili zanimanje vsega znanstvenega sveta.

Zato je bil povabljen v razne kraje. Pri svojih predavanjih, ki jih je imel v letih 1891., 1892. in 1893. v Ameriki in Evropi, je pokazal, kako gredo ti toki skozi njegovo telo, da so iz njega švigali žareči prameni, da mu je v roki žarela žarnica, da pa pri tem sam ni čutil ničesar. Pokazal je, kako žarijo cevi z razredčenimi plini, če jih postavi med dve plošči, ki sta bili zvezani vsaka z enim koncem transformatorja. Razložil je, kako se izkorišča električna energija v razsvetljevalne namene bolj praktično in ekonomično, nego se je godilo dotlej, in je govoril o luči bodočnosti. Dalje je kazal, kako se dá elektrika dovajati k žarnici samo po eni žici brez odvodne žice, kar je njemu kazalo, da je elektrika snov, kakor si dandanes splošno predstavljamo. V tem času, polnem najčudnejših poskusov, je Tesla tudi razjasnil, kako se dajo prenašati signali v velike razdalje s tem, da je zvezal visoko stoječe telo z enim koncem svojega transformatorja, ki mu je drugi konec napeljal na zemljo. Daljava, ki jo je tako premostil, je znašala več kilometrov, čeprav je imel v transformatorju le majhne energije. Ali nimamo tukaj že sestav brezžične telegrafije, in to že leta 1892.? S temi poskusi je Tesla spoznal, da je za dosego večjih daljav potrebna le večja energija in frekvenca. V februarju naslednjega leta je objavil ves sestav brezžične telegrafije v predavanju v Franklinovem institutu v Filadelfiji. Znameniti učenjak dr. Austin pravi, da je ta sestav popolnejši od vseh, kar se jih je iznašlo v brezžični telegrafiji do l. 1910. V naslednjih letih je Tesla, čeravno ni mogel dalje časa eksperimentirati, ker so mu leta 1895. pogoreli vsi laboratoriji, izumil cel niz novih priprav in metod za brezžično prenašanje električne energije v katerekoli daljave. Vrhunec pa je dosegel, ko je leta 1899. zapustil New York in se napotil 2000 m visoko v Koloradske hribe, kjer je razpolagal z ogromnimi energijami. Tu je proizvajal elektriko z napetostjo več nego 20 milijonov voltov, da so od enega oscilatorja do drugega švigali skozi zrak bliski, ki v svoji energiji niso zaostajali za prirodnimi. (Glej sliko!) S temi energijami je proizvajal tudi vzdržne električne valove, s katerimi je oddajal brezžičnim potom znake na več tisoč kilometrov daleč, posrečilo se mu je celo pošiljanje električnih valov okrog zemlje. Nad leto dni je Tesla tu noč in dan

študiral med bliskanjem in grmenjem, ki se je razlegalo več kilometrov daleč. Ko pa je nalik Mojzesu stopil z odkritimi novimi zakoni s hribov v New York, je našel tudi kakor ta prerok svoje častilce v službi zlatega teleta, zaradi katerega so začeli gonjo proti njemu. Naravno je, da si želé vsi trabant, ki imajo svoj sijaj od solnca, da to čimprej zatone, ker še potem pride njih svit do veljave. Tesla se

ideje, da so sploh mogli napredovati. To pa so napravili šele po dolgem trudu, ker prej Teslovih patentov niso razumeli. Sedaj je njih slava velikanska, ker zanje deluje veliko število kričočev. Med temi smo, žal, mi vsi, ki Tesle še ne poznamo.

Tesli ni do tega, da ga mi slavimo. Njega povečuje njegovo delo. Mi potrebujemo njega, da nas oplodi s svojimi brezštevilnimi vele-

Nikola Tesla mirno čita v svojem laboratoriju, medtem ko švigajo skozi zrak močni bliski.

za to dosti ne zmeni. Naprej ustvarja na različnih poljih. Ker dela smotrno, naletimo v njegovih patentih skoraj na vse, kar je mogoče dobiti v stroki, katere se je lotil. Naj bo glede večfaznih ali glede visokofrekvenčnih in visokonapetih tokov. V področju brezžične telegrafije najdete vse, kar je rabil Marconi, Braun, Wien, Poulsen, Fessenden in še več drugih; najdete iskrnice najrazličnejših vrst, najdete navpične, vodoravne in okvirne antene, dobite vse mogoče priprave in metode za uglasjanje prejemnih in oddajnih priprav, dobite razne kontaktne detektorje in polno drugega. Vse to je Tesla odkril, oziroma iznašel več let pred omenjenimi gospodi, ki so morali ukrasti Teslove

umnimi idejami, da nam odvzame očesno mreno, zrastle v suženjstvu, da nam sveti kot sijajen vzor za pravo kulturno delo, katerega naj se loti naša mladina z vso vnemo, ker le ž njim bomo odpravili bedo našega naroda in dosegli pravo svobodo.

Ing. Slavko Božkan si je stavil vse hvale vredno nalogo, da nam Teslo popolnoma odkrije s predavanji in s priobčevanjem Teslovih patentnih spisov v časopisu «Radio, Telegraf i Telefon», ki izhaja v Beogradu. Dolžnost vsakega tehnično naobraženega človeka bi bila, da dobi vpogled v te spise, iz katerih bo spoznal, kako velik je naš človek in kakšni sleparji so njegovi posnemovalci.

F. VAGAJA:

ELEKTRIKO V KMETSKO HIŠO!

Še ni dolgo tega, ko je bila elektrika vpejlana le po mestih in večjih krajih, dočim jo je podeželsko ljudstvo smatralo po večini za nepotrebno novotarijo, ki ne sodi v kmetijski dom. Kakor marsikje drugod, je tudi v tem pogledu svetovna vojna povzročila temeljit preobrat. Danes ve tudi naš kmet ceniti koristi, ki mu jih nudi elektrika bodisi za razsvetljavo, bodisi kot gonilno moč.

Elektrika je naravna sila, že od pamtiveka človeštvu znana v obliki strele. Dočim pa se je človek že zgodaj znal okoristiti z drugimi prirodnimi silami, zlasti z vodno, mu je bila strela vedno le v strah in trepet, ki mu je povzročala samo škodo, kvečjemu da mu je v pradednih časih prinesla prvi ogenj z neba ter s tem omogočila nadaljnji napredek človeštva.

Šele pred dobrimi sto leti se je človeštvu posrečilo na umetni način proizvajati elektriko, in sicer krotkejšo od strele, tako da jo lahko uporablja sebi v prid. Elektriko proizvajamo na več načinov, kakor je imamo več vrst. Ker pa so nam pred očmi predvsem podeželske razmere v Sloveniji, hočemo na kratko orisati elektrarno na vodo, in sicer za vrtilni tok, ki je pri nas najbolj razširjen ter z majhnimi izjemami tudi zakonito ukazan.

Glavni del take elektrarne je turbina (motva) — nekako izboljšano in izpopolnjeno vodno kolo — in pa stroj, ki služi za proizvajanje elektrike, po navadi dinamo imenovan. Ta stroj obstoji v bistvu iz več magnetov, ki so kakor prečke ali špice pri kolesu pritrjeni na turbinski osi, in iz votlega železnega valja, ki obdaja magnete, ter je v notranjosti povit s številnimi bakrenimi žicami. S tem, da s pomočjo turbine sučemo magnete v notranjosti valja, nastane po zakonih elektromagnetizma v bakrenih ovojih elektrika.

Elektrike torej nismo dobili zastonj, temveč smo vodno silo, ki nam vrti turbino in s tem magnete, pretvorili v električno silo.

Vodno silo presojamo po padcu (pritisku) in po množini vode. Oboje skupaj nam dá šele vodno moč, kajti kakor ni vodne moči brez vode, tako je tudi ni brez padca. Slično je pri elektriki. Pritisk elektrike imenujemo njeno napetost, ki jo merimo v voltih, kakor merimo padec vode z metri. Električni tok pa se meri z amperji, kakor vodni tok z litri ali kubičnimi metri. Oboje skupaj, torej volt in amper,

nam dá električno moč, ki jo izražamo običajno v kilovatih, slično kakor vodno moč v konjskih silah. Ako pa hočemo vedeti, koliko elektrike smo potrošili, moramo kilovate še pomnožiti s časom, med katerim smo rabili elektriko, in tako dobimo kilovatne ure, ki jih zaračunava elektrarna.

Vprašamo se pri tej priliki, kaj smo prav za prav pridobili s tem, da smo pretvorili vodno silo v električno. Odgovor je lahek. Vodna sila je vezana na mesto, koder teče že od pamtiveka, ter se dá uporabljati edinole kot gonilna moč. Električno silo pa lahko po kovinskih, najboljše bakrenih žicah prenesemo v katerikoli količini na vse strani, tako na tvoj pod, da ti goni poljedelske stroje, ali pa v hišo in hlev, da ti sveti, ali pa v kuhinjo, da ti kuha in greje.

Pri tem prenašanju po žicah se pa nekoliko elektrike poizgubi. Če so odjemalci elektrike v bližini elektrarne, je ta izguba neznatna, drugače pa je, če moramo z elektriko preskrbovati cele okraje ali pokrajine. V tem primeru bi se nam utegnili pripetiti, da se skoraj vsa elektrika poizgubi po žicah. Da to preprečimo, proizvajamo v elektrarni elektriko višje napetosti, ki se naravno laže in z manjšimi izgubami prerine skozi žice. Čim večji je okoliš, ki ga hočemo preskrbeti z elektriko, tem bolj napeto elektriko bomo proizvajali. V navadi je napetost 3000 voltov pri manjših elektrarnah, 10.000 in 35.000 pri srednjih, a 80.000, 110.000 in celo že 220.000 voltov pri največjih elektrarnah.

Tako visoko napeta elektrika je seveda smrtno nevarna, če se je dotakneš, podobno kakor ti vodopad, ki grmi visoko s skale, zdrobi glavo, ako jo pomoliš podenj. Ker s to nevarno elektriko ne moremo v hiše, jo je treba na mestu uporabe spremeniti v manj opasno, torej manj napeto. V to svrhu nam služi tako zvani transformator. Pred vasjo stoji navadno hišica, na kateri opaziš na vseh straneh električne žice. V tej hišici je električni transformator. Ponekod pa je ta transformator, ki ima na zunaj obliko pločevinastega zaboja, pritrjen kar na drogu. Posebno brenčanje, ki prihaja iz njega, te opozarja, da se po istih zakonih elektromagnetizma pretaka visoko napeta elektrika v nizko napeto. To nizko napeto elektriko lahko brez skrbi speljemo po

selu in po hišah. Običajno so izpeljane iz transformatorja po štiri žice, tri glavne, ki jih imenujemo faze, in ena stranska, tako zvani ničelni vod, ker nima nobene napetosti, ter se ga pri dobro izvedeni napeljavi lahko dotakneš brez skrbi. Med glavnimi žicami imamo napetost 380 voltov, med eno glavno in stransko pa 220 voltov. Prve tri služijo za priključitev motorja, h kateremu moramo torej vedno speljati po tri žice; po ena glavna in stranska pa služita za priključek žarnic, kuhalnika in gladilnika. Pazi torej, da ne priključiš žarnice, ki prenese samo 220 voltov, med dve fazi, kajti v tem primeru dobi 380 voltov ter ti v kratkem pregori.

V vas spelje električno napeljavo največkrat elektrarna sama ali pa električna zadruga, ki je prevzela podrobno razpeljavo elektrike. Kakor hitro pa se odcepi električna napeljava v hišo, se prične tvoja skrb, kajti za ta del napeljave si sam odgovoren.

Kadar si torej hočeš vpeljati elektriko, dobro premisli, komu izročiš ta resni posel. Varuj se šušmarjev, katerih je danes vse polno, izberi si pravega napravnika ali instalaterja, ki ima oblastno dovoljenje. Ne pozabi nikdar, da je elektrika vendarle sestra strele. Dokler ji predpisujemo dobro zavarovana pota, je poslušna in uslužna ter veliko manj nevarna kot ogenj v peči ali petrolejka pod stropom; postati pa utegne usodna, če lahkomišeno ravnamo z njo. Predvsem se ne dotikaj nezavarovanih delov električne napeljave. Kadar popravljaš streho, preko katere drži glavni vod, sporoči to prej elektrarni, da prekine tok. Enako oprezen bodi v hiši sami. Če so razbite kapice na stikalih ali zatičnih kontaktih, jih takoj nadomesti z novimi. Skrajno previden pa bodi v vlažnih prostorih. Na videz dobra izolacija je morda z vlago že tako prepojena, da prideš neposredno v dotiko z elektriko, ki v tem primeru postane zate usodna.

Slabo oskrbovana električna napeljava pa utegne tudi zanetiti požar. Usodna beseda se glasi: «kratki stik». Večine požarov pač ni zanetil kratki stik, sicer ne bi zavarovalnice znižale premij za poslopja, opremljena z električno razsvetljavo, vendar je potrebno, da se seznanimo tudi z njim. Ako zasučemo stikalo, se odpre pot elektriki do žarnice. Nit v žarnici, ki je zelo tanka, začne žareti, dočim ostanejo dovodne žice do žarnice hladne ali se pa le neznatno segrejejo, ker so dovolj močne, da prenesejo ta električni tok. Drugače pa je, če je izolacija žic kjerkoli pokvarjena. Električni

tok si vselej poišče najlažjo pot. Zategadelj preskoči na poškodovanem mestu iz ene žice v drugo in pri tem silno naraste, tako da ga dovodne žice ne zmorejo več in začno same žareti. Vročina, ki se pri tem razvija, je zelo velika, tako da se vžge vse, kar je gorljivega v bližini. To je usodni kratki stik. Edina pomoč je, da se tok takoj prekine, toda kaj, če tega nihče o pravem času ne opazi?! Zato morajo biti pri dovodu v hišo nameščene varovalke, ki ob kratkem stiku same od sebe prekinajo tok. Novejše varovalke imajo obliko porcelanastega zamaška, ki je s porcelanasto kapico pritrjen v porcelanast podstavek. V zamašku je vsestransko pred ognjem varno zaprta tanka žica, ki prenese samo toliko toka, kolikor je napisano na njem. Brž ko tok naraste preko tega, žica pregori ter prekine pot elektriki.

Jasno je, da pregorelih varovalk ne smeš zvezati z debelo žico ali namesto njih uporabiti celo kak žebelj, kajti v tem primeru varovalka ni več varovalka in slučajen kratki stik se more nemoteno razvijati ter zanetiti požar. Ako pa upoštevaš vse nasvete, si lahko prepričan, da ti od elektrike ne preti prav nobena nevarnost.

V kmetski hiši se jemlje elektrika v poštveh zlasti za razsvetljavo.

Ako želiš povsem izrabiti udobnost električne razsvetljave, je treba, da je elektrika res smotrno izpeljana po hiši. Če le premoreš, vpelji elektriko v vse prostore, tudi v take, ki jih le redko rabiš. Čim se namreč navadiš elektrike, ti ne bo sveča ali svetiljka več ugajala. Zelo važna je razsvetljava dvorišča, da moreš še po solnčnem zahodu opravljati najnujnejša dela. Priporočljivo je, da se ta žarnica prižiga tudi iz spalnice, tako da lahko pri vsakem sumljivem ropotu takoj razsvetliš dvorišče. Že marsikateri tat je bil odgnan na ta način. V hlevu je električna napeljava močno izpostavljena uničujočemu vplivu hlevske sopare. Zastran tega vpelji le najpotrebnejšo razsvetljavo, stikalo pa naj bo po možnosti pred hlevom. Vpeljave električne luči na pod ne priporočamo; če je pa že neobhodno potrebna, morajo biti žice speljane po jeklenih ceveh, svetiljka pa bodi opremljena z varnostnim steklom ter košem iz železne žice.

Kot žarnice se jemljejo v poštveh 10-, 16-, 25-, 32- in 50svečne, večje za kmetski dom pač nimajo pomena. Za izbo in kuhinjo priporočamo 25- ali 32svečne žarnice, za dvorišče 50svečne, 10- in 16svečne pa za stranske prostore, ki jih le redko rabiš.

Današnje žarnice imajo tanko kovinsko nit, ki je seveda precej občutljiva. Zato žarnice ne tresi po nepotrebnem ter ne vlači poteznih svetilk iz ene čumnate v drugo. Porabil boš v kratkem več žarnic, nego bi te stala električna instalacija za obe sobi.

Poleg razsvetljave se je v kmetški hiši že zelo udomačil tudi gladilnik. Morda likanje na električno res ni dosti cenejše od likanja na oglje, vsekakor pa je udobnejše in zdravju primernejše. Gladilnik ima v notranjosti nameščene tanke žice, ki se močno ugrejejo, če teče elektrika po njih. Seveda te žice sčasoma pregore kakor v žarnicah. Vendar se dajo nadomestiti z novimi, tako da ti en gladilnik služi lahko za dolgo vrsto let. Gladilnika kajpada ne boš po nepotrebnem imel priklopljenega: poleg večje porabe toka po nepotrebnem žgeš grelne žice, ki bodo temprej pregorele. Tudi med likanjem lahko štediš elektriko: kadar je gladilo dovolj vroče, ga odklopi, ko se je pa že preveč ohladilo, ga zopet priklapi.

Kuhanje na električno je dandanes v splošnem še predrago ter težko, da bi se moglo kdaj obnesti za kmetški dom. Pač pa priporočamo majhen kuharček za hiše, kjer so nedorasli otroci, da lahko ponoči na hitro kaj zavreš. Tak kuharček je lonček, ki ima v notranjosti slične grelne žice kakor likalnik. Priklopiti pa ga smeš samo, ako je vsaj nad polovico napolnjen, sicer ti grelne žice prehitro pregore.

Še večje važnosti nego za svečavo je elektrika kot gonilna moč, zlasti dandanes, ko so delovne moči razmeroma drage, tako da utegne kmet izhajati le, če vse domače posle opravi večinoma s svojo družino. Pri tem mu nudi lahko neprecenljivo pomoč elektromotor, ki je eden najenostavnejših strojev, vedno pripravljen za delo, samo če se količkaj pravilno ravna z njim.

Za električni pogon se uvažujejo predvsem mlatilnica, slamoreznica in krožna žaga. Srednji posestnik si bo nabavil običajno samo en motor, čigar moč se mora v tem primeru ravnati seveda po najtežjem stroju. Splošnih navodil v tem pogledu ni mogoče podati, zato se obrni na strokovnjaka, preden si kupiš motor. Zelo priljubljeni so motorji po pet konjskih sil, ki nekako ustrezajo povprečnim razmeram.

Glede stromljenja ali montaže priporočamo sledeče: Ako se le dá, postavi motor izven poda, in sicer na stalno mesto. Kadar to ni mogoče, se postavi običajno na sani, da se lahko prenese k stroju, s katerim hočeš obratovati. V tem primeru bo treba instalirati več zatičnih kontaktov, ki morajo biti seveda pred ognjem varno v železu izdelani. Dovod do teh kontaktov, obstoječ iz treh žic, mora biti položen v jekleno cev. Varovalka na podu ne smeš imeti. Priključi se motor k zatičnemu kontaktu večidel po daljšem kablu, da nisi vezan na eno mesto. Za pogon motorja potrebuješ dvoje priprav, in sicer stikalo, ki je priključeno med dovodne žice in stoječi del motorja, ter napuščalo, ki je po treh krtačah in treh obročih zvezano z vrtečim se delom motorja. Včasih je stikalo in napuščalo tudi združeno, tako da z isto ročico premikaš oboje. Ko zavrtiš stikalo, je sicer motor že pod tokom, kar opaziš na posebnem brenčanju, vendar se še ne zavrti, ker žice vrtečega se dela motorja še niso zvezane med seboj. Zvežeš jih s tem, da polagoma zavrtiš ročico napuščala v označeni smeri. Ročico napuščala moraš zavrteti vedno do končne točke, sicer ti pregori, kajti edini namen napuščala je ta, da polagoma spuščaš motor v tek, nikakor pa ne, da bi z njim spreminjal obračaje motorja.

Ako hipno izostane tok, odklopi takoj motor z iztikalom ter pomakni ročico napuščala nazaj, sicer ti bodo pri povratku toka pregorele varovalke.

Posebno brenčanje motorja si dobro zapomni, kajti kadar se to spremeni, je znak, da pri motorju nekaj ni prav. Navadno je pregorela ena varovalka. V tem primeru motor močnejše brenči, zavrti se pa ne. Preglej torej varovalke in jih zamenjaj z novimi. Če to ne pomaga, pokliči monterja (stromitelja), da pregleda motor. Isto stori vselej, kadar opaziš, da na motorju ni kaj v redu. Priporočljivo je tudi, da vsako leto pokličeš strokovnjaka, ki naj motor natanko preišče ter očisti, kajti snažen in dobro negovan motor ti bo brezhibno delal leta in leta.

Upamo, da bodo pričujoče vrstice prispevale k večjemu razumevanju elektrike ter prepričale omahljivce, da dandanes elektrika ni več nepotrebna novotarija, ampak živa potreba tudi za kmetški dom.

RADIO.

V zadnjem času se je Ljubljana precej izpremenila. Dobila je lepe široke ulice, krasna poslopja in na teh tu pa tam dolge osamljene žice. Po ulicah se sprehaja naša velika in mala gospoda, v hišah ta gospoda biva, a žice, čemu pa žice? Da bi perilo sušili na njih, se ti zdi prenerodno. Sicer gospoda ni vedno bog vedi kako pametna. Čevljarček, ki sliši tvoje glasne misli, se ti nasmeje in pojasni, da so te žice za radio. To je škatla, ki jo ima gospoda v sobi, in s to škatlo je tista žica v zvezi. Ako paziš, vidiš, da je napeljana skozi okno. Da se sam prepričaš, kaj in odkod se vse sliši iz radia, te povabim v svojo sobico. Ni treba gledati na mojo streho, ker moja antena — tako se imenuje tista žica — visi pod streho. To sem napravil zaradi varnosti pred strelo in očesom postave. Od podstrešja je spuščena žica po ventilaciji ali vetrilni napravi v sobico in tu je zvezana z enim privijalom male škatle, ki se imenuje priprava za radio. Od drugega privijala te škatle drži žica do pipe pri vodovodu, gre do zemlje, kakor se izražamo. Od te priprave izhajajo še druge žice. Ene so zvezane z dvema električnima baterijama, ob drugih visé slušala ali telefoni. Preden ti položim na ušesa slušala, glej, da sedeš prav udobno, čeprav misliš ostati tu samo nekoliko minut. Škatla ima razna okretala. Zasučem prvo in žarnica, ki jo vidiš v škatli, se zasveti. Šumi, a kakor obračam drugo okretalce, zazveni neko pijukanje in kmalu nato ženski glas, ki ti v lepi italijanščini napoveduje, da bo pel znamenit tenorist napev iz opere Toske. Čudiš se čistemu, razločnemu govoru. Pričakoval si, da boš slišal kakor iz navadnega telefona, a se ti zdi, da je govornica tu v izbici, ne pa v oddaljenem Rimu. Diviš se krasnemu petju! Počakaj, prisluškujva skozi druga vrata. Samo okretalce nekoliko zasučem in že slišiš razločen govor, a ga ne razumeš, ker je v španskem jeziku. Napravila sva velikanski skok iz Rima v Barcelono. Da ti ne bo preveč špansko, zavrtim okretalce dalje. Pojavi se orkester, ki pravkar končuje neko simfonijo. Kakor bi trenil, izveva, da je ta postaja «Radio Toulou-se». Idiva naprej. Zopet orkester. Ta pa je iz Monakovega. Orkester je mogočen, proizvaja krasno. Hočeš poslušati do konca. Komad je dolg in ti si prišel sem samo za nekaj minut.

Sedaj lahko slišiva Prago, Brno, Dunaj in — čuješ: «Tu Radio Ljubljana». Poznaš glas? Mož, ki napoveduje, je mehanik in umetnik, majhen je, pa ga slišijo po vsej Sloveniji. Ljubljansko postajo lahko slišimo z jako enostavno pripravo, ki ne rabi ne žarnic ne baterij. To je priprava s kristalnim detektorjem. Ž njo slišiš poleg Ljubljane ob ugodnem vremenu s pomočjo sosednih radioamaterjev tudi druge oddaljene postaje, ki močno izžarujejo. Očaran si, strmiš, občuduješ, ne bi verjel, da se nisi sam prepričal, a nimaš pojma, kako je sploh mogoče slišati, kar se v takšnih daljavah govori, poje, gode, kakor bi stal tam blizu v sosedni sobi. Najbolj čudno se ti vidi to, da z obračanjem enega ali dveh okretalc te neznatne priprave premakneš tako rekoč svoje uho iz koncertne dvorane enega mesta v gledališče drugega. Kako je to mogoče? In vendar so osnove, ki se na njih podlagi vse vrši, preproste in že davno znane.

Vzemi veliko žogo, obesi jo z vrvico na dolgo prožno palico, recimo na protico ali ribnico, kar hočem tudi sam napraviti, ter idiva k ribnjaku. Tu spustiva krogli v vodo, kakor bi hotela ribe loviti, ampak eden na enem, drugi na drugem koncu ribnjaka. Da ne bo motilo nehoteno gibanje z roko, pritrdiva ribnici k bregu. Voda je mirna, njeno površje ravno ko zrcalo. Pazi, kaj se zgodi, ko sunem svojo ribnico. Žoga v vodi se zaniha, okoli žoge nastajajo v krogih hribi in doline, ki se vedno bolj širijo. Po nekaj nihajih je žoga zopet v miru, a nastali kolobarji se premičejo s stalno hitrostjo naprej in so že prišli do tvoje žoge. Vidiš, kako se dviga in niža tudi ta žoga sedaj; vsak došli hrib ali greben jo dvigne, vsak dol jo niža. Žoga se niha čim dalje jače. Ko preneha procesija valov, se tudi tvoja žoga umiri. Z zaporednimi udari povzročam zaporedne vrste valov, ki vsi učinkujejo tudi na tvojo žogo. Tako bi lahko dajal tebi različna znamenja, ki bi pomenila črke iz abecede kakor pri Morsejevi telegrafiji. Ako pride samo ena vrsta, ena serija valov, bi značilo piko, če prideta dve seriji v kratkih presledkih urno zaporedoma, bi pomenilo črto. Ker sestavimo iz pik in črt vso abecedo, drug drugemu lahko pošiljamo v znakih poročila, drug drugemu tako brezžično telegrafiramo. Še nekaj pojmov potrebujeva. Zato napravim še dvojce

poskusov. Ako se niha žoga hitreje, recimo še enkrat tako hitro, nastane v istem času še enkrat toliko valov. Ker se ti širijo enako naglo kakor prej, je razdalja med dvema zaporednima vrhovoma ali dolinama dvakrat manjša od prej. Ta razdalja, ki jo imenujemo valovno dolžino, je tedaj tem manjša, čim urneje se žoga niha, čim večje je število nihajev v eni sekundi, čim večja je »frekvenca«. Ker se razširi valovanje v času enega nihaja za en val, dobimo valovno dolžino, če pomnožimo hitrost širjenja z nihalno dobo. Tako moja kakor tvoja žoga napravi po en nihaj v sekundi. V tem času se razširi valovanje le za približno četrtno metra. Potemtakem znaša tudi valovna dolžina četrtno metra. Ker je tvoja žoga od moje oddaljena dvanajst metrov, rabijo valovi do tvoje žoge dvanajstkrat štiri sekunde. Kakor vidiš, brzina teh valov ne prekaša dosti polževe. Vsakokrat, ko sunem ribnico, nastane po štiri do pet valov. Pri teh sta vrh in dol prvega vala največja. Navpična razdalja med najvišjo in najnižjo točko, dvojna amplituda, je pri naslednjih valovih vedno manjša, ker se žoga niha zaradi ovir v vodi vedno šibkeje. Takšno nihanje imenujemo dušeno. Prav tako nazivamo valovanje, nastalo zbog tega nihanja — dušeno valovanje. Lahko pa dosežem, da postane tako nihanje kakor valovanje nedušeno s tem, da v začetku vsakega nihaja narahlo udarim palico, kakor se to vrši pri nihalu ure, ki se niha z vedno enako amplitudo. V tem primeru dobim nepretrgano vrsto valov, in nihanje tvoje žoge se do neke meje bolj in bolj ojačuje. Ne misli pa, da bi se tvoja žoga tako močno nihala, če bi bila nje palica krajša ali daljša, če bi bila doba samosvojega nihanja manjša ali večja. Gotovo si že zvonil v farni cerkvi. Mirujoči zvon spraviš v močno nihanje s šibkimi potegljaji, če se vrše v taktu samosvoje nihalne dobe, če pa poteguješ v prevelikih ali premajhnih presledkih, ne pripraviš zvona nikoli do zvonjenja: kar pridobi zvon nihanja s prvimi potegljaji, izgubi z drugimi. Če pravilno potezaš, pravimo, da so tvoji potegi v resonanci z nihanjem zvona. Prav tako je tvoja palica v resonanci z valovi, če ti dvigajo in nižajo žogo v taktu, v katerem bi se nihala palica z žogo vred po kakem sunku. Izražamo se tudi, da je v tem primeru tvoja palica v resonanci z mojo, ali da je tvoja palica z mojo uglašena. Misli si sedaj več takšnih palic z žogami, izmed katerih ima vsaka drugo nihalno dobo, a tvoja palica bi bila uglašena na

prvo mojo. Nihala se bo edino tedaj močno, ko bodo prihajali valovi prve, razbral boš le znake prve žoge. Ako bi hotel dobiti znake druge ali tretje, bi moral uglasiti svojo palico na to in ono.

Cel niz pojavov sva opazila in spoznala nekatera dejstva, ki se dado prenesti od nihajoče se žoge na nihajočo se elektriko in od valovanja vode na valovanje etra. Da razumeva ta prenos, morava vedeti, kako si predočiva ti dve stvari. Eter je snov, ki se o njej toliko več razpravlja, kolikor manj se o njej ve. Prodira vsa telesa. Zanj so vsa telesa kakor sito za vodo. Izpolnjuje vsak prostor, tudi brezračni, in vsemirje. Iz hitrosti in vrste valovanja v njej bi sklepali, da mora biti mnogo, mnogo trša od jekla, a dejstvo je, da se telesa v njej gibljejo z največjo lahkoto. Toliko je je in ima tako nasprotujoče si lastnosti, da so nekateri fiziki začeli dvomiti o njeni bitnosti. A brez te snovi, brez etra, si ne moremo ponazoriti razširjanja svetlobnih in drugih žarkov, ki so v bistvu isto kakor električni valovi. Električna je snov, ki je poleg etra najbolj razširjena in najlažja. V vseh telesih jo nahajamo in iz vsakega telesa jo dobimo. Čudno se nam to zdi, ker so naši čuti pregrobi, da bi razločili fino sestavo materije ali tvarine. Ako bi imeli drobnogled, ki bi dovoljno povečali, bi videli najprej, da so vsa naša telesa zrnata, da so zrna v enem in istem telesu med seboj enaka, v različnih telesih pa različna. Ta zrnca, ki jih imenujemo molekule in ki stoje drugo od drugega v določenih razdaljah, kakor jedra v žabjih jajcih, so le v redkih primerih enostavna. Navadno so sestavljena iz dveh ali več delov, iz atomov. Vse snovi se dajo razstaviti v atome, ki jih je vsega skupaj, sodeč po nekaterih pravilnostih, dva in devetdeset vrst. Vse so nam znane razen dveh ali treh. Ne smemo pa misliti, da so atomi najmanjši deli tvarine. S še večjo povečavo bi se pokazalo, da je vsak atom zase en solnčni sestav v malem. Videli bi v njegovi sredini jedro, vsebujoče skoraj vso tvar ali maso atoma, okrog jedra pa jako lahke krožeče delce, elektrone. Ti elektroni tvorijo to, kar imenujemo negativno elektriko, jedra so pa pozitivno električna. Tako vidimo, da so vsa telesa sestavljena iz pozitivno električnih jeder in iz negativnih elektronov. Med jedri in elektroni vladajo privlačne sile, medtem ko se ne samo jedra, marveč tudi elektroni med seboj odbijajo. Vsako telo, ki ne kaže na ven električnih svojstev, vsebuje toliko pozitivne

kolikor negativne elektrike. Ako se zaradi kake notranje ali zunanje sile elektroni ločijo od svojih jeder, se obnaša telo na tistem mestu kot pozitivno naelektreno telo, drugi del pa, na katerega so prešli elektroni, učinkuje kot negativno. V nekaterih telesih, posebno v kovinah, se elektroni lahko gibljejo med molekulami kakor zrak skozi pesek. Vsaka žica, tudi antena, nam predstavlja snop cevi, po katerih se pretakajo elektroni. Ta telesa so za elektriko dobri prevodniki. Steklo, porcelan, svila,

elektroni v tej na konec proti palici, ker jih ta privlači. Na tem koncu se elektroni nakopičijo tem bolj, čim bolj je palica pozitivno naelektrjena. Na drugem koncu pa ostanejo jedra osamljena. Učinek je tedaj takšen, da postane ena polovica žice pozitivno električna, druga pa negativno. Ako sedaj žico na sredi priščipneš, da se tu obe polovici ne dotikata več, ostane ena polovica negativna, druga pozitivna tudi potem, ko odstraniš stekleno palico. Elektroni, ki se med seboj odbijajo, stekó sedaj

1. Antena.
2. Izolatorji.
3. Stikalo. (Ko se priprava več ne rabi, se zasúče vzvod navzgor in se tako zveže antena naravnost z zemljo.)
4. Priklopitev antene na pripravo.
5. Priklopitev priprave na zemljo.
- 6., 7., 8., 9. Razni vrtljivi gumbi za netenje in uglašanje.

Prejemna postaja radiotelefonije v privatni hiši.

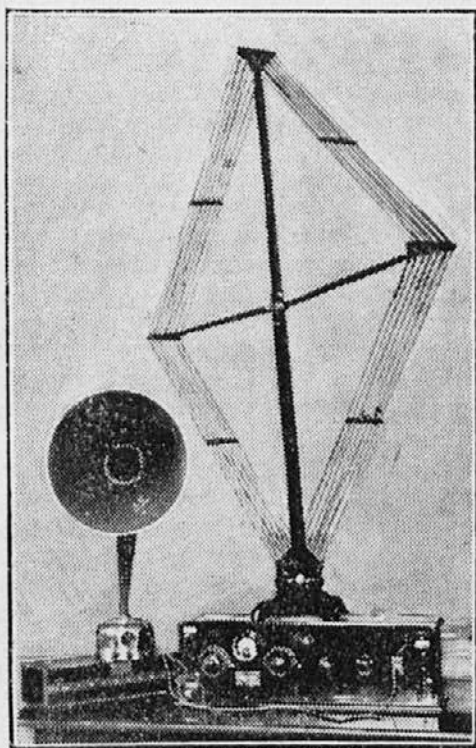
žveplo, trdi gumij, parafin, jantar, zrak in še najbolj brezračni prostor so zgledi za telesa, ki elektronov malo ali nič ne propuščajo. Takšna telesa imenujemo slabe provodnike ali izolatorje, osamila. Prve pojave elektrike, ki segajo v stari vek, so opazili, ko so drgnili jantar ob sukno, zaradi česar so se elektroni odtrgali od sukna in obtičali na jantarku. Isto tako naelektrimo steklo, samo da v tem primeru stečejo elektroni od stekla na sukno. Steklo se pozitivno naelektri, jantar negativno. Z drgnjenjem se dá elektrizirati sleherno telo. To pa se doseže tudi na drug način. Ako naelektrimo stekleno palico približas enemu koncu ravne kovinske žice, pritekajo prosti

proti pozitivnim jedrom, ki jih privlačujejo, a se ne morejo z njimi združiti zaradi ovire na preštipnjem mestu. Tu nastane zaradi tega velika gneča elektronov, ki se z neznansko silo suvajo, nastane močen pritisk. Pravimo, da ima del žice, kjer so elektroni v večini, negativen potencial; kjer so jedra v večji množini, pa pozitiven potencial. Iz razlike teh potencialov, ki jo merimo v voltih, sklepamo na silo, s katero hočejo elektroni prodrati od ene strani na drugo. Čim več voltov znaša ta razlika, tem jačji je pritisk. Ta utegne postati tolikšen, da proderejo elektroni izolirajoči zrak, skozi katerega skočijo na drugi konec žice. Zrak se pri tem močno segreje, vidimo iskro. Ta prehod

se vrši bliskoma in na videz enostavno. Eter, ki si ga hočemo predložiti kot prav rahlo beljakovino in ki plavajo v njem elektroni kakor prah v zraku, se pri tem prehodu tako vznemiri, da nastanejo okrog žice vrtinci kakor kolobarji, ki jih puha lokomotiva iz dimnika ali kadilec iz ust. Teh vrtincev, ki imajo svoje središče v žici in stoje na njej pravokotno, je največ ondi, kjer se giblje največ elektronov, kjer je jakost električnega toka največja. Pravimo jim magnetne silnice. Ako ne bi bilo teh vrtincev, bi se elektroni, kar jih je preveč, umirili, prišedši na drugo polovico žice, ker bi bil pritisk na obeh žičnih delih enak, potencialna razlika bi znašala nič voltov. Vrtinci pa potiskajo elektrone še naprej, da se nakopičijo sedaj na drugi polovici žice. A kakor narašča pritisk elektronov, vrtinci slabé do obnemoglosti, izginejo. Sedaj pa se začno elektroni znova gibati in ponovijo se prejšnji pojavi v nasprotni smeri.

Tako se niha elektrika sem in tja, in sicer z jako veliko naglico. Imamo električne nihaje ali tresljaje, kakor tresljaje žoge v vodi. Naše žogice, najmanjše stvarce, ki jih je človek sploh spoznal, povzročajo s svojim nihanjem tudi valovanje, in sicer etra, po katerem se valovi širijo s svetlobno hitrostjo. Napravijo v eni sekundi pot, dolgo tri sto tisoč kilometrov. S to brzino bi ti valovi obkrožili zemljo sedem in polkrat v eni sekundi, če bi se prej ne uničili. Valovanje etra pa ni tako enostavno kakor valovanje vode. Elektroni ne povzročajo samo vrtincev v etru, temveč ga tudi napenjaajo. Čim več elektronov je na enem koncu žice, tem bolj je eter v njeni okolici napet. Ako bi se elektroni oprostili žice, bi stekli skozi eter v smeri pritiska v lokih do drugega konca žice. Te loke imenujemo električne silnice. Največ jih je takrat, kadar je magnetnih najmanj. Tako električne kakor magnetne silnice se širijo v prostoru s svetlobno hitrostjo. Menjaajoč urno zaporedoma svojo smer, tvorijo elektromagnetne ali kratko električne valove. Kakor je nihalna doba žoge odvisna od dolžine palice, na kateri je obešena, tako zavisi tudi doba električnih nihajev od dolžine žice. Čim daljša je ta, tem počasneje se niha elektrika. V dveh enako dolgih žicah se niha elektrika z enako nihalno dobo; žici sta medsebojno uglaseni. Ako imamo na kakem bolj oddaljenem mestu tolikšno žico, kakor sta obe polovici prej omenjene preščitnjene žice skupaj in je s to žico vzporedna, valovanje etra povzroča v drugi polovici prav tako hitro nihanje elek-

trike, kakor se niha v prvi žici. Ta tvori oddajno, druga pa prejemno postajo električne brezžične telegrafije. Nihanje elektronov v prejemni postaji zaznaš le s primerno pripravo. Tudi to žico preščitneš na sredi in pritidiš na enem koncu košček svinčenega sijajnika ali železnega kršca, ki mu prisloniš drugi konec narahlo z ostrim robom. Tako si opremil žico s kristalnim detektorjem. Ako zvežeš kristal z eno, konico z drugo dovodno žico kakega telefona, slišiš iz tega vselej pok, ko

Radiopriprava z okvirno anteno in zvočnikom.

skoči iskra v oddajni postaji. Pri vsaki postaji bi si lahko prihranili eno polovico žice, če bi na oddajni postaji spuščali iskre v zemljo, na prejemni pa zvezali kristal z njo, a drugo polovico bi postavili navpik. Ta žica, antena, ima lahko različne oblike, kakršne vidiš po ljubljanskih strehah. S takšno oddajno kakor tudi prejemno postajo ne bi mogli premostiti velikih razdalj. V oddajni postaji morajo elektroni po zraku prehajati od ene polovice do druge, pri prejemni pa skozi kristal in tenko konico. Oboje je za elektrone velik upor. Zato se nihaji brž uničijo. Prejemna priprava, ki si z njo slišal ljubljansko postajo, je najbolje

zgrajena. Miče te, da bi si jo tudi ti napravil, ker je tako enostavna. V bistvu obstoji iz nekaj metrov dolge, z volno omotane bakrene žice, ki je ovita okrog valja iz lepenke. En konec žice je zvezan z anteno, drugi z zemljo. Antena, ovoji in zemlja tvorijo en nihalni krog. Nihalna doba elektronov v tem krogu je odvisna od dolžine antene, a tudi od številca ovojev na tuljavi. Da moreš približno ceniti dolžino vala, na katerega je antena uglasena, znaj, da je enaka štirikratni dolžini antene, s tem pogojem, da stoji ta navpik in da nima nobenih ovojev. Ako je na primer tvoja antena petdeset metrov dolga, je uglasena na dve sto metrov dolge valove. S tem, da nagneš anteno, jo uglašiš na daljše valove, z daljšaš nihalno dobo elektronov. Isto dosežeš z vključitvijo ovojev. Na čim daljšo valovno dolžino hočeš uglasiti svojo pripravo, tem več ovojev moraš priključiti. Zaradi vrtincev, ki privo iz teh ovojev, se elektroni nakopičijo v taktu nihanja zdaj na enem, zdaj na drugem koncu tuljave. Ako zvežem oba konca tuljave z dovodnimi žicami slušala in vključim še kristalni detektor, tečejo elektroni skozi slušalo le, ko se nakopičijo na enem koncu, ker jih detektor propušča samo v eno smer, uravnava tok.

Pa telefon! Kako pa deluje ta? Sličen je krožni škatlici. Sredi pokrova ima luknjo, iz katere prihajajo glasovi. Odvij pokrov. Tik pod njim vidiš tenko reno iz železne pločevine, ki jo spodaj nekaj privlačuje. Pod reno sta dve tuljavici, omotani s prav tenko in dolgo lakirano žico iz bakra. Jedro teh tuljavic je iz mehkega železa. Vidiš, da obvisi rena ob teh jedrih, ker sta magnetni. Jedri pa privlačujeta železo samo, dokler se dotikata koncev spodnje jeklene podkve. Ta podeljuje jedroma to čudno lastnost. Podkev je stalen magnet. Vsako kaljeno jeklo postane lahko tak magnet, če ga vtaknemo v tuljavo, okrog katere teče po mnogih ovijih zadosti jak električni tok. Kakor vemo, nastajajo zaradi toka vrtinci v etru. Njih učinek je v tuljavi tem večji, čim več ovojev ima ta in čim jačji je tok v njej. Ti vrtinci vzbujajo tudi v jeklu magnetne silnice, ki v njem še ostanejo, ko preneha tok v tuljavi. Laže in jače se omagnetni na ta način mehko železo. Učinek se z njim postoteri, celó potisočeri. Kakor se hitro omagnetni, tako se tudi hitro razmagnetni. Brž ko izgine tok v tuljavi, izgine tudi magnetizem v železu. Tuljavo z železnim jedrom imenujemo elektromagnet. V telefonu imamo zgolj en zgled nje-

gove praktične uporabe. Magnet v telefonu napenja železno opno. Ako teče skozi tuljavo tok iz detektorja, postane jedro krepkeje magnetno, opna se še bolj napne. Z vsako izpremembo v jakosti toka se predružači napetost opne in njena razdalja od železnih jeder. Detektorski tok je pa odvisen od prihajajočih valov, katerih jakost se v oddajni postaji lahko izpreminja z mikrofonom. Ta priprava je po svoji zunanosti podobna telefonu, a obstoji v bistvu iz dveh ogljenih plošč, med katerima leže ogljena zrna. Ena plošča, tenka in prožna, je zvezana z zemljo; druga, debela z vrtnami in vzboklinami, je spojena z anteno. Zrna med tema ploščama stavijo električnim tresljajem precejšnji upor. Pri govoru proti prožni opni se ta trese. Ko se pri tem zrna zrahljajo, se njih upor zveča, elektroni se teže nihajo; ko se pa zrna stisnejo, se njih upor zmanjša in elektroni se nihajo z večjim zamahom. Ker se te izpremembe upora vrše v taktu tresenja zaradi govora in se v istem taktu izpreminja jakost valov in telefonskega toka v prejemni postaji, slišimo tu, kar se tam govori.

To ti je precej jasno, a popolnoma nerazumljiva ti je vloga, ki jo ima pri tem detektor. Ako tega ne bi bilo, ne bi slišali ničesar, prvič ker električni tresljaji ne bi mogli skozi telefon; odbijali bi se ob svojih vrtincih, povzročenih v njegovih tuljavah, drugič telefonska rena ne bi mogla slediti tako hitrim izpremembam, ki jih je po en milijon in še več v sekundi. Kakor sem že omenil, pretvarja detektor tresljaje v istosmerni tok. Ta pa gre lahko skozi telefon, na katerega učinkuje, kakor je že znano.

Moderne oddajne postaje ne delujejo s tako preprostimi pripomočki, kakor sem tu opisal. Nekatere imajo mogočne stroje, da z njimi vzdržujejo nihanje elektronov v anteni, da ta izžaruje nedušene, vzdržne valove, kakršne rabimo pri telefoniji. Druge postaje proizvajajo električne tresljaje s pomočjo obločnic, tretje pa uporabljajo v isti namen slične žarnice elektronke, kakršno si videl pri meni, samo da so tiste precej večje od moje. A tudi s svojo proizvodnjo lahko električne valove in tisto pijuckanje, ki si ga slišal včasih med koncertom, je nastalo zaradi izžarevanja valov na postaji sosednjega radioamaterja, ki ne zna še pravilno ravnati s svojim pristojem.

Priprava z elektronko je mnogo občutljivejša od aparata s kristalnim detektorjem. Le z njo lahko čujemo razne oddaljene postaje. Kako posluje, izveš ob drugi priliki.

Zunaj sem te dobil, ko si stal pred veliko palačo in si gledal anteno, kakor bi bila plod gosposke neumnosti. Sedaj pa razumeš, da so te žice nekakšna tipala, s katerimi lahko pošlataš tresoča se grla na različnih krajih sveta. Z njimi loviš poročila iz daljnih mest in jih slišiš prej, nego tamkajšnji poslušalec v soseščini sobi. Predavanja, pridige, koncerte, drame in opere, vse lahko poslušáš doma, četudi si v najbolj zakotnem kraju. Ni treba več dolge hoje in drage vožnje, da prideš do koncerta. Tudi vremena se ti ni bati. Doma pri gorki peči ali celo v postelji poslušáš

znamenite tenoriste in prve pevke, in če se ti zazdi, lahko zadremleš brez skrbi. Ta iznajdba ni tolike vrednosti za meščane, kakor je za deželjane. Za te pomeni pravi blagoslov. Koliko poti in denarja bi si prihranili samo, če bi izvedeli, kako je v mestu in kakšne so cene na tamkajšnjem trgu, preden bi se tja napotili. Mi sicer še nimamo redno delujoče oddajne postaje, a kakor vse kaže, jo najbrže dobimo že v jeseni. Izžarjala bo pomembnejše novice in prireditve na vse strani po Sloveniji in slednji Slovenec bo lahko koj izvedel, kaj se godi važnega v njegovem glavnem mestu.

O SVEČI.

V današnji obliki je znana šele kakih 80 let. Prej so rabili samo voščene in lojeve sveče. Voščenske še dandanes goré po cerkvah, medtem ko so lojenke postale redke celo po kmetijskih hišah, ker smrdé ter imajo to neugodno svojstvo, da jim plamen sčasoma postaja manjši in medlejši ter jih je treba sedaj pa sedaj utrniti.

V početku 19. stoletja je Francoz Milly izumil stearinke. Stearin se dobiva iz loja, ki se mu odvzame olein in glicerin. Take sveče niso več tako mehke in ne zaudarjajo pri gorenju kakor lojenice. Dodavajo jim še parafina (ki ostaja pri dobivanju petroleja), da ne bi bile krhke. Francoz Cambacère je iznašel zanje poseben stenj, ki ga ni treba usekovati, plamen pa gori enakomerno.

Poglej si ta plamen! Temno jedro je zavito v svetel del. V temni sredini ni gorenja. Tu se le stearin od vročine pretvarja v plin, ki žari, ko pride v dotiko z zrakom. Okoli svetlega dela je še prozoren plašč, ki ga je težko razločiti. Tu je gorenje popolno, zato pa je zubelj nevidljiv. Saje

tukaj dogorevajo docela v plinasto in nevidno ogljično kislino.

O teh trditvah se moreš sam uveriti: postavi preko plamena vžigalico, pa boš videl, da oni kos šibice, ki je bil v temnem delu, ni kar nič nagorel. Najjače se je vnela vžigalica na robu plamena in v neopaznem vnanjem ovoju. Primakni konček klinčka na dva do tri milimetra proti plamenu, pa bo les plaval, čeprav ni prišel v stik s svetlim delom plamena.

Pri lojenkah stoji stenj ravno, tako da njegov vršiček ostaja vedno v mračnem delu plamena. Loj zgoreva, stenj pa ne more, saj smo rekli, da v sredi ni gorenja. Zaradi tega se stenj kopiči v neko grudico ali kepico, ki bolj in bolj duši plamen. Stenj lojene sveče se napravlja s sukanjem kakor vrv. Cambacère je prvi splel stenj za Millyjeve sveče nalik ženskim kitam. Tak stenj se zvije, pride v vroči zunanji ovoj in zgori, ne da bi še nadalje dušil zubelj. Pri lojenkah se pleteni stenj ne more uporabljati, ker bi se mehki loj prišel močnejše taliti na strani, kamor bi se nagnil stenj.

KAKO PIŠEJO POEDINI NARODI.

Arabsko pisanje gre od desne na levo, enako se piše hebrejski, kaldejski, sirski, perzijski, turški, tatarski. Nasprotno pa se piše od leve na desno v latinščini, armenščini, etiopiščini, georgijsščini ter v slovanskih kakor tudi ostalih modernih evropskih jezikih. Pri Kitajcih in Japoncih tekó pismenke od zgoraj navzdol, in sicer pri prvih od desne na levo,

v deželi potresov pa obratno. Mehikanci pišejo od spodaj navzgor. Grščina ima svoje posebnosti: v najstarejših spomenikih se vleče prva vrsta z desne na levo, druga za njo z leve na desno, in tako ves čas izmenično. Ta način je znan pod imenom «bustrofedon» — zastran sličnosti z brazdami pri oranju.

O PISAVI SLAVNIH MOŽ.

Neki britanski učenjak je poslal v svet trditev, da najrazumnejši ljudje navadno grdo pišejo.

Tej trditvi pa ugovarja francoski tehnik, češ, koliko priznanih veleumov ni imelo «doktorske»

pisave. Vzorno kaligrafijo na primer imajo med drugimi romanopisci Farrère, Régnier, Anatole France, francoski maršal Foch, angleški državnik Lloyd George itd.

KINO.

Na sprehodu po mestu zadeneš ob gručo ljudi, ki gledajo smešno sliko dveh raztrganih potepuhov. Eden je dolg in suh, drugi pa kratek debeluh. Slišiš razne dovtipe, nato krohot in bereš, da sta potepuška brata Pat in Patachon zopet obiskala Ljubljance in jih bosta zabavala tri dni zaporedoma v kinu Ljubljanskega dvora. Ti se rad smeješ in ker se kmalu prične nova predstava, jo mahneš naravnost proti omenjenemu kinu. Preriješ se skozi gnečo in dobiš zadnji listek zadnjih prostorov. Vse je razprodano razen kake lože. V kinu nisi bil še nikoli, zato te iznenadi najprej dejstvo, da ti odkažejo prvo mesto od spredaj. Potem iščeš zaman odra. Vidiš le belo kvadratno plahto v črnem okviru in pred njo ograjo, ki deloma krije godce. Predočiti si ne moreš, kje bosta nastopala znamenita junaka. Skoraj pa se stena jače zasveti in ko ugasnejo svetiljke, zapaziš na steni lepo razločno sliko, pa ne Pata in Patachona, marveč velikega klobuka s pripombo, kje dobiš takšno najfinejše blago najbolj poceni. Za to podoba se prikažejo še druge, da postajaš že nestrpen. Slednjič se pojavita junaka prav tam, kjer so stale reklamne slike. Bratca hitita ven in noter, iz sobe v kuhinjo, odtod na dvorišče in uganjata povsod svoje burke. Zdi se, kakor da se je bela stena umaknila in da gledaš v prostore sosedne hiše. Prizori se namah pojavijo v migotajoči luči in bliskoma izginejo. Vse je kakor v sanjah. Nazaj se ozreš in vidiš, da prihaja vsa svetloba iz majhne odprtine sredi ozadja. Odondod ti bije na uho med predstavo tudi neko zdržno ropotanje. Za tisto luknjo je tedaj priprava, ki proizvaja tiste čarobne sence, ob katerih se zabava občinstvo kakor ob pristnih prizorih. Radoveden si, a tvoj sosed se zanima bolj za šegava in šaljiva komika nego zate. Zato hočem zadošiti jaz tvoji vedoželjnosti. Na uho ti hočem šepetati kakor duh, razodevajoč se samo tebi.

Svetloba, prihajajoča iz male odprtine v ozadju, ima svoj vir v električni svetiljki, v obločnici. Ta sestoji iz dveh ogljenih palic, po katerih teče jak električen tok. Palici se razžarita v dotikališču in če ju nekoliko razmaknemo, teče elektrika tudi skozi žareči zrak. Svetlejši konec je obrnjen proti vidni odprtini, proti kateri padajo žarki kakor curki vode iz škropilnika. Le neznatno bi bilo šte-

vilo žarkov, ki bi šli skozi odprtino, če jih ne bi prej prestregli z velikimi steklenimi ploščami, z lečami. Leče upognejo žarke, da se skoraj vsi križajo v eni točki. Snop žarkov se tedaj najprej zožuje do križišča, da se potem širi do bele stene, ki jo razsvetli v popolnem obsegu. Ako prestrežemo te žarke blizu križišča s prozorno sliko, vidimo njene obrise na steni močno povečane, a nejasne. Zaradi razpršitve žarkov dobimo od vsake točke na sliki bolj ali manj široko pego na steni. Te pege se deloma med seboj krijejo, zategadelj se zabrišejo obrisi slike. Te pege pa lahko zožimo v točko, ako prestrežemo na primernem mestu še enkrat žarke z dobro lečo ali bolje s sestavom dveh leč in dobimo tako razločno podobo. Lepo, a na navadni sliki se držé osebe vedno enako, se ne ganejo. Tukaj pa se gibljejo, živijo. Res je. Tudi to boš razumel, ako se spomniš na nekatere pojave. V kresnih nočeh si večkrat vihtel ogorek v krogu in prijetno se ti je zdelo, ko so se risali žareči loki v zraku. Čim hitreje si vihtel, tem daljši so postajali. Ako bi bil mogel zmeriti čas, bi bil našel, da si rabil za vsak lok okrog desetino sekunde. Žareči loki se ne zarišejo v zraku, marveč edino v naših očeh. V teh izgine svetlobni vtis šele po desetini sekunde. Toliko časa vidiš tudi sliko na steni, dasi se prikaže le za trenutek. Ako se medtem pojavi druga slika z istim ozadjem in z istimi osebami, samo da je njih lega sedaj nekoliko predrušana, se ta slika zlije s prvo in se ti zdi, da so se osebe v tem času nekoliko premaknile. In če se vrsté v takih presledkih zaporedoma slike in so osebe na vsaki naslednji v malo izpremenjeni legi, dobiš dojem, da se te osebe gibljejo, da živijo. Ropotanje, ki ga slišiš, proizvaja mehanizem, ki prestreže v vsaki desetini sekunde žarke, da stena zatemni, potem odmakne staro sliko in primakne na njeno mesto drugo in ko ta že miruje, spusti žarke, da se pojavi v polnem sijaju nova slika na steni. Tu uporabljene slike so majhne fotografije, ki so razvrščene na prozornem traku, na filmu. Njih višina znaša navadno le po dva centimetra. Navzlic temu doseže dolžina filma pri daljših prizorih po cele kilometre. Ako pride samo deset slik na sekundo, jih imamo v eni minuti šest sto in v eni uri šest in tri-deset tisoč. Za enourno predvajanje rabimo

potemtakem najmanj sedem sto dvajset metrov dolg film. Čim hitreje se slike vrstijo, tem naravneje se reproducirajo naglo se vršči prizori, a tem daljši postaja film. Skoraj neverjetno se ti zdi, da je sploh mogoče napraviti toliko in takšnih slik. Saj si že bil pri fotografu. Koliko časa je potreboval, preden te je prosil, da prijazno glej in miruj, a nisi naročil več kot eno vrsto fotografij. Tu jih je pa toliko vrst. Pri nas bi ob nekih prilikah lahko videl beštrega fotografa, kako si s svojim avtomobilom dela pot skozi radovedno občinstvo do primerne razgledišča. Tu postavi svojo pripravo v obliki zabojčka s krožno odprtino proti prihajajočim skupinam in vrti njeno ročico enakomerno, kakor bi igral na lajno. Tudi tu se sliši enako ropotanje kakor pri predvajanju v kinu, ker je mehanizem sličen kakor v kinu. Od vsake točke predmetov, ki jih fotograf posnema, padajo žarki v šopkih skozi krožno odprtino aparata. Na nasprotni steni bi nastala od vsake točke ena pega večja od odprtine, če v tej ne bi tičala leča. Ta upogne od točk prihajajoče žarke, da se združijo zopet v točko na steni in tako nastane jasna slička. Ako postavimo na to mesto del svetločutnega traku, se na njem zaradi kemičnih izprememb, ki se vrše v svetločutni snovi, tako rekoč ulovi slika. S poznejšim polaganjem traku v posebne tekočine se slika razvije in utrdi, fiksira. Da se ulovi tako majhna slika ob močni svetlobi, zadostuje zgolj trenutek osvetljenja. Za en trenutek pa je vse, kakor bi stalo na miru. Po desetini sekunde, ko se je prvi del traku premaknil in skril pred svetlobo in leži na njegovem mestu že drugi del, se v aparatu zopet zasveti, da se ujame druga slika. Tako se dobi od vsakega prizora v vsaki sekundi po deset slik, ki se le malo razločujejo druga od druge. Ako se te slike projicirajo v kinu prav tako naglo, kakor so nastale, vidimo gibanje v prirodni hitrosti. Žal, v kinih se vidi največkrat vse v pretirani, večji brzini. To delajo nalašč, da je prej konec. Prihranijo si elektrike. Takšna predvajanja bi ugajala kvečjemu polžu, če bi se videl pri njih kot glumač. Tebi se je zdelo neverjetno, da morejo proizvajati po deset slik na sekundo. V znan-

stvene namene jih proizvajajo s pomočjo električnih tresljev na tisoče in stotisoče, da lahko proučujejo prav hitro se vršče pojave. Ako projicirajo v kinu le po deset takšnih slik na sekundo, vidimo na primer kroglo izstreljeno proti steklenici, kako se tej počasi približuje, jo zadene na njeni prednji steni, ki jo vzboči in predre, gre potem enako skozi zadnjo in šele čez nekaj časa razpade steklenica v drobce.

Sedaj, ko je predvajanje skoraj končano, si mogoče spoznal, da tvoj sedež ni baš zavidanja vreden. Preblizu si, da bi mogel mirno pregledati tako velike podobe. Čim bolj so te povečane, od tem večje razdalje bi jih morali opazovati. Najbolj naravno bi videl vse, če bi gledal z mesta v bližini križišča svetlobnih žarkov, v bližini projekcijskega središča. Tam, kjer stoji aparat, je najboljšo mesto. Ako bi mogel gledati samo z enim očesom, bi se ti zdelo tudi vse plastično. Zato so sedeži zadaj dražji.

Kakor vidiš, imamo v kinematografu pripomoček, da ovekovečimo določene prizore v vseh podrobnostih, kakor jih ne bi mogli na noben drug način. Pokažemo jih lahko v drugih, oddaljenih krajih in v drugih časih. Ako smo spregledali kaj pri prvem predvajanju, zapazimo pri drugem ali tretjem, ki se vrše vsi z enako natančnostjo. Če bodo zameci imeli boljše pojme o nas, nego jih imamo mi o svojih prednikih, se bodo morali zahvaliti v prvi vrsti tej znameniti iznajdbi, ki je praznovala lani v Parizu tridesetletnico svojega obstanka.

Seveda, tebi se mudi. Čas ti je minil prehitro. Igra nemih igralcev te je jako zabavala. Prej ali slej pa bomo glumače tudi slišali. Edison, ta je namreč ustvaril praktičen kinematograf, ki je predhodnik današnjega, je delal poskuse z govorečim kinom že pred več leti. Tudi na to delajo, da bi se videlo v kinu vse telesno in v barvah. Daleč je še do te popolnosti, a iznajditelji se pridno trudijo in z vztrajnostjo bodo svoj ideal tudi dosegli.

Kinematograf v današnji obliki sta leta 1896. iznašla brata A. in L. Lumière v Parizu.

Notranja sila narodova je osnovana na njegovi izobrazbi, npravnosti in lepem vedenju, in kdorkoli se trudi za ohranitev teh lastnosti v svojem narodu, prispeva najbolje k bodoči prosveti. Zato pa delajmo tako vsak v svoji okolici.

Havliček.

MODERNI GASILSKI STROJI.

Stari vek.

Kar človeški rod pozna ogenj in njegove koristi, je z njim v neprestanem boju. Ogenj je človeku v korist le dotlej, dokler ne prekorači dopustnih mej, če pa jih prekorači, mu je najhujši sovražnik, mu streže ne le po imetju, temveč tudi po življenju.

V starih časih so vžigali ogenj s tem, da so naporno drgnili les ob les dotlej, da se je vnel, in tako pridobljeni ogenj so potem gojili od jutra do večera na ognjiščih.

Zgodovina nam pravi, da so se varnostni ukrepi proti požarom izdajali že pri starih Egipčanih in Rimljanih. Gasilno orodje je bilo za tiste čase seveda preprosto, vendar pa so poznali že brizgalnice, ki pa se ne morejo primerjati današnjim.

Prvo brizgalnico je izumil grški mehanik Ktesibij iz Aleksandrije (250 let pred Kr. r.). To je bilo prav za prav le vodno črpalo z dvema valjema, z batom in s sesalno ter iztočno zaklopnico. Rimski pisatelj in vojni stavbni mojster Vitruvij opisuje Ktesibijevo gasilnico kot stroj za dviganje vode, ki pa nima sukalne iztočne cevi in je neporabna za gašenje. Iz tega se sklepa, da je bila Ktesibijeva iznajdba le vodna črpalka, brizgalnica s sukalno iztočno cevjo pa je poznejša iznajdba.

Petdeset let nato je Ktesibijev učenec, Heron iz Aleksandrije, izdal knjigo «Poskusi z zrakom», kjer podrobno opisuje gasilno brizgalnico. O vetrniku sicer ne omenja nič, pač pa svoj izum, Heronovo bučo, ki je bila nekak vetrnik. Iz dna buče je bila izpeljana navpična cev z zaklopnico pri iztoku iz buče, z gobčnikom vrh cevi. S črpanjem vode v bučo je bil zrak stisnjen v buči, ki je potem z močnim curkom gnal vodo iz cevi. Ker pa to ni bila sukalna iztočna cev, je voda tekla seveda samo navpično. Brizgalnica se je polagoma izpopolnila, tako da je bila porabna ob požarih.

Sledi o drugih gasilnih pripravah razen brizgalnice segajo v dobo prvih rimskih cesarjev, v dobo Kristovega rojstva.

Tu naj omenim nekatere gasilne priprave Rimljanov in pa Rima samega.

O stavbah, ki so najbolj izpostavljene požarom, piše rimska zgodovina, da so bile zelo raznolične, ulice pa ozke in krive. Visoke hiše

so bile do vojne z epirskim kraljem Pyrrhom (284 pr. K.) krite z deskami, sploh v žalostnem stanju, in pri tem je ostalo tudi naslednja stoletja. Šele v dobi rimskega cesarja Avgusta (63 pr. K.) so po večini izginile stare podrtije in zrastle nove zidane stavbe, toda nekatere zasebne stavbe pa so ostale, četudi so poleg njih zrastle mogočne palače. Zaradi stisnjenih stavb v starem Rimu, zaradi mnogoterih lesenih prizidkov ob hišah, s širokimi, na ulice štrlečimi in spodaj odprtimi podstrešji je nastalo več velikih požarov, ki so uničili velikansko imetje.

Posebne gasilskega zbora Rimljani sicer niso imeli, pač pa je bil gasilni posel v najožjem stiku s splošno varnostno stražo. Ta je imela za časa cesarja Avgusta sedem kohort, t. j. zborov po 1000 mož, in vsaka kohorta po sedem centurij ali čet. Vsaki četi je bil pridelen po en brizgalničar (syphonarius), po en trobentač in več donašalcev vode.

Ktesibij in Heron sta imenovala svojo izumitev «syphon», kar pomeni po naše črpalko.

Rimljani so imeli za gasilno pripravo poleg sifonov vedra, lestve, droge, ponjave (plahte), košare, cunje, gobe in metle. V Rimu so imeli celo posebne izdelovalce gasilnih cunj. S temi capami, pomočenimi v vodo, so branili sosedna poslopja. Iz tega lahko sklepamo, da so bile rimske stavbe po večini lesene.

Omenjeno preprosto gasilno orodje je deloma še danes v rabi, toda le kot pomožno orodje in v to svrhu, da pomagamo brizgalnici do čim boljših učinkov. Bog si ga vedi kakšnih nepričakovanih uspehov pa ob požarih pri tako primitivnem gasilnem orodju ni bilo mogoče pričakovati, storilo se je pač, kar se je dalo. Rimski pisatelj Seneca trdi, da je bila pomoč pri visokih zgradbah sploh popolnoma nemogoča.

Zavarovanja proti ognju Rimljani niso poznali, pač pa je država pri večjih požarih podpirala pogorelce, da so mogli graditi nove stavbe. Po deželi je bilo z gasilskimi pripravami še veliko slabše. Pogorelo je n. pr. mesto Nikomedia in rimski pisatelj Plinij mlajši je poročal cesarju Trajanu (98—117 po Kr.) takole: «Ogenj se je zategadelj razširil v tako velikem obsegu, ker sploh ni bilo nobene gasilne priprave, ni bilo ne sifonov, ne čebrov in ne drugih gasil. Gledalci so bili brezbrizni

in se dela niso udeležili.» Brez zija! potem-takem tudi pri Rimljanih ni bilo.

Plinij je v svojem poročilu predlagal, naj se ustanovi družba 150 tesarjev, ki naj bi skrbela za gasilski posel. Trajan je Plinijev predlog sicer odbil, pač pa je zaukazal, naj se nabavi potrebno gasilno orodje in da mora ljudstvo pomagati pri požarih.

Požigov je bilo v starem Rimu izredno veliko, četudi so bile za požigalce določene najstrožje kazni. Požigalce so oblekli v «tunico moleto», t. j. sukno, prepojeno z voskom ali s smolo, in jih žive zažigali. Pozneje so jih izpostavljali divjim živalim, da so jih raztrgale.

Pa ostanimo pri brizgalnicah. Ktesibijeva brizgalnica, kakor rečeno, je bila tlačilna gasilnica brez vetrnika, Heronova pa je imela že bučo ali vetrnik, kakor ga dandanes imenujemo.

Tudi iztočna sukalna cev je izum Heronov, kajti sam pravi v opisu svoje brizgalnice, da bi bilo obračanje cele brizgalnice težavno, v sili pa tudi zamudno.

Heronove brizgalnice so bile razširjene po vsej rimski državi, toda v dobi splošnega preseljevanja narodov (375. po Kr. r.), ko so Huni jeli prodirati v Evropo, so se izgubile vse kulturne pridobitve, med temi tudi Heronove brizgalnice.

Novejši časi.

Do dunajskega požara leta 1276., ki je uničil velik del mesta, nimamo poročil o požarnovarnostnih odredbah in pripravah, znano je le, da so Huni plenili in požigali vse od kraja in menda ni vasi, ki bi ne bila požgana in oplenjena. Šele dunajski požar je dal povod, da je bil izdan prvi požarni red, ki pa je bil veljaven samo za mesto Dunaj.

Odtlej pa do leta 1672., ko je Holandec Jan Heyden znova izumil brizgalnico z vetrnikom, ki je bila pozabljena nad 1000 let, so se na raznih krajih pojavljali različni izumitelji brizgalnic, pa nobena ni prišla do prave veljave. Najprvo so uvedli ročno brizgalnico, t. j. bronasto 60 do 100 cm dolgo cev, v kateri je tesno-prodrski bat sesal in potem sunkoma metal vodo.

Prvo večjo in današnjim brizgalnicam nekako predhodno brizgalnico je izumil Francoz Jakob Bessoni iz Lyona l. 1578. Bil je velik na voz postavljen valj z dolgo iztočno cevjo na enem koncu, od drugega konca pa je ročica potiskala bat v cev in tako iztiskala vodo iz cevi. Vodo v valj je bilo treba donášati s posodo.

Sto let po Bessonijevi izumitvi se je pojavil v Nürnbergu šestilar Ivan Hautsch, ki je iznašel težko brizgalnico z ležečim valjem na nekakih saneh. V brizgalnico so vpregali po dvojce konj, gonilo pa jo je po 28 mož. Colo debel vodni curek je dosegal višino 80 do 100 čevljev.

L. 1688. je bila v Strassburgu napravljena prva brizgalnica z navpik stoječimi valji.

Vse te brizgalnice so imele sicer sukalne iztočne cevi, nobena pa ni imela vetrnika ali konopnih sesalnih in iztočnih cevi.

Nepreocenljive vrednosti za gašenje je izumitev omenjenega Jana Heydena. Ta je namreč l. 1672. izumil gasilske cevi in vetrnik. S tem je bila brizgalnica skoraj popolna, le sesalne priprave še niso poznali, toda brizgalnica je bila porabna za gašenje požarov. Heyden je torej že pred 250 leti spoznal, da sukalne iztočne cevi za uspešno gašenje niso porabne in da jih cevi iz jadrovine ali usnja daleč prekašajo. Z vpeljavo cevi iz jadrovine, usnja in pozneje iz konoplje je sukalna iztočna cev, ki je bila iz brona, medi ali železa, izgubila svojo veljavo, vendar pa se je ohranila v nekaterih krajih še celih 200 let. Še dandanes najdemo tu ali tam brizgalnice s sukalno iztočno cevjo, a te niso več za rabo, temveč so le starinske vrednosti.

Heyden je spočetka rabil cevi iz jadrovine, kesneje so prišle v rabo šivane ali pa zakovane usnjene cevi, toda zakovane cevi so kmalu izpodrinile šivane cevi. Kdo je izumil konopne cevi brez šiva, ni znano, pač pa vemo, da so bile v rabi že l. 1720. Prve konopne cevi so bile sicer dokaj površen izdelek, toda radi svoje nizke cene, svoje lahkosti in priročnosti kakor tudi radi lahkega vzdržavanja so v kratkem izpodrinile usnjene cevi. L. 1847. je izumil Hanoverčan Beuringer z gumijem preparirane konopne cevi, ki pa so se do danes znatno zboljšale.

Sesalo in sesalne cevi so eden izmed največjih napredkov brizgalnice in tudi to je dosegel Holandec Jan Heyden. Heyden je pričvrstil na sesalno grlo brizgalnice cev, katero je potegnil do vode. Na koncu cevi je bila pritrjena lijasta vreča iz močnega platna in v to vrečo ali ta lij je bilo treba vlivati vodo. Seveda sta bila lij in cev naložena na koze, da je bila cev nagnjena proti brizgalnici. To pripravo pa je bilo mogoče rabiti le na ravnem svetu ali pa navzdol, navzgor pa je ni bilo mogoče uporabljati, tu je bilo treba vodo donášati ali pa dodajati z drugo brizgalnico.

Izumivši sesalne in iztočne cevi, je Heyden trdil z vso resnostjo, da se ni treba več bati požarov, da so vse dotlejše priprave kot lestve, kljuge, konopci itd. postale nepotrebne.

Od Heydena do srede devetnajstega stoletja ni bilo bistvenih izprememb, tu pa opazamo velik napredek: izboljšanje brizgalnic, trpežnejšo in lepšo izdelavo in pa začetek gasilnih društev. Z drugo polovico 19. stoletja se pričinja prav za prav moderna doba gašenja in gasilstva.

Moderna doba.

Velikanski požari, ki so se pojavljali do srede 19. stoletja in čestokrat uničevali cela mesta, so drastično pokazali, da se premalo skrbi za varnost pred ognjem. To je dalo povod, da so se jela ustanavljati organizirana gasilna društva in pa poklicno gasilstvo.

Prvo prostovoljno gasilno društvo se je ustanovilo l. 1851. v Reichstadtu na Češkem, če izvzamemo tovarniško gasilstvo v Schwazu na Tirolskem (1831).

Spčetka so temu zgledu sledila polagoma druga mesta in vedno hitreje je rastlo število gasilnih društev. Dandanes imamo že skoraj v vsaki večji vasi prostovoljno gasilstvo, v tovarnah in po rudnikih dolžnostno in po večjih mestih poklicno gasilstvo. Sama Slovenija jih ima 540 z nad 20.000 organiziranimi gasilci.

Ob začetku prostovoljnih gasilnih društev je bilo gasilno orodje povsod pomanjkljivo in klavarno. Po mestih in vaseh so na različnih krajih visele težke gasilske lestve s podpiralnimi drogovi, večji in manjši požarni kavliji, pri vodnjakih pa je bila postavljena večja posoda, odkoder so z vedri nosili vodo v brizgalnice.

Te so bile težke in stare škatle, po večini še vedno s sukalno iztočno cevjo. Te cevi so se okoli l. 1870. jele odpravljati, vendar pa so se v nekaterih krajih ohranile do današnjega dne.

Z ustanavljanjem gasilnih društev so se pričele boljšati gasilske priprave, kajti v gasilske vrste so vstopali tudi razumnejši ljudje, ponosni, da so mogli uveljaviti svoje sposobnosti in spretnosti. Delali so na to, da so se poenostavile brizgalnice, lestve in drugo orodje, češ, le z dobrim orodjem je mogoče uspešno delovati.

Predvsem se je veliko gledalo na to, da se izenostavi ročna brizgalnica. Težke brizgalnice so nadomestili z lažjimi in pripravnejšimi, toda navzlic temu se je pokazalo pri večjih požarih, zlasti po mestih, da je za uspešno

delo treba veliko ljudi. Od brizgalnic so se zahtevali vedno večji in večji učinki, teh pa s človeškimi močmi ni bilo mogoče doseči, zato so jeli izrabljati parno moč.

Parne brizgalnice so izumili Angleži že leta 1829., v Avstriji so prišle do veljave l. 1867., v Nemčiji pa l. 1876.

Parne brizgalnice so vrgle na minuto po 1500 do 4000 l vode in ta množina se je lahko razdelila na več cevi, tako da je parna brizgalnica lahko delovala hkrati na štiri in tudi na šest cevi. Manjše brizgalnice so imele po en ali dva valja, večje pa po dva ali tri.

Parne brizgalnice so potemtakem potrebovale velike množine vode in so bile zategadelj za uspešno porabo le tam, kjer je bilo dovolj tekočine na razpolago, n. pr. pri rekah in potokih ali pa tudi pri dobrih vodovodih. Toda parne brizgalnice se niso mogle tako udomaćiti, kakor se je prvotno upalo, to pa zato, ker so bile drage in ker podeželske občine in prostovoljna gasilna društva niso imela zadosti denarja.

Parne brizgalnice pa so sčasoma pokazale velik nedostatek, zlasti pri kurjavi, kajti v najboljšem primeru je trajalo 20 do 25 minut, preden so dobile toliko pare, da so mogle pognati brizgalnico.

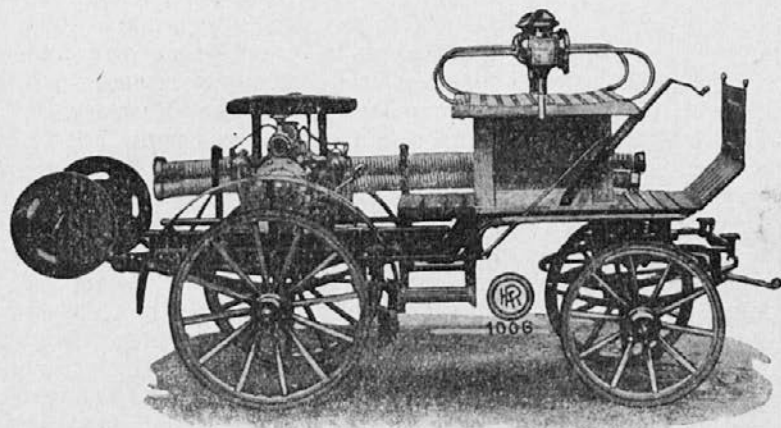
To je dalo povod, da so gasilski tehniki jeli premišljati, kako bi se mogel odpraviti ta nedostatek, in izumili so pripravo z ogljikovo kislino. Pritisk ogljikove kisline je deloval takoj in vsaj deloma dotlej, da je dobila brizgalnica dovolj pare. Ali vsi ti poskusi se niso obnesli bogsigavedi kako. Sila ogljikove kisline je bila omejena na količino pripeljane vode (500 do 800 l) in na množino ogljikove kisline, ki je delovala kvečjemu pet do šest minut.

Nekatere tovarne, kakor Knaust na Dunaju in Magirus v Ulmu so moč ogljikove kisline rabile ne le za brizgalnice, temveč tudi za mehanične raztezalne lestve.

Dunajsko gasilstvo je l. 1901. naročilo v Knaustovi tovarni gasilno orodje s plinsko brizgalnico, spojeno z mehanično sukalno lestvo. Orodje ni bilo napačno in služilo je leta in leta povoljno svojemu namenu.

Pa tudi na drug način so porabljali plinske brizgalnice, in sicer kombinirane z ročno brizgalnico, pa tudi s parno brizgalnico, če je imela manjši iztočni gobčnik. Kombinirane brizgalnice je bilo mogoče rabiti na štiri načine, in sicer 1.) kot brizgalnico z ogljikovo kislino neposredno iz kotla brizgalnice; 2.) s

spojitvijo hidranta s kotlom in s pomnožitvijo pritiska z ogljikovo kislino; 3.) s spojitvijo hidranta s kotlom in s pomnožitvijo pritiska z ročno gonjo brizgalnice; 4.) s spojitvijo hidranta s kotlom z zadostnim pritiskom in brez kakršne koli pomnožitve.

Četverokolna motorna brizgalnica za konjsko vprego (Rosenbauer).

Vedno večja in večja uporaba elektrike je dala povod napravi motorne brizgalnice z električnim pogonom. Električne motorne brizgalnice so imele po 6 do 12 HP, so metale po 300 do 800 l vode na minuto, in curek vode je dosegal, kakršen je pač bil iztočni gobčnik, 28 do 45 m višine. Električni tok so dodajale akumulatorske baterije, katere je bilo treba voziti s seboj, ali pa kabel, katerega je bilo, kakor cevi, voziti s seboj in spojit z mestnim električnim omrežjem, kakor spajamo cevi s hidrantom. L. 1903. so v Nemčiji, še prej pa v Ameriki, izumili avtomobilno parno brizgalnico, ki se je s svojo paro prevažala iz kraja v kraj in dosegala po 25 kilometrov na uro, na gorišču pa je sama črpala vodo.

Vse te gasilnice so ponekod še danes v rabi, vobče pa so se parne kakor tudi električne brizgalnice umaknile bencinskim motornim brizgalnicam, ki so sedaj najmodernejša gasila.

Prvo bencinsko motorno brizgalnico v bivši Avstriji je izumila tovarna Rosenbauerjeva v Linzu leta 1909. Ta je še danes pri železniškem gasilstvu v Linzu v rabi in je tekla že na sto-

tine in stotine ur v največjo zadovoljnost. Med takratnimi in današnjimi bencinskimi motornimi brizgalnicami pa je velika razlika. Prvotna bencinska motorna brizgalnica, ki je dajala pri 8 atmosferah 600 l vode, je tehtala 3000 kg, današnja pa, ki daje pri istem pritisku isto množino vode, tehta le 800 kilogramov.

Razvoj bencinskih motornih brizgalnic je danes na vrhuncu. Za vsak kraj, naj bo lahko ali težko dostopen, bodisi v hribih ali dolini, moreš dobiti kraju in razmeram primerno bencinsko motorno brizgalnico.

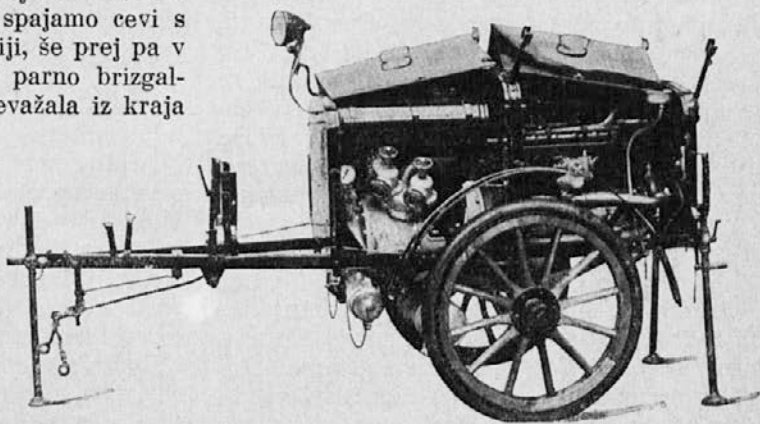
Pri vseh najmodernejših brizgalnicah se največja važnost polaga na to, da so čim lažje, da imajo velik učinek, da so zanesljive in priročne.

Vse bencinske motorne brizgalnice imajo za gonilni stroj avtomobilne motorje posebne vrste, ki so glede

vztrajnosti ponovno preizkušeni in popolnoma zanesljivi.

Črpalke so iz fosfornega bronca in jim ne škoduje niti morska voda, niti vođa z različnimi kislinami.

Med batnimi in odsrednimi ali centrifugalnimi motornimi brizgalnicami se še vedno bije boj, toda zmaga se obrača na odsredno (sredoběžno) brizgalnico.

Dvokolna priklopna motorna brizgalnica.

Bencinske motorne brizgalnice so izdelane za različne kraje in se torej po velikosti in teži kakor tudi po moči in učinku dokaj raz-

likujejo. Dvokolne in četverokolne motorne brizgalnice dajo po 300 do 1000 l vode v minuti pri pritisku 5 do 10 atmosfer ter imajo po 7 do 32 HP (konjskih sil) in 32 do 55 m visok curek.

Vse te brizgalnice so ali za prenašanje na rokah, za samotežno vožnjo, za priklopo na voz, oziroma avtomobil, ali pa četverokolna motorna brizgalnica zase.

Avtomotorke ali avtomobilnice dajo po 600 do 1500 l vode v minuti pri pritisku od 6 do 15 atmosfer ter imajo po 22 do 55 HP in 42 do 60 m visok curek pri eni cevi, pri več ceveh seveda razmeroma manj.

Pri teh brizgalnicah stroj, ki goni avtomobil po cesti, poganja tudi brizgalnico na gorišču. Motor in brizgalnica tvorita nekak skupek ali agregat, kakor se tehnično imenuje.

Najbolj razširjene in tudi že deloma udomačene so:

a) Mala motorna brizgalnica. To je nosni agregat in se rabi zlasti v hribovitih krajih. Agregat lahko nalagamo na vsako četverokolno ročno brizgalnico, na sani, na potni avtomobil itd.

Kot dvokolna brizgalnica je zlasti prikladna za gasilna društva v majhnih krajih, za večja posestva in za tovarne.

b) Motornokolesna brizgalnica. Brizgalnica je motorno kolo s priklopo; na priklopo je naložena mala motorna brizgalnica. Vse skupaj tvori malo avtomobilno brizgalnico, ki more vzeti s seboj tri gasilce in 100 m cevi.

c) Lahka motorna brizgalnica. Ta se kot prenosni agregat naklada na tovorni avtomobil, na voz, na sani ali na čoln. Kot dvokolna brizgalnica je na lesenih kolesih za samotežno prevažanje, z gumastim platiščem in krogličnim tekom se pa rabi kot priklopa na avtomobil. Četverokolna motorna brizgalnica s šestimi sedeži in s snemalnim agregatom je vzorno gasilno orodje za gorska gasilna društva. Na gorišču se z voza odloženi agregat lahko nese do vode.

č) Dvokolna motorna brizgalnica za samotežno vožnjo. Ta motorna brizgalnica je primerna zlasti za tovarniško gasilstvo in pa za gasilna društva, ki nimajo preobširnega področja. Ako dodamo brizgalnici še sprednji voz s šestimi sedeži, imamo četverokolno brizgalnico za konjsko vprego. Tudi brizgalnici sami, brez sprednjega voza, moremo dodati ojnice za enega konja ali pa oje za dvojno vprego.

d) Dvokolna priklopna motorna brizgalnica. Te brizgalnice zaradi svoje vsestranske uporabe vzbujajo posebno pozornost. Brizgalnice imajo kroglični tek, gumasto platišče ali pa pnevmatike ter so od vseh strani opažene s pločevino in zavarovane proti prahu in blatu. Opaž je lično izdelan. Brizgalnica je lahka, da jo moreta dva gasilca v ravnini peljati v teku, in dovedljiva na vsak, tudi težko dostopen kraj. Brizgalnica se more priklopiti na poseben sprednji voz ali pa tudi na vsak orodni voz, lahko pa se pripne tudi na katerikoli tovorni ali pa orodni avtomobil, ker je izdelana za avtomobilsko hitrost. Združitev orodnega avtomobila s priklopno motorno brizgalnico ima to prednost, da se na gorišče lahko vozi z vso brzino avtomobila, na gorišču pa se brizgalnica raztakne od avtomobila in lahko postavi na vsak, tudi težje pristopen kraj.

e) Četverokolna motorna brizgalnica za konjsko vprego. Za podeželska gasilna društva, kjer je zadostno preskrbljeno za konjsko vprego, je ta brizgalnica najprikladnejša. Četverokolna motorna brizgalnica ima prostora za šest do osem mož in pa za zadostno dolžino cevi. Nekatere teh brizgalnic imajo prostor tudi za lažjo raztezalno lestvo, vzad pa se lahko priklopi navijak s cevmi.

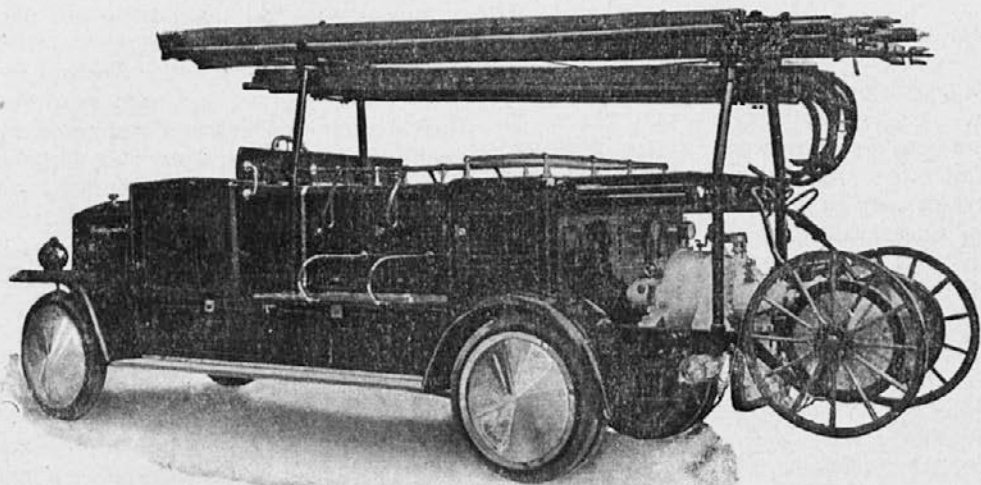
f) Avtomotorka ali avtomobilna brizgalnica. Prvotne avtomotorke so bile težke, namenjene le mestom in večjim krajem, kjer so ravne in trde ceste in dostop do vode ni otežkočen. V najnovejšem času pa so prišle v rabo tudi lažje avtomotorke, ki so porabne tudi pri podeželskih gasilnih društvih. Avtomotorke so avtomobili, ki imajo na vsaki strani po šest ven obrnjenih sedežev, spred pa sedež za poveljnika in šoferja. Brizgalnica je montirana na sprednjem ali pa zadnjem koncu avtomobila, v najnovejšem času pa tudi sredi avtomobila. Kateri kraj na avtomobilu je za brizgalnico najpripravnejši, o tem še ni odločitve, to nam pokaže bodočnost. Avtomotorke žene na gorišču isti motor, ki premika na cesti avtomobil, opremljene pa so z lestvami, cevmi, drčami, vrečami, lovniciami itd. ali pa tudi samo s sesalnimi in iztočnimi cevmi.

K najmodernejšemu gasilnemu orodju prištevamo tudi avtomobilno raztezalno in sukalno lestvo. Do 20, 25 in tudi 30 metrov dolga mehanična lestva je ustromljena na tovorni avtomobil, ki ima sesedena ali skrajšana in vodoravno na avtomobil naložena šest do osem

sedežev pod lestvo. Lestvo dviga, razteguje, suče na vse strani in skrajšuje motor, ki žene tudi avtomobil na cesti. Lestva je vzorno delo in vrhunec moderne tehnike. En sam gasilec (šofer) privede 30 m dolgo lestvo na gorišče,

vrednost. Tudi te vrste brizgalnice iz novejših dobe so izdelane po najmodernejših zakonih v različnih oblikah in različnih velikostih.

Ročne brizgalnice dajo po svoji velikosti 140 do 310 litrov vode v minuti ter dosegajo

Mestna avtomotorka (model Ljubljana) □

sam jo dviga in razteza, sam suče po potrebi in sam zopet skrajšuje in polaga na avtomobil, in vse to v par sekundah. Čeprav pa motorne brizgalnice in avtomotorke vedno bolj prodirajo v svet, so pridržale ročne brizgalnice od navadne berglovke pa do četverokolne ročne brizgalnice še vedno svojo častljivo

28 do 35 m visoke curke. Za pogon brizgalnice je potrebno 6 do 14 moč. Brizgalnice so izdelane na dva valja s premerom 80 do 120 mm.

Če bi se gasilec Heyden po 254 letih vrnil in si ogledal naše gasilno orodje in gasilske organizacije, bi bolj upravičeno vzkliknil nego leta 1672., da se ni treba več bati požarov.

TOBAK V NAŠI DRŽAVI.

Najboljši je drobnolistni iz Južne Srbije (make-donec) z dobrim duhom in 2 odstotkoma nikotina. Za njim hercegovski, čigar listje je zlatožolte barve, z 1.7 do 2.28 odstotkov nikotina. Potem pride tobak iz Črne Gore, ki je hercegovskega izvora («trebinjec») ali tudi makedonskega. V to skupino spada tudi tako zvani moravski duhan z manjšim listom, a v užičkem okraju uspeva vonjavi «baji-

novce». Na tretjem mestu stoji bosenski debelolistec, ki ga nahajamo tudi po Dalmaciji. Nikotina ima 1.6 do 3.1 odstotkov. Četrti je po vrednosti banatčan, razširjen po Vojvodini, Hrvatski in Sloveniji. Vsebuje do 8 odstotkov nikotina. Pri tem debelolistnem tabaku razlikujemo dve vrsti: prva, temnobarvna, se zove «segedinska roža», medtem ko je «tisa» drobnejša in svetlejša.

LJUBLJANA IN BEOGRAD.

Ljubljana ima v premi črti do Beograda skoro 500 km. Kako znatna je ta razdalja, vidimo iz tega, da je skoro natančno ista ko od Ljubljane do Rima in precej večja ko do Milana. Tudi Praga in Budim-

pešta sta Ljubljani precej bližji ko Beograd, Dunaj pa ji je za dve petini bližji. In vendar nam je Beograd danes izmed vseh velikih evropskih središč najbližji; saj živimo z njim v mejah iste države

KOLIKO POZNAŠ SVOJO DRŽAVO?

«Žival je ali pa bog bi moral biti —
človek brez države.» Aristotel.

Grški učenjak Aristotel je tako-le pisal o državi: «Kakor je človek, ko najde v državi svojo izpopolnitev, najboljša med vsemi stvarmi, tako je tudi najslabša brez zakonov in pravice; saj je oborožena krivica najnevarnejša. In človek je od narave obdarjen z orožjem razumnosti in čednosti, a ga le prelahko rabi za nasprotno. Zato je tudi brez čednosti najbolj divja in zločesta stvar, zločobnejša od vseh drugih po svoji malopridnosti in čezmernosti. Pravičnost pak — v nasprotju z ono nevarno krivičnostjo — je vezana na državo; kajti pravica ni nič drugega ko red državne skupnosti in se ravna pri svojih ukrepih po pojmu pravičnosti.»

Ena prvih dolžnosti državljana je, da svojo državo pozna. Kako jo bo sicer mogel ceniti?

Velikost Jugoslavije.

Nič ni samo na sebi veliko ali majhno. Le ako dvoje primerjam, vidim, da je enako ali različno, eno manjše, drugo večje. Da se ne bomo prevzeli in morda svojo državo imeli za večjo ali boljše kot je, ali pa jo podcenjevali, primerjajmo jo z drugimi državami, zlasti z njenimi neposrednimi sosedami. Sledeča tabela nam kaže razmerje po površini in številu prebivalstva po ljudskem štetju l. 1920. in 1921.:

Država	Število prebivalcev	Površina v km ²
Italija	38.836.000	312.600
Rumunija	16.262.000	294.200
Jugoslavija	12.017.323	249.000
Madžarska	7.980.000	93.000
Avstrija	6.428.000	84.000
Bolgarija	4.861.000	103.200
Grška	3.152.000	128.700
Albanija	890.000	30.800

Gorenje številke nam kažejo, da zavzema naša država v družbi s svojimi sosedami po ploskvi in številu prebivalstva tretje mesto. Med evropskimi državami pa je Jugoslavija po ploskvi na enajstem in po številu prebivalcev na desetem mestu. Največja evropska država Rusija je imela l. 1921. ploskve 4.131.600 km² in 93.135.000 prebivalcev; Nemčija 470.000 km² in 59.180.000 prebivalcev, Francija 551.000 km² in 39.400.000 prebivalcev, Poljska 385.300 km²

in 27.160.000 preb., Češkoslovaška 140.500 km² in 13.602.000 prebivalcev.

Jugoslavija ima tedaj približno eno dobro šestnajstinko ploskve Rusije in dobro osminko njenega prebivalstva, dobro polovico ploskve Nemčije in eno petinko njenega prebivalstva, štiri desetinke ploskve Francije in manj kot tretjino njenega prebivalstva. Poljska je po ploskvi le za 35.000 km² večja kot Jugoslavija, prebivalstva pa ima nad dvakrat toliko; Češkoslovaška je po ploskvi za polovico manjša od Jugoslavije, prebivalcev pa ima za poldrugi milijon več.

Med našo državo in njenimi sosedami je tako-le razmerje: Italija ima le 62.000 km² več zemlje, a več ko trikrat toliko ljudi; Rumunija 44.000 km² več zemlje in 4¼ milijona več prebivalcev; Avstrija eno tretjino zemlje in dobro polovico ljudi; Madžarska dobro tretjino zemlje in dve slabi tretjini prebivalstva; Bolgarija dve petinki zemlje in prav toliko ljudi; Grčija dobro polovico zemlje in dobro četrtinko ljudi; Albanija eno osminko zemlje in eno trinajstinko ljudi Jugoslavije.

Gostota prebivalstva.

V mestih, trgih, industrijskih krajih in večjih naselbinah žive ljudje tako rekoč na kupu. V Beogradu je na 12 kvadratnih kilometrih 111.740 ljudi, v Zagrebu na 66 kvadratnih kilometrih 108.338 ljudi, v Ljubljani na 38 kvadratnih kilometrih 53.306 ljudi. V goratih, nerodovitnih in neobljudenih krajih, kjer daleč naokrog ni človeških bivališč, pride malo ljudi na štirijaški kilometer. Ako bi bila človeška bivališča na določenem ozemlju ob določenem času enakomerno razdeljena, bi rekli, da so ljudje po vsem ozemlju enako gosto naseljeni. Število, ki bi ga našli na enem kvadratnem kilometru, bi imenovali gostoto prebivalstva. Mislmo si, da so ljudje po vsej Jugoslaviji enakomerno naseljeni, in delimo število njenega prebivalstva (12.017.323) s številom kvadratnih kilometrov njene površine (249.000) ter dobimo za l. 1921. število 48:3. V Jugoslaviji je torej prišlo leta 1921. na en kvadratni kilometer povprečno 48 ljudi; to je gostota prebivalstva naše države.

V sosednih državah je gostota prebivalstva sledeča: v Italiji 125, Avstriji 76, Madžarski 85, Rumuniji 55, Bolgariji 47, Grčiji 24, Alba-

niji 27. Italija ima torej skoro trikrat tolikšno gostoto prebivalstva, Madžarska skoro dvakrat tolikšno, Avstrija za tri četrtine večjo in tudi Rumunija ima znatno večjo gostoto kot Jugoslavija. Skoro enako gostoto vidimo v Bolgariji; Grčija in Albanija sta približno pol redkeje obljedeni.

V drugih evropskih državah je bila l. 1921. sledeča obljedenost: Rusija 22, Nemčija 128, Francija 72, Poljska 75, Češkoslovaška 100, Anglija 182, Nizozemska 200, Belgija 252, Švica 94.

Gospodarsko stanje Jugoslavije.

Naša država je poljedelska država. Prehranbenih snovi ne prideluje le toliko, da lahko krije s prehrano svoje prebivalstvo, marveč izvažata tudi velike množine živil v inozemstvo. Poljedelstvo je pa pri nas še v razvoju, in sicer komaj na prehodu od preprostega (ekstenzivnega) k umetnemu (intenzivnemu) obdelovanju zemlje.

Dalje je naša država bogata gozdov in more izvažati ogromne množine lesa. Najbogatejša z gozdovi je v Evropi Švedska (39 %), za njo Rusija (35 %), potem pa naša domovina (34 %). Za nami so glede gozdov sosedja Avstrija (33 %), Madžarska (28 %), Rumunija (22 %), Bolgarska (14 %), Italija (14 %) in Grčija (10 %).

Po drugem poročilu je pri nas le 29,4 % gozdov, tako da bi bila v tem oziru Avstrija pred nami. Točno sliko bodo dale šele bodoče statistike.

Leta 1920. je tvoril les 30 % (skoro eno tretjino) celokupnega našega izvoza. Naloga naše države je, v bodočnosti dvigniti izvoz obdelanega lesa in produktov iz kemične predelave lesa, da bo bolj zaposlena lesna industrija in dobi več ljudi dela in zaslužka doma ter se obenem dvigne vrednost našega izvoza.

Leta 1924. smo izvozili blaga za 8 milijard in 48.844.000 Din, uvozili pa smo istega leta za 8 milijard in 309.635.000 Din. Tako je bila naša trgovinska bilanca za 260.791.000 Din (dve sto šestdeset milijonov in sedem sto ena in devetdeset tisoč dinarjev) pasivna; z drugimi besedami: za to vsoto smo več nakupili, nego prodali. Velik del primanjkljaja v naši trgovinski bilanci povzroča uvoz luksuznih predmetov (nepotrebnega, nagizdnega blaga). Samo za svilo in svilene izdelke, ki jih je bilo uvoženih leta 1924. blizu 200.000 kg, smo plačali nad 100 milijonov dinarjev. Za pozlačene,

posrebrene in ponikljane predmete je šlo v inozemstvo nad 26 milijonov dinarjev, za gube, glavnike in različen «naglavni» lišp iz kosti in kavčuka nad 10 milijonov dinarjev, za delikatese ali sladčice 40 milijonov dinarjev. Samih pudrov, dišav, mazil in vsakovrstnih lepotil za obraz, lase itd. smo uvozili leta 1924. nad pol milijona kilogramov in zanje plačali nad 22 milijonov dinarjev. (En vlak s 33 vagoni, na vsakem 15 ton.) Vsi smo prispevali po svojih močeh za to, eden pri posladčicah, drugi pri maži za nohte in vonjavi, tretji za svilen robec itd.

Do sedaj so bile vse naše trgovinske bilance pasivne. To bi ne bilo tako hudo, če bi bile naše plačilne bilance aktivne. Plačilna bilanca kaže razliko med terjatvami in dolgovi. Država, ki ima več terjatev v inozemstvu za izvoz, posojila, obresti, prihranke svojih izseljenikov, ki prihajajo v državo, itd. nego dolguje za uvoz, posojila, obresti itd., pravimo, da ima aktivno plačilno bilanco. Plačilna bilanca je za našo državo, žal, še bolj pasivna, nego je trgovinska — zaradi naših zunanjih dolgov.

Predvojni in vojni dolgovi Srbije so znašali leta 1923. — notranji in zunanji — okroglo 2 milijardi 900.000 zlatih francoskih frankov. Ostanek dolga Črne gore inozemstvu je znašal istega leta 17 milijonov zlatih francoskih frankov. Povojni dolgovi naše države inozemstvu so znašali leta 1923. (vladam Amerike, Francije in Anglije) 357 milijonov zlatih francoskih frankov, 5 milijonov zlatih drahem (Grčiji), nekaj nad 1 milijon dolarjev nezaloženih državnih dolgov in 100 milijonov dolarjev (Ameriki).

Naš notranji dolg je dosegel leta 1923. skupno nad poldrugo milijardo dinarjev. Celokupni naš notranji in zunanji dolg je bil po valuti v poletju 1925. okroglo 25 milijard (pet in dvajset tisoč milijonov) papirnatih dinarjev ali 100 milijard (sto tisoč milijonov) kron. — Na vsako glavo pride v naši državi okrog 350 zlatih frankov in 400 papirnatih dinarjev državnih dolgov. Če bi hoteli plačati vse notranje in zunanje dolgove naenkrat, bi potrebovala naša država za to dveletne celokupne dohodke proračuna za leto 1926./1927.

Naši državni dolgovi se nam ne zde tako veliki v primeri z dolgovi drugih držav. V Franciji pride na glavo 6000 frankov, v Italiji blizu 9000 lir, v Belgiji 2700 francoskih frankov, v Združenih državah 230 dolarjev, v Veliki Britaniji nad 4000 francoskih frankov, da ne govorimo o Nemčiji, Turčiji in Bolgariji.

Narodna država.

Državam, ki so nastale na ruševinah Avstro-Ogrske, pravimo, da so narodne države. Avstrija in Madžarska s tem sicer nista zadovoljni in svoje narodne države nista hoteli. Drugeče mi.

Dokler bo krvna vez med ljudmi imela svoj pomen in bo sin očetu in materi bližji kot sosedu, bo tudi vez istega jezika močna sila, ki druži ljudi v narode, in bo Nemcu bližji Nemec kot Italijan in obratno. In čisto naravno je, da mora biti tudi Srb ali Hrvat bližji Slovincu in obratno kot Italijanu, Nemcu ali Madžaru itd.

Značaj naroda moremo pa priznati le ljudem istega jezika. Zato bomo zavračali pojem neke »politične narodnosti«, ki so ga jeli rabiti pri nas zlasti zagovorniki sistema treh narodov. Kajti prav lahko je razumljivo, ako nismo n. pr. Slovenci zadovoljni biti nekak »jugoslovenski politični narod«, tako kot smo bili »avstrijski politični narod«, ali kot so recimo primorski bratje »italijanski politični narod«, ali pa kot so naš politični narod n. pr. nemška, madžarska, arnavtska in turška manjšina.

Da so Srbi in Hrvati en narod, to bi se upal danes tudi v naši državi že malokdo tajiti. Srbohrvati pa sami brez Slovencev štejejo malone tri četrtine prebivalstva Jugoslavije. Slovenci smo prav radi priznavali in z vso odločnostjo podčrtavali, da smo s Srbohrvati en narod tiste čase, ko smo dobro vedeli, kako malo pomenimo sami zase v Evropi in kaj bi

se bilo lahko z nami zgodilo, če bi bili razvijali teorijo treh narodov Srbov, Hrvatov in Slovencev leta 1917. in 1918. Nespametno je torej, ako kdo danes hoče utajiti zgodovinsko resnico, da izviramo vsi trije iz enega in da še vedno smo eno. Kdor je podpisal majsko izjavo, krfski pakt, brestlitovski memorandum in druge slične izjave, pa ga od leta 1920. zopet preklicuje, ne dela prav.

V govoru naših plemen ni toliko razlike kot med Prusom in Tirolcem, Furlanom in Kalabričcem; pa sta onadva predvsem Nemca, odnosno Italijana. Zakaj ne bi bilo tudi za nas prav in dobro, da smo predvsem Jugoslovenci? Kako je to stališče pravilno, je najboljši dokaz to, da je sila zoprno vsem našim državnim protivnikom. Nasprotno pa teorija treh narodov zelo prija ušesom Nemcev, Italijanov, Madžarov in vseh drugih neprijateljev. In česar se moj sovražnik boji, o tem ne bom dvomil, da je zame dobro.

Našo državo lahko imenujemo narodno zelo enotno, ker tvorijo Srbohrvati in Slovenci pet šestink vsega prebivalstva. Poleg tega štejemo še drugih Slovanov 174.000. Spodaj sledeča narodnostna razporednica na podlagi ljudskega štetja leta 1921. nam kaže, da znašajo v naši državi narodne manjšine Nemcev nekaj nad pol milijona, Madžarov in Arnavtov vsakih nekaj pod pol milijona in Rumunov niti četrtil milijona. Italijanov, lahko rečemo, da pri nas sploh ni, medtem ko pod Italijo trpi vse muke narodnega preganjanja nad pol milijona Slovencev in Srbohrvatov.

Narodnostna razporednica.

Narodnost	Srbija	Hrvatska s Slavonijo	Hercegovina Bosna	Vojvodina	Slovenija	Dalmacija	Črna gora	Skupaj
Srbov in Hrvatov . . .	3.355.262	2.445.429	1.828.173	514.124	10.721	612.493	182.682	8.946.884
Slovencev	3.912	21.847	4.682	7.949	985.155	1.155	61	1.024.761
Srbov, Hrvatov in Slo- vencev	3.359.174	2.467.276	1.830.855	522.063	995.876	613.648	182.743	9.971.645
Drugih Slovanov . . .	6.335	67.051	27.875	67.886	4.196	1.036	87	174.466
Nemcev	5.286	122.836	16.461	328.173	39.631	1.056	29	513.472
Madžarov	2.165	70.555	2.638	382.070	14.897	71	13	472.409
Arnavtov	422.489	660	623	831	126	185	16.826	441.740
Rumunov	151.829	1.992	1.333	74.099	39	100	6	229.398
Italijanov	457	5.046	1.770	249	680	4.586	37	12.825
Drugih	181.903	4.177	8.374	5.032	1.019	747	116	201.368
Skupaj	4.129.638	2.739.593	1.889.929	1.380.413	1.056.464	621.429	199.857	12.017.323

Pravih Turkov (turško govorečih muslimanov) je 150.139.

Verstveno razmerje v Jugoslaviji.

Trem veroizpovedim v glavnem pripada prebivalstvo naše države: pravoslavni, rimsko-katoliški in muslimanski.

Pravoslavni kaže ljudsko štetje leta 1921. za 863.073 več kot rimskih katolikov.

Številke po posameznih pokrajinah nam kaže sledeča

Verstvena razpredelnica:

Verstvo	Srbija	Hrvatska s Slavonijo	Herceg-Bosna	Vojvodina	Slovenija	Dalmacija	Črna gora	Skupaj
Pravoslavni	3.356.761	660.234	829.162	475.485	6.627	105.560	168.398	5.602.227
Rimskokatoliških	36.365	1.991.168	443.914	720.306	1.020.287	514.607	8.507	4.735.154
Muslimanov	721.087	2.495	588.247	1.700	650	552	22.856	1.337.687
Protestantov	2.276	46.677	6.649	133.886	27.253	64	42	216.847
Židov	11.713	20.338	12.028	18.777	946	322	17	64.159
Grškokatoliških	998	16.537	9.297	14.169	501	73	22	41.597
Drugi	318	1.850	538	14.739	59	129	3	17.637
Brez konfesije	102	294	94	1.351	141	22	12	2.016

Pravoslavni z neznatno drugoversko manjšino sta Srbija in Črna gora; relativno večino imajo pravoslavni v Herceg-Bosni, v manjšini pa so na Hrvatskem, v Vojvodini in Dalmaciji. Najbolj rimskokatoliška je Slovenija; absolutno večino imajo rimski katoliki v Dalmaciji, na Hrvatskem in v Vojvodini, znatno manjšino pa v Herceg-Bosni. Muslimani so zastopani v Srbiji (Južna Srbija) s tri četrt milijona in v Herceg-Bosni s pol milijona. Najbolj muslimanska je torej Herceg-Bosna, kjer so muslimani na drugem mestu.

Primerjava števil, ki jih imajo Turki v narodnem in verskem oziru, kaže, da je po veri muslimanov v naši državi nad en in eno tretjino milijona, Turkov po jeziku pa le 150.000. Komaj ena desetina tistih, ki verujejo v Alaha, govori samo turški jezik.

Zanimivo je, da pokazuje največje število brezkonfesionalnih Vojvodina. Brez konfesije (veroizpovedi) je tisti, ki se ne prišteva k nobeni pri nas priznani veri. Zaradi tega sicer ni potreba, da bi brezkonfesionalci ne imeli nobene vere, da bi bil torej brezverec. Brezvercev je pri nas brez dvoma mnogo nad dva tisoč. Ona vera, ki šteje na papirju največ pri-

stašev, ima med njimi tudi največ brezvercev. Primerjava cerkvenega ustroja raznih konfesij govori za to, da je v naši državi največ brezvercev zapisanih med rimskimi katoličani.

Pokrajinska slika.

K tvorbi naše države so prispevale:

Avstro-Ogrska 143.652 km² in 7.687.828 ljudi,
Srbija 95.667 km² in 4.129.638 ljudi,
Črna gora 9.668 km² in 199.857 ljudi.

Po velikosti zemlje zavzemajo pokrajine nastopni vrstni red: 1. Srbija, 2. Herceg-Bosna, 3. Hrvatska s Slavonijo, 4. Vojvodina, 5. Slovenija, 6. Dalmacija, 7. Črna gora. Po številu prebivalstva pa: 1. Srbija, 2. Hrvatska s Slavonijo, 3. Herceg-Bosna, 4. Vojvodina, 5. Slovenija, 6. Dalmacija, 7. Črna gora.

Slovenija je proti vsej Jugoslaviji po ploskvi približno taka kakor Jugoslavija proti evropski Rusiji.

Naseljenost je najmanjša v Črni gori; v Herceg-Bosni in Srbiji je pod povprečnostjo, v Dalmaciji malodane enaka povprečnosti. Največjo obljudenost kaže Vojvodina s svojo gostoto nad 70 na kvadratni kilometer, za njo pa takoj Slovenija.

	Srbija	Hrvatska s Slavonijo	Herceg-Bosna	Vojvodina	Slovenija	Dalmacija	Črna gora	Skupaj
Površina km ²	95.667	43.822	51.199	19.702	16.197	12.732	9.668	248.987
Gostota prebivalstva . .	43·2	63	37	70·1	65·2	49	20·7	48·3
Moških	2.007.331	1.334.543	965.894	673.500	503.645	309.012	99.622	5.893.517
Žensk	2.122.307	1.405.050	924.035	706.913	552.819	312.417	100.235	6.123.776
Več moških	—	—	41.859	—	—	—	—	—
Več žensk	114.976	70.507	—	33.413	49.174	3.405	613	230.229
Gospodarstvo	755.892	556.440	336.295	329.900	215.761	120.432	41.418	2.356.188

Razlika med številom moških in ženskih zrelih kulturno stanje kake države. Vse države z večjo kulturo kažejo več ženskih kot moških. V naši državi smo našli leta 1921. leta 230.229 več žensk nego moških. V vseh drugih pokrajinah naše države prevladuje število žensk, le Herceg-Bosna je imela leta 1921. v kljub vojnim izgubam še vedno nad 40.000 več moških. (Leta 1910. je bila razlika v prid moškim celo 125.418.)

Evropa je štela pred vojno (leta 1910.) 467 milijonov, po vojni pa 442 milijonov ljudi; nazadovala je za 25 milijonov zastran vojne. V Jugoslaviji sta utrpeli največje izgube zaradi vojnih žrtev Srbija in Črna gora. Komaj je prebila balkansko vojno, že je bila pred vrati svetovna vojna. Samo stara Srbija iz leta 1910. je absolutno nazadovala za 316.271 ljudi, kar pomeni dejansko izgubo okrog pol milijona duš. Črna gora je nazadovala sama na sebi za 38.566. V odstotkih so izgubile zaradi vojne: Srbija 11,8 %, Črna gora 16,2 %, Herceg-Bosna 2,2 %, Dalmacija 1,2 %, Hrvatska s Slavonijo 0,2 %, Slovenija 0,7 %. Edina pokrajina, ki šteje po vojni več stanovništva nego leta 1910., je Vojvodina. Tu je naraslo število za 27.569 ali okroglo 2 %. To dejstvo moramo pripisovati iz prvi vrsti velikemu pritoku srbskega življa iz krajev Madžarske, ki niso pripadli naši državi, ter priseljevanju sploh.

Pogled v bodočnost.

Država je organizem, ki nastane, živi, raste — pa tudi propade, prav kakor človek. Le da država živi navadno mnogo dlje kot posamezni človek.

Dočim ostane navadno ploskev države ista — izpremembe nastopajo največkrat nasilno po vojnah — se število prebivalstva stalno menja, namreč raste. Podobno vsoti denarja, ki ga naložiš v hranilnici, katera ga obrestuje tako, da koncem leta pripiše obresti h glavnici in prihodnje leto vse skupaj nese zopet obresti. Kar imenujemo pri denarju obresti, to je pri ljudeh naravni prirastek. Ako se v enem letu na določenem ozemlju rodi več ljudi, nego jih umre, pravimo, da se je pokazal naravni prirastek. Višina priraščanja je razen od prirodne pomnožitve odvisna tudi od priseljevanja in izseljevanja.

Višino naravnega prirastka more država dvigniti s tem, da pobija umrljivost. Ta smoter dosega predvsem z omejitvijo umrljivosti novorojencev, s skrbjo za dobro porodništvo, z nego dojenčkov, potem pa s pobijanjem kuž-

nih in nalezljivih boleznih sploh. Moč države sloni na zdravem in krepkem prebivalstvu, ki je dela zmožno in tvori gospodarsko silo ter obrambno rezervo ob zunanji nevarnosti. V tem pogledu čakajo našo državo še velike naloge. Sušica in spolne bolezni moré sorazmerno ogromno število prebivalstva naše domovine. Statistika kaže šteje nad dva milijona jetičnih in venerikov (sramnokužnih). Tudi ako ni res vsak šesti človek v naši državi veneričen ali pa jetičen, preveč jih je gotovo. Tretja ljudska šiba, ki uničuje narodne moči in jo je treba z vso silo zatirati, je alkoholizem. V Sloveniji je precej doma!

V rednih razmerah se je pokazal pri vseh evropskih narodih porast. Zanimivo je, da kaže statistika največji naravni prirastek v Evropi v zadnjem desetletju pred vojno (1901 do 1910) v Srbiji. Na 1000 ljudi se je našlo v Srbiji v teh desetih letih povprečno 16 oseb naravnega prirastka, na leto torej 1,6 %, leta 1910. celo 1,7 %.

V drugih evropskih državah vidimo v tej dobi nastopni letni povprečni naravni prirastek: Nemčija 1,3 %, Francija 0,2 %, Belgija 0,8 %, Anglija 1,1 %, evropska Rusija 1,3 %, Avstrija 1,1 %, Madžarska 1,2 %, Rumunija 1,4 %, Italija 1,3 %.

Če upoštevamo omejitvev izseljevanja in druge okolnosti, ki govorijo v prilog porastu prebivalstva, lahko vzamemo — vsaj za prvo desetletje po vojni — letni naravni prirastek v naši državi 1,5 %. (Nazadovanje prebivalstva se je kaže opazilo do sedaj v nekaterih predelih, predvsem v Slavoniji.) Pri naravnem prirastku 1,5 % dá 12.017.323 prebivalcev naše države koncem leta 1921. porasta za 180.259, ki se tako vsako leto dviga (obrestne obresti). Koncem 1. 1925. bi na ta način imeli 12.946.066, koncem leta 1930. pa že 13.819.921. Pri tem bi se število 12.017.323 približno v 45 letih podvojilo; z letom 1965. torej na 24 milijonov prebivalcev, če le ne pride vmes nobena zapreka (vojna, kuge, velike gospodarske krize in drugo). Gostota bi tu znašala 96, to je še vedno manj nego leta 1921. v Češkoslovaški. Naša država more v bodočih 50 letih toliko napredovati poljedelsko in industrijsko, da bi tudi 24 milijonov ljudi mogla morda zaposliti, vsaj pa prehraniti.

Kakšna slika se odpira za druge, n. pr. za Italijo z naravnim prirastkom 1,5 %? Iz 38 milijonov 836.000 na isti način 77.672.000 ljudi! In gostota od 125 na 250 (današnja Belgija!). Že danes je Italija v prehranbenih potrebšči-

nah visoko pasivna. Uvažati mora žito in mlevske izdelke, meso in mast. Tudi ves pre-mog in večino lesa mora kupovati v tujini. S svojimi pridelki more Italija prehraniti sedaj svoje prebivalstvo v sili kvečjemu morda dobro tretjino leta; ostalih osem mesecev na leto se Lahi lahko zaližejo ko jazbeci, če od zunaj ne dobé nič. Kako bi to bilo šele pri 77 milijonih na istem ozemlju «matere» Italije? Saj je že do sedaj morala Italija tropoma «izvažati» svoje ljudi ter iskati na vse strani in vseh mogočih sredstev, da izravnava že obstoječo in še vedno rastočo preobljudenost. Z izvozom polirjev, zidarjev, «podjetnikov» raznih vrst, mešetarjev in prekupčevalcev ter z različnimi gospodarskimi «dobrotami» hoče mati Italija

osrečiti med prvimi nas, sedaj ko nam ne more več odrezati nobenega koščka zemlje.

Precej sličen razgled v bodočnost se odpira Nemčiji z njenimi 60,000.000 ljudi in gostoto 128 na kvadratni kilometer.

Italijanski in nemški šovinizem z vsemi svojimi izrastki izvirata iz enakih vzrokov. Tam sanje o mostu do Adrije in gospodarskem po-hodu na jug in vzhod — od Berlina do Bag-dada — tu rop ozemlja, ki je last našega življa poldrugi tisoč let, nenasiten pohlep po tuji zemlji in načrti gospodarske ofenzive na Balkan. Italijanskih, nemških in madžarskih sanj žrtve naj bi bili vedno zopet mi. Samo časa nam je treba za mirni razvoj. Za nas delata čas in narava.

NEKAJ OBLETNIC ZA 1927.

Po svetovni vojni se je zlasti na Francoskem udo-mačil običaj, da stičejo po zgodovini ter oživljajo pomembnejše dogodke. Pri nas utegnejo letos za-nimati med drugim tudi sledeči podatki:

Blagovestnik Konstantin (sv. Ciril) se je rodil okrog 827. v Carigradu. — Da je bila slovenščina v rabi na koroškem vojvodskem dvoru, nam potrjuje štajerski pesnik Ulrik Lichtensteinski. Ko je 1. maja 1227., oblečen kot boginja Venera, na svojem tur-nirskem potovanju iz Benetk do češke meje dospel do Vrat, ga je ondi Sponheimc vojvoda Bernhard v družbi svojih vitezov pozdravil z besedami: «Buge waz primi, gralva venus» (Bog vas primi, kraljeva Venus). — Leta 1377. je zagledal luč sveta tirolski vitez Oswald Wolkenstein, v čigar makaronskih (mnogojeziki) pesnitvah najdeš nekoliko sloven-skih odlomkov. — Čedadski rokopis, najstarejši do-ločno datirani spomenik naše materinščine, je notar Johannes iz Krka poslovenil leta 1497. — Trubar, početnik slovenske književnosti, je leta 1527. dobil župnijo v Loki pri Zidanem mostu; 1557. je izšel njegov «Slovenski kolendar, kir vselej terpi», 1577. pa je bil dovršen prevod «Noviga Testamenta». — Leta 1727. se je narodil koroški misijonar Ožbalt

Gutsmann, ki je leta 1777. izdal slovensko slovnico. — Dolgo po pisateljevi smrti je 1727. zagledala beli dan Jankovičeva «Pomuzh shivim, umirejzheim ino mertvim», 1777. pa v bohoričici «Obchinzka kni-sicz» nekega štajerskega rojaka. Istega leta je **velel** grof Edling ponašiti «Sern ali vonufetek teh metod-neh buqui». — Leta 1797. je bilo jako plodno za V. Vodnika, ki je poleg drugega objavil kitice «Sa-dovolni Krajnz» in nekaj ugank ter začel izdajati «Lublankke novize», prvi slovenski časnik, kamor je vtaknil pomembni spis «Povedanje od floven-skiga jesika». — Leta 1827. natisne Blaž Potočnik «Svete pesmi» v metelčici. — Matija Čop, rojen 1797., se 1827. vrne iz Lvova kot humanitetni pro-fesor v Ljubljano. — Takrat izide prva Prešernova tiskana pesem «Dekelzam», 1847. pa sonet «Na jás-nim nébi mila lúna svéti». — Letos obhajamo roj-stno stoletnico rodoljuba Lovro Tomana iz Kamne gorice. — 1867. je umrl zgodovinar Peter Hicinger, na svet pa so prišli: slikar Ivan Grohar, pisatelj dr. J. Debevec in Fran Milčinski, a 1877. dr. A. Krai-gher. Leta 1887. sta preminula klasika Fran Levstik in Erjavec. — Obsmrtnice bodo za Valjavca (1897.), Maslja-Podlimbarskega in J. Kreka (1917.).

O TISKARSKIH ČRKAH.

Tipografska mera ni centimeter, temveč p u n k t ali točka, nazvana po izumilcu Francozu Didotu: Didotova mera. Na tri milimetre pride 8 punktov. Livarnice izdelujejo pismenke v velikosti od 4 do 96 punktov v sledečem redu: Diamant (4 p), perl 5, nonpareille 6, kolonel 7, petit 8 (do 18. stoletja naj-manjše pismence, odtod francoski naziv «petit» = droben tisk), borgis 9, garmond 10 (po francoskem rezbarju Klavdiju Garmondu), Cicero 12 (Cicero-

novi spisi so bili prvi natisnjeni s tem pismom), srednji (Mittel) 14, tercia 16, tekst 20 (ker se je tekst ali besedilo Guttenbergove biblije natisnilo v tej velikosti), dvojni cicero 24, dvojni srednji 28, kánon 32 do 36, veliki kánon 40 do 48, misal 52, veliki misal 64 (mašne knjige), sabon 72, veliki sabon 84, osmerni cicero ali real 96, naposled imperial 108. V Ameriki služi namesto punkta beseda brevir, vzeta po duhovniških molitvenikih.

LJUDJE.

Koliko nas je prav za prav na tem božjem svetu? Pravijo, da okrog ene milijarde in osem sto milijonov, kar bi se s številkami zapisalo: **1.800.000.000.** Natančnega števila seveda ne more nihče podati, kajti ljudje se vsak trenutek rode in umirajo. Dokazano pa je, da se vedno več ljudi rodi nego umre, zaradi česar nastaja že danes težavno vprašanje: kam z ljudmi? Človeštvo raste tako, da postaja zanj zemlja premajhna. Kakor je znano, delimo ljudi po barvi v več plemen (belo, rumeno, črno, rjavo, seveda so še med temi barvami razne razlike), zaradi tega tvori človeštvo na zemlji prav pisano množico. Dočim vsa druga plemena rastejo, propada rjavo indijansko plemo v Ameriki, tako da štejejo danes samo še 265.683 glav rjavega plemena, med katerim je več moških nego žensk, dočim je pri večini narodov več žensk nego moških.

Po jezikih se dele ljudje na razne narode. Pravijo, da je na svetu toliko jezikov, kolikor metrov je visok naš Triglav, torej 2865. Seveda je tudi to negotova številka, kajti doslej še nismo tako natančno preiskali vsega sveta, da bi se ne našel tu ali tam še kak narodič. Najmanjši narod na svetu so baje Karagosi, ki jih je samo 405. Prebivajo v Irkutski guberniji, blizu mesta Ude v Tajgi. Spadajo med Samojede, ki so, kakor je znano, po postavi najmanjši ljudje na svetu.

Kakor po jezikih se dele ljudje tudi po veri. Natančnih številk tudi tu ni mogoče podati. Ako vzamemo, da nas je, kakor trdijo nekateri podatki, 1.620.370.000, bi dobili sledeče številke: katoličanov 237.500.000, pravoslavnikov 121.800.000, protestantov (z anglikanci) je 170.900.000, Židov je 15.286.000, konfucijskih vernikov 301.155.000, mohamedancev 219 milijonov 30.000, hindujcev 210.400.000, anamistov 136.325.000, budistov 135.161.000, šintoistov 20.512.000, ostali pripadajo raznim veram. Kristjanov je potemtakem 566.201.000. Med drugimi verami ima največ pristašev Konfucijeva. Nekristjanov je torej 1.054.169.000 in lahko rečemo še mnogo več, ker spadajo med nje narodi, ki jih malo poznamo. Daleč je torej še: ena čreda in en pastir. Zato je bolje, da priznamo, da vsak po svoje Boga moli... Čudna je torej ta človeška družba, če jo pogledamo z viška in vidimo to veliko mešanico. Ozrimo se še na razliko oblek, šeg in navad, plesov in

pesmi, molitev in bogoslužb, jedi in pijače, dejanja in nehanja, pa imamo pred seboj čudno zmes — človeštvo.

Učenjaki se ukvarjajo z vprašanjem, kaj bo iz človeške množice čez nekaj stoletij. Kako se bo preživela na tej ubogi zemlji, če bo še bolj narasla, kakor kaže. Naj navedemo nekaj računov. Koliko je to: 1.800.000.000? Če bi spravili štiri osebe na 1 m², bi vsa svetovna človeška čreda napolnila prostor približno tako velik kot je — Ljubljansko barje. Kajne, to ni mnogo. Nas je torej na svetu še razmeroma malo. Na 1 km² nas pride 53. Ker je na zemlji 40 % puščav, bi nas potem, ko bi še te obdelali, prišlo 90 na 1 km². S tem vprašanjem se je bavil dr. Penck v «Forschungen des Fortschritts». Dr. Penck je profesor na berlinski univerzi. Računal je, za koliko ljudi je prostora na zemlji. Dognal je, da zemlja preživi še štirikrat toliko ljudi, kolikor jih je danes. Če bi se tako množili kakor zadnje stoletje, bi to število dosegli v par stoletjih. Kaj pa potem? Treba bo izkoristiti še tiste kraje, kjer doslej ljudje sploh ne prebivajo, ali pa le v malem številu. Naseljevati bi se morali torej na amazonskem ozemlju, na področju Konga, v Srednji in Južni Ameriki, v Južni Afriki in skušati premagati ovire, ki zdaj onemogočujejo naseljevanje po teh krajih. V Južni Ameriki živi danes n. pr. samo 70.000.000 ljudi, dasi bi tam mogli živeti dve milijardi. Še bolj črnogledo sodi o bodočnosti dr. Viktor E. Levine, vseučiliški profesor v Omagi, ki je predaval v Nebraski o tem vprašanju. On trdi, da bo v 60 letih naraslo število človeštva na sedem milijard, kar bi bilo dve milijardi več, nego jih more zemlja prehraniti. Potem bo treba najti ali umetno hrano, ali pa bo nastal hud boj za vsak kosček kruha. Dasi število porodov po mestih pada, si skušajo ljudje podaljšati življenje, s čimer se množi število živih ljudi. Človeški rod bi torej preplaval zemljo in nastala bi strašna borba za obstanek. Morda smo že v začetku te dobe. Dr. Levine gleda morda prečrno, res pa je, da se naše število dviga in da petletna svetovna vojna z vsemi grozotami, z gladom in boleznimi ni zmanjšala števila ljudi tako, kot se je mislilo. Jugoslavija še ni preobljudena država. Na isti ploskvi, na kateri ima n. pr. Italija 40 milijonov ljudi, je nas 13 milijonov. Lahko se torej podvojimo. In vendar se nam že danes zdi, da ni za vse prostora. Izselsjevanje raste.

Glavna naša naloga je torej, da pomnožimo — kruh. Ta pa je zakopan v delu in prirodnem bogastvu.

Med človeško množico tvorimo Slovani lepo število 150 milijonov. Od teh je nas Jugoslovancev nekako 12 milijonov, Slovencev pa najmanj 1.800.000. Malo nas je, a nas bo več. Slovani se lahko tolažimo, da imamo na svoji zemlji še dovolj prostora in da je samo od naše spretnosti odvisno, da se preživimo. Za hude čase pa imamo prihranjeno Sibirijo, ki je zemlja bodočnosti. Vsaj tako pravijo. Mi sicer ne bomo doživeli teh časov, a čez 100 let bo morebiti kak naš pozen potomec vzel v roke našo »Veliko pratiko«, prav tako, kakor mi danes pregledujemo Vodnikovo pratiko, in bo videl, koliko nas je bilo, kakšne skrbi so nas obdajale in kako smo mislili o svoji bodočnosti. Pred 100 leti so nas šteli milijon, Ljubljana je imela kakih 15.000 prebivalcev. Zdaj nas je pol milijona več, Ljubljana ima 55.000 ljudi. In čez sto let? Bog ve, kaj bo medtem in kako

se bo izpremenil svet in ljudje, kajti danes je na svetu 25 milijonov avtomobilov, ki o njih pred 100 leti sanjali niso. Samo Amerika ima 2200 zrakoplovov in raznih letal, človek je vzletel že 13.000 m visoko in okoli zemlje se pride zdaj že v 23 dneh. Napredek človeštva čim dalje hitreje raste in razni stroji bodo človeku pomagali, da se bo preživil na zemeljskih tleh. Zaradi porastka človeštva bi bilo torej življenje na svetu vedno težje — zaradi napredka pa bo vedno lažje — če bo znalo človeštvo vse iznajdbe obrniti v svoj prid.

Iz dveh človekov — če hočemo verjeti svetemu pismu — je tekom stoletij narastel rod človeški na 1.800.000.000. Množimo se baje povprečno z 10 %. Pa vzemimo tudi manj, res je, da se množimo in da bomo napolnili zemljo. Zato nastaja borba in tekma, ki jo opazujemo na tem velikem mravljišču, ki ga predstavljajo ljudje. Rodovi gredo naprej, se rode in umirajo, množe in bore za veliki božji dar, ki mu je ime življenje.

SVETOVNA MREŽA ŽELEZNIC IN NAŠ BEOGRAD.

Leta 1924. je bilo na zemlji vsega skoraj 1.200.000 kilometrov železnic. Z vrvjo te dolžine bi zemeljsko kroglo opasal 30krat krog in krog. Posamezne zemljine (deli sveta) imajo prog (v tisočih kilometrih): Amerika 613 (več kot polovico), Evropa 361 (dober četrti del), Azija 124, Afrika 60 in Avstralija 47. Tretjina vseh prog je izpeljana po Združenih državah ameriških, namreč (v tisočih kilometrih) 425. Dalje so imele Kanada 64, Indija 60, Rusija 58, Nemčija malo manj, Francija 49, Anglija 38, Argentina 35, Brazilija 29, Mehika 25, Italija 20, Južna Afrika nad

18, Poljska malo manj, Češkoslovaška in Japonska po 13, Jugoslavija blizu 10 (točno 9984 km). Največ železnic se združuje, oziroma križa, v velikih svetovnih mestih. New York in London, ki privlačita tudi vodna pota, sta zato tudi največja. Tudi v Budimpešti in na Dunaju je bilo zrastle dvoje važnih središč železniškega omrežja, medtem ko je Beograd kot obmejno mesto mogel imeti eno samo progo v notranjost Srbije in eno preko Save v ostalo Evropo. Popraviti ta veliki nedostatek je ena glavnih nalog mlade Jugoslavije.

ČAROBNO KOLO.

Evo vam nenavadnega jahača! Vsa priprava je položena na mizo in ga naglo sukajte od tu, a potnik ne odrine, ker se kolo ne vidi, kako se bodo obrnili. Menite, da se res ne more? O, pa š

Naša vidovdanska ustava predpisuje za posle krajevnega značaja oblastno, okrajno (sresko) in občinsko samoupravo.

Ker v zmislu prehodnih naredb ustave zakon o razdelitvi države na oblasti in prenosu poslov pokrajinskih uprav ni bil objavljen v predpisanem roku po narodni skupščini niti po skrajšanem postopku potom zakonodajnega odbora, se je izvršila razdelitev države na oblasti s kraljevo uredbo z dne 26. aprila 1922.

Po tej uredbi se je razdelila država na 33 oblasti. In ker sme ena oblast šteti največ 800.000 prebivalcev, se je Slovenija morala razdeliti na dvoje. Tako smo dobili ljubljansko oblast, ki obsega 9489 km² in šteje 537.079 prebivalcev, in mariborsko oblast, ki obsega 7569 km² in šteje 624.121 prebivalcev.

Ljubljansko oblast tvorijo sledeči srez (okraji):

Srez	prebivalcev
1. Brežice	33.775
2. Črnomelj	23.812
3. Kamnik	36.549
4. Kočevje	40.433
5. Kranj	50.602
6. Krško	53.082
7. Laško	33.107
8. Litija	36.212
9. Logatec	25.212
10. Ljubljana	66.585
11. Novo mesto	45.446
12. Radovljica	32.774
13. Ljubljana, mesto	53.306
14. Kastav	7.791

Občina Kastav, ki je z otokom Krkom tvorila pred razdelitvijo drža-
tično glavarstvo pod Hrvats
ljubljsko oblast in je sam
ljubljansko oblastjo sicer nin
zveze.

Mariborsko oblast tvorij

Srez

1. Celje (z mestom C)
2. Čakovec
3. Dolnja Lendava .
4. Gornji grad . . .
5. Konjice
6. Ljutomer
7. Maribor, desni breg
8. Maribor, levi breg
stom Mariborom) .

Srez	prebivalcev
9. Murska Sobota	53.330
10. Prelog	48.092
11. Prevalje	28.703
12. Ptuj (z mestom Ptujem) .	73.966
13. Slovenjgradec	29.029
14. Šmarje	45.150

Zakon o oblastni in sreski samoupravi, ki je izšel istočasno z uredbo o razdelitvi države na oblasti, predpisuje v prehodnih naredbah, da se morajo izvršiti volitve v oblastne skupščine v roku treh mesecev, volitve v sreske skupščine pa v petih mesecih po oblastnih volitvah. Prve bi morale biti meseca julija 1922., druge decembra 1922., a do danes se to še ni zgodilo. Na tem so grešile vse vlade od poletja 1922. do danes.

Oblastna in sreska samouprava se bo končno le morala uvesti, kajti vlada bo morala prej ali slej nehati kršiti zakone in ustavo.

Organa oblastne samouprave sta oblastni zbor (skupščina) in oblastni odbor.

Kako se bo volila oblastna skupščina?

Volilne edince za oblastne volitve so srezli in mesta, ki štejejo preko 5000 prebivalcev. Mesta Ljubljana, Maribor, Celje bodo volila torej posebej. Na vsakih 10.000 prebivalcev se voli po en poslanec; presežek nad 5000 prebivalcev v posamezni volilni edinci voli še enega poslanca. Koliko oblastnih poslancev odpade potem na posamezni srez, odnosno mesto, ki voli posebej, si lahko izračuniš iz zgoraj navedenih števil. Oblastna skupščina v Ljubljani bo štela 54, mariborska pa 61 poslancev.

e liste se vlagajo najkasneje
javi ukaza o volitvah pri pristoj-
(okrožnem, deželnem) sodišču.
anci ne morejo biti obenem ob-
i.

upščina ima pravico izdajati ob-
o vseh stvarih svoje pristojnosti.
je moč oblastnih skupščin toliko,
izdajati uredb, ki bi nasproto-
i pa državnim zakonom. Razgla-
redb sme veliki župan zadržati.
redba v resnici protivna ustavi
državnemu zakonu, pa odloča
ki mora svojo rešitev izdati v
esecev. Ako tega ne stori, celo

protizakonska uredba lahko stopi v veljavo. Samoupravna moč oblastne skupščine je torej mnogo večja, nego je bila n. pr. pri deželnem zboru ljubljanskem v bivši Avstriji.

Oblastna skupščina izvoli oblastni odbor — svoj izvrševalni organ — iz svoje srede za vso dobo (štiri leta).

Organa sreske samouprave sta sreska skupščina (okrajni zbor) in sreski odbor. Kandidatske liste za volitev sreskih poslancev se

vlagajo za ves srez. Mesta tu ne volijo posebej. Na vsakih 1500 prebivalcev pride en sreski poslanec. Iz zgornjih števil si lahko hitro izračunaš, koliko poslancev bi imela sreska skupščina v posameznih srezih.

Izvrševalni organ sreske skupščine je sreski odbor, ki ima pet članov. Predsednik sreske skupščine je obenem predsednik sreskega odbora; ostale štiri člane voli skupščina iz svoje srede za vso dobo (štiri leta).

VODNIKOVA KRIŽANKA.

Številke pomenijo vodoravno:

- 1 Slovenski pesnik
- 6 veznik (glej št. 4)
- 7 družinski glavar
- 8 osebni zaimsek ženskega spola
- 10 števnik
- 11 predmestje Ljubljane
- 14 pritrdilnik
- 15 stih
- 16 del posode
- 17 ploskovna mera
- 20 kaj pride po vojni?
- 21 osebni zaimsek
- 22 krstno ime pisatelja prve slovenske gledališke igre (Vodnikov vrstnik)
- 24 igralna karta
- 27 svojilni zaimsek
- 29 grška črka
- 30 okrajšava za pouk
- 31 okrajšava za kraljevi
- 32 shajališče čarovnic
- 35 osebni zaimsek (glej št. 1 navpično)
- 36 Vodnikovo meniško oblačilo
- 39 jugoslovanski ples
- 40 domača žival
- 43 žitna vrsta
- 45 nikalnica
- 46 kaj je bil Valentin Vodnik?
- 48 nikalna glagolska oblika
- 49 pritok Save
- 50 veznik (glej št. 4 navpično)

Številke pomenijo navpično:

- 1 vikalnica
- 2 osebni zaimsek srednjega spola
- 3 svetopisemska oseba
- 4 veznik
- 5 družabno shajališče
- 9 Vodnikov sodobnik, urednik «Pisanice»
- 12 živalna potrebščina
- 13 pogojni veznik
- 14 stari oče
- 16 kdo javlja dan?
- 19 član družine
- 20 življenska potrebščina
- 21 kazalni zaimsek
- 23 veznik (glej št. 4)
- 25 mlečni izdelek
- 26 vzrok Vodnikove smrti
- 28 Vodnikov rojstni kraj
- 31 slovenska reka
- 33 drevesna snov
- 34 osebni zaimsek
- 35 krstno ime slovenskega pesnika
- 37 nočna ptica
- 38 strelno orodje
- 41 del voza
- 42 življenski sok
- 44 obrtnik
- 46 del oblačila
- 47 začimba.

S.K.

Ne hčere, ne sina
po meni ne bo;
dovolj je spomina,
me pesmi pojo.

POLITIČNI PREGLED O MINULEM LETU.

V političnem pogledu se je v minulem letu zgodilo obilo važnega. Ostre odredbe proti hrvatski seljački republikanski stranki, ki jo je spravil v slab glas voditelj Stjepan Radić s svojim rovarjenjem doma in v inozemstvu, so imele nepričakovano naglo popoln uspeh. Pavle Radić je podal v marcu leta 1925. ono znamenito izjavo, s katero se stranka postavlja na osnovo obstoječega stanja, priznava monarhijo s Karađorđevići, sprejema Vidovdansko ustavo ter izjavlja, da želi na tej podlagi sodelovati s Srbi in Slovenci v narodni skupščini na pozitivnem političnem delu. Tej izjavi, ki je bila podana v soglasju, to se pravi s predhodnim odobrenjem Stjepana Radića, ki je tičal takrat še v zaporu v Zagrebu, so sledila pogajanja med zastopniki Radićeve in radikalne stranke in dovedla naposled do uspešnega zaključka. Izjemne odredbe proti Hrvatski seljački stranki na temelju zakona o zaščiti države so se ukinile, proces proti vodstvu stranke, čigar člani so bili v zagrebških zatvorih, se je ustavil, nakar so radićevske vodje izpustili iz ječe. Začetkom julija je ministrstvo Nikole Pašića, sestoječe iz narodnega bloka, to je koalicije radikalov in samostalnih demokratov, vložilo demisijo, za katero je brž prišla sestava vlade «narodnega sporazuma», namreč koalicije radikalov in radićevcev. Toda seljačka stranka je dobila v novem kabinetu samo štiri ministrstva, to je toliko, kot so jih imeli poprej samostojni demokrati, dasi so radićevci privedli v vladu 60 poslancev.

S sklenitvijo sporazuma med radikali in radićevci, ki ga slednji dosledno imenujejo «narodni sporazum», češ, da se je z njim sklenil sporazum med Hrvati in Srbi, a ne samo med dvema strankama, in z vstopom radićevcev v vladu kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev se je naredil konec razdiralnemu rovarstvu Stjepana Radića in njegove stranke, osnovane na seljačkem programu in na mržnji proti Srbom. Sporazum je napravil v inozemstvu dokaj ugoden vtis, saj se je želelo, da se s tem odpravi usodni spor med Srbi in Hrvati, spor, ki je vzbudil po svetu obilo pozornosti ter navdajal javne in skrite neprijateljše naše države z velikimi nadami na razpad mlade države, državi sami pa jemal kredit v tujini. Tudi doma so se mnogi veselili sporazuma, v domnevi, da je s sporazumom zares pokopana

brezkonečna in brezplodna borba med Hrvati in Srbi, ali točneje: da se je nehalo dosledno zanikanje države s strani najmočnejše hrvatske stranke in da je konec njeni gonji zoper srbstvo. Toda skeptiki so bili manj zadovoljni, smatrajoč, da je Radićeva stranka kapitulirala le v stiski, da njen sporazum ni iskren in da ni računati na stalnost nove politike Stjepana Radića. Tem skeptikom na čelu stoji Svetozar Pribićević, ki neomajno zastopa misel popolnega narodnega edinstva in proglašja glede Radića politiko borbe in nepopustljivosti.

Žal, da so imeli skeptiki v mnogem oziru prav. Dasi razpolaga koalicija RR z dvetretjinsko večino v narodni skupščini, vendar je v enem letu svojega obstanka napravila razmeroma malo pozitivnega. Njeno zakonodajno delo je borno, njeni gospodarski politiki niti najprizanesljivejši kronist ne bo mogel priznati dovolj preudarnosti ali sistematičnosti. Sestavila in uzakonila pa je redni letni proračun, ki je stopil v veljavo s 1. aprilom 1926. Ta proračun znaša skupaj 13 milijard in je najtežji, kar jih je do sedaj imela naša država. Ali baš z zakonitvijo proračuna se končuje složno delo koaličijske vlade in se pričinja kriza, ki traja odtlej mesece in mesece, zdaj javno, zdaj samo za kulisami. Doba od aprila 1926. nosi vse znake prehoda, presnavljanja in pregrupacije, to je eden najbolj neplodnih oddelkov povojne zgodovine v našem narodu in more računati na milejšo oceno samo, ako bo formacija, ki izide iz nje, nositeljica boljše dobe.

Kriza se je pričela, ko je vlada odgodila narodno skupščino po sprejetju proračuna za dobo do 5. maja. Proti temu je nenadoma izven Beograda nastopil Stjepan Radić, kar je vzbudilo ogorčenje v vladi. To je sprožilo vso ono nejevoljo zoper Radića, ki se je nabirala že ves čas, odkar je bil vstopil v ministrstvo, čeprav ni poslanec narodne skupščine. Sledila je demisija vlade.

Preveč bi bilo, popisovati podrobnosti te krize in poznejših, ki so se vrstile v kratkih presledkih. Pomembnejše kakor krize same in njih vsakovrstna rešitev je — njih ozadje. Obe koaličijski stranki sta namreč v hudih notranjih krčih. V radikalni stranki se je vnel očiten spor med Nikolo Pašićem in Ljubo Jovanovićem, spor, ki je že dolgo prikriti tlel,

dasi samo v ozadju. Pašić se je sicer umaknil iz vlade, ko so se vrgle v javnost hude obtožbe proti njegovemu sinu Radetu radi korupcije, toda dosegel je, da je radikalna stranka izključila iz svojih vrst Ljubo Jovanovića, s katerim je potegnili razmeroma zelo malo radikalnih poslancev. Ali vendar stari Nikola Pašić ne obvladuje položaja popolnoma, zakaj v stranki je močna struja, ki se hoče polastiti vodstva, obdržati sredino v sporu med obema vodjema stranke in tako prevzeti dediščino po Pašiću. To skupino vodi notranji minister Maksimović, sodelujejo pa tudi vnanji minister dr. Ninčić, predsednik ministrstva Nikola Uzunović in še nekateri vplivnejši člani vodstva. Natančnejši podatki o strujah v stranki niso znani, ker se borba vrši pretežno za kulisami. Notranja pregrupacija pa še ni zaključena in njen izid je še jako negotov.

Tudi v hrvatski seljački stranki se je pokazal notranji razdor. Proti vodstvu Stjepana Radića se je javil odpor, zlasti ko se je z radikalne stranke naglašalo, da z njim spričo njegove vihrave in dostikrat neresne taktike ni mogoče trajno sodelovanje. Na čelu nezadovoljnih je stal minister Nikić, ki je naposled ustanovil z nekaterimi pristaši poseben disidentski klub. Ali velika večina poslancev je ostala zvesta svojemu šefu, ki pa je temeljito zaigral simpatijo večine javnosti, zlasti pa radikalov. Tako je slednjič nastala ponovno spremenjena vlada Nikole Uzunovića, toda brez obeh šefov stranke in z neštetimi notranjimi nasprotji. Za trajno je položaj nevzdržen.

Razumljivo je, da to zmedeno stanje in trenje v obeh koaliranih strankah ne dopušča smotrnega dela. Vprav tega bi bilo naši državi tako neznansko potreba. Zakaj po preudarnih strokovnjakih kriči pri nas vse, v vseh panogah ekonomskega in duševnega udejstvovanja. Baš letos se je pokazalo v jarki luči, kako silno nam je treba stvarnega dela in kaka nesreča je za nas, da smo se docela prepustili strankarski in osebni politiki. Še zmerom nimamo dobrega invalidskega zakona, s katerim bi se uredilo in izboljšalo bedno gmožno stanje vojnih pohabljenec. Vedno nujnejša postaja težnja po popolnem izenačenju davkov, zakaj davčna bremena niso le silno težka, marveč tudi neenakomerno razdeljena na posamezne pokrajine. Gospodarska kriza zmeraj huje teži vse stanove; v nekaterih industrijskih panogah so se vršili večji odpusti delavcev, tako posebno pri Trboveljski premogokopni družbi. Čedalje huje so tožbe iz vrst kmetijskega

stanu; cene poljedelskim proizvodom so se v zadnjih letih ipak znižale, močno se že čuti mednarodna konkurenca kljub temu, da Rusija še vedno ne nastopa v nekdanji meri na evropskem trgu. Kmetijska podjetja se v siromašnejših predelih, n. pr. na Slovenskem, zopet bližajo pasivnosti, kjer so bile pred leti izredno ugodne konjunktore; zopet se množijo davčne eksekucije. Zanemarjanje gospodarskih nalog je pokazalo zle posledice o priliki silnih poplav, ki so nastopile meseca julija v Vojvodini, osobito v Bački in Baranji. Nasipi in druge hidrotehnične naprave, ki jih imajo tamkaj zoper povodnji, so se med vojno in v povojnih letih zanemarile, in ko so tekom julija vode čez mero narasle, marsikje nasipi niso mogli vzdržati prehudega vodnega pritiska in se tudi niso mogli za časa ojačiti.

Posebnost letošnjega poletja je slabo vreme, preobilica dežja in hlad; izredno hude so bile letos nevihte, na mnogih krajih se je utrgal oblak in nenavadno dosti je bilo materialnih, pa tudi človeških žrtev. Sicer pa so vremenske katastrofe letos nezaželjena dobrotla večine evropskih držav.

*

Vnanja politika naše kraljevine je bila v minulem letu slična dosedanji. Osnova naši mednarodni diplomatski akciji je zveza male antante, ki se je tudi letos uspešno udeleževala. Vršila sta se dva sestanka diplomatskih predstavnikov Jugoslavije, Češkoslovaške in Rumunije. Najprej so se sestali v februarju 1926. v Temišvaru na rumunskih tleh; ta sestanek se je označil za izreden. Na njem se je obravnavalo, kakšno taktiko naj ima mala antanta v Ženevi na važnem sestanku Zveze narodov v marcu, kjer naj bi se bilo rešilo vprašanje vstopa Nemčije k zvezi in vprašanje razširitve Zvezinega Sveta in kjer se je tudi razmotrivalo stališče male antante napram zadevi madžarskega ponarejanja francoskih bankovcev.

Koncem junija 1926. se je vršila na Bledu redna konferenca male antante, ki je posebno važna, ker so se na njej obnovile obrambne pogodbe med zaveznicami za nadaljnja tri leta, tako da pomeni ta konferenca toliko kot podaljšanje zveze male antante. Hkrati se je obravnavalo vse, kar se tiče odnošajev male antante do njenih sosedov, osobito Madžarske. Pretresalo se je tudi vprašanje, kdo naj za dr. Benešem postane zastopnik male antante v Svetu Zveze narodov. Doslej je bilo domnjenjeno, da dobi to mesto naš vnanji minister

dr. Ninčič; na Bledu pa je nastopila Rumunija z zahtevo, da prevzame to mesto njen vnani minister Mitideneu. Uradno se ni objavilo, kako se je rešilo to vprašanje; iz diplomatske okolice pa se je poročalo, da je naše zastopstvo popustilo in da je obveljalo rumunsko stališče.

Vnanja politika našega ministra dr. Momčila Ninčiča se često graja, češ, da je premalo iniciativna in zlasti premalo odločna. Seveda je treba priznati, da vodstvo vnanje politike naše kraljevine ni baš enostaven posel. Pozornost naših diplomatov mora biti obrnjena poglavitno v tri smeri: na Balkan, kamor spada največji del naše države, v srednjeevropsko Podonavje in na jadransko stran, kjer mejimo na velesilo.

Z balkanskega predela v zadnjem letu ne moremo zaznamovati ugodnih vesti. V Albaniji, ki je najmanjši naš sosed, gospoduje kot predsednik republike še vedno Ahmed beg Zogu, ki je bil zmagal proti Fanu Noliu kot predstavitelj jugoslovenske orijentacije in pač tudi dejanski z našo pripomočjo. Toda tekom zadnjega leta se je pri Ahmedu izvršila sprememba; pričel se je naslanjati na Italijo. Trdi se, da je najprej iskal finančne pomoči pri nas, a ko je ni dobil, se je obrnil v Rim. Izposloval si je posojilo v Italiji, toda s pogoji, ki dajejo italijanskim finančnikom in podjetnikom popolno gospodarsko prevlado v Albaniji. Sedaj gradijo Italijani ceste v deželi od obale v notranjost, snujejo prvo albansko železnico od Drača do Tirane na Elbasan, ki naj se pozneje podaljša proti Solunu ter ustvari italijanskemu trgovskemu prodiranju najkrajšo pot v notranje in vzhodne dele balkanskega polotoka. Sicer se pa s pomočjo italijanskega posojila Ahmed Zogu dobro drži; v deželi vlada mir in red, Albanija se prav počasi vendarle uvaja v evropsko civilizacijo.

Med Grčijo in Jugoslavijo odnosi še vedno niso zadovoljivo urejeni. Odkar je Jugoslavija odpovedala zavezniško pogodbo, s ponudbo, da se sklene nova, so se že ponovno pričela pogajanja v ta namen, ali vselej so se končala, oziroma prekinila brez uspeha. Sporne zadeve so v prvi vrsti vprašanje jugoslovenskega pasu v pristanišču v Solunu ter njegove ureditve in uprave, dalje vprašanje železnice od Djevdjele do Soluna in naposled vprašanje zaščite jugoslovenske narodne manjšine, ki živi pod grško oblastjo v južni Macedoniji okrog Soluna, Serina, Vodena in Kostura. Kljub dolgotrajnim, a večkrat prekinjenim pogajanjem do sedaj v navedenih zadevah ni bilo mogoče do-

seči sporazuma in to je tudi ovira, da se še niso pričela pogajanja za sklenitev balkanskega garancijskega in razsodiščnega pakta, na katerega je baš Grčija pričela siliti.

Grčija ima sama velike težave doma, odkar se je general Pangalos polastil oblasti in uvedel vojaško diktaturo, je dežela sicer na zunaj še dokaj mirna, ali opozicija vseh političnih strank ni popustila prav nič. Prejšnji predsednik republike, admiral Konduriotis, je odstopil, nato je general Pangalos postavil svojo kandidaturu ter bil izvoljen za predsednika republike. Toda večina političnih strank se volitev ni marala udeležiti, češ, da niso svobodne, ter ne priznava Pangalosove izvolitve. Pangalos pa je ostal hkrati tudi ministrski predsednik; šele sredi julija se je sestavilo novo ministrstvo Pangalosovih pristašev z Evtaxiasom kot predsednikom. Pangalos pravi, da hoče odstraniti vpliv slabih politikov na državne posle; uvedel je precejšnjo varčevanje, zato pa izdaja ogromne svote za oboroževanje na kopnem in za povečanje vojne mornarice. V vnanji politiki se je naslonil v precejšnji meri na Italijo, kar se ne strinja z grško tradicijo. V obmejnem konfliktu z Bolgari pri Petriču pa ni imel srečne roke; prenačljeno je zapovedal vojaški pohod nekaj kilometrov čez mejo, za kar pa je Svet Zveze narodov na temelju poročila posebne preiskovalne komisije naložil Grčiji plačilo denarne odškodnine bolgarskim žrtvam.

Opozicijski elementi so večkrat poskušali s silo odstraniti Pangalosa, ali ni se jim hotelo posrečiti. Naposled pa je uspelo generalu Kondilisu s pomočjo prijateljev med častniškim zborom izvesti vojaški prevrat proti diktatorju; brez prelivanja krvi se je Kondilis polastil oblasti (avgust). Generala Pangalosa so internirali na otoku, admiral Konduriotis pa je znova prevzel predsedstvo republike. Nato se je sestavila nova vlada s Kondilisom na čelu ter razpisala volitve v narodno skupščino za mesec oktober; z njimi naj se politične razmere vrnejo zopet v normalno stanje demokratizma in republikanizma.

Pangalosova vlada je tik pred svojim padcem sklenila z Jugoslavijo sporazum v solunskem vprašanju in obnovila z njo prijateljsko pogodbo. Kondilisova vlada je odločila, da se ta pogodba predloži novoizvoljeni narodni skupščini v ratifikacijo.

V Bolgariji je vlado Cankova zamenilo novo ministrstvo z Ljapčevim na čelu. Toda s tem so se spremenile samo osebe, politične sku-

pine, na katere se vlada opira, so ostale iste. Tekom zadnjega leta se je Bolgarija v svoji notranjosti ipak zelo pomirila; komunisti in zemljedelci iz stranke pokojnega Stambolij-skega ne poskušajo več oboroženega odpora; krvave ali bolj okrutne metode vladnih pomočnikov so jih dodobra naučile spoštovati oblast. Glavni vodje zemljedelcev, kar jih je ostalo živih, pa so še vedno v emigraciji v inozemstvu. Pod vlado Ljapčeva se tudi svobodno gibljejo organizacije makedonstvujuščih in njim sličnih teroristov, ki neprestano vpadajo v sosedne države in povzročajo krvave konflikte na rumunski meji v Dobrudži, na grški meji v Trakiji in na mejah Južne Srbije ter tako izpodkopavajo mir na Balkanu. V juniju je Zveza narodov dovolila Bolgariji finančno posojilo, s katerim naj se materialno preskrbijo begunci v Bolgariji; želeli bi bilo za pomirjenje Balkana, da se to posojilo zares porabi za preskrbo beguncev, oziroma izselnikov, a ne morda za poživitev njihove teroristične akcije. Zato zahteva naša država primerno nadzorstvo o uporabi posojila. Ta zadeva kakor sploh modalitete posojila se bodo uredile šele jeseni.

Spopad večje čete bolgarskih komit z našimi stražami pri Krivi Palanki je imel za posledico večji diplomatski konflikt z Bolgarijo. Jugoslovenska vlada se je sporazumela z rumunsko in grško vlado in v avgustu so vse tri vložile skupno demaršo v Sofiji zaradi neprestanih četaških napadov, ki jih organizirajo revolucionarne organizacije v Bolgariji. Zastopniki velesil Francije, Anglije in Italije so intervenirali pri bolgarski vladi, naj odgovori neposredno svojim sosedam in naj se ne skuša izogniti z apelom na Zvezo narodov. Koncem avgusta je bolgarska vlada izročila svoj odgovor, ki je sicer po obliki in tonu zelo spravljen, a vendar stvarno ne zadovoljuje popolnoma.

V Rumuniji se je spomladi izvršila sprememba v vladi. Štiriletna funkcijska doba je parlamentu, ki je imel liberalno večino, potekla; Bratianova vlada je odstopila in kralj je poveril sestavo nove vlade generalu Averescu. Pri volitvah koncem maja je dobil Averescu absolutno večino glasov, ostala dotedanja opozicija, sestoječa iz koalicije nacionalne in kmetijske stranke, je ostala v manjšini in tudi liberalna stranka, ki je imela poprej ogromno večino v zbornici, je dobila zgolj neznatno število mandatov. Rumunske volitve so ostale še vedno edine svoje vrste; vladi dajo

vselej trdno večino. Sicer je bila senzacija v Rumuniji resignacija prestolonaslednika Karla, ki se je iz rodbinskih vzrokov odpovedal pravico do prestola v prid svojemu sinu. Ali neprestano se ponavljajo glasovi, da se sprijazni z rodbino in da se tudi resignacija prekliče. Spomladi je Rumunija obnovila za nadaljnjih pet let defenzivno (obrambno) pogodbo s Poljsko; v njej si obe državi medsebojno jamčita nedotakljivost ozemlja proti napadu od katerekoli strani.

Na srednjeevropski strani je naša zaveznica Čehoslovaška. Pri zadnjih volitvah so stranke po večini obdržale svoje postojanke, le češki socialni demokratje so precej izgubili na korist komunistov, ki so presenetljivo narasli. Močno je napredovala tudi slovaška ljudska stranka, pod vodstvom patra Hlinke stoječa separatistična stranka. Nekaj mandatov je dobila nova češka obrtna stranka. Izid volitev je toliko spremenil razmerje med strankami, da petka, to je koalicija petih čehoslovaških strank (češki socialisti, republikanci ali agrarci, narodni demokrati, ljudska stranka ali klerikalci in socialni demokrati) niso imeli več potrebne večine, marveč šele s pomočjo obrtne stranke (šestka). Toda nova narodna koalicija se je kmalu razdrla, in sicer ob priliki sklepanja o carini na uvoz moke in nekaterih drugih agrarnih proizvodov. Češki parlament se je razdelil na dva tabora po socialnih in ekonomskih interesih ne glede na narodnost. Za sedaj je še na krmilu provizorna formacija, to je uradniška vlada z dr. Černim na čelu, a že se govori, da pride do koalicije med češkimi in nemškimi meščanskimi strankami.

Madžarska je v mnogih ozirih podobna Bolgariji. Ne mara se vživeti v nove razmere, ne mara se sprijazniti z dejstvom, da so se pokrajine, poseljene z nemadžarskim prebivalstvom, odločile iz oblasti budimpeštanske vlade. V Madžarski je več tajnih društev, ki delujejo vsa za zopetno pridobitev teh pokrajin; člani tajnih iredentističnih društev pripadajo vsem slojem in političnim strankam in vsem, tudi najvišjim državnim inštancam; dejanski vplivajo odločilno tudi na vlado samo. To so ljudje, ki so se lotili ponarejanja francoskih bankovcev iz političnih razlogov; njihova obsodba v budimpeštanskem falzifikatorskem procesu je bila seveda mogoča le radi intenzivnega sodelovanja francoske preiskovalne policije in diplomatske intervencije; proces pa je močno kompromitiral najvišje vladne predstavnike same. Zveza narodov pod vpli-

vom te afere ni dovolila ukinjenja finančne kontrole nad Madžarsko, kakor jo je ukinila nad Avstrijo. Madžarska pa prej ko slej odbija vsako zblizanje s svojimi sosedi in ostaja domala z vsemi v napetih odnošajih.

Avstrija v nasprotju z Madžarsko lojalno izvršuje mirovne pogoje, zato ji je Zveza narodov priznala ukinjenje finančne kontrole. Tudi s Češkoslovaško kakor z Jugoslavijo je stopila v prijateljske odnose. Seveda pa se mi ne moremo zadovoljiti s stanjem koroških Slovencev, ki jih tlači nemška pest, jim ne da narodnih šol in ne dovoljuje narodnega življenja. Tu pušča dunajska vlada lokalnim koroškim oblastem, da hite z raznarodovanjem našega življa. Te težnje so se posebno jasno pokazale o priliki petletnice plebiscita dne 10. oktobra 1925. Nič bolje se ne godi Hrvatom v Gradiščanski (Burgenlandu). Gibanje za priključitev Avstrije Nemčiji se nadaljuje v obeh državah v pogostnih političnih posetih, skupnih manifestacijah itd. Uspeh se pričakuje v tem pogledu očitno od sodelovanja Nemčije v Zvezi narodov. Tretji kamen spodtike je delovanje raznih tajnih društev, ki imajo v programu oboroženo akcijo; radi njih in radi tajitve orožja je veleposlaniška konferenca v Parizu koncem julija odločila, da ostane nad Avstrijo še nadalje vojaška kontrola.

V Italiji gospoduje fašizem nemoteno in nemahljivo. Naši rojaki v Primorju morajo prenašati najraznovrstnejše šikane, v katerih se izživlja fašistični šovinistični pritisk nad narodnimi manjšinami. Osnovna šola je čisto poitalijančena, prosvetnim društvom je že sedaj silno oteženo delovanje, zdaj prihaja pritisk na knjige in novine.

Opozicija italijanskih političnih strank proti fašizmu je popolnoma brez moči. Fašizem sam se čuti tako močnega, da prehaja sedaj v imperijalistično ofenzivo. Mussolini je posetil spomladi kolonijo Libijo z velikim pompom, z vojno eskadro in ob tej priliki je imel velike govore o imperijalistični misli nove Italije, o potrebi razširjenja kolonijalne posesti na obrežjih Sredozemskega morja; fašistično časopisje je Mussolinijeve govore še dekoriralo z neštetimi članki, ki so izžarevali kolonijalno-imperijalistične načrte najbolj smelega obsega. Vse to je povzročilo, četudi so k velikim besedam manjkala dejanja, precej neprijetne reakcije ali celo vznemirjenja v Franciji, še bolj pa v Turčiji; glede Abesinije pa se je Italija v posebni pogodbi sporazumela z Anglijo, ki že

dalje časa podpira italijansko politiko; s to pogodbo sta si obe velesili nekako razdelili deželo v dve gospodarski interesni sferi, ali Abesinija je pri Zvezi narodov vložila protest zoper pogodbo.

Italijanski imperijalizem se hoče uveljaviti posebno v gospodarskem pogledu, kar je itak gonilni moment vsakega imperijalizma. Za najbližji smoter si je izbral Balkanski polotok, kjer hoče izvršiti gospodarsko penetracijo. Albanijo je prevladal popolnoma, pritegnil je tudi Grčijo, ki sedaj v Italiji naroča svoje vojaške nabave. Z Rumunijo se sklepa prijateljska pogodba. Z našo državo je sklenila Italija posebne konvencije, ki urejujejo podrobnosti kontakta med obema državama, oziroma med državljani obeh držav, in sicer z velikimi prednostmi v korist Italijanom. Radi tega se je pojavil zoper konvencije v javnosti v Jugoslaviji velik odpor in narodna skupščina v Beogradu je mogla sprejeti le oni del dogovorov, ki so znane pod imenom beogradske konvencije, glavni del, nettunske konvencije, pa je Uzunovičeva vlada v juniju odložila z dnevnega reda.

V ospredju političnega zanimanja je bilo v minulem letu zblizanje med Nemčijo in zmagovalci, v prvi vrsti Francijo. Plod teh zblizevalnih teženj, ki imajo tako v nemških kot v francoskih desničarskih elementih hude nasprotnike, je ruski garancijski pakt, ki so ga podpisale zapadne države z Nemčijo v Locarnu in ki garantira sedanje stanje ob Renu. Po tem zgledu naj bi se za razna teritorijalna območja v Evropi sklenile slične teritorijalne varnostne in razsodiščne pogodbe. Hkrati so se zapadne države in Nemčija dogovorile, da postane Nemška država član Zveze narodov ter da dobi kot velesila stalno mesto v Zveznem Svetu. Toda na zasedanju Zveze narodov v Ženevi v marcu leta 1926. se je sprejem Nemčije odložil do jeseni, ker se ni mogel doseči sporazum o stalnih mestih v Svetu. Poljska, Španija, Brazilija so namreč postavile zahtevo, da se jim priznajo stalna mesta v Svetu; isto zahteva že dalje časa Kitajska, dasi z manjšo odločnostjo. Odložili so sklepanje o razširjenju Zveznega sveta na jesensko zasedanje.

V Nemčiji se je pojavila radi tega «neuspeha locarnskega duha» precejšnja reakcija; njen znak je sklep pogodbe med Nemčijo in sovjetsko Rusijo v Berlinu, s katero se prva zavezuje, da ne bo sodelovala na nobeni, zoper

sovjetsko državo naperjeni akciji, tudi če bi prihajali od strani Zveze narodov.

V Nemčiji se še vedno borita dve struji; ena je iskreno republikanska in demokratična ter hoče živeti za stalno v spravi in prijateljstvu z vsemi sosedi, druga je skrajno nacionalistična, ne mara sporazuma in stremi po tem, da se obnovi teritorialno stanje izpred mirovnih pogodb, v vladavini pa monarhija. Primer, kjer sta se pokazali obe struji, je bila zadeva glede odpravnine odstavljenim kraljem in knezom.

Francija ima za seboj hudo leto. Finančna kriza še vedno ni rešena, frank je globoko padel, poslanci in stranke pa se dolgo niso mogli sporazumeti o sredstvih in načinu, kako najti finančne pripomočke, da se doseže zopet finančno ravnovesje. Vlade so morale demisionirati druga za drugo, naposled je Poincaré sestavil vlado široke narodne koncentracije, ki obsega najodličnejše osebnosti desnice, centra in levice; njegova prva in poglobljena naloga je rešiti finančno krizo. — Vrh tega je imela Francija velike preglavice z uporom v Siriji, ki pa ga je v glavnem že udušila, še hujše z Abd-el-Krimom, ki se je po zmagi nad Španci obrnil tudi zoper francoski Maroko. Ali v juniju so ga Francozi prisilili h kapitulaciji.

V Angliji, kjer vlada unijonistična stranka neomejeno, je najvažnejša notranja zadeva generalni štrajk, ki je bil izbruhnil v majniku, a se je kmalu spremenil v štrajk rudarjev. Stavka traja trdovratno teden za tednom, nobena stran noče popustiti. Ker prihajajo iz sovjetske Rusije podpore za stavkujoče, je stavka povzročila povečanje napetosti med Veliko Britanijo in sovjetsko vlado. — Spor s Turčijo radi Mosula se je rešil s popolnim uspehom za Anglijo.

V sovjetski Rusiji gospoduje komunistična stranka neomejeno kakor doslej. V njej prevladuje desničarska struja s Stalinom na čelu, pripuščajoča nekoliko več svobode zasebnemu kapitalu in podjetništvu. Proti njej se je pojavil na XIV. kongresu stranke odpor nespravljlive ali ekstremne smeri, ki jo predstavlja Zinovjev, šef tretje internacionale. Toda Stalinova smer ima ogromno večino, potisnila je Zinovjeva in njegove maloštevilne pristaše z vseh vplivnih mest v stranki in ostala gospodar položaja. V vnanji politiki sovjetska vlada

nima pokazati posebnih uspehov, če izvzamemo pogodbo z Nemčijo; s Francijo se pogajanja radi odplačila carskih dolgov in novega posojila nikakor ne morejo uspešno zaključiti.

V Poljski se morajo boriti s finančno krizo, ki jo je še povečala carinska vojna z Nemčijo. Ko je po demisiji kabineta grofa Skrzynskega Witos sestavil vlado, sestojčo iz koalicije centra in desnice, je maršal Pilsudski izvedel vojaški prevrat, prisilil Witosovo ministristvo in predsednika republike k odstopu ter dal nato sestaviti novo vlado z Bartlom na čelu, sam pa je prevzel mesto vojnega ministra. Zbornici sta nato izvolili prof. Mościckega za predsednika republike ter v juliju izvedli reformo ustave, istiniti gospodar položaja v Poljski pa je Pilsudski, dasi je odbil izvolitev za prezidenta in se zadovoljuje le z mestom vojnega ministra.

Zaradi pičlo odmerjenega prostora naj omenimo samo še, da je Danska izvedla popolno razorožitev na kopnem in na morju. Na Portugalskem se nadaljujejo tu pa tam spopadi med posameznimi generali, ki tekmujejo za mesto diktatorja. V Španiji traja še vedno diktatura generala Prima de Rivera, a prebivalstvo ni zadovoljno z njo.

Od ameriških držav je vzbudila v letu 1926. največjo pozornost Mehika, kjer je nastal v poletju hud konflikt med vlado predsednika Callesa in katoliškimi verskimi organizacijami ter dostojanstveniki. Vlada je izdala vrsto odredb, s katerimi naj bi se katoliškim verskim institucijam vzel vpliv na svetne zadeve, na kar se je razvil srdit verski boj, ki je zahteval že mnoge krvave žrtve.

V azijskih državah je omeniti, da so v Perziji odstavili šaha, ki se je itak vedno držal v Parizu; prestola se je polastil energični Riza beg, ki si je nadel ime Pahlavi I. Na Kitajskem trajajo notranje vojne dalje; zdaj sta se maršala Čangtsolin in Vupeifu, ki sta si bila nekdanj nasprotnika, združila zoper nacionalno armado generala Fengjuhianga, zaveznika sovjetske Rusije, jo premagala in zavzela Peking. Ali notranjih zmed na Kitajskem s tem še davno ni konec; v Kantonu se še drži komunistična vlada, v raznih provincih pa še drugi generali.

SLIČICE IZ MACEDONIJE.

Macedonija! Daleč je ta bajna dežela, to ve vsakdo, vroče je tam in pa od sile nevarno. Kačaki, komiti žde za vsakim grmom, ali ker grmovja tod prav za prav ni, za vsako skalo, in čakajo, da te oplenijo do zadnje pare. Pa recimo, da se teh mrkogledih, od solnca opečenih sinov Macedonije ubraniš, ne utečeš pa moskitom, komarjem, ki prenašajo zloglasno malarijo in jih je neki kar vse črno. Ako nočeš poginiti od gladu ali se posušiti od žeje, si dobro naloži nahrbtnik s konzervami in pa — no, brez tega bi Kranjec menda tudi na Kranjskem hiral — s celo baterijo zelenk cvička ali kake druge izvrstne kapljice. Kaj je še, kar naj te z grozo prešine ob misli, da ti je treba iti v Macedonijo? Neznanske dalje bo prepotovati »per pedes apostolorum«, to je peš kot apostoli; železnice so zaznamovane na zemljevidu, v resnici jih pa ni, ali pa so prav macedonske. Vlakovodja, se razume komit ali Kačak v civilni opravi, odpelje, kadar se mu zljubi, sredi proge pa ustavi, ker mu je tako naročeno od zgoraj. O cestah v Macedoniji ni govora, ob kratkem, tu doli ni ničesar, kar bi se moglo primerjati s pravilnimi razmerami v ostalem svetu. Če si se prostovoljno odločil, da si pojdeš ogledovat Macedonijo, se za časa premisli ter ostani doma; ako pa je tako usojeno, da moraš iti, tedaj ti svetujem, napravi oporoko!

Pogosto zahajam v planine in z veseljem se plazim po podzemeljskih jamah, skratka, štejem se med one, ki radi potujejo. Letos sem jo mahnil v Macedonijo. Resnici na ljubo priznavam, da me v to smer niso vodili notranji nagibi, prišla je neizprosna naredba in moral sem se ji ukloniti. Udobnost civilista, čeprav državnega uradnika, sem za štiri tedne zamenjal z vojaško strogorednostjo, za plačilo pa videl deželo, kamor bi bil že zdavnaj želel priti, pa sem se iz umljivih razlogov rajši omejeval na krajše izlete. Pa bodi tako ali tako, dejstvo je, da sem vzel s seboj vseh ljubljanskih dobrot natlačen nahrbtnik in pa vso svojo gotovino. Bogu bodi potoženo, nazaj sem prinesel prazen nahrbtnik, prazen želodec in pa popolnoma razcefran petdinarski bankovec za spomin na novčаницe v prepotovanih krajih. Pripomnil bi še, kar je važno, da se pribije: vozil sem se vso pot vbogajme. To je namreč vojaška vozna tarifa.

Ljubljana—Beograd.

Šlo je kot namazano, brez zamud in sličnih nesoglasij med potujočimi in železniško upravo. Prepričan sem bil, da veljajo označbe za prihod in odhod vlakov samo za območje ljubljanske železniške direkcije, za druga področja pa samo približno po izprevidnosti bratov onkraj Sotle. »Čez petdeset let boste Slovenci navdušeni Hrvatje,« mi je zatrjeval dobrodušen hrvaški možakar. »Že mogoče. Ko sem pred tremi leti potoval po hrvatskem ozemlju, so vozili vlaki še silno neredno, danes gre tudi pri vas vse po predpisih, kakor je pri Slovencih že davno šlo.« Zvečer ob petih sem se odpravil iz Ljubljane, zjutraj ob osmih sem že stopal po beogradski kaldrmi (tlaku).

Vse dopoldne sem si razgledoval našo prestolnico, kakor se spodobi dobremu državljanu. Taval sem iz ene ulice v drugo, povsod vidiš kako zanimivost, ki je vredna pozornosti. Mesto raste, povsod se zida, prezidava, olupšava, imel sem vtis, kot da se kretam na prostoru, kjer naj bi se v nekaj dneh otvorila stavbarska razstava. Še nerodna kaldrma naj izgine, pa je Beograd popolnoma moderno mesto! Kaj se mi je najbolj prikupilo, je težko reči: kakor drugod, tako se i tu ni postavila nobena zgradba, tudi poslopje narodne skupščine ne, s tem namenom, da ne bi ugajala. Namera je bila dobra povsod, četudi tu pa tam ni dosegla — same sebe.

Beograd—Niš—Skoplje.

Iz Beograda sem odrinil natančno ob času, ki je označen v voznem redu. Vlak je bil natlačen, tudi v II. razredu smo se gnetli ko žveplenke v škatlici pri poštenem trgovcu. Postaja se je vrstila za postajo, prodirali smo vedno dalje proti jugu, v temni, nekoliko deževni noči. Kmalu me je uspavalo enakomerno udarjanje voza po tračnicah, sanjalo se mi ni nič, potemtakem sem spal najbrže kakor klada. Zavedel sem se zopet šele v Nišu, po kakih šestih urah trdnega spanja. Ker vlak tu precej časa stoji, sem šel v mesto, da si ogledam Balkan. Niš je vendar že sredi Balkana, in po pravici sem pričakoval, da najdem tu vse balkansko. Gledal sem in iskal, a tega, kar sem želel, nisem utegnil zaslediti, namreč Balkana v balkanskem Nišu.

Od Niša dalje je vozil vlak z isto brzino in točnostjo ko dotlej, na nobeni postaji nobene nesreče, na katero sem bil vsak trenutek pripravljen. Peljali smo se preko nešteto mostov, a kaj pomaga, ko so pa tako čvrsto zgrajeni, da vlak kar sfrči preko njih. Torej tudi z železniškim skakanjem v vodo ni tu nič. Mimo katerih postaj smo brzeli, ne bom našteval, veliko jih je, ena je ličnejša od druge, vse so opremljene z zanesljivimi varnostnimi pripravami. Marsikje sem opazil, da izvajajo železniški uslužbenci predpise prestrogo, kot n. pr. sprevodnik, ki mi je odločno zabranil, nagibati se skozi okno, češ, da tako vlevajo službena pravila. V vozovih vzoren red, vse snažno in pa zjamčeno brez stenic in sličnih zastopnikov južnega živalstva. Kolikor sem mogel dognati, je dodeljen vsakemu vozu I. in II. razreda poseben spremljevalec, ki pazi na red in pomaga potnikom pri vstopu in izstopu.

Blizu Leskovca me je hotela prevzeti dremavica, pa jo je preprečil srbski trgovec, jako ljubezniv in zgovoren možakar. Hvaležen sem mu še zdaj za to uslugo, hvaležen pa tudi za izredni užitek, ki sem ga imel od njegovega predavanja o politiki. Dosihdob sem si še nekaj domišljjal na svojo politično zrelost, ko mi je pa ta gospod začel iz rokavov stresati svoje nazore o razvoju velike politike, sem spoznal, da tičim še v političnih povojih. Privlekel je zdaj iz enega žepa «Vreme», zdaj iz drugega «Samoupravo», potem pa še izpod suknjiča «Politiko», pa mi črno na belem dokazoval, da se mora vse tako razvijati, kakor on pre-rokuje. Bila sva v najživahnejšem razgovoru, ko sva se morala v Kumanovem ločiti.

V Skoplju.

Ni se vlak še ustavil, ko plane v voz zastaven dečko, črn ko vrag in oblečen ko cigan. Na hude Macedonce sem bil pripravljen, da nas bodo pa že kar v Skoplju začeli napadati, to se mi je zdelo nekoliko preveč. In prav name se je spravljal, kakor da bi ga bil o prihodu brzojavno obvestil! Brez poziva pograbi nahrbtnik in mi ga v divjem begu odnese iz vagona. Glej, tamle se drevi njegov tovariš s košaro, ki si jo je prilastil na nedopusten način, tam tretji s kovčegom, četrti z ugrabljenim otročičkom! In to se godi pred očmi orožnikov, ki stražijo na postajnem hodniku, in brez najmanjšega ugovora sopotnikov! Vse se je izvršilo s tako naglico, da si še danes prav nič ne očitam, ker nisem na čepicah teh hajdukov opazil napisal: Nosač. Na ploščadi

sem se uveril, da so ti dozdevni razbojniki docela pošteni ljudje. Pet jih je v družbi, in vsak mora hiteti, da čim več zasluži. Prtljago znosijo na kup pred izhod in tu jo zopet dele za neznatno napitnino. Jaz sem dal svojemu deset dinarjev, ne toliko za storjeno delo, kolikor v znak pohvale, da ni komit.

Skoplje! V glavnem mestu Macedonije smo, v mestu, ki ga glede na njegovo zgodovino in zemljepisno lego ter vsekakor sijajno bodočnost po pravici imenujemo jedro Balkana. Prekrasno mesto, odlično po pestrosti ljudske noše in narodnih običajev, bogato divnih prirodnih prizorišč, polno zgodovinsko važnih stavb in krajev. Pridi v Skoplje kot učitelj, kot vojak ali zgodovinar, naravoslovec ali kar koli, ob vsakem koraku zadeneš na zanimivosti, ki ti obilo poplačajo vse neprilike potovanja in pa strah pred temi, po krivici toliko razvpitimi krajinami. Nočem prepisati iz potnega zapisnika vsega, kar sem si zaznamoval o posetu v Skoplju, navedem naj le to, o čemer pričakujem, da je splošno mikavno.

Pred vsem prenočišče! Za nočevanje je prav dobro preskrbljeno, za popolno varnost pred stenicami ti pa seveda ne jamči nikjer noben hotelir. Pri «Srbskem kralju» sem dobil v drugem nadstropju še dokaj čedno sobico z električno razsvetljavo. Skopeljski hoteli in restavracije se po opremi, upravi in po cenah smejo kosati s sličnimi dobrodelnimi zavodi pri nas. Sicer je morda nekoliko neokusno, opozoriti pa vendar moram, da so v večini teh poslopij tudi stranišča tako zidana, da ustrezajo zdravstvenim zahtevam in evropskemu okusu. Do tod je že prodrla ta prekoristna naprava, povsod drugod so pa še v navadi ponesnaženi «zahodi» turškega izuma, ali jih pa sploh ni. Koliko hvaležnega torišča še čaka nosilcev omike! Zvečer je v sleherni boljši restavraciji koncert, ki običajno nobene točke pravilno ne začne, še manj pravilno nadaljuje, konča pa sploh ne, ker začne rajši kar z naslednjo. Izreči sodbo o kakovosti skopeljske ali sploh macedonske kuhinje, se ne čutim upravičenega. Moj tovariš je z užikom pojedel zapored pet porcij jagnjetine in nazadnje zabavljajl čez papriko, jaz pa sem bil že polovice porcije do grla sit. Pije se po tej hrani izborna, posebno se prileže nekaj vrčkov hladnega piva, kar je dokazal nasproti meni sedeči — kranjski Janez od nog do glave.

Po okrepčilu sem posvetil nekaj ur raziskovanju mestnih zanimivosti. Med te štejem v

prvi vrsti dolg, usločen Dušanov most, po katerem prideš preko širokega Vardarja do strme pečine, kjer se ponosno in kljubovalno dviguje v vojašnico preurejena stara trdnjava, Dušanov grad. S tega gradu se ti odpira popolna panorama na mesto ter njega bližnjo in daljno okolico. Če nisi še videl iztočnega mesta, tu ga imaš pred seboj v vsej pisani slikovitosti! Alah mu je gospodar, Mohamed pa zaščitnik. Kamorkoli se ozreš, povsod štrle visoko iznad čepečih turških kolib vitki minareti, raz katere se vsak večer razlega hvala in slava otomanskemu bogu. Največja, pa tudi menda najstarejša je džamija sultana Murata, sredi Skoplja na nekoliko vzvišenem prostoru. Nedaleč od nje je Isabegova džamija, privlačna po tem, ker imaš pred njo najugodnejšo priliko, da se pobliže seznaniš z Alahovimi verniki in njihovimi običaji. Semkaj se namreč hodijo Turki senčit pod platane in se razgovarjat o vsem, kar jim sladi ali greni zemsko življenje. Džamija Mustafe paše je iz nepoznatih vzrokov ustavila «obrat», prenehala je biti hiša božje besede, postala je vojno skladišče. Pa kdo bi se ustavljal ob vseh džamijah, ki jih je v Skoplju okoli trideset!

Kot zapadnjak sem se seveda posebno zanimal za katoliško cerkvico, ki stoji par sto korakov od glavne postaje. Majhna je in borna. Sezidala jo je Avstrija, in ko je iz njenih lin plaho zaklenkal prvi večerni zvon, je baje nastalo med Turki silno razburjenje. Zvonček je moral utihniti, pa mislim, da se sploh ne bi bil več oglasil, ako bi bila Mohameda še vedno spremljala ista bojna sreča kot za turških napadov na Slovenskem. Pravoslavni imajo v Skoplju štiri cerkve, od teh je največja saborna cerkev sv. Bogorodice. Nedaleč od nje se dviga jako stara cerkev sv. Dimitrija. Tu je bila vzdana nagrobna plošča matere carja Dušana, med svetovnim pokoljem pa so jo Bolgari odnesli v Sofijo. Cerkev sv. Spasa si žal nisem mogel ogledati. Zanimiva je po svojih starinskih, izredno krasno izdelanih rezbarijah. Cerkev sv. Mine je opuščena.

Da Skoplje lahko goji najsvetlejša nade za bodočnost, izpričuje veliko število njegovih prosvetnih zavodov. Prijetno sem bil presenečen ob krasnem vseučiliškem poslopju, kjer začasno deluje samo modroslovski oddelek z različnimi seminarji. Ugodno se dojmi tujca učiteljsiše, prav tako tudi gimnazija, trgovska šola, francosko-srbska šola, celo osnovne šole so po večini tako zgrajene, da ustrezajo higi-

jenskim navodilom in prav dobro služijo svojemu smotru. Če ti pod noč postane dolgčas, se lahko odločiš za gledališče; ako pa ti je bolj pri srcu sedma umetnost, si izbereš kino: Apolo, Vardar ali Balkan.

Z lova za skupeljskimi znamenitostmi sem se vrnil pozno ponoči. Ker sem se bal, da zamudim jutranji vlak, sem se priporočil Alahu in vratarju: prvi naj bi me varoval vsega hudega, drugi pa me vrgel ob štirih zjutraj iz blazin. Spal nisem mnogo, ali bolje rečeno, nič, ker si nisem upal. Zanesel se nisem prav na Alaha, še manj pa na portirja in vsak trenutek sem pričakoval koncentričnega napada iz vseh raz in razpok. Strah je bil neosnovan, izgubil nisem niti kapljice krvi in zjutraj ob določeni uri me je zbudil čuječega vratarjev hreščeči glas.

Vlaka, ki bi nas moral odvesti iz Skoplja že ob petih, smo čakali dve uri. Utaboril sem se v postajni restavraciji, popil nekaj skodelic čaja, pojedel dva hlebca kruha, pa še mi je preostajalo dovolj časa, da se javim znancem in prijateljem. Zatopil sem se v pismeni pogovor z dragimi rojaki in nisem zaznal rastočega vrvenja in pehanja na kolodvoru. Kar mi udari na uho pristno slovenski «hudič», ki ga je spremljal jedrnat «pr' mej' duš», — skočim pokonci in glej, tamle v kotu zapazim oba. «Pozdravljeni! Odkod pa ste?» Eden je bil opravnik Singerjeve tvrdke, ki se je bil že pred vojno preselil v Beograd in razpredel po vsej Srbiji uspešno propagando za šivalnice, drugi se pa baš namerava kot stavbni inženjer nastaniti v Mitrovici in si tam prislužiti lepe novce. Srečno pot smo si voščili, agent se je odpeljal prodajat stroje v Ohrid, inženjer v Mitrovico graditi hiše, mostove in ceste, jaz pa doli na jug — po raznih opravkih.

Skoplje—Udovo.

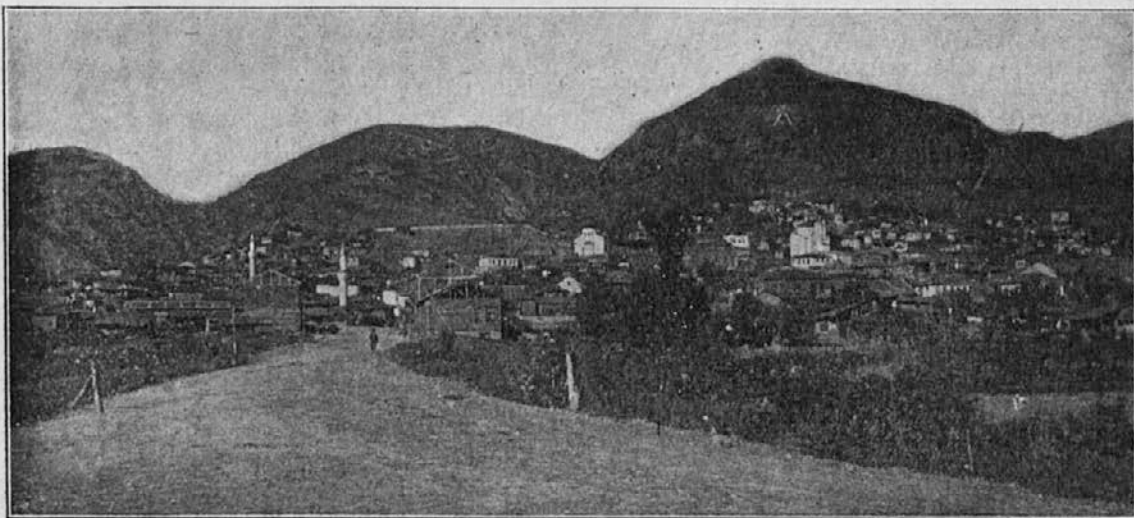
Zapiskala je lokomotiva, krepko potegnila, pa nas v divjem teku odpeljala zdaj po desnem, zdaj po levem bregu Vardarja vedno bliže in bliže mojemu smotru — Strumici. Dalje časa smo se ustavili v Velesu, odkoder se cepi stranska proga v Štip, ter v Gradskem, kjer moraš prestopiti, ako si namenjen v Prilep in Bitolj. Mestece Veles te po legi popolnoma spominja Betlehema na božičnih jasecah. Od podnožja pa do vrha precej strmega grička se vrsti hiša za hišo, ki se druga od druge razlikujejo samo po velikosti in barvi, po obliki pa so si vse podobne kot belič beliču.

Po veličastni in nadvse moderno zgrajeni postajni stavbi sodeč, bi pričakoval, da je Gradsko, ako že ne največje jugoslovansko mesto, pa vsaj najvažnejše železniško križišče celokupne države. Stacija je bila zgrajena po vojni, enako najdeš malokje. Povsod, kamor ti iz voza seže oko, gola puščava, le za kolodvorom tri, štiri zanemarjene koče, kolodvor sam pa naravnost imenitna stavba. Zanesljive razloge za to, na vsak način čudno protislovje nisem mogel dobiti nikjer. Sprevodnik mi je pravil, da je bilo popravljjanje postaj med Skopljem in Djevdjelijo poverjeno nekemu ruskemu inženjerju. Ta je zamenjal načrta za postajo v Velesu in v Gradskem in ko je spoznal usodno napako, je izvršil samomor. Od druge strani sem slišal, da so železnico za Štip prvotno kanili graditi iz Gradskega, ki bi bilo v tem primeru postalo res pomembno razpotje. Da bi bila dala država graditi baš v Gradskem tako lepo postajo, hoteč pokazati potnikom, ki so namenjeni iz umazane Grčije proti severu, kaj zmoremo, se mi zdi malo verjetno. Omenil bi še, da so nedavno začeli blizu postaje izkopavati ostanke starega mesta Stobija. Iz vlaka se ta prostor dobro vidi.

Nekoliko postajališč južno od Gradskega je ozka in strma soteska, Džemir kapija, skozi katero se v zavojih probija Vardar in vzporedno z njim teče železniška proga. Od tu še en skok, pa se nam zablešči naproti naslov Strumica.

Prav lično je tudi to poslopje in jako potrpežljivi so i tu železniški uslužbenci. Vse bi mi bilo prav in vseč, zamerilo se mi je samo to, da še zmerom nismo v Strumici. Ta je namreč od tu oddaljena še celih 42 km. Za postajališčem je majhna naselbina Udovo, ki jedva zasluži ime sela. Poslopja so po večini skladišča za blago, shrambe za vozove in avtomobile, hiše domačinov pa bržkone po vojni niso še videle ne tesarja ne zidarja. Nisem babjeveren, strahopeten tudi ne, a vendar me je neprijetno dirnil pogled na pokopališče tik vasi, kjer leže v nešteti vrstah pokopani vojaki, padli v bližnji okolici v bojih z bolgarskimi komiti leta 1919.

S tovarišem sva se v kantini dodobra najedla neslanega kruha, napila grenkega čaja in napol pregretega piva. Že sva sklenila, da odrineva kar peš, pa naj nama tudi kje vbrizgnejo komiti kako kroglo v rebra, ko vstopijo v sobo trije gospodje, katerim zgovorna, bolj široka nego visoka gostilničarka kar ni mogla dopovedati, da je Strumica še daleč, daleč za devetimi gorami, za devetimi dolinami. Pa se ojunaci moj tovariš in jih potolaži v mešanici, podobnejši ribniškemu narečju nego srbščini: «Res, daleč je do Strumice. Pa kaj je osem ur hoda v primeri s potovanjem skozi večnost?! Zagatno je tu, da človeku skoro pamet zastaja, a ta vročina je tako rekoč severni mraz v primeri s peklensko pripeko, kamor nas pahnejo, ako se bomo jezili, četudi so v Macedoniji

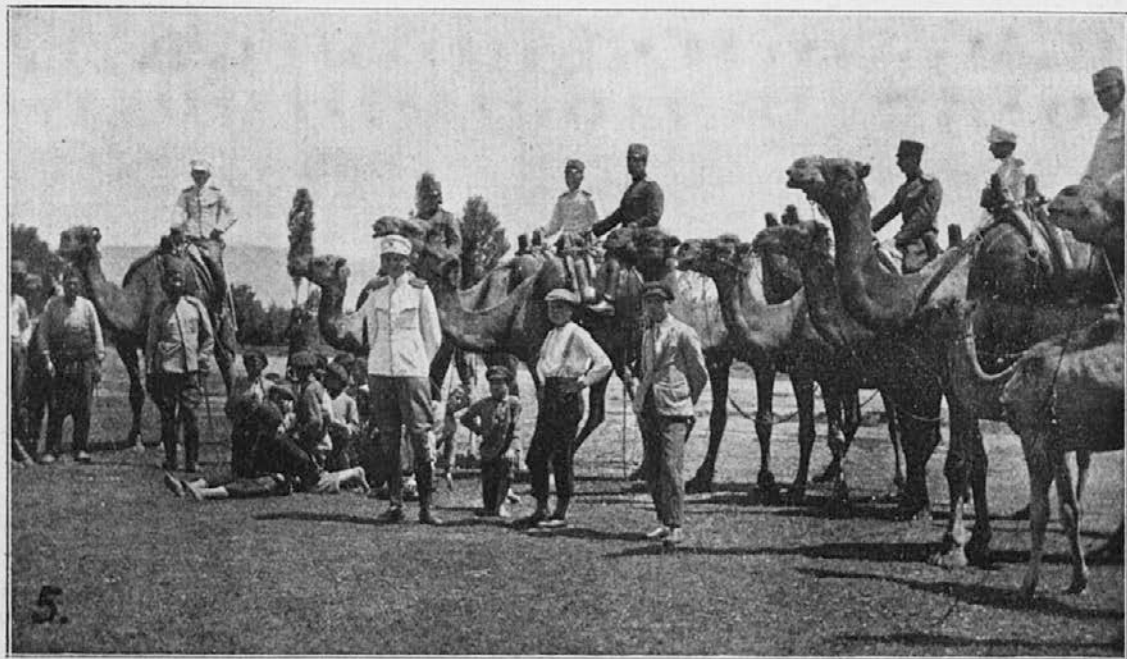

Strumica.

V ozadju grič, imenovan Carska Kula. Na pobočju pod vrhom je iz kamnov zložena, daleč naokrog vidna začetnica imena našega kralja. Levo od mogočne pravoslavne cerkve v Sokolski dom preurejena džamija. Sredi slike ruševina stare grške cerkve. V ospredju novi del mesta, pri čigar urejevanju je zaposlenih tudi več Slovencev.

obresti za grehe razmeroma še nizke. Nahrbtnik na rame, gorjačo v roke, pa hajdi naprej!» Čez dobre pol ure smo se odpravili, to se pravi, na vozu se je peljala prtljaga, med katero smo uvrstili tudi mlado gospo, ki je spremljala svojega soproga namesto na ženitovanjsko potovanje na orožno vajo, nas petorica pa je šla peš, bolj iz usmiljenja do siromašnih kljuset in polomljenih kol nego do sestrada-

lodec. Do Valandovega, pičili dve uri hoda vzhodno od postaje, drži po ravnem ob severnem robu prostrane vardarske doline. Ta je ponekod še jako močvirnata, sicer pa izredno rodovitna, kar svedoči o obširni, še napol opustošeni vinogradi, murvni nasadi, sadni vrtovi. Preden smo dospeli v Valandovo, so se nam že zdavnaj posušile zaloge zdravil za žejo, tu pa smo se ob starinskem vodnjaku

Karavana kamel.
Oskrbuje transport med Udovim in Berovim.

nega, napol nagega in zamazanega voznika. Spočetka se s tem nismo mogli pomeniti drugega kakor to, kam naj krene in da mu damo za plačilo vsak po tri «banki». Ko je spoznal, da ga ne mislimo opehariti, se mu je razvezal jezik, pa nam je začel razkladati to in ono. Iz njegovega pripovedovanja v zmesi turškega, bolgarskega, grškega, srbskega jezika sem posnel, da se je rodil tam nekje ob Dojran-skem jezeru, ko je bilo še vse turško, da so mu majko ubili in da mu je brat poginil v bolgarski vojski.

Cesto, po kateri smo korakali, kakor se pač dá potovati v vročini pri 40°C, so zgradili Turki. Mestoma je po vojnih učinkih še tako razdrapano, da se ti na navadnem vozu kaj lahko pretresejo možgani, v avtu pa poskakuješ, da se ti na slednji kilometer dvakrat obrne že-

napili čiste, zdrave studenčnice, pa še s seboj smo jo vzeli cel sod. V vasi je nastanjena vojaška posadka, nekaj po hišah, nekaj pa v barakah, zgrajenih še med vojno. Sploh smo srečavali vso pot tja do Strumice najrazličnejše sledove svetovne vojne. Tu ležé po travnikih granate, tam pod grmom sameva upokojen top razmišljajoč o svojih junaških činih, malo naprej rjavi stroj za tlakovanje cest itd. Najbolj sem sočuvstvoval z razbito vojaško kuhinjo, ki je vendar pomagala lajšati gorje tisočem in tisočem, sedaj pa je obsojena na popolno pogubo.

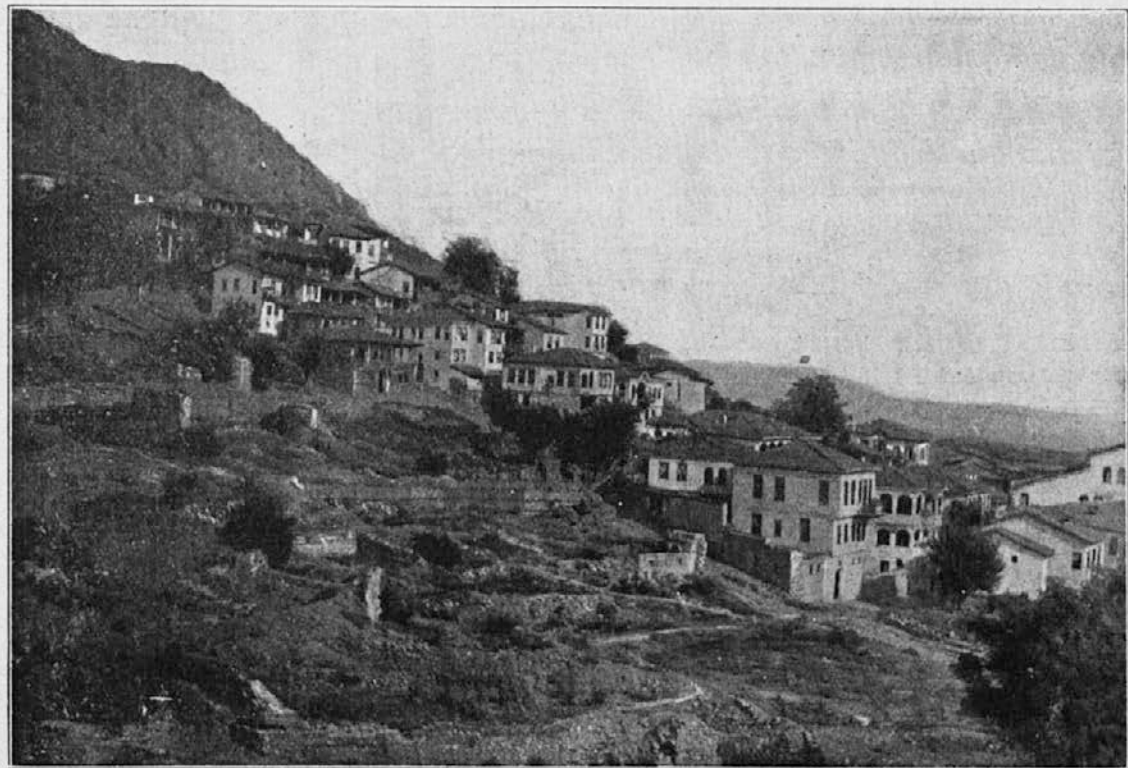
Pri prvem ali drugem ovinku za Valandovim smo srečali v nemajhno začudenje nas vseh — karavano enogrbnih kamel. Na marsikaj smo bili pripravljeni in najbrže nas tudi smrt ne bi bila tako iznenadila, kakor nas je

ta dolga vrsta v gosjem redu guncajočih in zibajočih se prebivalcev Sahare. Kaj neki tod prevažajo te «ladje puščave», odkod in kam? V Strumico in še dalje v Berovo nosijo velblodi večinoma kuhinjsko sol, nazaj grede pa se oblože z raznimi izvoznimi pridelki strumiške doline, na primer s svilnimi zapredki, tobakom, z rižem, bombažem i. dr. Gospodar karavane nam je s kretnjami in znamenji do-

sno se komaj zopet splazili na cesto. Nekoliko nad Popčevim, vasjo čisto turške vnanjosti, doseže cesta najvišji greben, odkoder se jame strmo spuščati navzdol v strumiško kotlino.

V Strumici.

Kasno zvečer smo prispeli na zadnjo točko svoje poti, v mesto Strumico, kjer nam je bilo odločeno ostati pol meseca julija in polovico

Gornji del Strumice.

V ospredju ruševine hiš, ki so jih zapalili Grki v balkanski vojni.

povedal, da je bilo pred zadnjo vojno tu več karavan, danes jo ima samo še on edini, in da potrebuje za enkratno pot od postaje do Berovega tri dni. Na vprašanje, s čim krmi svojo čudno živino, nam je pokazal osat; na vprašanje, mu li posel dobro nese, je skremžil obraz.

Dočim je cesta do Valandovega ravna, se začenja odtod viti proti severovzhodu v rahlih in ostrih zavojicah, najprvo po nizkih, potem pa po čedalje strmejših vzpetinah, zapadnih obronkih mogočne Belasice. Marsikdaj se nam je posrečilo, presekati ta ali oni ovinek, često pa smo pri tem zašli v globoko grapo, iz katere

avgusta. Prišli smo v vojašnico izmučeni, žejni in pa lačni, a na vse te neprijetne občutke smo pozabili ob izredno pristrčnem sprejemu v častniški obednici. Še isti večer smo se do dobra seznanili in sprijateljili z večino aktivnih častnikov, ki z vnemo, ljubeznijo ter brezprimerno požrtvovalnostjo vrše odgovornosti polno službo tu v skrajnem jugovzhodnem kotu države. Ni jim dano priti vsak čas v dotiko z ostalim svetom, pa ni čudno, da so nas obsipavali z vsemi mogočimi vprašanji: kaj je novega v Beogradu, kako se razvija Ljubljana, kaj se dela v Zagrebu, kako se živi v Bjelovaru, Gospiću i. dr. Naslednji dan smo bili

predstavljeni komandantu regimenta, g. polkovniku Uroševiću. Vojak od nog do glave, visok in slok ko jelka, močan ko hrast ter nadvse blag i napram vojakom i napram civilnemu stanovništvu.

Vojašnica 49. pešpolka v Strumici.

Na zapadni periferiji mesta. Poznana je marsikateremu našemu fantu.

Uvod v vojniško službo se je izvršil brez posebnih prehodov, včeraj smo se veselili življenja kot civilisti, danes smo že v ozki vojaški suknji. Brez prikrivanja in olepšavanja povem, jaz sem se tudi v vojaškem kroju čutil popolnega civilista in temu primerno je bilo seveda i moje ponašanje in vedenje. Menda prav spričo tega me nihče ni nazival po vojaškem činu, ki mi gre po vseh pravicah in postavah, vsakomur sem bil to, kar v resnici sem in ostanem.

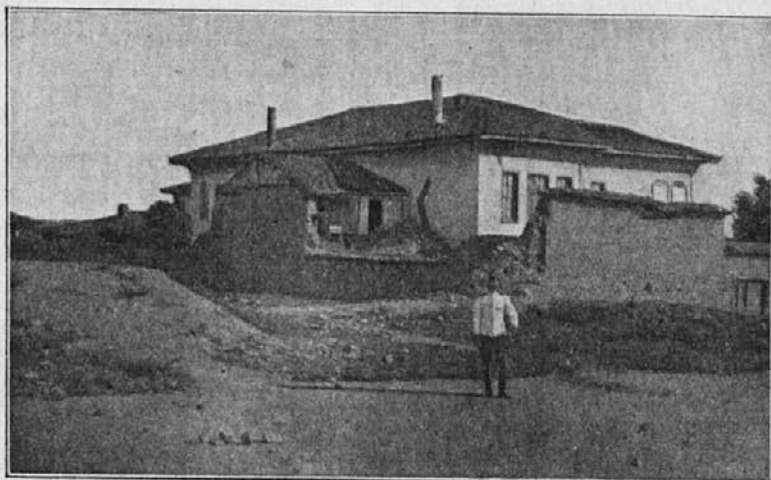
Izpopolnjevanje moje izurjenosti na kopnem, v vodi, v zraku in pod zemljo je napredovalo silno počasi. Vse drugo mi je bolj prijalo nego pa dopoldansko vežbanje, ki se je pričevalo zjutraj ob šestih pri 15° C, končevalo pa tri, štiri ure kasneje pri temperaturi, ki jo v Ljubljani občutimo kot neznošno vročino.

Dan za dnem, razen ob nedeljah, smo vsaj dvakrat,

po potrebi pa še večkrat, premerili dolžino in širino prostranega, kakor krožnik gladkega vadišča in neštetokrat je ob takih prilikah nanesla potreba, da si se moral z nosom zariti v razgreta peščena tla. Med vežbališčem in vo-

jašnico ima polk «logar», pravega mesto v nepreglednih redih postavljenih šotorov in med njimi stoječih spletenih in z blatom ometanih kolib, v katerih bivajo častniki. Naporno je njih življenje in zavidanja vreden ni ne oficir ne navadni redov, ki mora tu več mesecev, včasih celo več let prenašati vse gorje in veselje vojaškega službovanja. Med vojaki nahajamo zastopnike vseh pokrajin in vseh veroizpovedi. Slovenskih korenjakov je med njimi okoli dve sto, vsi so iz celjske okolice. Kakor povsod so se znali seveda kaj kmalu živeti i v macedonske razmere, le hrano bi hoteli imeti boljše, mir

pred moskiti in pa zakrpane cipele. V odmorih jim je v razvedrilo in tolažbo slovenska pesem, ta jim je jutranja in večerna molitev. Nekaj Slovencev služi pri orožništvu in finančni obmejni straži, da, niti med tukajšnjimi jugoslovanskimi komiti ne manjka Slovencev. Nekam čudno se zdi, je pa le res, na

Gimnazija v Strumici.

Steje pet razredov.

čelu naših komitov stoji Slovenec, g. kapetan Albert. Ustrašiš se ga, ko ga prvič vidiš, ako pa izgovori le pol stavka, veš, da imaš pred seboj dobro slovensko dušo.

Ko vodim nekega dne četo skozi mesto, slišim, da se visoko gori na zidarskem odru, postavljenem ob novo rastoči zgradbi, nekdo prička na pristen ribniški način. «Hej, gospod, dobro jutro vam želim. Odkod pa ste?» — «E, gospod, dober dan! Iz Metlike sem.» — «Kaj pa delate?» — «Saj vidite, zidam.» Več podjetnih dolenjskih zidarjev in tesarjev je o pravem času zavohalo grozni požar, ki je v malem srpanu 1924. do polovice upepelil staro Strumico, pa so hitro prišli na pomoč ter začeli graditi nova, povsem moderno urejena poslopja.

Večji del mesta Strumice je zidan na severnem pobočju in vznožju 450 metrov visokega griča, imenovanega Careva Kula. Pravili so mi, da so se pod Turki mogli naseljevati v rodovitni dolini le mogotci, medtem ko se je njih raja morala zadovoljevati s pusto zemljo po golih brdih. Prijatelj, s katerim sva vsako prosto uro brskala po tem kraju, je smatral poševno lego mesta za izredno ugodno ne samo radi tega, da more solnce sproti razkuževati zanemarjena bivališča, ampak tudi zato, da more vsak nalive dobrega sprati vso nesnago in jo odnesti s seboj v dolino.

Krasen je razgled, ki se ti nudi v večernih in jutranjih urah po Strumici in skoraj vsej strumiški kotlini, z vrha Careve Kule. Proti severu je kotlina zagrajena z mogočnim, slabo obraslim Ograjdenom, na jugu se razprostira košata Belasica ter njen zapadni odrastek, na moč ozeleneli Plauš. Od zapadne strani je dolina odrezana po pogorju Plačkovici, na vzhodni strani jo pa loči od Bolgarije državna meja. Spričo izredne rodovitnosti je 30 km dolga in okrog 10 km široka dolina kaj gosto

obljudena. Razen mesta z okrog osmimi tisoči prebivalcev je po njej raztresenih nad 70 večjih in manjših naselbin. Namaka jo reka Strumica, ki si grebe strugo sama po mili volji

V odmoru...

Po večbi hajdi v «Sufular», strumiški Tivoli! Hladna senca je tu pod košatimi platanami in pa zdrava, mrzla voda. Sufular je za vojaka obljubljeni raj. Tu se koplje, snazi obleko in krpa cipele, tu piše in čita, prepeva in lenuhari.

ter je poleti bolj podobna počasi se valečemu blatu nego vodi, ob večjem nalive pa preplavi dolino daleč naokrog. Ponekod se na njej razprostirajo močvirja, kar je pač zelo pripravno za uspevanje riža, a žal tudi obenem za razmnoževanje moskitov. Nerazveseljiva je zategadelj statistika malarično bolnih. Prav malo je domačinov, ki bi bili prosti malarije, in lahko je vesel vojak, ki je prebil tukajšnje službovanje brez te neprijetne bolezni. Država je že pred leti pričela akcijo proti širjenju močvirske mrzlice in, po dosedanjih uspehih sodeč, je upravičeno upanje, da se bo dala ta šiba božja v doglednem času popolnoma zatreti. Razume se, da se med malarično dobo, meseca julija in avgusta, použije na kupe kinina, znanega zdravila za mrzlico.

O plodovitosti zemlje, obenem pa tudi o ne navadni marljivosti in podjetnosti prebivalcev priča dejstvo, da se v strumiškem srezu na leto pridela med drugim povprečno: 3.000.000 kg koruze, 1.500.000 kg pšenice, 1.000.000 kg ječmena, 1.000.000 kg riža, 100.000 kg bombaža, 90.000 kg makovega semena, 80.000 kg tobaka, 60.000 kg rži, 9000 kg ovsa itd.

Kadar se udomačijo moderni poljedelski stroji, se bo množina letnih pridelkov potrojila. Izvoz je kajpada zbog prevelike oddaljenosti od bližnje prometne žile otežkočen in ljudje nestrpno pričakujejo, kdaj se podaljša proga Veles—Štip preko Radovišta do Strumice. Proga Štip—Strumica je načrtana in če pojde vse po sreči, bo v treh letih dograjena.

En mesec opazovanja je sicer premalo, da bi mogel do dna spoznati dušo naroda, iz številnih pomenkov i s strumiškimi meščani i okoličani pa sem se vendar tudi v tem kratkem času mogel uveriti, da je to ljudstvo dobro, uslužno in pošteno. Lepa beseda najde tudi pri njem lepo besedo in iskrene oči vzbudé v njem otroško zaupanje. Po narodnosti so med meščani Srbi, Grki, Bolgari, seljaki se prištevajo med Macedonce.

Ob nedeljah sem kaj rad prisostvoval verskim obredom i v pravoslavni i v grško-katoliški cerkvi. Da je v Strumici še pred nedavnim

prevladovalo mohamedanstvo, svedočijo tri džamije, ki pa so samo še medel odsev nekdanje veličastnosti. Ena je opuščena, druga je preurejena v Sokolski dom s telovadnico, tretjo pa krpajo in čistijo, ker so jo Bolgari med vojno rabili za konjski hlev.

Izmed obrtov cvete v Strumici najbolj trgovina; zastopana je po vseh strokah. V najlepšem razmahu so tudi ostale obrtne panoge, tako da si tu lahko nabaviš vse, karkoli potrebuješ.

Po enem mesecu bivanja pod žarkim macedonskim solncem sem se vrnil v Ljubljano, kjer se moramo za vsak jasen dan pokoriti z deževnim tednom. Odnese sem s seboj najlepše spomine in najboljše dojme o zemlji, o kateri po pravici trdi srbski geograf Janković: »Ovde su zastupljeni svi prirodni uslovi: — neobičajna plodnost, obilje vode i blaga, mediteranska klima — za razvitak svih vrsta kultura i omogućili su, da strumički basen postane najlepša i najprimamljivija makedonska oblast.»

Pravi rodoljub ne pozna nobenih izgovorov, kadar ga narod kliče.

I. Vošnjak.

*

Kultura je vrednost naroda. Harmonika popolnosti in svobodna vzvišenost te kulture pa je posamezniku, v kolikor ga more prisiliti, da s češčenjem stremi do nje, edino merilo njegove narodne dolžnosti.

Vladimir Levstik.

*

Pameten človek stoji z eno nogo vedno zunaj svojih principov; fantast pa in ideolog, ki je dosleden, mora priti z dejanskim življenjem navzkriž, ker smatra igrače nemirne domišljije za svetovne zakone.

F. Detela.

*

Zenitev je loterija, v kateri se težko kaj dobi! Navadni nespametneži v njej vse zaigrajo!

Ivan Tavčar.

*

Trpeti vdano in odpuščati je najlepše maščevanje velikih duš.

Fr. Ks. Meško.

*

Lenoba je tako počasna, da jo revščina brez truda dohiti.

Benjamin Franklin.

*

Bogastvo samo na sebi ne daje užitka, pač pa podjarmlja človeškega duha pod oblast minljivih stvari.

I. Mencinger.

V resnici bogat je samo tisti narod, ki je bogat na idejah; velik in plemenit je samo tisti, ki ima visoko in plemenito mišljenje; zapovedovati more le oni narod, ki zapoveduje z duhom; ljudstvo brez narodnega duha ne gospodari nad drugimi nego jim služi.

Simon Rutar.

*

Laž ne ubija s kolom, ali plazi se po žilah kakor strup, počasi in oprezno, ne opazi se, kako deluje.

Ivan Cankar.

*

Prava ljubezen more človeka le poboljševati, vzviševati, blažiti — pohujševati nikdar.

Pavčina Pavkova.

*

Sveti so ženski prsti, sveti, kadar detetu srajco šivajo ali kadar oči zapirajo. Sveta je žena, dokler se sama sveto ohrani. Posvečeno je vse, česar se v stanju svoje čistote dotakne. Sveto je nje življenje, iz katerega je izšla odrešitev svetá. Sveta so njena nadržja, prva hrana ljudstvu, sveto nje srce, vrelec ljudske ljubezni, sveta usta njena, iz katerih teče balzam prve utehe.

Josef Holeček.

*

Imamo dosti sovražnikov, ki nam žele malo dobrega. Potreba je, da odložimo srd in neslogo ter se skupno podpiramo proti njim.

Daniel Adam z Veleslavina.

KRANJ — KRALJU OSVOBODITELJU.

Prva slovenska občina, ki je postavila spomenik kralju Petru I. Velikemu Osvoboditelju, je bil ponosni naš Kranj, ki je že od nekdaj na glasu, da je trdnjava narodne in napredne misli. Lani ali predlanskim so jeli zbirati sredstva za spomenik. Naj je bil siromak ali bogatin, vsak je rad prispeval za patrijotško svrhu, in kar je še nedostajalo, je določila mestna občina in posamezni denarni zavodi. Spomenik je zasnoval in izvršil kipar Tine Kos.

V nedeljo dne 1. avgusta 1926. so z velikimi svečanostmi odkrili ta spomenik, ki naj še poznim rodovom svedoči, da se Slovenci zavedamo, komu pripada največja zasluga, da smo danes gospodarji na svoji zemlji, obenem pa naj bo viden dokaz naše hvaležnosti napram vladarju, brez katerega bi bili Slovenci še danes sužnji, kakor so bili naši pradedje. — Na slavnost je prihitelo od blizu in daleč vse, kar čuti narodno in patrijotško. Kranj sam si je ta dan nadel praznično oblačilo. Ni je bilo v mestu hiše, s katere bi ne vihrala državna ali narodna zastava in bi ne bila okrašena s cvetjem in zelenjem. Tako čarobne razsvetljave, kakor je bila na predvečer svečanosti, starodavni Kranj še ni videl. Vse mesto in vsa okolica s Šmar-

jetno goro vred sta plavala v morju luči, vmes pa je igrala godba in so pokali topiči, da je odmevala vsa Gorenjska. Zvečer je bila v Narodnem domu, v tej ponosni palači, ki si jo je zgradil Kranj,

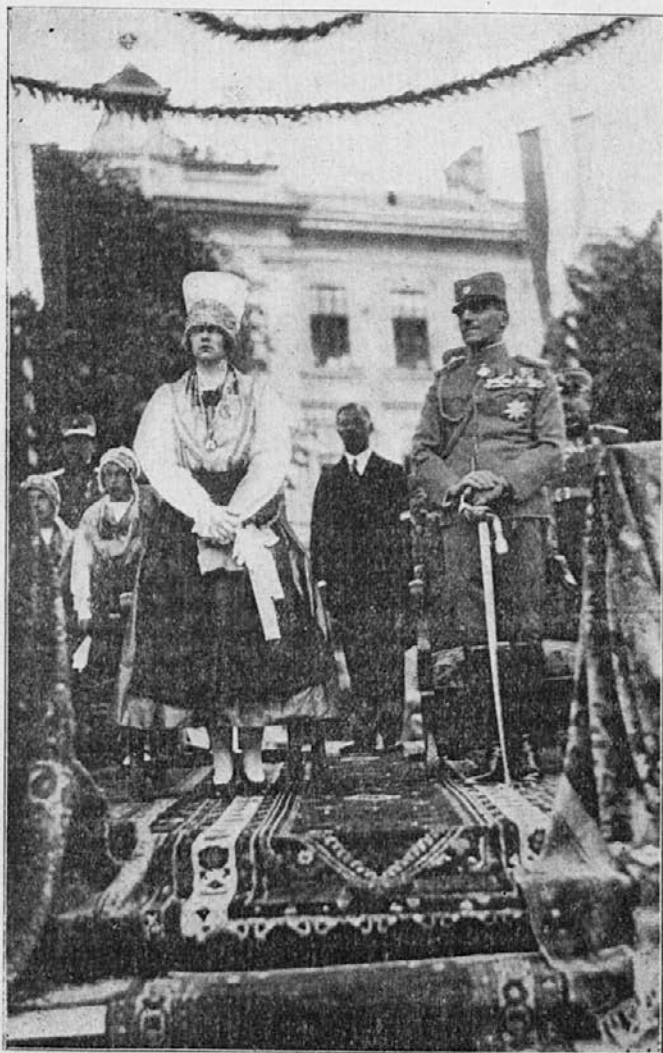
da zadosti svojim narodnim, kulturnim in družabnim potrebam, svečana akademija, na kateri je imel slavnostni govor odvetnik dr. Beno Sabothy.

V nedeljo 1. avgusta, na dan svečanosti, je že v zgodnjih jutranjih urah valovala po mestu tisočglava pestra množica, katera se je že pred 9. uro jela zbirati ob parku pred Narodnim domom, kjer stoji spomenik.

Svečanost se je pričela ob pol dvanajsti uri ob prihodu Njiju Velikanstev kralja Aleksandra in kraljice Marije. Nepopisno je bilo navdušenje ljudstva, ko je župan Ciril Pirc ob stopnicah na dvorsko tribuno v vznešenih besedah pozdravil kraljevsko dvojico in ji želel dobrodošlico. Ko

pa je narod zazrl kraljico v slovenski narodni noši, je entuzijazem dosegel vrhunec. Vse je vzklikalo »živela kraljica Marija,« in matere so dvigale svojo deco, da vidi vladarico v obleki preproste slovenske kmetke žene.

In jel je govoriti slavnostni govornik industrijec g. Makso Fock. Jedrnato in čuvstveno, s sonornim glasom, da ga je slišala vsa tisoč-

Nj. Vel. kralj Aleksander in kraljica Marija pri odkritju spomenika kralju Petru.

glava množica, je orisal življenje, delovanje in zasluge kralja Osvoboditelja. Tišina je vladala vsepovsod, s kraljem vred je vsa množica pazno sledila njegovim izvajanjem.

Na njegov znak je padel zastor pred spomenikom in zaoril je gromki, enodušni, vzhičeni

Spomenik kralju Petru I. Osvoboditelju v Kranju.

vzklik: «Slava kralju Petru I. Osvoboditelju!»

Govornik je izročil spomenik v varstvo mestni občini, v katere imenu je župan g. Ciril Pirc v čuvstvenem govoru slovesno obljubil, da bo Kranj poleg grobov pesnikov Prešerna in Jenka čuval spomenik kralja Osvoboditelja kakor punčico svojega očesa.

Sledilo je polaganje vencev pred spomenik. Izmed mnogih naj navedemo samo te: venec mestne občine kranjske, mestne občine ljubljanske, ki sta jo zastopala člana gerentskega sveta gg. Josip Turk in Anton Likozar, ljubljanskega odbora Narodne odbrane, ki sta ga zastopala predsednik g. dr. Albert Kramer in tajnik g. dr. M. Brnčič, Vodnikove družbe, ki jo je zastopal predsednik g. Rasto Pustoslemšek, društva «Soče», Jugoslovenskega sokolskega saveza, ki ga je zastopal starosta gosp. Engelbert Gangl, Kola jugoslovenskih sester, Zveze slovenskih vojakov, Jugoslovenskega učiteljskega združenja itd.

Ko je bilo polaganje vencev končano, se je ob splošni tišini in napetosti dvignil kralj in izrekel svojo najvišjo zahvalo odboru, ki je postavil ta spomenik, in vsem onim, ki so zanj prispevali. Poudarjal je, da bo domovina srečna le, ako jo povedemo po poti napredka, in da bomo delo osvoboditve završili šele, ako bomo vsi složno delovali za blagor domovine.

Po kraljevem govoru je zaigrala godba državno himno, s čimer je bila svečanost končana.

S to svečanostjo, ki ji je dajala prisotnost kraljevske dvojice poseben sijaj, je Kranj posvedočil, da je slej ko prej trdnjava narodnosti in naprednosti, obenem pa tudi čuvar in razsadnik jugoslovenske narodne in državne misli.

Rodoslov kraljevskega doma.

Njegovo Veličanstvo kralj Aleksander I., rojen na Cetinju 4. decembra 1888. Vrši kraljevsko oblast od 11. julija 1914. Stopil na prestol 4. avgusta 1921.

Njeno Veličanstvo kraljica Marija, rojena v Goti 27. decembra 1899. Poročena 26. maja 1922. v Beogradu.

Njegovo kraljevsko Visočanstvo naslednik prestola Peter, rojen v Beogradu 24. avgusta 1923.

Njegovo kraljevsko Visočanstvo Džordže, rojen na Cetinju 27. avgusta 1887.

Njeno kraljevsko Visočanstvo kneginja Jelena, rojena na Reki 23. oktobra 1884., poročena 21. avgusta 1911. z Njegovim Visočanstvom knezom Jovanom Konstantinovičem. Vdova.

Njegovo Visočanstvo knez Arsenij Karadžordžević, kraljev stric, rojen 4. aprila 1859. v Temišvaru.

Njegovo Visočanstvo knez Pavle Karadžordžević, sin kneza Arsenija, rojen v Petrogradu 15. aprila 1893.

Njeno Visočanstvo kneginja Olga, hči grškega kneza Nikole, rojena v Tatoju 16. maja 1903., poročena s knezom Pavlom 9. septembra 1923.

VIII. VSESOKOLSKI ZLET V PRAGI.

Sokolstvo je največja in najlepša organizacija, ki združuje v sebi Slovane brez razlike stanu, poklica in vere. Njena vzvišena naloga je v tem, da vzgaja svoje pristaše duševno in telesno v dobre narodnjake ter v plemenite in poštene člane človeške družbe. Sebičnost, pokvarjenost in vse slabosti, ki pogubljajo človeštvo, so v Sokolstvu izključene. Tyrševa in Fügnerjeva sokolska ideja je izražena v bratstvu, enakosti, ljubezni in vseh čednostih, ki naj krasijo slehernega Slovana kot razumno bitje in člana vesoljne človeške družbe. Sokolstvo izpopolnjuje svoje člane v pojmovanju svobode, duševne, nacionalne in verske; v njem ne sme biti mesta hinavščini, nestrpljivosti, domišljavosti, zahrbtnosti ali kateremu koli grehu. V svojih vnosih stremljenjih gre za smotrom: kdor Slovan, ta Sokol. In ta namen mora doseči s pomočjo nas vseh.

Lažniki, obrekovalci, natolcevalci Sokolstva in vsi oni, ki ga zanikavajo, so sovražniki slovanskega rodu, slabiči, ki se poskrijejo pred mogočnostjo sokolske ideje v temo... Tudi oni, ki se po krivici proglašajo za visokokulturne voditelje in učitelje Slovanstva, so pred Sokolstvom brezpomemben prah.

Čez en milijon pripadnikov šteje Sokolstvo, na milijone jih bo šlo s prerojeno, oživljeno Rusijo. Sokolstvo je činitelj miru, sprave in vzajemnosti med Slovani in človeštvom v bodočnosti. V tem smislu vzgaja in hoče vzgajati svoje članstvo. Poleg najpreprostejšega delavca, poljedelca, obrtnika korakajo učitelj, profesor, zdravnik, trgovec in duhovnik sokolskega duha v delu za sokolsko stvar. V sokolskem delu prednjači vsem ostalim Slovanom bratska Češkoslovaška republika, za katere ustvaritev ima vprav Sokolstvo zelo dosti zaslug.

*

Najsilnejši in najvidnejši izraz sokolskega in slovanskega dela so vsesokolski zleti. To so slovanske olimpijade, ki daleč prekašajo nekdanje starogrške in sedanje mednarodne olimpijade po svoji organizaciji, disciplini, točnosti in lepoti. Češko Sokolstvo je priredilo prvi vsesokolski zlet leta 1882. ob proslavi dvajsetletnice praškega Sokola. V povorki je bilo tedaj 60 starost, 56 načelnikov, 70 vadiateljev, 57 praporov in 110 čet po 12 mož, skupaj 1572, a z deputacijami (ameriških, ljub-

ljanskih in zagrebških Sokolov) 1600 Sokolov iz 76 društev. Pri prostih vajah je nastopilo 720 telovadcev. — Na drugem vsesokolskem zletu je bilo v obhodu 5530 članov iz 210 društev s 163 prapori. Pri prostih vajah je nastopilo 2310 članov. Tribune so bile napravljene za 7000 gledalcev. — Tretji vsesokolski zlet se je vršil na Letni leta 1895. V povorki je korakalo 7266 bratov, proste vaje je izvajalo 4271 telovadcev iz 421 društev, nastopilo je tudi 700 naraščaja. Tekem se je udeležilo 23 društev v višjem in 99 društev v nižjem oddelku. — Na četrtem vsesokolskem zletu je nastopilo pri prostih vajah 6703 telovadcev, 867 telovadk, 1988 naraščaja. Prvič so se pokazale na tem zletu telovadke. V povorki je stopalo 11.095 članov iz 571 društev. V tekmah višjega oddelka je bilo 20 društev, nižjega oddelka 209 društev. — Peti vsesokolski zlet leta 1907. je zaznamoval razširjenje zletnih slavnosti. Razen dveh glavnih je bilo posvečeno zletu že prej nekoliko dni, v katerih je prvič nastopila šolska mladina z igrami. V sprevedu je bilo 12.550 članov v kroju, pri skupnih prostih vajah je nastopilo ob istem času 7600 članov in 2400 članic. Nastopil je tudi moški in ženski naraščaj. Gledalcev je bilo 45.000. Pri tekmah je nastopilo 15 društev za višji in 168 društev za nižji oddelek. — Na šestem vsesokolskem zletu leta 1912. je bila prekrasna zletna scena «V Atenah po bitki pri Maratonu.» V povorki je šlo 17.712 Sokolov s 304 prapori; 10.120 telovadcev in 5457 telovadk je nastopilo pri prostih vajah. Poleg teh je nastopilo 2563 šolske ter 4781 sokolske dece in 1065 naraščajnikov. Prostora je bilo na zletišču za 80.000 gledalcev. Tekem v višjem oddelku se je udeležilo 30, v nižjem oddelku 310 društev. Pri tekmi za slovansko prvenstvo je zmagal Slovenec Stane Vidmar. — Sedmi vsesokolski zlet — prvi po svetovni vojni — se je vršil l. 1920. Sokolstvo se je tedaj pokazalo v svobodni republiki v vsej svoji veličini. Zlet je bil razdeljen na tri dele. Najprej so nastopili v predzletnih dneh učenci in učenke osnovnih in meščanskih šol, in sicer 9800, nastopilo je dalje 5100 srednješolcev in 11.180 sokolskega dijaštva. Naslednji predzletni dnevi so bili namenjeni sokolskemu naraščaju; bilo jih je v

povorki 28.500, telovadilo je 9950 naraščajnikov in 10.112 naraščajnic. V glavnih zletnih dneh je stopalo v povorki 35.000 članov in 13.000 članic. Telovadišče, ki je bilo prirejeno le za 10.112 telovadcev, ni moglo sprejeti obnem vseh 23.839 telovadcev in 15.000 telovadk, ki so se priglasili za proste vaje. Porazdelili so jih za nastop po več žup skupaj na zletne dni. Gledalcev je bilo 96.625. Tekmovalo je v višjem oddelku 11 moških in 13 ženskih društev, v nižjem oddelku pa 106 moških in 98 ženskih društev.

Podani pregled sedmih vsesokolskih zletov nam najnazorneje govori o naglem, veličastnem razvoju in prodiranju Sokolstva v češkoslovaškem narodu. Triumf pa je dosegla sokolska misel v VIII. vsesokolskem zletu, čigar glavni in zaključni zletni dnevi so se vršili 4., 5. in 6. julija 1926. leta.

Vse vežbe Sokolstva so se odigrale na velikanskem zletišču zunaj Prage, ki meri 320 tisoč kvadratnih metrov. To je doslej največja stavba na svetu te vrste. Zletišče je tri- do štirikrat večje nego berlinski in pariški stadion ali pa stadion v Philadelphiji ter v Ohio v Ameriki. Priprave so trajale tri četrti leta, zaposlenih je bilo na tisoče delavcev, odkopati so morali ogromne gromade zemlje in skalovja, zgraditi dohode širokih cest.

Telovadišče je dolgo 310 m in široko 202 m, meri 62.620 m² in more sprejeti pri razmaku 180 m čez 14.000 telovadcev. Okoli telovadišča je 15 m širok pas za 73.000 gledalcev, na tribunah je prostora za 57.000 ljudi. Telovadišče ima obliko pravokotnika. Za godbo je bil določen na članski tribuni poseben prostor; sviralo je 150 mož.

Velikanske so bile priprave za nastanitev Sokolstva in tujcev v zletnih dneh. Računa se, da je štela Praga takrat nad pol milijona ljudi več nego v normalnih časih. V glavnih sokolskih dneh je prišlo v Prago poleg običajnih vlakov, ki so vozili vsi v dveh delih, še nad 200 posebnih brzih in osebnih vlakov. Sokolstvo je bilo nastanjeno predvsem po šolah, kjer je bilo nad 80.000 mest. 8000 ležišč je bilo prirejenih na razstavišču, 20.000 sob najetih pri zasebnikih, razen tega je bilo na razpolago 50.000 postelj v hotelih, privatnih stanovanjih ter v hišah, ki so jih dale na uporabo razne korporacije.

Tako ogromno podjetje, kakor je vsesokolski zlet, zahteva kajpada tudi jako razsežne higijenske, odnosno sanitetne odredbe. Delovanje sokolske zdravstvene sekcije je bilo raz-

deljeno na kontrolo živil in zdravniško službo na zletišču ter pri raznih drugih zletnih prireditvah. Prodaja nekaterih jedil in alkoholnih pijač v stadionu je bila sploh prepovedana. Posebne komisije so skrbele, da so bila okrepčila povsod vedno sveža. Za zdravniško službo se je prijavilo 380 zdravnikov Sokolov.

Organizacija in izvedba vsega zleta je bila poverjena slavnostnemu zletnemu odboru, ki so ga sestavljali člani starešinstva Československe Obce Sokolske in zastopniki mesta Prage. Ta odbor je imel vse potrebne odseke, ki so izvršili svoje naloge s sokolsko požrtvovalnostjo in strogorednostjo.

Uvod v VIII. vsesokolski zlet so bile tekme Sokolov smučarjev, ki so se prav zadovoljivo posrečile.

Mesec rožnik je bil ves posvečen predzletnim slavnostim, ki jih je započelo srednješolsko dijaštvo z igrami in raznimi telovadnimi nastopi; ti dnevi so trajali od 2. do 6. rožnika. Sodelovalo je do 15.000 dijakov in dijakinj pod vodstvom profesorjev. Pri tekmah v poedinah telovadnih panogah so dosegli dijaki zelo dobre uspehe.

5. rožnika je bila otvorjena sokolska razstava v Tyrševem domu.

Sokolska deca — moške čez 5000 in isto toliko ženske — je imela svoj dan 13. rožnika. Nastopili so i eni i drugi s prostimi vajami, z igrami itd. Ta dan se je uprizorila prvič prekrasna zletna scena »Kde domov můj«, ki je dosegla tedaj in v glavnih zletnih dneh največji uspeh. V njej je bila podana vsa češka zgodovina od prastare dobe do danes.

20. rožnika je bil dan praških sokolskih žup.

Zlet slovanskega sokolskega naraščaja se je vršil od 26. do 30. rožnika. Naraščajski dnevi so bili gotovo najlepši in najpomembnejši VIII. vsesokolskega zleta, kajti v nastopu in delu naraščaja je moglo videti češkoslovaško in celokupno Sokolstvo svojo bodočnost.

Prvič je nastopil naraščaj na III. vsesokolskem zletu leta 1895. Telovadilo je takrat 700 naraščajnikov. Ob naslednjih zletih se je število naraščaja močno dvignilo in za letošnji zlet se je priglasilo do 18.000 moškega in toliko ženskega naraščaja, t. j. mladine od 14. do 18. leta. Posebni vlak je odpeljal 25. rožnika do 300 jugoslovenskega sokolskega naraščaja iz Ljubljane v Prago. S seboj so prinesli krassen prapor, ki so ga slovesno izročili češkoslovaškemu naraščaju v znak vernosti za vernost. Predaja prapora se je izvršila 27. junija med telovadnim nastopom v prisotnosti staroste

JSS. brata Gangla in nekaterih bratov iz starešinstva ČOS. ter zastopnikov češkoslovaškega in jugoslovenskega naraščaja. Na ogromnem zletišču je bilo čez 120.000 gledalcev, v svoji loži je sedel predsednik češkoslovaške republike g. T. Masaryk s člani vlade, diplomatski zbor itd. Ob izročitvi prapora je nagovoril češko mladino jugoslovenski naraščajnik Vilfan, nakar se je zahvalil v imenu ČOS. starosta dr. Scheiner. Bratska sloga, zvestoba in ljubezen naj vladajo med obema slovanskima narodoma. Viharno je pozdravila množica tudi govor staroste JSS., brata Gangla, ki je ob koncu vzkliknil predsedniku republike: «Živel brat Masaryk! Živela republika!»

Dnevi naraščaja so obsegali tekme v različnih telovadnih panogah, akademije, igre in nastop moškega in ženskega naraščaja s skupnimi prostimi vajami, ki so bile najveličastnejša točka sporeda. Proste vaje je izvajalo do 15.000 naraščajnic in isto tako naraščajnikov. Vtisa o nastopu k prostim vajam in njih izvedbe ni mogoče popisati. Zadnja točka je bila simbolična vaja, ki je predstavljala delo, borbo in končno zmago. To vajo je zaključil mogočen naraščajski zbor s koralom: «Brani resnico, ljubi domovino, ne želi suženjstva in služi narodu!» Jugoslovenski naraščaj je nastopil tudi s posebno točko z vajami s kiji.

Poleg češkoslovaškega podmladka je nastopilo pri tekmah tudi devet jugoslovenskih društev s svojim naraščajem. Glede uspeha je dosegla prvo mesto vrsta sokolskega društva Ljubljana (Matica) 301:50 točk, II. Celje 284, III. Karlovac 283:50, IV. Sušak—Reka, V. Mostar, VI. Kranj, VII. Maribor, VIII. Ljubljana II., IX. Zagreb. — Kot posamezniki so zmagali jugoslovenski naraščajniki: 1. Čurić (Mostar) in VI. Zupan (Ljubljana); 2. Branko Dobravec (Celje); 3. Slavko Štepančič (Celje).

Zmagosladen je bil pohod Sokoličev skozi Prago 29. rožnika. Povorke se je udeležilo do 50.000 naraščajnikov in naraščajnic, ki so korakali v osmerostopih v slavnostnem kroju mimo muzeja po Vaclavskem trgu na Staromestni trg k Husovemu spomeniku. Na tisoče, stotisoče rok, robcev, klobukov je mahalo v pozdrav ob gromovitem vzklikanju «Nazdar! Zdravo! Živio!» Po mestu je zastal ves promet in ulice so bile natrpane z nešteti tisoči domačinov in tujcev že od ranega jutra.

Jugoslovenska mladina je bila počaščena, da je smela stopati prva za voditelji spreveda in se tudi prva pokloniti prezidentu Masaryku,

ki je prisostvoval povorki na tribuni Staromestske radnice.

Prvi skupni nastop naše mladine s češko je poglobil čim ožje zблиžanje, katerega si tako mi kot Čehoslovaki želimo iz vsega srca. — 29. rožnika popoldne je bil zadnji telovadni nastop naraščaja na zletišču. Lavorike so žele zopet proste vaje. Nepozabna je bila posebno slika dvanaestih tisočev naraščajnic, kojih vaje so bile podobne plesu vil na čarobnem, svezem travniku.

Dnevi od 29. rožnika do 3. malega srpana so bili določeni za najraznovrstnejše telovadne tekme članov, članic in gojencev vojaških šol. Tekme so bile skrajno zanimive, dobro organizirane in pokazale so odlične uspehe. Tekmovalo se je na orodju, v raznih igrah, v športnih panogah, peteroboju, šesteroboju in deseteroboju, v plavanju itd. Tekmovali so posamezniki in v vrstah višjega in nižjega oddelka. Pri tekmi v višjem oddelku je doseglo prvo mesto Sokolsko društvo Brno I. z 527:20 točk. Med posamezniki v višjem oddelku je izšel kot zmagovalac Šufčík, Brno I. z 92:80 točk. — V nižjem oddelku je dosegla prvenstvo vrsta sokolskega društva Karlin I, 574:33 točk, med posamezniki pa Franc Ladislav, sokolsko društvo Karlin, ki je dobil 97:50 točk. Pri tekmi za prvenstvo ČOS. si je priboril prvo mesto Vacha Ladislav, Brno I, 204:75 točk, drugo mesto Šupčík Bedřich, Brno I, 204:45 točk in tretje mesto Gajdoš Jan, Brno I, 202:55 točk, vsi trije znani mednarodni tekmovalci.

V soboto 3. malega srpana so bile tekme končane; istega dne popoldne je bil še nastop v prostih vajah na zletišču moške in ženske dece ter moškega in ženskega naraščaja praških sokolskih žup. S tem je pokazalo Sokolstvo vnanjemu svetu svojo vzgojno sposobnost. Po tem nastopu se je že v petič ponovila veličastna zletna scena «Kde domov můj.»

*

Predzletni dnevi so bili zaključeni, in Praga je bila v vsej svoji lepoti v prvem glavnem zletnem dnevu 4. malega srpana. Češkoslovaška prestolnica je delala dojem večmilijonskega mesta, ki je nudilo veličastno sliko. Povsod plapolajo zastave vseh slovanskih držav, hiše so v zelenju in cvetju, vse je v prazničnem občutju. Tisoči in tisoči inozemcev, ki so prihiteli, da prisostvujejo slovanski sokolski olimpijadi, občudujejo lepoto zlate Prage, ki je dotlej že sprejela vse trume v gostoljubnem objemu v svojo sredo. — Glavno pažnjo

je posvetila Praga sprejemu jugoslovenskih Sokolov, ki so dospeli na zlet v imponantnem številu, nad 4000, v osmih posebnih vlakih. Nemogoče je opisati navdušenje, s kakršnim so dočakali naše Sokole in vojsko: 60 gojencev vojne akademije, 60 mornarjev in 260 pešcev z vojaško godbo 50 mož. Zleta v Pragi se je udeležilo tudi več generalov ter drugih častnikov. Jugoslovensko vladno so zastopali ministri Dušan Trifunović, Miša Trifunović, Šuperina in Srškić; z njimi je prispel češkoslovaški poslanik v Beogradu g. Šeba.

Od ostalih Slovanov so se udeležili praškega zleta Rusi, delegacija Bolgarov, lužiški Srbi. Maloštevilno so bili zastopani Poljaki. Skoro neverjetno se nam je zdelo, ko smo čuli, da je papeški nuncij na Poljskem zapretel poljskim Sokolom, da bodo izobčeni iz katoliške cerkve, če se udeležijo zleta. Kot da živimo še vedno v srednjem veku! To pa zaradi tega, ker je češkoslovaški narod praznoval hkrati z zletom spomin na velikega Čeha, narodnega mučenika Jana Husa, ki ga je ukazala cerkev v srednjem veku sežgati na grmadi. Toda tudi slavnemu poljskemu narodu, ki ga še vežejo okoli rimskega verskega fanatizma, bo baš Sokolstvo odprlo oči in mu prineslo svobodo mišljenja, ki dolikuje človeku... Sokolstvo je oznanjevalec miru, sprave, sloge in ljubezni, a obenem neizprosno v boju za pravice svobodnega človeštva.

Ne smemo še pozabiti prave armade novinarjev, ki so jih poslali vsi večji evropski listi na vsesokolski zlet. Prišlo jih je do 150 in oni so po listih raznesli v svojih državah veličino vsesokolskega zleta.

Dne 4. malega srpana so bile zjutraj ob 6. skušnje za popoldansko javno telovadbo, katere začetek je naznanil točno ob 2. topovski strel 140.000 gledalcem. Natanko v tem času je bil na svojem mestu v loži tudi prezident Masaryk z ministri in starosto ČOS. dr. Scheinerjem. Na načelniškem mostičku, sredi nad glavno tribuno, je stal načelnik ČOS. dr. Vaniček.

Javno telovadbo so otvorili, še posebno simpatično pozdravljeni, starejši Sokoli iz vse republike, skupno okrog 5000. Med njimi je bilo dosti 70- do 80letnih mož — Sokolov; izvajali so proste vaje s palicami. Med silnim viharjem se je ulila ploha, ki je trpela tri četrti ure, vendar občinstvo je vztrajalo na svojih prostorih in javna telovadba se je v redu nadaljevala. Množica je bila v pravem zamiku, očarali so jo nastopi nešteti Sokolov in Sokolic, ki so

v svojem delu vztrajali, čeprav so bili do kože mokri. Za starejšimi člani so nastopile članice. Neznansko telovadišče se je napolnilo s 15.000 telovadk, ki so precizno izvajale proste vaje. Za njimi je nastopila enako močna armada jeklenih mož, iz 15.000 grl je gromko zadonelo ob pričetku vaj: «Vlasti zdar!» Tak nastop je nekaj tako veličastnega, da je preslabo sleherni pero in prešibek sleherni človek, da bi ga mogel podati v vsaj približno primerni obliki. Nadvse presenečeni so bili tisoči inoancev, ki so si prej domišljali, da imajo vsaj pojem o Sokolstvu, in niso mogli verjeti, da je resnica, kar so zrl pred seboj. Dež je ponehal, po nebu so se podili še temni oblaki, ko so končale prvi zletni dan zapadno-češke sokolske župe s prekrasnim zletnim prizorom «Mesto solnca». In mogočni veeotoki Sokolstva in občinstva so se zopet zlivali v Prago, ki je bila na noč sijajno razsvetljena.

Drugi in tretji dan se je vršila javna telovadba ob lepem vremenu. Navdušenje stotisočglave množice gledalcev je naraščalo od trenutka do trenutka in v tem zanosu se je izražala vsa topla ljubezen in vdanost sokolski misli. Jugoslovensko Sokolstvo in vojaštvo je nastopilo v ponedeljek 5. malega srpana. Bilo je predmet nepopisno oduševljenih ovacij.

Svoj višek veličastnosti je dosegel VIII. vsesokolski zlet tretji glavni zletni dan 6. malega srpana. Praga še ni doživela podobnega dne. Pravijo, da manifestacije, ki so kakor plamen objele češko prestolico, niso bile nič manj vznese ne nego v onih zgodovinskih dneh, ko se je ustanavljala češkoslovaška republika. Vsi ti do oblakov razlegajoči se klici oduševljenih množic so veljali občudovanju in za doščenu nad grandioznim naporom in uspehom, ki ga je pokazalo Sokolstvo v teh dneh, a so bili obenem izraz ponosne samozvesti naroda, ki se zaveda, da je v sokolski ideji, v sokolski organizaciji in disciplini utelešena njegova življenska sila.

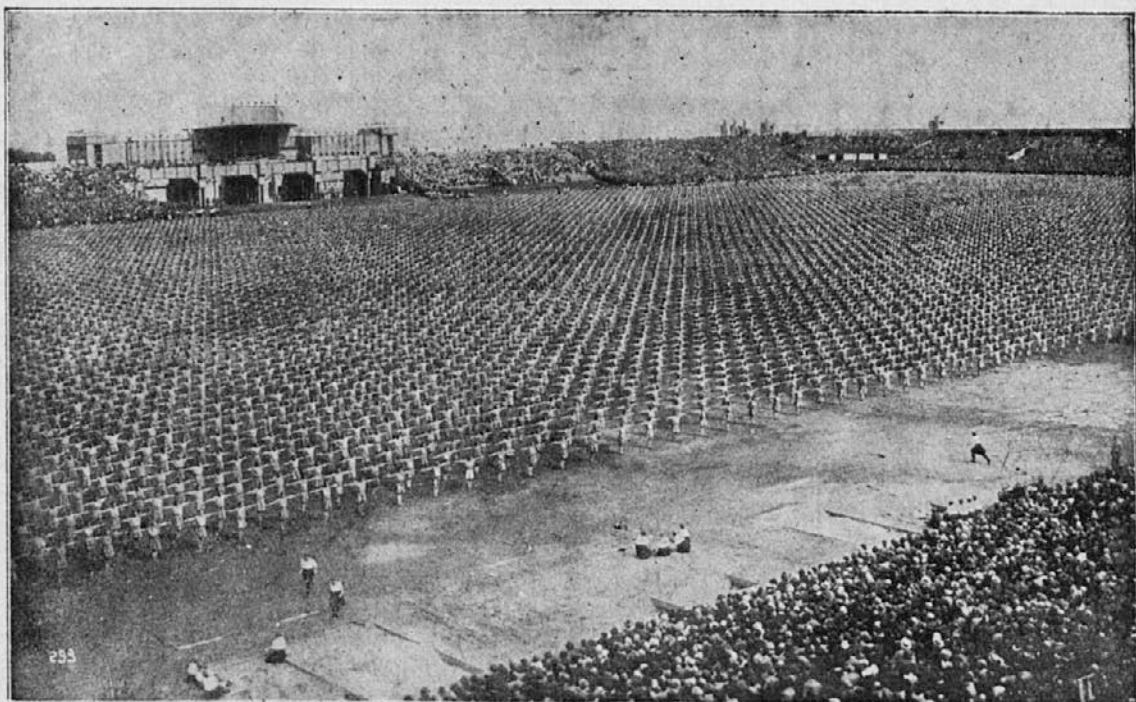
Točno ob 7.30 je bila postavljena za odhod na prostranih trgih in širokih ulicah kraljevskih Vinohradov nepregledna sokolska armada, broječa 50.000 Sokolov in Sokolic. Daleč nad pol milijona ljudi je prisostvovalo povorki sokolske armade, ki je razdeljena v polke, bataljone in čete, pod tisoči praporov in med sviranjem nešteti godb krenila z Vinohradov čez Vavlavsko namestje na Staromestsko namestje, da se tamkaj pokloni spominu mistra Jana Husa, čigar praznik je ta dan obhajala češkoslovaška država. Sokolska

armada je defilirala pred državnim poglavarjem Masarykom, ki je z balkona radnice, med zastopnikom našega kralja, admiralom Prico, in zastopnikom romunskega kralja, princem Nikolajem, obdan od češkoslovaške vlade, odposlancev jugoslovenske vlade in zastopnikov prijateljskih držav, v navzočnosti celokupnega diplomatskega zbora, vsega češkega parlamenta in predstavitev češke, jugoslovenske in ostalih zavezniških vojsk, prisostvoval grandioznemu prizoru. — Na staromestskem

strumni koraki sokolskih čet, ki hitijo na postaje, in vlak za vlakom zapuša sokolsko prestolnico...

*

Številne so bile prosvetne, umetniške in drugačne prireditve, manifestacije, zborovanja in banketi v sokolskih zletnih dneh. Na njih so se sestajali naši Sokoli z bratskim češkoslovaškim narodom in z ostalimi gosti iz inozemstva. Naj med njimi omenim nekatere važnejše.

15.000 Sokolic imponantno izvaja proste vaje.

namestju je nagovoril vrhovni poveljnik, starosta ČOS. dr. Scheiner, predsednika Masaryka s kratkim govorom, poudarjajoč sokolske ideale. Pred spomenikom Jana Husa so zabučali akordi husitske pesmi... Prišel se je razhod sokolske povorke.

Popoldne ob 3. je bila zaključna javna telovadba, navdušenje še večje nego prejšnja dva zletna dneva. Vrhunec prireditve je bila poklonitev češkoslovaške in jugoslovenske vojske prezidentu Masaryku. Nad zletiščem je završalo 70 vojaških aeroplanov. Topovski strel je naznanil konec...

Zvečer je mesto zopet sijajno razsvetljeno, na Vltavi se prikazuje slavnostna igra «Slovansko bratstvo», po praških ulicah odmevajo

V nedeljo 4. malega srpana dopoldne so se poklonili tisoči in tisoči Sokolstva manom sokolskih ustanoviteljev na pokopališču na Olšanih, Tyršu in Fügnerju. Na istem grobišču se je vršila pietetna slovesnost med vojno umrlih jugoslovenskih vojakov. Posetili smo grob neznanega vojaka. Dokončno je bila ustanovljena Zveza Slovanskega Sokolstva. Za predsednika je bil izvoljen starosta ČOS. dr. Scheiner, za podpredsednika pa starosta JSS. Engelbert Gangl in starosta poljskih sokolskih društev grof Zamoyski.

V palači «Radio» je bil prirejen družabni večer na čast Jugoslovenom iz Italije. Češkoslovaške-jugoslovenske lige so imele svoj kongres in v njegovem okviru več prireditev.

Na Hradčanih je bil 5. malega srpana svečan sprejem jugoslovenskih gostov po Masaryku. — Vsak dan ob 10. uri so se vršili v dvorani kina Lucerne koncerti, pri katerih so sodelovali svetovni vijolinski virtuoz Kocijan, praško pevsko društvo «Smetana», češki kvartet, pevsko zveza praških učiteljev, moravskih učiteljev, slavni goslač Jan Kubelik, češka filharmonija itd. Bilo je več razstav: sokolska, čeških legijonarjev, književna in druge. V gledališčih so bile vse glavne zletne dni slavnostne predstave. — Českoslovaški narod je pokazal zaeno s sokolskim zletom tudi svoje duševne moči.

ČARODEJNO UGIBANJE STAROSTI.

To številčno razvidnico pokažeš osebi, ki ji hočeš pogoditi starost. Kakor hitro ti je povedala, v katerih predelkih stoji število, ustrežajoče njeni starosti, sešteješ vrhnje številke tistih predelkov in njihov vsota ti da odgovor. Postavimo na primer, da ima naša oseba 25 let: povedala ti bo, da število njenih let stoji v prvem, četrtem in petem stolpcu. Tedaj sešteješ gorenje številke 1, 8 in 16, kar znaša 25.

1	2	4	8	16	32
3	3	5	9	17	33
5	6	6	10	18	34
7	7	7	11	19	35
9	10	12	12	20	36
11	11	13	13	21	37
13	14	14	14	22	38
15	15	15	15	23	39
17	18	20	24	24	40
19	19	21	25	25	41
21	22	22	26	26	42
23	23	23	27	27	43
25	26	28	28	28	44
27	27	29	29	29	45
29	30	30	30	30	46
31	31	31	31	31	47
33	34	36	40	48	48
35	35	37	41	49	49
37	38	38	42	50	50
39	39	39	43	51	51
41	42	44	44	52	52
43	43	45	45	53	53
45	46	46	46	54	54
47	47	47	47	55	55
49	50	52	56	56	56
51	51	53	57	57	57
53	54	54	58	58	58
55	55	55	59	59	59
57	58	60	60	60	60
59	59	61	61	61	61
61	62	62	62	62	62
63	63	63	63	63	63

LOV NA BISERE PRI JAPONCIH.

Kadar ima Japonka 14 let, se uči potapljanja ter prebije od sušca do grudna po ves dan v vodi, globoki do 20 m. Na dnu ostane «morska deklica», opremljena z naočniki, 2 do 5 minut in lovi školjke bisernice v posodice, obtežene s kamenom. Potapljačice redko doživijo globoko starost. Plačo, ki je borna, prejema jo v rižu.

KOLIKO IMAŠ LAS NA GLAVI.

Po računu nekega angleškega zdravnika imajo plavalci okrog 140.000, rjavi ljudje okoli 110.000 in rdečelasci okoli 90.000 las na glavi.

SIJAJNE LASULJE

so v Clevelandu naprodaj. Kratkolaso ženstvo jih rabi za večerne prireditve. Te moderne avreole izžarevajo magično, srebrnovijolično luč: fosforescem ali svetlikanje se doseže s tem, da se lasem pridá nekoliko bismutove soli in volframsko kislega kalerija. Moderne svetnice!

DRAG SAMOMOR

si tu pa tam privoščijo Kitajec, ako se je vsega naveličal. Kandidat smrti požre košček zlata, ki spričo svoje teže ne more po zavojitih črevih naprej in po nekaj dneh povzroči vrzel v drobu. Takšen prežrtanec premine baje brez bolečin.

JASNOVIDEC KOT DETEKTIV.

Neka nemška zavarovalnica je morala plačevati številne škode po požaru. Obrnila se je na znamenitega jasnovideca iz Šetina, ki je v zadnjem primeru — pogorel je mlin z vsemi pritliklinami — povedal pred sodiščem vse podrobnosti o dveh požigalcih, očetu in sinu. Spričo vseh teh potankosti sta hudodelca tolikanj osupnila, da sta priznala svojo krivdo. Zavarovalnica si je prihranila znatne stroške.

Dr. MIRKO ČERNIČ (Maribor):

SLEPIČ IN VNETJE SLEPIČA.

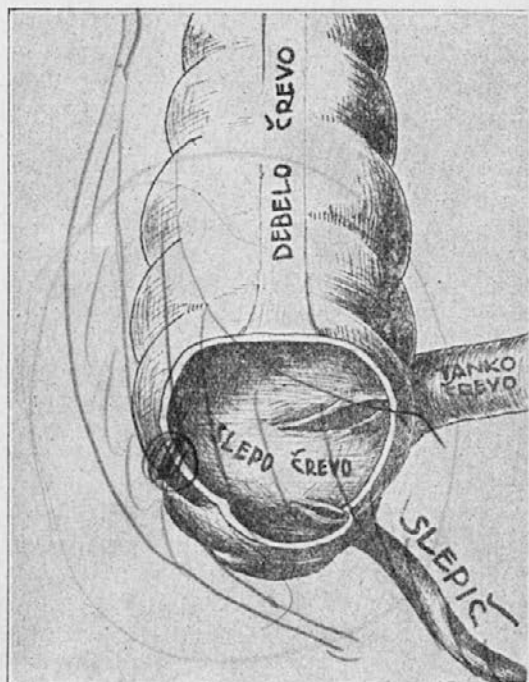
Pomni: Danes meni — jutri tebi!

Velikanska večina trebušnih obolenj ima svoj vzrok v obolenju slepiča, o katerem še danes toliko ljudi zelo malo vé. Zato še vedno padajo žrtve, ki bi se dale preprečiti, če bi ljudje bili dovolj poučeni o obolenju tega organa in bi pravočasno prišli h kirurgu, kajti vsa modrost, izogniti se nevarnosti slepiča, je v tem, da se dá bolnik pravočasno operirati, t. j. v štadiju, ko je pomoč zanesljiva.

Odkar sem začel pri vsaki priliki opozarjati na nevarnosti vnetega slepiča, moram reči, da so žrtve v Mariboru od leta do leta manjše. S tem svojim sestavkom želim razjasniti to obolenje še širšemu krogu, upajoč, da slehernemu odprem oči. Kakor je namreč treba pri kužnih boleznih, n. pr. legarju, koleri, griži, poučiti ljudi o bistvu bolezni, zlasti, kako se bolezen širi in kako se je obvarujemo, nič manj ni potrebno opozorilo in pojasnilo o slepiču in o njegovem obolenju, vnetju. Dočim pa je pri zgoraj omenjenih boleznih potreben plat zvona le sem pa tja, je opomin na slepiča vsakdanja potreba, kajti vnetje slepiča ne prizanaša prav nikomur, ne moškemu ne ženski, ne mlademu ne staremu, ne ubogemu in ne bogatašu.

Pri malokaterem, četudi sicer zelo izobraženem lajiku sem do sedaj dognal, da si je na jasnem, kaj je to slepič. Največ jih kar zamenja slepič s slepim črevesom. In vendar sta to dva popolnoma različna organa. Kakor nam kaže slika, je slepo črevo del širokega ali debelega črevesa, dočim je slepič glistasti privesek slepega črevesa. Na sliki vidimo tudi dve pôki: ena nam kaže izliv tenkega črevesa v debelo črevo, druga manjša je ustje slepiča v slepo črevo. (Sprednja stena slepega črevesa je namreč na sliki izrezana, da sta ustji vidljivi.) Ta zamenjava slepiča in slepega črevesa gre na rovaš dejstvu, da si medicina pred kakimi tridesetimi leti še ni bila tako na jasnem o bistvu vnetega slepiča kot dandanašnji. Takrat se je res mislilo, da je slepo črevo krivec, oziroma torišče obolenja, dočim sedaj vemo, da je to slepič. Med Nemci še danes prav nikdo, če ne rabi medicinske označbe «appendicitis» (ad - pendere: appendix = pri-

vesek, slepič), temveč nemško, ne reče drugače kot Blinddarmentzündung, pravilno pa bi bilo Wurmfortsatzentzündung. Tudi Hrvati in Srbi govoré o zapalenju slijepog crijeva in ne o zapalenju crvuljaka, pri nas pa že večinoma čujemo «slepič», «vnetje slepiča».

Slepo črevo s slepičem vred leži v desni spodnji četrti trebuha. Če si mislimo skozi popek potegnjeni dve črti, eno vzdolž telesa, drugo počez, ki se na popku križata, tedaj razdelimo trebuh na štiri dele, katerih dva sta zgoraj, dva spodaj, oziroma dva na levi in dva na desni strani. Za nas je tu važen zgolj desni spodnji del. Če v tem desnem spodnjem delu zvezemo popek z desnim kolkom, imamo pod sredino te črte približno tisto točko, kjer leži slepo črevo s slepičem. Ker pa slepič ni točka, marveč povprečno 8 cm dolga glista — dobé se tudi krajši in tudi taki do četrta metra dolgi — radi tega je glavno, da vemo, v kateri četrti trebuha leži. To pa radi tega, da vnetje slepiča opredelimo od obolenj žolčnega mehurja in desne ledvice, ki ležita v desni gornji četrti. Pozabiti pa ne smemo, da sega v desno spodnjo četrt pri ženski tudi desni jajčnik in

desno iztrebilo za jajčeca, zaradi česar je včasih pri ženski neizrečeno težko, s sigurnostjo dognati, na čem je obolela. Toda to so težave, ki jih mora premagati zdravnik, lajiku ni treba, da bi si s tem belil glavo.

H gornji sliki je treba še pripomniti, da na sliki manjka oporek, t. j. zelo raztegnjena guba mreže potrbušnice. Mreža potrbušnice pokriva namreč vso notranjo steno trebuha in prehaja tudi na vse trebušne organe, katere od vseh strani ovija, le na enem mestu, t. j. na tistem, na katerem so trebušni organi na steno trebuha pritrjeni, jih pušča proste. Ta guba mreže potrbušnice, oporek imenovana, služi organom kot opora, kot vez, po kateri prihajajo iz zadnje trebušne stene krvne in mezovalne žile ter živci. Tudi slepič ima svoj oporek, ki se nalik pahljači razteza med njim in slepim črevesom. Ta oporek je velikokrat vzrok, da se slepič v svoji votlini zoži ali popolnoma stisne in tako zapre izhod svojim izločkom, kar povzroči, da se slepič vname. Toda o tem pozneje.

Slepič je s slepim črevesom vred podoben spodaj zaprtemu lijaku: razširjeni del lijaka je slepo črevo, slepič pa cev, ki je na spodnjem koncu zaprta. Vidimo torej, da je slepič votel in da prehaja v slepo črevo, kjer tvori posebno ustje. Tako ustje ima tudi tanko črevo le s to razliko, da ima ustje tankega črevesa lepoto, nekaka vrata, ki pač prepuščajo prehod iz tankega v široko črevo, branijo pa blatu iz širokega črevesa nazaj v tanko črevo (glej na sliki gornjo večjo piko), dočim ima slepič loputico, ki tej nalogi ni kos, ki torej ne more preprečiti blatu vhoda v slepič.

Lega slepiča v trebušni votlini je kaj raznolika: velikokrat visi od slepega črevesa liki na klin obešena vrstica prosto v trebušno votlino; če pa je oporek kratek, potegne slepič k sebi in mu da čisto drugo smer ob straneh debelega črevesa, pri čemer se kaj rado zgodi, da se slepič zavije ali prekloni in s tem zoži ali pa popolnoma zapre svojo votlino, čemur kaj kmalu sledi vnetje slepiča. Prirojena lega slepiča je torej tista lastnost, ki nam kolikor toliko razloži, zakaj v kratkem času oboli več članov iste familije.

Ko smo si ogledali slepič in njegove odnošaje do sosedov, moramo še odgovoriti na vprašanje, kakšen pomen ima slepič. Iz dejstva, da tisoč in tisoč brezslapičnikov, t. j. takih, ki so se dali na slepiču operirati — pri operaciji se namreč slepič odreže — živi nemoteno, moramo pač sklepati, da nima ni-

kakega pomena. Značilno je, da ga nimajo domače živali, pač pa ga imajo orang-utang, šimpanz in gorila, to so tako zvane antropoidne opice. Antropoidne se imenujejo te opice zaradi tega, ker so človeku najbolj sorodne, kar dokažemo s tem, da zlijemo male količine krvne sirotke od človeka in od antropoidne opice v skupno stekleno posodico, nakar nastane na dnu gošča, dočim se mešanica komaj malo skali, če vzamemo sirotko kake druge opice; če pa zmešamo sirotko dveh čisto nič sorodnih si živali, n. pr. goveda in konja, ostane mešanica docela čista.

Razen antropoidnih opic imajo slepič tudi lemuri, to so na Madagaskarju živeče lisičaste opice, in pa oposum, vrečar, znan kot živalca, ki daje izbornu krzno za kožuhe.

Slepič je torej za življenje brez pomena in samo v napoto, ker s svojim obolenjem grozi zdravju in življenju. Zaradi tega opravi moderni človek z njim kar na kratko: kakor hitro količjak zasitnari, si ga dá operirati, odrezati. Potem je od te strani vse življenje varen.

Ogledali smo si tedaj ta organ od vseh plati, ogledmo si zdaj še njegovo obolenje, t. j. vnetje slepiča.

Kar na lepem, iznenada te začne boleti po trebuhu, zlasti v desni spodnji četrti, vzdiguje se ti ali moraš celo bljuvati, vsako premikanje ti bolečine poveča, toplomer pod pazduho kaže okrog 38°, srce udarja 90 do 100krat na minuto. Ko pride zdravnik in ti pretiplje trebuh, vidi, da je prav posebno boleča desna spodnja četrt trebuhu. To so tipični znaki akutno vnetega slepiča.

Poleg akutnega vnetja pa poznamo tudi tako zvano kronično vnetje slepiča, ki trpi večkrat leta in leta. Karkoli bolnik pojé, mu škodi — pravi, da ima »pokvarjen želodec«. Nekateremu jed ne diši, drugi ima spet izreden apetit, kakor hitro pa se da zapeljati svojemu pozelenju, sledi huda pokora: tišči in boli ga po trebuhu, da si ne upa več jesti in počasi hira.

Kaj pa povzroča vnetje slepiča? Zakaj ga pa prej, pred par desetletji, ni bilo, dočim zdaj skoro vsak dan čuješ o tem in onem, ki je obolél na slepiču in se moral dati operirati?

Odgovorimo najprej na slednje vprašanje! Da slepiča prej ne bi bilo, to ni res, saj so dognali celo na mumijah, ki so iz l. 3000 pred Kristom, vnetje mreže potrbušnice na mestu, kjer leži slepič, kar je moralo povzročiti edinole vnetje slepiča. Da torej slepiča ne bi bili imeli do pred kakimi tridesetimi leti, to

ne drži. Le poznali ga niso! To se pravi, slepič pač, ne pa njegovega obolenja kot samostojno bolezen. Lahke slučaje njegovega vnetja so smatrali zdravniki in lajki za »želodčni ali črevesni katar«, kot »koliko« ali »grizavico«, huda obolenja s komplikacijami pa za vnetje mreene potrebušnice, ki je pokopalo toliko ljudi v najlepši dobi. Saj je samo na Pruskem še leta 1906. umrlo za vnetjem slepiča in njegovimi posledicami med 10. in 25. letom več ljudi nego za vsemi drugimi boleznimi skupaj!

Pa ne samo »katar« in »kolika« ali »grizavica«, marveč prav posebno kosmato vest ima »tifus«. Znano je, da je medicina pred svojim nečutenim modernim razvojem razločevala in tudi zdravila zgolj znake bolezni, ne pa njene bistva. In take so bile tudi označbe bolezni. Vsako obolenje, pri katerem se je bolniku omračil duh ali, kakor pravijo, da se mu je bledlo, oziroma da je fantaziral, so označili za »tifus«. Beseda je grškega izvora in pomeni: mrak, meglo, omračenje. In naštevati so skoro toliko vrst tifusa, kolikor ima človek organov: »trebušni tifus«, »živčni tifus«, »tifus v glavi«, in ne vem, kje še vse; pač po organu, katerega obolenje je bilo najbolj vidno. Moderna medicina pa je pometla s to tifusovo šaro, dognala bistvo posameznih obolenj, izklesala jasne pojme in točne označbe. Tako poznamo sedaj trebušni tifus ali legar kot popolnoma samostojno bolezen, ki jo povzročajo tipični legarjevi bacili in samo ti, nič drugega. In če se ne oziroma na tako zvani paratifus, ki je zgolj polbrat trebušnega, tedaj lahko rečemo, da so vsi drugi tifusi pokopani, njihov grobar pa je bil mikroskop.

S tem, da je medicina spoznavala bistvo bolezni in začela deliti bolezni po njihovih povzročiteljih, je tudi zdravljenje neizrečeno napredovalo. To spoznanje in razvoj moderne kirurgije se je prav posebno obneslo pri slepiču, tako da zdaj kirurški nož dan na dan rešuje stotine in stotine ljudi po vsem svetu prerane smrti, oziroma dolgotrajnega hiranja.

Vrnimo se sedaj k prvemu vprašanju: kaj povzroči, da se slepič vname?

Že prej sem omenil, da je slepič liki vzdolž votla glista in da je ta njegova votlina ali kanal v zvezi z votlino slepega črevesa, po kateri se izcejjajo izločki iz slepiča v slepo črevo. Če iz kateregakoli vzroka slepičevi izcedki ne morejo svojo pot, če torej v slepiču zastanejo, tedaj postanejo ti zastali izcedki

greda, na kateri veselo vzbohotajo bacili, katerih je po prebavilih raznih vrst dovolj. Normalno črevo izločuje te bacile sproti, ne da bi mu delali kake preglavice — a gorje, kadar nalete na zapreko ali celo zapor! Tedaj se razmnože v neznanskih množinah, s tem povečajo pritisk v notranjosti slepiča do neznosnosti, oškodujejo sluznico in stene slepiču ter prodro sami ali pa njihovi strupi, toksini imenovani, v mezgovno ožilje in zastrupijo ves organizem. Pojavi se vročina, srce utriplje, kakor bi bilo plat zvona, živčevje in možgani se zastrupijo, da bolnik fantazira, njegova misel gre kot splašeni konji, dočim se bičano telo vije v bolečinah.

Vnetje slepiča povzročajo potemtakem bacili, pa ne kaki specifični bacili, kot n. pr. pri koleri, legarju itd., marveč cela vrsta takih, ki so vsakdanji gosti v prebavilih in slepiču. Le da ne delajo nikakih težav, dokler imajo prosto pot, postanejo pa najhujši boljševeiki, hoteči vse uničiti, če jih kaj zmoti v njihovem poslu. In kaj razburi in razjari te bestije, ki so tako majčkene, da se jih hkrati pririje milijon skozi šivankino uho? Če jim karkoli zapre pot v slepo črevo. Vzrokov zapore pa je veliko.

V 15 odstotkih jih prinese človek že na svet kot prirojeno dediščino. Preiskavé na truplih novorojenčkov in dojenčkov so namreč dognale, da ima vsak šesti otrok že pri rojstvu slepič zrasel s sosednjimi organi. Te zarastline na slepiču povzročijo, da je njegov kanal na posameznih mestih zožen, stisnjen ali preklonjen. Od ožin, tesni in preklonov pa do zapore za izcedke je korak sila kratek. 15 odstotkom ljudi dá potemtakem že rojstvo samo dispozicijo za vnetje slepiča kot neprijetno doto.

To se je dognalo na novorojenčkih in dojenčkih. Pri odraslih pa nam kažejo operacije slepiča, da je tudi pri njih vzrok za vnetje slepičeva lega. Slepič, ki visi liki vrvice, obesa na kavelj, oboli redkeje kot oni, ki je zlepljen s sosedi. Zlepljen in preklonjen pa je slepič pri vsakem šestem človeku že od rojstva. Razen tega je slepič živ organ s precejšnjo avtonomijo. Njegov koren je zrasel s slepim črevesom in po oporku so razpredene žilice, po katerih dobiva življenske soke. Ta oporek je včasih tako kratek, da je slepič zakrivljen in preklonjen, drugič tako ohlapen, da se more slepič precej prosto gibati in vso vati enkrat pri tem, drugič pri onem sosedu. In če je ta sosod bolan, t. j. vnet, tedaj se

vname tudi slepič. Posledica vnetja pa so zarastline, tesni in prekloni, ki zajeze izcedkom izhod. Tako eno vnetje izzove drugo, mu pripravlja pot in rahlja zemljo ali — da govorimo, kot se izražajo bolniki — vsakemu napadu slepiča sledi drugi, hujši in v krajšem času.

Bacili, torej infekcija, povzročajo vnetje slepiča. Teh bacilov je v črevesu vse polno, povzročé pa vnetje le tedaj, če se iznenada neznansko razmnože. Da pa je to mogoče, za to imamo nekako preddispozicijo že od rojstva, razen tega pa v vsem, kar ovira slepičeve izcedke na njihovi poti. Sem spada zapeka, ko blato kot gosta malta zamaši črevo; gliste, ki se v klopčiču liki cerberus uležejo pred slepičevo ustje; iz blata, ki se posuši, se napravijo kamenčki, podobni fižolu ali dateljnovi peški, ki zamaše nalik zamašku slepič; rak in tuberkuloza zadebelé slepičeve stene in zožijo njegov kanal. Vse to pripravlja pot vnetju slepiča. To pa, o čemer se med lajiki tolikokrat čuje, da so namreč vzrok vnetju slepiča sadne koščice, drobci glazure od kuhinjske posode, šivanke in šibre, ki so prišle v črevo, o tem se lahko reče, da ne povzroči vnetja nikoli. Med svojimi operiranci imam enega, ki sem ga pred petimi leti operiral na dimeljski kili. V kili je bilo slepo črevo in slepič, zaradi tega sem odrezal tudi slednjega, čeprav mu ni nikdar povzročal nikakih težav. In glej! Ko slepič prerežem, najdem v njem par drobcev kosti, par zrnc kimlja ali kumina in mnogo prav kratke žime. Mož namreč v svojem poklicu dela žimnice in žimnate naslanjače, pri čemer seveda požre dovolj takega blaga, ki pride po prebavilih v slepič. In vse to: koščice, kumin in žima ni povzročalo prav nikakih bolečin, ker pač ni moglo zaježiti in zamašiti njegovega kanala. Tudi poškodba, n. pr. udar ali pritisk na slepič, najbrž nikdar ne povzroči vnetja. Pač pa se zdi, da obole za vnetjem slepiča češče mesojedci kakor oni, katerih prehrana pozna malo ali nič mesa.

Zanimivo je pri tej bolezni tudi to, da oboli na vnetju slepiča redkokdaj deca izpod petih let, čeprav rada boleha za katarji prebavil, in ljudje, ki imajo že nad 50 let, največ pa takih med 10. in 30. letom.

Za oboleli slepič imamo samo eno edino zdravilo: operacijo! Operacija namreč slepič odstrani in z enim mahom ubije sovražnika, bolnik pa ozdravi, če ga sovražnik-slepič ni že tako zdelal, da ga tudi uničenje sovražnika ne reši več, t. j. če zastrupljenje po vnetem

slepiču še ni prekoračilo tiste meje, kateri je naravna in z umetnostjo zdravnika podprta odpornost telesa še kos. Iz tega sledi — in na koncu bom v številkah svojih pacientov dokazal to trditve — da je najbolje, če se daš takoj operirati, kakor hitro se dožene, da je slepič krivec za tvoje nepravilne in bolečine. In slepič je treba dati ven v štadiju, ko še ni povzročil nepopravljivega gorja. Ker je pa velikokrat zelo težko presoditi tudi najbolj izkušenemu kirurgu, kje je meja med popravljamim in nepopravljivim, t. j. med trenutkom, ko te operacija za trdno reši, in med onim, ko ti tudi operacija več ne pomaga, ker je prišla prepozno, zaradi tega je umljiva zahteva kirurgov, da mora slepič nemudoma ven, kakor hitro se količkaj oglasi. Pri vnetem slepiču so vsa zdravila brez operacije zgolj slepilo. Ne rečem, da ne pomagajo nikdar, a ozdravijo te ne, ker ne ugonobe sovražnika-slepiča. Bolezen je namreč liki paglavca, ki dirja z gorečo plamenico med hišami, s slamo kritimi, in jih pali. Tisti goligar, ki teče za paglavcem in poliva, bo morda pač otel kako liho požara, nevarnosti pa ne bo konec, dokler gasilec ne ujame paglavca ter mu ne iztrga goreče plamenice iz rok. Goliga so zdravila, gasilec pa kirurški nož; zdravila vnetje slepiča pač zdravijo, dočim ga operacija ozdravi. To je razložek liki noč in dan.

Čeprav se lahko vsakdo, ki ima ušesa, da čuje, in oči, da vidi, vsak dan o tem prepriča, vendar se najdejo modrijani, ki tega nočejo verjeti in trosijo svoje pogubne nauke med ljudi. Svarim vsakogar pred tem, da poslušaj to jalovo modrost, kajti slepič je muhast tako, da bi bila zanj pravilnejša označba slepica, ker le ženska more biti tako nepreračunljiva. Videl sem že neverjetne primere in poskusil sam na sebi, da sem se ulegel zvečer spat zdrav kot dren, zjutraj pa se zbudil hudo bolan. In ko so me prišli še tisti dan prijatelji operirati, je bil slepič že skoro pred tem, da počí. Sedaj zdrav in čil, v nekaj urah pa najhujše bolan s počenim slepičem — takih primerov doživljam vsako leto nekaj. Radi tega naglašam, da je vnetje slepiča ena najnevarnejših bolezni, s katero se ne sme nikdo lahkomišelnostno šaliti, če mu je mar življenja in zdravja. To opozorilo in svarilo naj velja bolniku, pa nič manj zdravniku! Oba si morata biti v svesti, kaj zagrešita, če ne upoštevata naukov moderne kirurgije.

Kaj pa se zgodi, ako se vneti slepič ne operira?

V mnogih primerih, če infekcija ni prehuda in če se pravilno ravna z bolnikom, se vnetje pomiri in pacient se čuti zdravega. Toda kako dolgo! Pri prvi priliki se napad ponovi, vnetje se razžari znova in nove bolečine z večjimi nevarnostmi butajo na vrata. Pri marsikaterem bolniku pa ne pomaga lekarna ne domača ne javna popolnoma nič, vnetje gre dalje, slepič na enem mestu ali pa tudi ves segnije, počni, blato in milijoni bacilov planejo v trebušno votlino, ki kakor goba pije njihove strupe. V tem štadiju je tudi operacija često prepozna: grob zija in tuli pred teboj, terjajoč žrtev. V srečnih primerih, pri ugodni legi slepiča, pokrijejo sosednji organi, predvsem pečica in tanko črevo, vneti in počeni slepič, ga nekako zabubijo in napravi se absces ali gnoj okoli slepiča. Toda tudi absces zahteva kirurške pomoči le z neznanskim razločkom: dočim je namreč velikanska večina v pravem štadiju operiranih v par dneh že na nogah in v dveh do štirih tednih popolnoma spet pri moči, potrebuje operiranec z abscesom tedne in tedne, da se mu trebuh iznebi gnoja. Slepič pa še ostane, mora si ga dati pozneje kljub vsemu vendarle operirati, če ne, se začne prej ali slej komedija znova. Razen tega pa se včasih zaradi zarastlin, ki jih pušča vsako vnetje za seboj, zavijejo čreva, nastane tako zvani ileus, ko se čreva stisnejo in preklonijo, da blato ne more več naprej, temveč se pretaka nazaj in sili na usta ven. Vse to, da namreč slepič počni, da se vname mrena potrbušnica ali delno ali vsa, da nastane absces, da se zavoljo zarastlin preklonijo čreva — to so posamezni štadiji, ki prehajajo drug v drugega in o katerih nikdar ne vemo, pri katerem se bolezen ustavi. To bi bila ena vrsta, drugo pa tvorijo oni primeri, ko se bolezen ne širi dalje, temveč se vnetje polagoma pomiri in ugasne, nastane ugasli štadij ali tako zvani mrzli slepič, kakor mu pravimo v medicini. Kdor je imel srečo, da je prebrodil povodenj nevarnosti vnetega slepiča,

naj vsaj zdaj ne zamudi ugodnega časa ter naj se dá operirati. Slepič v špirtu je neizmerno bogastvo!

Sledeča razpredelnica, ki nam kaže število slepičev in štadij, v katerem so bili operirani za vnetjem slepiča oboleli, ki so se zatekli v času od 1. januarja 1920. do 31. decembra 1925. na kirurški oddelek mariborske splošne bolnice, govori po svoje. Kdor jo preštudira, bo vedel, kaj mu je storiti.

Pregled operacij

na vnetem slepiču in njihov uspeh.

Štadij vnetja	Operiranih	od teh		
		ozdravljenih	umrlih	v %
Akutno vneti slepič .	185	185	—	—
Vneti in počeni slepič	44	41	3	6·8
Vneti in počeni slepič z vneto trebušno mreno	29	18	11	37·9
Gnoj ob slepiču (absces)	31	29	2	6·4
Ileus, t. j. preklonjeno črevo zaradi zarastlin	4	1	3	75
Mrzli slepič	271	271	—	—
Skupaj . .	564	545	19	3·3

Iz tabele je jasno, da so vsi operirani v akutnem in v mrzlem štadiju ozdraveli, medtem ko je počeni slepič pobral 6·8 %, vneti trebušna mrena 37·9 %, absces 6·4 % in ileus kar 75 % obolelih. Kljub vsemu napredku v spoznanju te bolezni in kljub nečuvnemu razmahu kirurgije pa zahteva to obolenje še vendar skupno 3·3 % žrtev od obolelih. In nikdo ne ve naprej, med katere procenete pride. Kogar pa ogenj obolenja zanese med te na videz malenkostne 3·3 %, zanj je umrljivost 100 %. Zato pomni vsakdo brez izjeme: slepič je sovražnik, ki ga je treba zatreti pri prvi priliki. Kadarkoli količkaj zasitnari, daj ga ven, preden te pahne v brezno nevarnosti.

MOČERADI IN MALARIJA.

Komarji, povzročitelji močirske mrzlice, se zatirajo z različnimi kemičnimi sredstvi, n. pr. s kerozinom, ki pa je drag. Najkoreniteje se jih iznebimo, če izsušimo močvare, kjer se razvijajo njih ličinke. Ponekod rabijo proti njim neke ribice. Koder pa te ne morejo živeti, jih nadomestujejo neki ščurki ali

močeradi, zlasti v Ameriki, kjer je učenjak Campbell pred kratkim začel razen tega naseljevati ob barjih v posebnih stolpih velikansko število netopirjev, ki pokončajo izredno veliko moskitov. Vsaka pilpogačica jih požre okoli 3000 za večerjo. V naši Macedoniji bi imele obilo posla!

KOŽNA JETIKA.

Človek, najbolj razvito bitje stvarstva, ima najhujše sovražnike v bakterijah, rastlinicah prvotne razvojne stopnje. Znano je, da nam vnamajo grlo in pljuča, razjedajo čreva in kosti, zastrupljajo in uničujejo plod, jemljejo pamet in slabijo rod. To delajo stvarce, ki jih moremo videti v mikroskopu šele v tisočkratni povečavi. Kak kontrast!

Vitki pismeni vejici podobni bacil jetike ni zadnji med njimi. Statistika nam pové, da podleže vsak 14. človek jetiki, in patologi — oni učeni ljudje, ki na mrtvecih preiskujejo vzroke smrti — trdijo celo, da zboli vsakdo enkrat v življenju za jetiko, in sicer v pretežni večini v zgodnji mladosti, ko je manj odporen in ko potrebuje vsestranske nege.

Če zaide bacil (glivica) jetike v kožo, nastane kožna jetika. Po kateri poti pride klica v kožo? V glavnem na tri načine:

1.) Po krvnih ali mezgovnih žilah iz notranjosti lastnega organizma. Nekje v organizmu tiče klice. Če je človek zdrav in trden, jim njegova odporna moč ne dá duška; ostanejo

Lupus vulgaris na roki.

Začetni lupus vulgaris.

latentne, prikrite. Šele huda bolezen, večna skrb in borba za obstanek stro njegovo odpornost in pri tej oslabeledosti in onemoglosti se zganejo bacili iz prisilnega spanja, oživé in splavajo v krvni obtok. Rado se to dogaja koncem zime in začetkom spomladi, ko poide človeku rezervna sila, katero je iz poletnih solnčnih žarkov nabral za trdo zimo. Zgane se in oživi takrat stara jetika, pojavljajo se pljučni katari, revma (skrnina) grize po sklepih in tako naplavi tudi kri ali mezga bacile v kožo.

2.) Pogosteje vidimo, da se tuberkulozni razvoj tik pod kožo ležečih telesnih delov, kakor mezgovnic, mezgovnih žlez, kit, kosti ali sklepov razširi na polt, jo vname, zgnoji in razjé. Bolezen na koži gre potem svojo rušilno pot dalje, ne oziraje se na to, kaj se godi s prvotnim procesom pod njo. Če pomislimo, kako pogosta je tuberkuloza kosti, sklepov, žlez, tako zvana kirurški tuberkuloza, moramo reči, da se jetika kože le malokdaj njej pridruži; vidimo jo navadno samo pri prav siromašnih, ki iz nevednosti zanemarijajo začetek bolezni.

Pri naplavni in stikovni kožni jetiki delujejo torej samosvoji bacili; organizem si je sam inficiral kožo.

3.) Pri tretjem načinu okužbe pa se oskruni pacient s tujimi bacili.

Lupus vulgaris na nosu.

Koža se z njimi okuži, če je ranjena, razpokana ali vneta, zrahljana, da klice lahko prodrejo vanjo. Bacili se morejo tudi naravnost vcepiti v kožo z nesnažnimi, inficiranimi predmeti, z nohti itd. Nevarnost je zlasti tam, kjer stanuje z zdravimi bolnik s pljučno sušico, čigar nalezljivi izmečki utegnejo priti v stik z ranami. Posebno otroci so v nevarnosti, da se okužijo: njihova koža je bolj sprejemljiva za mikrobe in, ker se vedno plazijo in lazijo po grdih tleh, poberó vso nesnago ter si otrujejo rane.

Dobra polovica okuženj pa izhaja iz nosa. Z vdihavanjem zraka pridejo bacili na sluznice; če je sluznica vneta, zrahljana, se pač lahko zgodi, da najdejo bakterije na njej varno zavetje, da s časom proniknejo globlje v njo in tvorijo začetek jetike. Zaradi tega so otroci s kroničnim nahodom, ekcemom (navadnim izpuščajem) okoli nosnic in debelimi ustnicami (skrofuloza) posebno dovzetni za jetiko; pri

tem pa imajo to razvado, da brskajo z nečednimi prsti in nohti v nosu, s čimer naravnost vcepljajo bolezen v sluznico.

Kjer so se bacili zakotili, tam nastane vnetje in čez nekaj časa komaj viden rjavkast, prosojen in mehak mozoljček, ki ne povzroča bolniku nikakih bolečin; smatra ga za nedolžen pojav, ki le kvari lepoto. Videti je, da ne raste, da ne kaže nobene nevarnosti. Po mesecih se pa zapazi, da se je vendar premaknil. Sredina njegova upade in rob se pomika dalje. Zdrava koža, kjer so vniknili bacili, zgine in namesto nje nastopi brazgotina. Če se to dogaja na nevidnem delu kože, n. pr. na hrbtu, stegnu, bi ne imeli toliko proti bolezni. Če se pa pojavlja na obrazu, na nosu, na uhljih, prstih, dobi bolezen drugo lice; bolni deli skopné, nos izgubi nosnice, uhlj lepo zaokroženi rob; prsti postanejo negibni, da posamezni členki odpadejo, kjer jih brazgotine zadrignejo in udušé. Na golenih in stopalih povzroča jetika močne zatekline in debeline. Pokvare so res

Lupus vulgaris na obrazu (v progresivnem stanju).

strašne. Gnojne rane se menjajo z brazgotinami in mozolji. Nad 50 % primerov se to vrši na obrazu, začeni pri nosu. Pozabiti ne smemo, da se kožni jetiki kaj rad pridružijo všen in naposled še rak, ki ga smatramo za težko ozdravljivega.

Lupus vulgaris na obrazu in na zgornjih lehteh.

Lupus vulgaris* — razjedljivi lišaj — se pojavlja v pretežni večini na obrazu in, kakor pravi statistika, zboli večina že pred svojim desetim letom; do pubertete (doraslosti), t. j. do 15. leta, obstaja še precejšnja nevarnost za infekcijo, a pozneje naglo pada število obolenj.

* Lupus vulgaris je najpogostejši pojav kožne jetike.

Bolezen je v početku jako neznatna. Navadno se radi tega prezre, posebno, ker ne boli. Šele potem, ko se mozoljček veča in ni samo lepota na kvar, peljejo starši otroka k zdravniku. Teže ko na koži je spoznati bolezen v nosnici, ustih ali v goltu, ker ni tako vidna, ker se odteguje očem. Dosti časa mine, preden razsežne razjede napotijo bolnika k zdravniku. Običajno se lupus potem zdravi, a ne zadosti odločno. Po zboljšanju ne pripeljejo otroka zopet o pravem času v zdravljenje in bolezen leze naprej. Obraz mu je sedaj že tako spačen, da se ga drugi otroci ogibljujejo, ga odrivajo iz svoje srede in se nočejo več z njim igrati. V šoli ne mara nihče pri njem sedeti. Bolnik se čuti osamljenega, ne zahaja več v družbo, postaja sam zase; bolezen mu je vzela veselje do dela, do učenja in do sveta. Ko doraste in postane zmožen za delo, ga nihče ne mara v službo. Seveda ni število lupoznih v primeri z drugimi bolniki veliko. Na kožnem oddelku državne bolnice v Ljubljani je bilo 1924. leta 4·2 %, 1925. leta pa 5·5 % lupoznih, dočim je bilo na internem oddelku jetičnih 20·1 %.

Če lupus tako neusmiljeno kvari obraz in ude ter izključuje bolnika iz človeške družbe, je upravičeno vprašanje, ni li mogoče preprečiti okužbo ali vsaj ustaviti bolezen, obvarovati bolnika preobsežnih razjed?

Za to je potrebna profilaksa. Vse odredbe za zboljšanje higiene kakor tudi socialnih razmer in zdravljenja tuberkuloznih bi zmanjšale tudi število lupoznih.

Bolnik na pljučih se mora izločiti iz zdrave družine in izolirati (osamiti); njegovi izločki, ki se suše na tleh in na raznih predmetih, se namreč naposled razprše v zrak, grozeč zdravim sostanovalcem, posebno slabotnim skrofuloznim otrokom, ki vdihavajo bacile.

Kronične nahode in dalje časa trajajoče mozolje je treba pregledati, če ne tiči za njimi že lupus; rane v nosu, na uhljih, navadne lišaje je treba zdraviti, ker nudijo bacilom mnogo prilike, da vniknejo v kožo.

Kirurški tuberkuloza, ki v neugodnih razmerah preide na kožo, se mora korenito izžgati.

Pri ugotovitvi začetnega lupusa je temeljito in dosledno zdravljenje nujno potrebno; le v tem primeru nam je zagotovljen uspeh, ker čim starejši, oziroma obsežnejši je lupus, tem dalje

traja lečenje, tem manj je upanja, da se obnese, in tem manj potrpežljivosti najdemo pri bolnikih.

Z modernim obsevanjem po Finsenu in Roentgenu, s porabljanjem najbolj učinkovitega sredstva — radija, je poleg starejših drugih metod izlečitev lupusa zajamčena. Zavoda za zdravljenje lupoznih, kakršne imajo velika mesta, ni še pri nas, a treba bo misliti na ustanovitev in potrkat na vrata pri ministrstvu narodnega zdravja.

UTRIPANJE ČLOVEŠKEGA SRCA.

Vse do smrti ne prestane naše srce tolči niti za trenutek. Posamezni udarec je krajši od sekunde, tako da napravi srce v eni uri okoli 5000 utripov.

V 60 letih znaša bitje velikansko število: 2 milijardi 629 milijonov in 800 tisoč. Najlepše se čuti utripati žilo v zapestju za palcem.

INDIJSKI «SVETNIK».

Indija je dežela mnogih posebnosti. Med te spadajo tudi vneti pristaši svoje vere, ki vse življenje delajo samo na to, da bi se očistili greha, vseh poltenih naslad in pohtevic. Člani verske družbe «svetnikov» se trapijo in mrcvari, da te kar mraz

pretresa. Spokornik se n. pr. da obesiti za pete in vztraja pogosto v tem položaju, dokler ga ne reši smrt. Tako iščejo svojo zadovoljščino, oziroma priznanje pobožnih gledalcev nič drugače nego drugi umetniki pohvalo za dobro izvršeno delo.

PRED 100 LETI.

Dne 26. majnika 1926. je poteklo 50 let, odkar je umrl češki zgodovinar František Palacky. In natančno pred sto leti je bilo bratom Čehom tako hudo, da so dvomili, ali se ohrani njih materinščina. Tedaj je v učeni družbi proglasil Palacky: «Jaz vsaj, četudi bi bil ciganskega rodu in njega poslednji potomec, bi si štel še za dolžnost, da bi ostal vsaj

časten spomin po njem v zgodovini človeštva.» Takrat je bilo Palackemu 28 let. Živel pa je še 50 let narodnemu delu in napisal Dejiny národu českého v Čechah a na Moravě, kjer je pokazal, da njegovo ljudstvo v povestnici tudi nekaj pomeni. S tem spisom in s politično delavnostjo si je stekel toliko zaslug, da so mu dali naziv Oče naroda.

POTNIK ZA KRZNO,

kakor ga je opisal newyorški kožuhar, mora biti: «tako delaven ko srce, krepak kakor vol, krotek kot jagnje, drzen ko lev, hiter ko mačka, vztrajen ko tasmanska podgana vrečarica, potrpežljiv ko tjulenj kožuhar in zvest ko pes. Delati mora ko bober, kopati ko krt, plezati kakor koza, dirjati

kakor jelen, vohati kakor nenasit (kuna, medvedu podobna) pri tem pa mora imeti risje oči, prekanjenost prerijskega volka, lisičjo zvitost in nosorožčevo kožo, vse to pa celih šest mesecev. V ostali dobi leta mora biti sposoben, da prebije kakor medved v zimskem spanju.

ŽIG ZA ZLOČINCE.

Srednjeveška navada, vžigati velikim hudodelcem sramotno znamenje z razbeljenim železom, se je ohranila do leta 1832. Danes zopet razmišljajo, ali ne bi kazalo uvesti kaj sličnega. Na Francoskem so zadnje čase poskušali s tetoviranjem, ki pa se današnji že lahko brez sledu odpravi, če ni pre-

močno. Najnovejši način pa je ta, da se zločincem vbrizgava parafin pod kožo. Mesto se določi po kakovosti pregreška, da pri ponovnem izpozabljenju sodnik in zdravnik hitro ugotovita, s kom imata posla. Zdravju parafin ni kvaren, a juristi imajo še pomisleke glede splošne uvedbe takih znakov.

DOBRA GOSPODINJA SREDIŠČE DRUŽINSKE SREČE.

Najtežjo dolžnost, ki jo nakladajo življenske razmere in potrebe človeštvu, je morala na svoje rame prevzeti žena-gospodinja. In Bog je modro izbral, ko je poveril najtežavnejšo in najodgovornejšo nalogo vseh poklicev ženi, zakaj tolike požrtvovalnosti, potrpežljivosti, iznajdljivosti, vztrajnosti in samozatajevanja bi mož — četudi močnejši spol imenovan — ne bil zmožen. Kje pa je še zvanje na svetu, v katerem bi se moralo misliti, skrbeti in poslovati na toliko strani, kakor se mora baš v gospodinjstvu? Zato se pa tudi od vršiteljice tega poklica, od gospodinje, zahteva več kakor od vseh drugih poklicev. Gospodinja mora biti vse; ne samo prijateljica in družica možu, biti mora tudi mati in vzgojiteljica otrokom, čuvarica zdravja, gospodarica imovine in družine, biti solnce, na katerega se obračajo vsi družinski člani. Za tako resen in težak poklic bi morala imeti žena kajpada primerno naobrazbo, biti bi morala dovolj pripravljena. Žal, da naša dekleta tega ne pomislijo, ko stopajo brez vsakršne priprave v zakonski stan. In zdaj šele se jim odpro oči, ko je prepozno, vidijo nedostatke v svoji naobrazbi. Saj bi rade, voljo imajo dobro, kaj, ko pa ne vedo, kje in kako prijeti, saj se tega niso nikdar učile, nihče jih ni opozoril, da bo treba znati kuhati, prati in šivati in vse drugo, kar je neobhodno potrebno v gospodinjstvu.

Mamica, ta zlata, blaga mamica, jih je štedila. Zgolj iz prevelike ljubezni je vse sama storila in se trudila od jutra do mraka, samo da je imela hčerka brezskrbno veselo mladost. Ali ta nesrečna svetovna vojna, ki je vse preokrenila in predručila, je spravila tudi gospodinjstvo iz skromnega okvira ter naložila gospodinjki novih, težjih bremen. Dandanes nič več ne zadošča, da gospodinja samo ukazuje, zapoveduje in rodi otroke, vse drugo pa poskrbi plačana služinčad, ne! Današnja gospodinja mora razumeti in pojmovati višji pomen gospodinjstva, poznati mora do podrobnosti ves ustroj, delo in namen gospodinjstva. — Kakšna pa mora biti gospodinja, da bo mogla biti kos težki svoji nalogi? Imeti mora dokaj vrlin, ki jih je treba pridobiti nekaj doma, še več pa v gospodinskem zavodu, ki je prav tako potreben kakor osnovna šola. Predvsem

pritiče gospodinjki, da je izvežbana kuharica. Reklo, da vodi ljubezen skozi želodec in da izvrstna kuharica slovi čez devet fará, ni prazna puhlica! Hrana je temelj zdravja, pogoj življenja, zato ni vseeno, kaj se nam nosi na mizo. Med jedjo in jedjo je lahko velikanjska razlika. Medtem ko zna spretna gospodinja napraviti jed s preprostimi dodatki tečno in okusno, nevešča gospodinja z istimi sredstvi utegne jed pokvariti. Nikakor ne zadostuje, da jed samo napolni želodec, oj ne! Biti mora tudi slastna, dovolj redilna in prikladna našemu organizmu, biti mora po volji jeziku, pa tudi nosu in očesu. Za stare ljudi, za otroke in bolnike mora biti povsem drugačna kakor za mlade, dorasle in zdrave ljudi, za one, ki rabotajo ves dan zunaj na prostem, drugačna kakor za ljudi, ki delajo duševno in v zaprtih prostorih.

Velike važnosti v prehrani je za gospodinjko tudi to, da ume napraviti mnogo spremembe. Naj je hrana še tako dobra, ako se vrsti dan za dnem, pa nas mine slast do nje. Zato se moti, kdor trdi, da je kuhanje lahko, ako je vsega v izobilju in da se opravi kar mimogrede. Meni se zdi, da je pravilno kuhanje s svojimi finesami in inačicami naravnost umetnost, za katero je treba daru in veselja, pa tudi korenitega pouka prav tako kakor za druge umetnosti. Pri dobri jedi se ne upoštevajo jedila sama, ampak še drugi razlogi, ki očitno tudi pripomorejo do boljšega okusa. Predvsem se zahteva čistota jedi in posode, v kateri je podana. Jed naj bo še tako izbrana in okusna, ako pa najdemo v njej las, muho ali drugo nesnago, ali če je posoda zamazana, pa je slast prešla. Najvažnejše seveda pa je priprava sama, za katero je treba tako dosti razumevanja in veselja kakor izrednega poznavanja živil. Dobro kuhati je torej glavna in prva naloga zgledne gospodinje.

Druga, nič manj pomembna lastnost dobre gospodinje je snažnost in redoljubnost. «Snaga in red vzdržujeta svet,» pravi star pregovor. Čistost mora vladati ne le v stanovanju, kjer prebijemo nad polovico svojega življenja, temveč tudi zunaj, na dvorišču in stranišču, v skednjih in v hlevih, čistost mora biti v vsakem kotičku.

Kako prijetno je bivati v stanovanju, kjer je vse pometeno ter očejeno, kjer ima vsaka stvarca svoje mesto. Zdi se mi, da celo solnce mileje sije v tak dom, nego pa tja, kjer je vse prašno, razmetano in razvlečeno. Gospodinja, ki ima zmisel za čistost, zna tudi sicer dolgočasno in pusto stanovanje pretvoriti v prijazen dom, kjer se počutiš udobno in ugodno. Čist prt čez mizo, okusno sliko na steno, snopec rož ali vsaj zelenja v vazo in na okno, pa se ti zdi soba vsa zaljša in prijaznejša. Sploh pa so cvetice najlepši in najcenejši okrasek vsakega stanovanja. Ne morem dovolj priporočati gojenja cvetic. Že v davni dobi so naše prednice ljubile cvetke ter si krasile okna z njimi, kar nam pričajo razne narodne pesmi o »nageljno rdečem« in »rožmarinu dehtečem«.

Prav tako veliko pozornost mora gospodinja obračati na kuhinjo. Saj je to kraj, odkoder nam prihaja pogoj našega zdravja — hrana. Vse, kar je v kuhinji, mora biti snažno in svetlo, nikjer ne sme biti umazane posode, da bi se pasle muhe po ostankih jestvin. Kuhinja je najvernejše zrcalo vsake gospodinje. Pa ne samo kuhinja in posoda, tudi oseba, ki pripravlja jedila, mora biti kar najbolj mogoče negovana. Ako ti stopi iz kuhinje naproti kuharica zmrščenih las, s posvaljkanim predpasnikom, si takoj lahko prepričana, da iz njenih rok ne more priti kaj posebnega.

Ako gleda gospodinja na to, da ima čistost in red v stanovanju, bo prav gotovo tudi pazila na čistost in red v obleki in perilu. Najsi je oprava še tako skromna in preprosta, samo da je čista, pa je lepa. In baš nered v perilu je pogosto vzrok nejevolje in prepira med ženo in možem. Zjutraj hoče obleči mož oprano perilo, pa ni gumba pri srajci ali traku pri spodnjih hlačah, ali pa nogavice niso zakrpane, in z godrnjanjem se začenja dan ter se konča z nezadovoljstvom.

Pa tudi negovanja telesa ne pozabi pametna gospodinja. Koliko bolezni bi ne bilo, da je gospodinja navadila že v detinstvu otroke na kopanje in umivanje. Otrok naj ljubi vodo kakor račica in naj se veseli, kadarkoli more v kopel. Mnogo gospodinj je, ki se izgovarjajo, da jim za čiščenje nedostaja časa. Ni potrebno, da bi gospodinja vse sama opravila in se vbadala od zore do mraka — dolžnost njena je, da zahteva snage in reda tudi od vsakega člana družine in da navaja zlasti otroke že v zgodnji mladosti k temu. Naj otročiček ne dobi kosila, preden ni pospravil igrače ter jih postavil na svoje mesto, in naj šolarček ne hodi spat,

dokler ni uredil zvezkov ter si pripravil knjig za prihodnji dan.

Tudi posli se izvrstno počutijo v taki hiši, kjer je vse čedno, kjer gre delo v redu od rok. Kako ugodno in prijetno se počuti mož v takem domu, kako rad in z veseljem se vrača od naporenega dela v hišo, kjer ga čaka čistota, red, zadovoljstvo.

S čistostjo in redoljubnostjo v tesni zvezi je marljivost in delavnost gospodinje. »Naj urno se sučejo pridne ročice, veselo bo srce in vedro ti lice.« V gospodinjstvu nikdar ne poide delo. Koliko opravljanja bi bilo manj in koliko prepirov bi ne bilo med sosedami, ako bi ženske ostajale doma in delale.

Gospodinja pa mora navajati predvsem otroke k delavnosti. Otrok naj ne bo nikdar brez opravka. Dokler je še majhen, naj se kratkočasi s pametno in pravilno igro. A kadar toliko doraste, da more že vršiti primerna opravila, naj pa dela in naj nikdar ne poseđa križem rok, ker lenoba je vseh grdob grdoba.

Prav lepa čednost slednje gospodinje je molčečnost. Zgodi se, da se mož brez vzroka, včasih pa tudi po poslu, zakasni zunaj in pride pozneje domov kakor običajno. Komaj prestopi prag, že ga opsuje ter obsuje ploha besedičenj, še preden more pojasniti vzrok zamude. Ako mu ima žena zares kaj povedati, naj to stori prihodnji dan, ko je jezo prespala, in naj mu mirno in prijateljski pove svoje mnenje — ker »lepa beseda najde lepo mesto«.

Jezikanja in odgovarjanja pa naj gospodinja tudi pri drugih ne trpi. Slabo izpričevalo zanjo, ako ukaže kaj otroku, pa ima ta sto izgovorov, samo da mu ni treba izvršiti povelja.

Neobhodno potrebno je tudi, da zna vsaka gospodinja ravnati z bolnikom. Bolnik je velik siromak in gorje mu, ako nima nikogar, ki bi mu znal pravilno postlati posteljo ali mu s pridom pripraviti te ali one jedi. In vprav ob bolniški postelji pokaže gospodinja najbolje svoje zmožnosti, da razume pogodbo kuhati in da je čista in redoljubna! Številne so bolezni, n. pr. želodčne in črevesne, pri katerih je pravilna hrana edino zdravilo. Pomilovanja je vreden bolnik, ki ne more dobiti izborne sluzaste ali prežgane juhe in ne hladilne pijače ali primerne čaja.

Kras dobre gospodinje je varčnost in skromnost. Štediti in računati mora danes vsakdo, ker brez tega se v najkrajšem času zapravi tudi veliko premoženje. Gospodinja mora imeti svoj dnevnik, kamor zapiše slednji izdatek, da se more vsak čas preveriti, ali niso stroški

prekoračili dohodkov. Zase bodi gospodinja skromna, za druge pa imej odprte roke.

Poleg navedenih svojstev mora gospodinja imeti še sto drugih, ki jo usposobijo za dobro družico in razumno vodnico. Krona vseh kreposti pa je, da je plemenita vzgojiteljica. Vzgoja je nekaj tako svetega in vzvišenega, da bi človek govoril in pisal vse življenje, pa bi ne mogel povedati vsega, kar je treba za vzorno vzgojo. Dobro vzgojeni otroci so največje veselje staršev in največje bogastvo naroda, slabo vzgojena deca pa prekletstvo roditeljem in poguba naroda.

Vprašate, kje pa najti takih popolnih gospodinj, ki bi se zavedale vseh nalog in dolžnosti in bi jim bile kos? Z neba nam ne padejo; vzgojiti si jih moramo sami! Druge napredne države so prišle že davno do spoznanja, da so najnujnejše, kar morajo dati svojemu narodu, dobre gospodinjske šole, kjer se morejo dekleta naučiti teoretično in praktično v vsem, kar je vedeti in znati v gospodinjstvu. Zato ga

ni večjega kraja, kjer bi ne bilo gospodinjskega zavoda, in tudi je ni dekliske šole, kjer bi ne bil priključen gospodinjski pouk. Pa pri nas? Imamo jih prav malo in še za te ni posebnega zanimanja, zlasti pri činiteljih, ki bi bili na prvem mestu poklicani, da jih podpirajo. Zato smemo opravičeno želeči, da si vsa ženska društva, kakor tudi vsaka posamezna žena, vzamejo za smoter, delati na to, da dobimo povsod, kjerkoli mogoče, gospodinjsko šolo ali vsaj tedaj pa tedaj gospodinjski tečaj. Ta člančič, ki predstavlja le neznatno ogrodje velike celote, pa bo dosegel svoj namen, ako vzbudi zanimanje za gospodinjski pouk v prvi vrsti pri gospodinjah materah, ki morajo že v nežni mladosti navajati dekleta h gospodinjskemu delu.

Zanimaj se pa tudi sleherno dekle za najlepši in najvažnejši poklic, za gospodinjstvo, v katerem utegneš postati središče zadovoljstva in sreče, ne samo sreče svoje družine, marveč vsega naroda.

ZA GOSPODINJE.

DROBNI NASVETI.

Morske ribe so redilnejše in, kadar so presne, dosti prebavnejše od sladkovodnih (jegulje, linjaki in dr.). Presne ribe iz jezer ali ribnjakov pa so kajpada prebavljivejše od nasoljenih, prekajenih, v octu ali olju kvašenih, posušenih morskih plavutarjev. Da se odpravi tem živalim duh po mlakuži, jim zamaši škrge ter jim daj požreti kavno žlico izvrstnega kisa. Nad en kilogram težki ribi ga je treba vliti nekoliko več. Pri mrtvih živalih je učinek tega postopanja nekoliko manjši.

*

Divjačina ostane dalje sveža, če jo na lahno posuješ s pravkar zmleto kavo.

*

Jajca, ki jih poliješ s kropom in jih tako pustiš pet minut, so redilnejša in laglje prebavljiva od onih, ki se kuhajo tri minute in pol v vreli vodi.

*

Mesa ne smeš nikoli prati, temveč ga le na lahko obrisati z mokro cunjco.

V preslano juho vrzi nekaj koščkov sirovega krompirja in nekoliko časa povri. Nepotrebna sol izgine.

*

Zelenjava. Malo kisa in citroninega soka v vodi, kjer se kuha kapus ali ohrovt, zmanjša temu duhu in mu izboljša okus.

*

Raztopljeno presno maslo prav dobro nadomešča olje na solati. Limonov sok se v njej s pridom rabi kot kis.

*

Čebelni pik, nemudoma namazan s prerezano čebulo, ne povzroči ne oteklina, ne bolečin.

*

Lise od črnega vina preženeš, ako jih takoj opereš z belim vinom.

*

Umazana fotografija se da očistiti s ščepcem vate, namočene v vinski cvet.

PAVEL KARLIN:

HARMONIKA.

Pri nas je ni vasi, da bi ne imela svojega godca, ljudskega «umetnika», ki pod večer gode zapeljive podoknice, ki se ščeperi na prvem vozu kot kralj, kadar bogato bališče peljajo, ki s fanti oholo voglari in za ofreht katero okroglo pridene, ki na deželi s poskočnimi ali zategnjenimi melodijami spremlja vse, ki hrepené in ljubijo, se vračajo in poslavljajo, vriskajo in prepevajo, jočejo in se zabavajo.

Poglejmo v vaško krčmo v nedeljo popoldne! Kakšno razposajeno razpoloženje je zanetil veseli godec med njene zakajene, nizke stene! Za pečjo sedi in siplje vabljlive valčke in razgibane polke med razgrete plesalce. Vsa mladina se vrti po njegovi mameči, neutrudljivi godbi. Zdaj zdaj bo še resne možake in pohlevne ženice zvalil v vrtince svoje muzike. Že zmajó po taktu z glavó in razorana lica jim rde. Čakajte, kmalu...

Ali ste že bili na pravi kmečki ohceti, kjer bi ne bilo godca, harmonikarja, ki do ranega jutra in še čez neumorno poživilja zabavo, razlivaó čare svoje muzike v že trudne noge.

In kadar greóo fantje k naborom. Kdo jih spremlja? Dekletov šopek, rdeč in vonjiv, in vesela, hreščeča godčeva pesem, ki budi korajžo in tolaži.

Pa kaj bi vam še dalje pravil in skomine delal, ko itak sami dobro veste, kako in kaj. Saj je že Prešeren o svojem godcu, ki je lepo godel in sladko pel, dejal:

Ni bilo godu, svatovščéne, semnja,
da tje bi ne bili vabili ga.

Napisati pa vam vendar hočem par kratkih besed o postanku harmonike, glasbila, ki je pri nas zdaj tako močno razširjeno, da ga vsaj na zunaj in po glasu razloči vsak otrok.

Pred sto leti naši predniki še niso poznali harmonike. Za serenade, za spremljavo k plesu in za glasbeno izražanje sploh jim je poleg glasu in mestnih gosli, trompet in cimbal služila na deželi predvsem piščalka (kot še sedaj na jugu naše države), ki so jo godeci sami izdelovali in jo zunanje krasili po svojem okusu. In še en inštrument jim je krajšal čas in jih vnmel za ples. To so bile orglice, ki jih dandanes igra večidel le deca, včasih pa so z njimi celo virtuozi nastopali na koncertih in z neverjetno spretnostjo — kot danes na harmoniki — izvajali tudi težje skladbe. Toda pri tem majhnem glasbilu je igralec porabil

preveč sape. Pihal in puhal je vanj, glas pa je ostal šibek, da ga že na majhne razdalje ni bilo razločno čuti.

Letá 1829. je dunajski izdelovalec glasbenih inštrumentov, D a m i a n, odpomogel temu nedostatku. Misli si je: Kaj bi bilo, če bi usta, ki so majhen in urno utrudljiv meh, nadomestil z večjim, odpornejšim mehóm, ki bi imel sape na prebitek — kot kineško glasbilo čeng ali naše dude — in bi se zato ne mogel tako hitro upehati. Podjetni in iznajdljivi mož je svojo misel tudi praktično izvedel in tako orglice povečal v harmoniko. Oba ta dva inštrumenta proizvajata glasove na isti način kot orgle v naših cerkvah, to je s pomočjo zračnega toka, ki se preliva skozi na zgornjo in spodnjo ploščo meha pritrjene jezične piščalke. En del piskajočih jezičkov zapoje, če meh raztegneš, drugi del pa, če ga zganeš. Vsak gumb in vsaka zaklopka dajeta tako dvojce tonov.

Dandanes, ko jih splošno uporabljajo tudi v modernem plesnem jazz-band orkestru, imajo harmonike kaj različno velikost in večji ali manjši glasovni obseg. Nekatere nudijo desni roki samo eno oktavo, levi pa nekaj basov za spremljavo. Velike harmonike, ki jih je prvi gradil in prodajal Anglež Wheats-tone (imenujejo jih tudi melofone in končertine), pa obsegajo več oktav, da je nanje mogoče igrati kot na orgle. Neka najnovejša vrsta harmonik ima na eni plati celó bele in črne tipke kot klavir.

*

Ko smo bili otroci, so nam šaljive tetke natvezle, da se v tem inštrumentu, ki smo ga tako vznemirjeno poslušali, nahajajo možički-škrateljčki, ki se v mehu prekopicujejo, cviliijo in vriskajo, ker jih je godec zbudil iz sladkega spanja. Če smo doma preveč razgrajali po kuhinji in kričali, nam je mama dejala, da hreščimo kot harmonike. In ko so nam kupili prve dolge (predolge!) hlače, ki so se nam od vrha do tal gubale, zgibale in mečkale, so nam sosedovi fantje rekli, da imamo «hlače na harmoniko».

Če bi zdaj ne imeli kuharice, ki razen žlic in pokrovk tudi likalnik zna «umetniško dovršeno» sukati, bi nam dolgi jeziki zastran hlače utegnili še zmirom kaj očitati. In vsega tega bi bila kriva harmonika.

ČLOVEŠKO ŽIVLJENJE LETA 2927.

V tisoč letih bo vsak prebivalec zemlje, moški ali ženska, popolnoma plešast.

Razlika med moško in žensko nošo bo neznamenita; oba se bosta oblačila enako: v nekakšno mrežo iz sintetičnih snovi, obrobjeno z vlečljivo, prožno kovino, ki bo služila kakor antena za sprejemanje brezžičnih vestí in za drugo znanstveno porabo sodobnosti.

Človek ne bo izgubil najmanjšega dela svojega življenja, kakor se to dogaja dandanašnji s spanjem, kar je nevspešno za poslovne ljudi ter osobito za mladino.

Človeški rod bo užival svojo hrano, pritiskaje na neki gumb, skozi cev, ki mu bo nudila vsakovrstna sintetična (umetno sestavljena) živila. Ta bodo imela to prednost, da se bodo lahko nabavljala v obilju po najnižjih cenah. Na zimo in na velike račune za premog ali drva ne bo treba misliti, saj se bo takrat zračna toplota umetno proizvajala in pošiljala vse naokrog po planetu po velikih tvornicah. Med drugim se bodo zanamci ognili prehladom in pljučnicam, ker bo od Novega leta do Silvestrovega vladala natanko ista toplota, 70 stopinj Fahrenheita (22 stopinj Cels.). O tem je učen Anglež, profesor A. M. Low, nedavno priobčil zanimivo knjigo: «Bodočnost», kjer se izraža o navedenih prerokbah: «To niso prazne sanje, saj so osnovane na razvojni črti prosvete in omike, ki nazorno kaže omotično brzino, s katero koraka sodobna znanost. Pred nekaj leti so šla brezžična poročila samo na metre, danes pa moramo z njimi doseči mesec.»

Ta novi Julij Verne trdi v svojem spisu, da mravlje kakor čebele nikoli ne spe. Zakaj ne bi moglo človeštvo delati enako? Spanje ni nič drugega ko telesno opravilo, ki skuša pridobiti nove energije možganskim stanicam. Dr. Crile in drugi strokovnjaki dokazujejo s svojimi poskusi, da se dá ta posel opraviti na umeten način. Živnost, ki daje životu moč za poslovanje, je brez dvoma zgolj električna funkcija. Ko bi se mogel dobiti sestav, po katerem bi telo vsrkavalo to elektriko iz ozračja, bi zlahka pogrešali spanja, kadar bi želeli nadomestiti porabljene sile in mirno dalje živeti.

Profesor Low méni, da je tak izum blizu. Priti mora dan, ko se človek, utrujen od prenapornega dela ali radovanja, ne bo več zatekal v spanje za oddih, ampak bo prejemal okrepčilo naravnost iz etra skozi svojo obla-

čila, opremljena s kovino, prevodljivo za valove radia. Po njih se bo merila energija, potrebna za naslednji dan. Tako boš mogel, daljni potomec, dobivajoč potrebno krepčivo skozi obleko, brez skrbi in brez upehanosti nadaljevati svoj opravek ali svojo zabavo na nedoločen čas.

Glede izpadanja las pravi profesor Low, da bo človeško pleme v tisoč letih docela plešavo. Trajno striženje pri moških, a tudi pri ženskih, in nošenje klobukov bo povzročilo, da se do korena zatro bujni kodri, ki smo jih poddedovali od opičjih svojih prednikov. Ti so nam zapustili obilno dlako in goste kocine po vsem životu, pritisk obutve in obleke pa je malone docela pregnal prirodne kosmatine.

Nadalje zagotavlja doktor Low, da bo tiste čase švigalo po vzduhu nešteto velikih zrakov. Nesreče pa bodo jako redke, saj bo tehnična popolnost dosegla vrhunec. Pred vsem pa bodo zračna brodovja brez motorja, ker bodo črpala svojo energijo iz solnčne gorkote, nagomiljene v velikanskih sprejemnih postajah.

Aeroplan, napravljen iz sintetičnega tvoriva, bo zastrt z bakreno mrežo, slično našemu živčnemu sestavu. Z njo bodo mogli nadzirati prirodne sile, ki danes zahtevajo še toliko žrtev.

Ure bodo v prihodnosti doživele silno izpremembo, ker bodo tri ali štiri dni naprej napovedovale vsako atmosfersko premeno.

Vendar ta podrobnost ne bo imela tolikšnega pomena, ker bodo pač ogromna oddajališča razpošiljala solnčno toploto po vsem svetu, da bo ne samo temperatura povsod in vselej enakomerna, marveč da bo mogoče bivati v pokrajinah, ki so danes opuščene kakor severni in južni tečaj. To bo seveda nujno spričo vesoljne goste naseljenosti.

Iste sile solnčne svetlobe in toplote bodo omogočale proizvajati dež o pravem času, kajti človeštvo, nad vse dovršeno po možganski in telesni strani, si bo moralo zagotoviti prehrano, ki bo sicer na sintetični osnovi, a vendar ne bo moglo prebiti brez sirovin, pridelanih na polju.

V tem pogledu sluti profesor Low, da bo treba bodočemu pokolenju, kadar ga bo volja jesti, kar pritisniti na glavč in odmerjeno hranivo bo priteklo po cevi iz bližnje osrednje postojanke v slehernem mestu ali selu.

Modri Britanec domneva, da bo tačas nestalo velikih tiskanih dnevnikov, ker bodo odveč, izdajale so bodo zgolj knjige, slikani zborniki in strokovna glasila.

Z golim pritiskom na glavico se bodo dobivala govorjena poročila od vseh vetrov, podobno pa bo slednja hiša imela svoj daljnovid, »televizion«, tako da bodo oči na neznanjsko daljavo zrle konjske dirke v newyorškem Belmontskem parku ter obenem na pariškem Longchampsu. Sedaj se pokrajina utegne videti na trideset milj daleč, zakaj pa ne na trideset tisoč v letu 2927? Naposled se bodo dale v oni dobi ozdraviti vse bolezni, včevši rak in sušico, za kar je storila veda že dovršen korak naprej.

Kar se tiče materinstva, bo obstajalo brezhibno nadzorstvo ne samo glede tega, da se naša zvezda obhodnica ne bi obljudila z večjo vsoto naraščaja, nego jo more zložno prerediti, marveč i glede tega, da se ne bo rodila grda deca.

Sicer pa bo sčasoma to nadziranje materinstva prešlo iz navade, ker bodo v kesnejši dobi proizvajali človeška bitja v laboratorijih pod neomejenim vodstvom znanstvenikov.

Na ta način požene prenovljen zarod dovršenega moštva in popolnega ženstva s čudovitimi možgani, zakaj pod zaščito učenjakov postane materinstvo obrt, ki bo omogočal križati plemena v edini nameri, da se kot ženske zaplode zgolj božanske krasotice, med moškimi pa bistraci in ostrci, prekašajoči vse dotlejšnje veleume.

Takisto vsaj si domišlja pametni gospod Low, ki končuje svojo zajemljivo knjigo, rekoč: »Ne pozabite, kako malo stoletij je preteklo, odkar je šlo Galileu za glavo, ko ne bi bil preklical, da se nekatere zvezde sučejo...»

Kakšna škoda, dragi čitalec, da nama ni sojeno doseči tisti zlati vek!

(La Novela Semanal.)

KITAJSKA SKRB ZA JAVNO VARNOST.

Ne samo Levstikov Gorotan, ampak tudi Kon-fucejeva domovina je kaj čuden svet. Vendar je »nebeško carstvo«, kakor se naziva ta dežela, pravičnejše od našega. Saj mi male tatiče obešamo, velike zmikavte pa izpuščamo. Tamkaj pa puščajo na miru

ene kakor druge, dokler ne pride kateri v roke redarju, ki zasačenega zlikovca pošteno naklesti s svojim »pendrekom«. Sleherni uzmovič pa lahko za časa odnese šila in kopita, ker kitasti stražar mora ponoči venomer razbijati po kovinskem bobnu.

DETE V KLOBUKU.

Med prvotnim južnoameriškim prebivalstvom, čigar narečja sedaj proučuje Slovenec B...r, poročen baje z Indijanko, so domačinke posebno iznajdljive, da morejo ob drugih opraviilih nemoteno vršiti še svojo materinsko dolžnost. Otroka nosi na glavi v pleteni košarici. Dojenček je v njej tako varen kakor v razkošni gosposki zibki. Ta priprava

ji služi za otroški voziček in obenem za klobuk. Imenuje se ši-hag-jova. Ko bi si ga duhovite evropske modistice vzele za vzorec, bi gotovo dosegle velik uspeh. Ta pokrivala bi kajpak rabila zgolj za nakit, ker meščanke ne nosijo svoje dece s seboj. Kvečjemu bi naprtile na glavo omiljene — psičke ali mucke.

NOGO SI JE POJEDEL.

V Belgijskem Kongu je bilo treba zamorskemu kralju odrezati nogo. Po operaciji jo je veličanstvo zahtevalo od zdravnika nazaj, češ, da jo hoče použiti. Uprava bolnice mu ni ustregla, ker je ljudo-

žerstvo zakonito zabranjeno. Kralj pa je tožil, in glej! Sodišče je dalo tožitelju prav in uprava je morala nogo izročiti gospodarju. Veličanstvo, afriški kralj: dober tek!

O KITAJSKIH ŠTUDENTIH.

Za državno službo delajo kitajski dijaki stroge izpite. Na prostoru, zagrajenem z visokim zidom, se postavi dolga vrsta tesnih celic z okencem in dvema deskama v notrini: ena za mizo, druga za sedež, zloženi pa služita za ležišče. Izpraševanec se namreč

ne sme nikamor ganiti tri dni. Po prvem izdelku dobi nekaj ur oddiha pod milim nebom. Nato ga zapro zopet za tri dni, da izvrši novo nalogo. Ako bi sprejel od zunaj kakršno si bodi pomoč, je kandidat izključen vselej od nadaljnjih izkušenj.

IZVOZ NAŠIH PRIDELKOV.

Naša država je po pretežni večini agrarna, zato ima izvoz poljedelskih produktov v naši zunanji trgovini največji pomen. Med poljskimi sadeži je sedaj na prvem mestu izvoz koruze, ki je znašal leta 1922. komaj 11 milijonov kilogramov v vrednosti 42·8 milijona dinarjev, a leta 1923. narasel na 102 milijona kilogramov v vrednosti 333·7 milijona dinarjev. Leta 1924. pa je ponovno zaznamovati ogromen porast izvoza koruze, ki znaša 245 milijonov kilogramov v vrednosti 585 milijonov dinarjev. Leta 1925. pa se je povzpela ta izvoz na rekordno višino 1011 milijonov kilogramov v vrednosti 2055 milijonov dinarjev. Največji del našega izvoza turščice gre v Avstrijo, Italijo in Češkoslovaško.

Na drugem mestu stoji pšenica. Izvoz pšenice je znašal

1922. leta	24·5 mil. kg	v vrednosti	116 mil. Din
1923. "	96 " " "	"	381·5 " "
1924. "	172 " " "	"	683·5 " "
1925. "	169 " " "	"	501 " "

Pšenico izvažamo v Avstrijo, Madžarsko in Češkoslovaško, precej pa se je oddaja po Donavi preko Brajle po morju na zapadnoevropska tržišča.

Med našim sadjem so (za izvoz) največjega pomena slive, in sicer po prevesni večini iz Bosne in Srbije. Izvoz sliv se od leta do leta izpreminja po rodovitnosti in po vremenskih razmerah.

1922. l. je znašal	40 mil. kg	v vrednosti	222·8 mil. Din
1923. "	76 " " "	"	371·8 " "
1924. leta pa je padel na	23 milijonov kilogramov	v vrednosti	189·8 milijonov dinarjev
in 1925. leta dosega	tudi samo 34 milijonov kilogramov	v vrednosti	191 milijonov dinarjev.

Iz Slovenije se izvažajo le neznaten del sliv. Zato pa gredo v inozemstvo tembolj jabolka, in sicer nekaj kot namizno sadje, nekaj pa za industrijsko predelavo v sadne konzerve in sadne soke.

Izvoz svežih jabolk je znašal leta 1924. 5 milijonov kilogramov v vrednosti 28 milijonov dinarjev. Znatno je izvoz orehov, ki je dosegel 3 milijone kilogramov v vrednosti 19·8 milijonov dinarjev.

Za Slovenijo je izmed poljskih pridelkov največjega pomena izvoz hmelja, ki se goji v Savinjski dolini in čigar trgovsko središče je v Žalcu. Izvažajo se skoro 90 % vsega hmeljskega pridelka. Izvoz je znašal:

1922. leta	876.000 kg	v vrednosti	19·5 mil. Din
1923. "	2 milij. " " "	"	118 " "
1924. "	1·2 " " "	"	91·4 " "
1925. "	3 " " "	"	243·7 " "

Hmelj se prodaja po večini na Češko in v Nemčijo, deloma za potrebe tamošnjih pivovarov, deloma pa se odtam izvažajo naprej na zapadna evropska tržišča.

Med nadaljnjimi pridelki je zlasti za Slovenijo važen izvoz pridelek fižol. Izvoz se je gibal v zadnjih štirih letih na sledeči način:

1922. leta	7 mil. kg	v vrednosti	25 mil. Din
1923. "	12·8 " " "	"	77·6 " "
1924. "	32 " " "	"	155·6 " "
1925. "	26 " " "	"	78·8 " "

Poleg slovenskega gre v tujino v znatnih množinah tudi fižol iz južne Srbije in Grčije ter iz Vojvodine v Romunijo. Na Slovenijo odpade pri tem izvozu v dobrih letinah skoro ena četrtina.

Izvoz krompirja iz naše države je neprijetno manjši in to predvsem iz razloga, ker se je v zadnjih letih po prevratu v vseh pasivnih državah silno razvilo domače gojenje krompirja, dočim so se druge države, ki bi se mogle vpoštevati za naš izvoz, z različnimi sanitarnimi ukrepi zaprle proti našemu izvozu. Izvoz krompirja je znašal:

1922. leta	4·9 milijona kg	v vrednosti	8·4 mil. Din
1923. "	8·8 " " "	"	19·5 " "
1924. "	9·7 " " "	"	16·7 " "
1925. "	6·5 " " "	"	7·5 " "

Znatno padec se opazuje torej v lanskem letu v količini kakor tudi v ceni blaga.

Med nadaljnjimi vrstami povrtine je omeniti izvoz čebule, ki je znašal:

1922. leta	700.000 kg	v vrednosti	1·6 mil. Din
1923. "	1·1 milijona " " "	"	3·4 " "
1924. "	4·3 " " "	"	7·5 " "

Za naše kraje je zelo važnega pomena tudi izvoz zdravih zelišč. Tej panogi se posveča še vedno vse pre malo pažnje. Izvoz gre večinoma v Italijo in je znašal:

1922. leta	1·6 milijona kg	v vrednosti	13·8 mil. Din
1923. "	2 " " "	"	15·6 " "
1924. "	1·8 " " "	"	16·9 " "

Z nabiranjem teh zelišč bi si ljudstvo lahko služilo lep denar.

Največjo vlogo igra za gospodarstvo v Sloveniji izvoz lesa. Izvoz gozdnih proizvodov predstavlja skoraj eno četrtino naše celokupne zunanje trgovine. Tri četrtine vsega izvoza šumarskih proizvodov pripade na stavbni les. Izvoz stavbnega lesa je znašal

1922. leta	286 mil. kg	v vrednosti	256 mil. Din
1923. "	814 " " "	"	1245 " "
1924. "	1024 " " "	"	1596 " "
1925. "	1051 " " "	"	1118 " "

Od te množine gredo dobre tri četrtine v Italijo, ki deloma posreduje tudi naš izvoz v Francijo, Španijo in druge zapadne države. Poleg tega imamo znaten eksport drv in oglja.

Izvoz drv za kurjavo je znašal:

1922. leta	111 mil. kg	v vrednosti	35·8 mil. Din
1923. "	351·9 " " "	"	151 " "
1924. "	508 " " "	"	166·6 " "
1925. "	304 " " "	"	76·7 " "

Izmed žumskih proizvodov se izvaža velika množina železniških pragov, sodarskega lesa, lubja, lesnih izdelkov, lepenke in papirja, ki se pridobiva iz lesa, kakor tudi proizvodov kemične destilacije lesa, ki je v naši državi zelo razvita.

Razen poljskih pridelkov in gozdarskih proizvodov je za našo izvozno trgovino važno živinorejstvo. Izvažamo vse vrste govedine, drobnice ter perutnine. Izvoz govedi je znašal:

1922. leta	105.000 glav	v vrednosti	333.8 milijona	Din
1923. "	178.000 "	" "	741.9 "	" "
1924. "	150.000 "	" "	667.8 "	" "

Nad polovico izvoza odhaja v Italijo, ena tretjina pa v Avstrijo.

Znaten je bil tudi izvoz prašičev, ki pa zadnji dve leti vidno nazaduje. Znašal je:

1922. leta	102.000 glav	v vrednosti	202.8 milijona	Din
1923. "	140.000 "	" "	448 "	" "
1924. "	je padel na 86.000 glav	v vrednosti	271 milijonov	dinarjev, 1925. leta pa na 70.000 glav v vrednosti 123 milijonov dinarjev.

Izvoz perutnine se je razvijal na sledeči način:

1922. leta	1.000.000 glav	v vrednosti	23.6 milijona	Din
1923. "	1.900.000 "	" "	39 milijonov	" "
1924. "	1.600.000 "	" "	45 "	" "

Za slovenske poljedelske kroge je jako pomemben izvoz jajec. Izvažamo jih na vsa velika tržišča Srednje Evrope in tudi v Anglijo. Z nami tekmujejo v tem oziru Rumunija, Bolgarija, Poljska in Rusija, kakor tudi prekmorske države in kolonije. Izvoz je znašal:

1922. leta	13 milijonov kg	v vrednosti	321 mil.	Din
1923. "	17 "	" "	530 "	" "
1924. "	20 "	" "	618.5 "	" "

Izvoz jajec je dobro urejen posebno v mariborski oblasti, dočim je ljubljanska v tem oziru nekoliko zaostala. Trgovina z jajci je spriču kvarljivosti blaga in nestalnosti cen zelo riskantna.

Izvoz mleka, ki se je prva leta po prevratu prav zadovoljivo razvijal, je počel v zadnjem času zopet padati. Največ se je izvažalo mleka iz Slovenije v večja mesta in industrijske kraje v Avstriji ter v primorske kraje.

Mleka se je izvozilo:

1922. leta	1 milijon litrov	v vrednosti	3.3 mil.	Din
1923. "	3 milijone "	" "	9.7 "	" "
1924. "	11.5 milijona "	" "	29 "	" "

V splošnem je naš izvoz po količini in vrednosti dosedaj od leta do leta napredoval:

1920. leta	716,605.339 kg	v vrednosti	1.077,299.319 Din
1921. "	1.490,466.721 "	" "	1.907,653.224 "
1922. "	1.769,397.692 "	" "	2.929,738.516 "
1923. "	2.854,402.089 "	" "	6.413,120.750 "
1924. "	3.734,974.403 "	" "	8.119,604.128 "
1925. "	4.398,466.000 "	" "	8.904,539.328 "

Leta 1920. je bil uvoz skoro trikrat večji od izvoza. Leta 1921. in 1922. je vrednost izvoza znašala 59.7 %, odnosno 57.3 % vrednosti uvoza. Leta 1923. se je položaj izpremenil in izvoz je dosegel po svoji vrednosti že 97 % vrednosti uvoza, naslednje leto pa ga je prekosil za 16 % in tudi leta 1925. je ostala naša bilanca zunanje trgovine aktivna, kar je največ prispevalo k izboljšanju mednarodne vrednosti dinarja.

GOSPODARSKI NASVETI.

PRETVARJANJE NOVEGA VINA V STARO.

Mlado vino se odlije v steklenice, da so čisto polne. Dobro zamašene steklenice se strmoglavo vtaknejo v posode z vodo tako, da so samo do polovice v vodi. Tako jih je prekuhati približno

eno uro. Zatem se vzamejo ven, vino pa se prelije v druge steklenice, ki se čvrsto zamašé. Na ta način si napravimo vino, ki glede okusa ne zaostaja za vinom, starim 10 do 15 let.

KAKO JEMLJEŠ MED IZ KOŠEV, DA SE ČEBELE NE UBIJAJO.

Panje položi ene vrh drugih in ko se prvi napolni, prevrtaj, da vnidejo čebele v praznega, polnega pa deni proč. Samo je treba v praznega nastaviti nekoliko hrane, da bodo čebele takoj za-

počele svoj posel. Tako delaj neprestano, dokler traja ulnjak, pa boš dobil več medu in več panjev, ker ti ni treba čebel moriti. To se opravlja sredi leta.

ZA SADOVNJAK.

Zemljo okoli sadnih dreves je treba temeljito prekopati in pognojiti z lesnim pepelom. Bujna, pa neplodna drevesa je cepiti na takšna, ki sicer slabše rasto, a v tistem kraju dobro redé. Ob cvetju je treba sadno drevje skrbno zalivati z vodo, kateri je

primešano nekoliko govejega blata. Takšno gnojilo naj se ne izliva preblizu debla. Skoro vsi ovčarji so mnenja, da je pridelek boljši, če stoji v bližini sadovnjaka čebelnjak.

SLINAVOST IN BOLEZEN V PARKLJIH.

Slinavka in bolezen na parkljih sta pogostni pri govedu, ovcah in svinjah. Zdravi se takole. V večjem loncu dobro skuhaj jagodno listje, ohlajeno

vodo daj trikrat na dan živalim piti, skuhanu listje pa jesti. Ta izvrstni lek služi tudi zdravi živini kot obramba, kadar se pojavi ta kužna bolezen.

DA JAMEJO KURE POPREJ NESTI.

V ta namen se jim daje dosti vroče hrane, ker jo imajo rade. Američani mešajo paprike med pičo, Angleži pa dodavajo koprivno seme. Perutinarji

trdijo, da je to sredstvo izborna in da kokoši tedaj neso še pozimi, če jim še vsaj po dvakrat na teden daš zeleno listje od kapusa ali ohrovtu.

POLJEDELČEVI POMAGAČI.

Poleg kvarljivcev ima kmet dosti tistih zaveznikov in pomočnikov, ki delajo brez plače in nevidno za naše oko. Neka francoska knjiga našteva te koristne sotrudnike ter računa njih zaslužek v novcih.

V dinarjih zaslužijo:

Slepec, ščinkavec in taščica po 140, žaba 160, krašča, sinica, kuščar in krt po 200, podlasica 250, detel in jež po 300, sova 400, lastavica 500, netopir 800 dinarjev na leto.

ZAKAJ SE KRAVE JALOVE.

Znameniti živinski zdravnik zagotavlja, da stelna (breja) krava takoj povrže, ako popije nekoliko milnice. Tako se pogosto dogaja, da krave izvržejo pri

tistih gospodarjih, kjer se v istem koritu pere perilo in napaja živina. Ne rabi torej korita, v katerem napajaš živino, tudi za druge potrebe!

KAKO JE TREBA ŽETI POSAMEZNE VRSTE ŽITA.

Pšenico žanji, preden docela sežori, to je, kadar slama porumeni nekoliko centimetrov pod klasom in zrno ni več mlečno, če ga s prstom zmečkaš. Ako se zrno ne da več s prsti zdobiti, je pšenica prezrela in ne more biti tako dobra, kakor bi bila, da je o pravem času požeta.

Ječmen je najboljši za žetev, kadar se klasje počne zvijati, lati in zrno enakomerno požoltijo, zrno samo pa postane čvrsto.

Rž kaže žeti, kadar se zrno več ne da med prsti zmleti, ampak se pod nohtom lomi.

Oves je najzgodneje žeti, ko slama porumeni nekaj centimetrov pod metlico, a zrno postane trdo, ne da bi se mu srajčica otvorila. Ne škodi, če se oves požanje malo prej, ali tedaj ga je pustiti v snopih, da v miru dozori.

Koruzo je primerno potrgati, kadar zrno postane toliko močno, da se ne more streti, kadar se drobi in brž ko se luska na stroku posuši.

Proso ne dozoreva enakomerno, pa ga je treba obirati, kakor hitro zrna na metlici dozore. Na ta način obrano proso se mora ostaviti nekaj časa v snopih, da popolnoma dozori.

Ajda se poreže, ko večji del obrodka dobi temno barvo, ne glede na to, ima li mnogo cveta ali ne.

Repica ali ogrščica se žanje, čim njiva izgubi svoje zelenilo in se prelija v rdečo-žolto barvo, medtem ko zrna v stročju dobivajo mrko barvo.

Konoplja je zrela, kadar se dobro praši, če skoz njo mahnejo z roko. Zastran semena je populiti črnico (semenico), ko listje počne veneti in žolteti, seme pa dobiva lepo pepelnato barvo.

O GNOJIVU.

Stari Rimljani so nosili vsebino smradotokov na polja in vrtove. Arabci so v pradavni dobi že sušili človeške otrebke v prah, da jih je bilo laglje raznašati. Na Kitajskem in Japonskem, kjer je prebivalstvo gosto, živine pa malo, mnogo uporabljajo človeške odpadke kot gnoj. Kitajcu se gost prikupi, ako kaj prispeva njegovemu gnojšču, zamera pa je velika, če odide, ne da bi pustil kaj za spomin. V Evropi se razmeroma slabo izkoriščajo takšni ocedki, ker je preveč ljudi nakupičenih po mestih,

odkoder držé greznice navadno v reke. Izguba je znatna, zakaj človek baje izloči 5 metrskih stotov na leto. Vsi iztrebki niso menda enako vredni. Vrtnarji v bližini nekega gornjeitalijanskega mesta bolj cenijo izmečke protestantov nego katolikov. Razlagajo si to razliko s tem, da so luteranci pridnejši, zato imovitejši — potemtakem se bolje hranijo in dajejo koristnejše snovi od sebe. To nazarje se zrcali v dolenjskem izreku, ki trdi, da je gosposki človečjak hujši od kmetskega.

POLENOVKA IN SLANIK.

Izmed konserviranih rib poznamo pri nas poleg raznih ribic v olju najbolj polenovko in slanika, ker sta primeroma najcenejši ribi. Toda boljšim okusom (pri okusu nimata glavne besede le jezik in grlo ali golt, temveč tudi nos in — oči) v taki preprosti pripravi, kakršna je pri nas v navadi, ne ugajata. V naslednjih navodilih in receptih hočemo pokazati, da se dasta tudi ti dve ribi pripraviti tako, da se deneta lahko celo na boljšo mizo. Seveda prizadene to več truda, ki se pa prav splača.

POLENOVKA je trgovski izraz za nekatere vrste vahanj, ki žive v Atlantskem oceanu in sosednjih morjih severne zemeljske polute, predvsem trske, ki se razprodajajo v posušenem stanju. Na svetovni ribji trg pa prihaja trska tudi nasoljena kot laberdan, ter nasoljena in posušena kot klipka. Pri nas je znana trska le kot polenovka ali bakalá (po italijansko bakalá).

Da je polenovka dobra za kuhinjo, jo je treba namočiti. Preden jo denejo močiti, jo nekateri z lesenim kladivom ali s polenom pretolčejo.

Namaka se takole: Prereži polenovko na štiri prste dolge kose ter jo imej dva dni v tekoči vodi, ki jo vsak dan premeniš. Čez dva dni popari bukovega pepela. Ko se vstoji, precedi lug in deni mrzlega na polenovko (voda se mora seveda prej odliči) in pusti jo dva dni v tem lugu. Potem odlij lug, deni nanjo spet sveže vode in tako vsak dan, dokler polenovke ne rabiš. Navadno se moči vsega skupaj šest dni.

Kuha se polenovka v slani vodi, a še bolj okusna je, ako jo kuhaš v slani vodi obenem z navadno, prej že malo pokuhano zelenjavo za juho* (peteršilj, zelena, korenje, malo čebule, česna itd.); kuhana je, kadar voda zavrè. Nato jo odstavi in pokrij. Kadar jo rabiš, jo ocedi in prav do čista otrebi kože in kosti. Tako kuhana in otrebljena polenovka se potem napravi na različne načine.

Z oljem in jesihom (še bolje z limono). Še gorko polenovko polij s sirovim oljem in pusti, da se shladi. Jesih se pridene šele pred napravo za na mizo.

Zabeljena polenovka. Kuhano in otrebljeno (izbrano) polenovko deni na krožnik ter jo potresi s kruhom; nareži na tenke rezine čebule, vrzi jo v razbeljeno maslo (ali olje), da se zaručni, zabeli polenovko s tem ter jo daj s kislim zeljem na mizo.

Pražena polenovka. Razgrej sirovega masla (ali olja), vrzi noter zrezanega peteršilja in čebule, na to pa kuhano in otrebljeno polenovko, malo

kisle smetane in nekoliko juhe ali vode, malo osoli in praži. Kadar je gotova, naloži jo na krožnik, vlij omako nanjo, obloži jo z zabeljeno cvetačo (karfijo) in daj na mizo.

Polenovka s sardelami in polento. Deni v kozo več plasti kuhane, otrebljene in na kose zrezane polenovke in devaj pri vlaganju na vsako plast na maslu oprazenih drobtin, kisle smetane, očejenih, na drobne kocke zrezanih sardel ali slanikov, drobno seseklanega peteršilja in popra. Zadnjo plast posuj samo z drobtinami in polij z vročim maslom. Potem zduši vse skupaj v pečici in daj na mizo s polento.

Polenovka s sardelami in krompirjem. Zreži napol kuhanega olupljenega krompirja na rezine; potem razdeli kuhano in otrebljeno polenovko na kose. Nato pokuhaj slačenega česna in drobno zrezanih sardel z oljem ali maslom in deni nekaj žlic te omake na vsako (tudi zgornjo) lego plastoma in izmenoma v kastrolo vložena krompirja in polenovke, zduši vse skupaj v sopari in zvrni.

Polenovka v omaki. Vzemi pol kilograma namočene polenovke (300 gramov hrbta in 200 gramov trebušine), otrebi jo vseh kosti in kože, zreži hrbtno na tenke rezine, trebušino pa na dva prsta široke štirioglate kose. Ocvri na obilem olju velik strok česna in ščepec peteršilja. Kadar dobi barvo, vrzi gori polenovko, posoli in popopraj jo, pomešaj in za nekaj časa zlij nanjo šest ali sedem žlic paradiznikovke omake (paradiznikov v kosih brez lupin in pečk ali paradiznikovke mezge, malo razmečkane z vodo), kuhaj počasi najmanj tri ure, zalivaj jo po malem z gorko vodo in prideni po dveh urah kuhanja en zrezan krompir. Ta jed zadostuje za tri ali štiri ljudi.

Pečena polenovka. Na pol kuhano in otrebljeno polenovko razdeli na večje kose in jih s čebulo, peteršiljem, česnom, soljo, poprom na olju ali maslu nagloma popeci. Zraven se da kaka ostra omaka in krompir.

Polenovka na mrežici. Da ne postane preveč suha, jo peci na zmernem ognju na močnem belem in namazanem papirju. Zabeli jo z oljem, poprom in, če ti ugaja, s kakim lističem rožmarina.

Ocvrta polenovka. Namočeno polenovko razdeli na kose, otrebi jo kože in kosti, nasoli in pusti nekaj časa nasoljeno. Potem jo v moki ali pa tudi v jajcu in drobtinah obrni in jo ocvri na masti, maslu ali olju. Na mizo jo daj z limono ali s kislim zeljem.

Ocvrta polenovka z vinom. Kuhano polenovko deni v celem kosu za nekaj ur v rdeče vino. Potem jo obriši s prtičem, razdeli na kosce in dočista otrebi kože in kosti. Potresi jo z moko in

* Tudi razne juhine začimbe ali zabele: Maggi, Juhan i. dr.

povaljaj v neslani mešanici vode, moke in kapljice olja. Ocvri jo na olju in potresi jo s stolčnim sladkorjem, kadar izgubi prvo vročino. Ako se je gorka, se pokaže duh po vinu.

Zarebrnice (kotleti) iz polenovke. Pol kile kuhane in otrebljene polenovke sesekljaj prav na drobno (ali zmelj z mesoreznicco) z dvema sardelama in s peteršiljem. Potem prideni nekaj popra, pest nastrganega parmezana, tri ali štiri zvrhane žlice kruhovca (iz sredice, vode in sirovega masla) in dve jajci. Zmešaj vse to, zajemaj po zvrhanih žlicah in vrzi vsak zajemek posebej v drobtine in zmesi v zarebrnice, ki jih pomoči v stepeno jajce, povaljaj v drobtinah in ocvri na olju ali maslu. (Na mizo jih daj z limonovimi rezinami ali s paradižnikovo omako.)

SLANIK, sléd ali arenk je pri nas najbolj znan v nasoljenem (povojenem) in deloma v prekajenem (Bückling) stanju. Uživa se (nasoljen) navadno le sirov, otrebljen kože in kosti, ter kvečjemu še v fižolovi solati. Toda takega prenesejo večinoma le ustrojeni jeziki in otopela grla.

Evo nekaj boljših receptov.

Kako se slanik požlahtni. Da je (povojeni, nasoljeni) slanik sposoben za boljšo pripravo, ga je treba najprej odsoliti (to se pravi, da mu je treba vzeti ostro slanost) ali požlahtniti. To se napravi takole:

Odprti slanika (prednost se daje babicam, toda po mnenju dobrojedcev je mlečnik radi svojega semenjaka delikatnejši), katerega spola je že, odreži mu glavo in ga razprostri. Nato ga deni v vrelo mleko, kjer ga pusti osem do deset ur. Dobro je, da se v tem času mleko enkrat premenja. Potem ga obriši s prtičem, ga speci na mrežici in ga zabeli z oljem in jesihom (prav malo) ali z limono.

Ali pa: Deni ga v mrzlo vodo, povri ga tri minute in ga deni za tri minute v svežo vodo. Nato ga obriši, odreži mu glavo, odprti ga na hrbtu in zabeli kakor zgoraj.

Slanik se odsoli tudi, ako se dene za 24 ur v hladno vodo.

Slaniki s krompirjem. Namaži kastrolo s sirovim maslom in ji obloži dno s kuhanim, na kolute zrezanim krompirjem. Na to deni plast v trdo kuhanih, prav tako na kolute zrezanih jajec in kosce očejenega (neodsoljenega) slanika. Zmotaj (sežvrkljaj) 2 decilitra kisle smetane s par rumenjaki, zlij nekaj žlice tega na vloženo, naloži na to zopet plast krompirja, jajec in slanika, polij jo in vklada tako naprej, dokler gre. Nazadnje deni na vrh kisle smetane, drobtin in sirovega masla, speci vse in zvrni.

Slanik v obari. Na odsoljenega (v mleku ali sveži vodi) in ocvrtega slanika vlij malo kisle smetane, da se prepraži, naloži ga na látvo (krožnik),

vlij to polivko gori, obloži ga s kuhano cvetačo (karfižolo) in daj za obaro.

Prekajeni slaniki. Deni jih iz kože, izlušči jim hrbtnice, položi jih kakor cele na krožnik in deni s sirovim maslom na mizo.

Prekajeni slaniki, navadno pečeni. Prereži jih po hrbtu, odreži jim glave ter izlušči hrbtnice; polij jih z gorkim mlekom in pusti jih 12 ur v njem. Potem jih obriši in peci v ponvi na sirovem maslu, dokler jim koža ne počni. Deni jih k gorkemu krompirju ali k polenti ali k makaronom.

Prekajeni slaniki v papirju pečeni. Deni jih iz kože, odreži jim glave, zavij jih v papir, namazan s sirovim maslom, peci jih pet do deset minut nad žarečim pepelom na mrežici ali pa nekaj dalje na pločevini (plehu) v pečici, položi jih potem iz ovoja na krožnik in garniraj z zabeljenim stročjim fižolom.

Prekajeni slaniki z jajci. Deni jih iz kože, odreži jim glave, izlušči jim hrbtnice in položi jih na krožnik. Potem daj po štiri sirova jajca na dva slanika med ribje kose, posuj jih s soljo in drobnimi kosci sirovega masla in postavi krožnik na pločevini (plehu) za toliko časa v pečico, da se beljak strdi.

Nekaj splošnih opazk. V obče se pravi, da mora riba plavati, in sicer prvič v vodi, drugič v olju in tretjič v vinu; toda to so samo lepe besede, kajti samo prvo je res, drugo in tretje pa ne, to se pravi ni potrebno. Res je, da se v južnih obmorskih krajih pripravljajo ribe, ki so tam ljudska hrana, skoraj samo na olju in ne na kakih drugih maščih, toda to v prvi vrsti zato, ker je tam olje kot domač pridelek najcenejša zabela, kakor je tudi vino, s katerim ribe poplakujejo, kot domač pridelek skoraj edina zdrava pijača, kajti po dosti krajih zdrave pitne vode niti nimajo. Priznati se pa mora, da se na ribe, z oljem pripravljene, najbolj podá in prileže vino, in sicer bolj močno, rdeče ali črno vino. V naših krajih pa olja iz obratnih razlogov nismo vajeni, skoraj niti na solati ne, nikar šele olja kot zabele za druge jedi. Komur se pa olje kot ribja zabela ne prileže, si lahko izbere za njih pripravo maščo, kakršne je vaje, in brez skrbi naj bo, da mu bodo prav tako ugajale in tekstile ter da se bo nanje podala prav tista jed in pijača, ki jo je vaje užiti pri kaki drugi, na vajeni mašči pripravljeni jedi. Poudariti pa je treba, da mora biti za pripravo pečenih in cvrtih ribjih jedi vsaka mast zelo vrelo.

Dalje je pripomniti, da kuhinjski recepti za ribe niso zdravniški recepti, kajti po prvih se dajo pripraviti tudi druge ribe, drugi pa se ne dajo uporabiti za druge bolezni. Seveda se mora to razumeti zmiselno, kajti kakor vsako delo se mora tudi kuhanje opravljati z glavo in kakor povsod velja tudi pri kuhi pregovor: Eno uro pomisleka je več vredno nego dan hoda.

NAPREDNO PROSVETNO DELO.

Človek le toliko velja, kolikor zna. Ta stari pregovor je od leta do leta bolj resničen in sili naše ljudi, da se vedno bolj izobrazujejo. Včasih je bil že učenjak, kdor je znal brati in pisati. Danes je ta učenost med Slovenci tako razširjena, da nam že ne zadostuje več. Tudi od preprostega človeka že zahtevamo, da zna računati, da pozna državo, v kateri živi, da se zanima za javne občinske, oblastne in državne zadeve itd.

Šola, časopisje in prosvetna društva so najuspešnejši činitelji prosvete in izobrazbe. Šol imamo v Sloveniji že veliko, časopisov prihaja vsak teden okoli 350.000 izvodov med naše ljudstvo, ki ga poučujejo in seznanjajo ne samo s tem, kar se dogaja po širnem svetu in v domovini, marveč mu pomagajo širiti tudi njegovo splošno in strokovno znanje. Za nadaljnjo izobrazbo pa skrbijo mnogoštevilna prosvetna in izobraževalna društva, s katerimi je naša ožja domovina istotako preprežena. Brez časopisja in prosvetnih društev si izobraženih Slovencev sploh ne moremo več predstavljati. Tako ozko smo spojeni z njimi.

Samo naprednih prosvetnih društev je v Sloveniji preko 500. Ta društva vršijo važno svojo nalogo potom knjižnic, čitalnic, dramatičnih predstav, pevskih in godbenih zborov, predavanj itd. Raztresena so po vsej naši zemlji. Mnogo jih deluje v oddaljenih krajih v najtežjih razmerah. Primanjkuje jim primernih prostorov, režiserjev, pevovodij, govornikov. Mnogokrat ne vedo ne kod ne kam. Mnoga bi že usahnili, če bi ne dobivala spodbude, nasvetov in pomoči od svoje matice, svoje Zveze kulturnih društev v Ljubljani, oziroma v Mariboru.

Napredna slovenska prosvetna društva so se združila v Zvezo kulturnih društev (ZKD), ki je bila sprva enotna za vso Slovenijo, lani se je pa razdelila v dve zvezi: zveza v Ljubljani združuje prosvetna društva v ljubljanski, ona v Mariboru pa društva v mariborski oblasti.

Važnost in delokrog »Zveze kulturnih društev« sta najbolj razvidni iz poročila o njihovem delovanju. Letos moremo poročati le o Zvezi kulturnih društev v Ljubljani, ki je predložila na svojem občnem zboru, ki se je vršil 3. junija t. l., podrobno poročilo o svojem delovanju v preteklem poslovnem letu, dočim se bo vršil občni zbor mariborske zveze šele jeseni in bomo njeno poročilo podali prihodnje leto.

Zveza kulturnih društev v Ljubljani je združevala v poslovnem letu 1925./1926. 225 društev, ki so imela 30.856 članov.

Statistika za 1925./1926.

Včlanjeni so bili izobraževalni odseki vseh sokolskih društev ter kulturno-prosvetni odseki orjunaških, učiteljskih, dijaških ter akademskih, ženskih in mladinskih društev, knjižnice, čitalnice, dramatični odri itd. Ta društva so razvila sledeče delovanje:

100 društev je imelo svojo knjižnico, v katerih stoji skupno 103.500 knjig; te knjižnice, ki so deloma društvene, deloma javne, so svoje knjige izposodile 288.620 osebam.

Z dramatiko se je bavilo 87 društev, ki imajo 1389 igralcev diletantov. Ti so uprizorili v pretekli sezoni 491 predstav, katerih obisk je znašal 54.634 oseb.

Vsa društva Zveze kulturnih društev so priredila 547 predavanj, na katerih je bilo 27.274 poslušalcev.

V Zvezi kulturnih društev je nadalje včlanjenih 41 pevskih društev s 1089 pevci. Ti so v letošnji sezoni priredili 73 koncertov, ki se jih je udeležilo 8640 oseb.

V godbenem odseku Zveze kulturnih društev je bilo včlanjenih 43 tamburaških društev ter 22 društev z godbo na lok, oziroma na pihala. Koncertnih nastopov je bilo 92, obisk je znašal 9560 ljudi.

To prosvetno delovanje društev je podpirala Zveza kulturnih društev z vsemi silami ter uporabljala najrazličnejša pota in sredstva za kulturno povzdigo ljudstva na kmetih. Zveza kulturnih društev je prirejala vsak teden pri svojih društvih predavanja.

Zveza sama je priredila po svojih predavateljih 251 predavanj o najrazličnejših vprašanjih, tako poljudno-znanstvene kakor narodno-gospodarske, zlasti pa zdravstvene vsebine. Svoja izvajanja je pojasnjevala večinoma s skioptičnimi slikami in filmi. Vsa predavanja so bila brezplačna.

Knjižničarski odsek Zveze kulturnih društev je ustanavljal in spopolnjeval ljudske knjižnice na deželi ter jim dobavljal knjige. Zveza kulturnih društev je pošiljala svojim knjižnicam knjige za odplačevanje na obroke ter jim preskrbovala poleg tega potrebne tiskovine za njih pravilno in vzorno vodstvo. Da se vzbudi čim večje veselje za snovanje knjižnic, je priredila ZKD tečaj o vodstvu knjižnic, o vezanju knjig ter izdala brošuro, v kateri poudarja pomen knjige kakor tudi potrebo samoizobrazbe našega naroda na podlagi vestnega čitanja.

Skrb za podeželske odre.

Podeželskim odrom in dramatičnim društvom je oskrbovala ZKD potrebne igre ter jim jih izposojala za malenkostno izposojevalnino. Skupno število iger, ki so last ZKD, je 567. Razen tega je posojevala tudi gledališko garderobo in kostume, zlasti za one vloge, za katere kostumov v manjših krajih ni mogoče dobiti. Zveza je skrbela tudi za to, da se je obseg njene lastne garderobe čimbolj povečal, kar je gotovo v veliko korist včlanjenim gledališkim društvom. Poleg tega je priredila ZKD tudi tečaj za vzgojo režiserskega naraščaja ter tečaj o pravilnem šminkanju (ličenju) na odru. Vsi ti tečaji, katerih so se udeležila društva po svojih delegatih, so rodili najlepši uspeh ter pokazali veliko potrebo po nadaljnjih tečajih.

Ker so tudi tamburaška društva važen pripomoček in sredstvo za kulturno povzdigo in glasbeno naobrazbo našega naroda, je ZKD s prav posebno vnemo delovala za njih ustanavljanje. Dobavila je 16 novim tamburaškim društvom potrebne instrumente in vedno izpodbujala zlasti mladino in delavstvo v ljubezni za to najlažjo vrsto nar. glasbe.

ZKD je podpirala tudi delovanje pevskih društev ter za poglobitev ljubezni do petja in naraščaja pevovodij priredila velik pevski in pevovodski tečaj, spremljan z lepim koncertom. V načrtu ZKD je vrh tega izdanje poljudnih pesmi za pevska društva na deželi ter preskrbovanje potrebnega pevskega in notnega materijala.

Radio in kino.

Končno omenjamo še kot sredstvo, ki je služilo naši Zvezi v njenem prosvetnem delu, njen radio-aparat in potovalni kino. Letos je priredila ZKD med svojimi društvi 44 radio-koncertov in celo vrsto krasnih kino-predstav. Občinstvo je vsakokrat z zanimanjem sledilo vsem izvajanjem predavateljev ZKD, ter se na ta način seznanjalo z najnovejšimi izumi brezžične telefonije. V prihodnjem letu na-

merava ZKD ustanoviti posebno filmsko centralo ter društvom dajati na razpolago poučne, topotisne in narodno-propagandne filme.

Zaradi tesnejše vezi med člani in med centralo ZKD bo začela izdajati svoje glasilo, ki bo poleg navodil iz obeh central prinašalo tudi poučne članke iz vseh strok, ki jih goji ZKD v svojem področju, ter kritike in objave predavanj, društvenih koncertov, gledaliških nastopov po naših podeželskih odrih. To glasilo bo imelo stalno prilogo v obliki kake skladbe za tamburaška ali pevska društva.

Poziv k prigrisatvi k skupnemu delu.

V gornjih stavkih je v kratkem označeno delo Zveze kulturnih društev v Ljubljani. Že dosednji uspeh je velik. Še večji pa bo, če bodo pristopila ZDK v Ljubljani ali Mariboru prav vsa naša društva, stala z njima v stalnem dopisovanju in se točno ravnala po njiju navodilih. Mnogo je pa še krajev, kjer naprednih prosvetnih društev sploh še ni. V takih krajih jih je treba čimprej ustanoviti, pri čemer pojdeta obe Zvezi, na kateri se je treba obrniti po navodila, drage volje na roko z nasveti in dejanji.

MED WESTFALSKIMI SLOVENCMI.

Raznarodovalna politika Avstrije pred svetovno vojno je imela za posledico, da so bili tudi Slovenci kakor drugi slovanski narodi bivše monarhije primorani, se trumoma izseljevati in si iskati kruh in zaslužek v tujini. Veliko število naših rojakov se je naselilo koncem minulega stoletja na Westfalskem in v Porenju, kjer se je tisti čas nemška industrija mogočno razvila.

Osvoboditev slovenskega naroda je tudi na naše Westfalce ugodno učinkovala. Po prevratu so se pričeli zbirati v enotni organizaciji, ki temelji na jugoslovanski državni in slovenski narodni ideji ter se trudi in prizadeva, čim uspešneje skrbeti za socialni in kulturni napredek, odnosno blaginjo svojih članov. Ta organizacija — «Zveza jugoslovanskih delavskih in podpornih društev v Nemčiji»

Jugoslovansko delavsko društvo v Bottropu (Westfalsko, Nemčija).

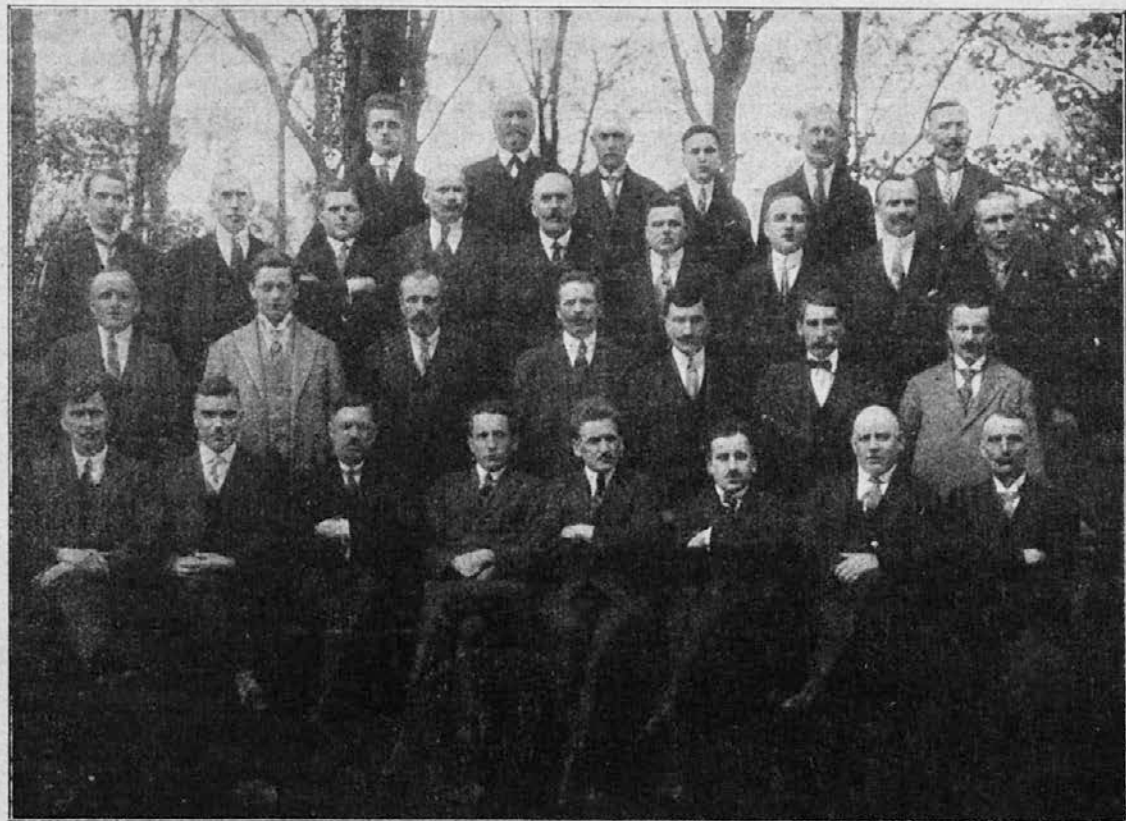
— je bila ustanovljena leta 1922. in v njej je že nad 30 društev s približno 2000 člani. Zveza si je uredila pogrebno in podporno blagajno ter posreduje za svoje člane v najrazličnejših stvareh pri nemških in domačih oblastvih; pri tem delu se sme ponašati že z lepimi uspehi. Med drugim je zveza izposlovala repatricijski sklad (fond), preskrbela številnim članom za poruhrske krize delo v Franciji, izprosila prireditve «Dinarskega dne», dosegla podpiranje brezposelnih rojakov v Nemčiji itd. itd.

«Zveza jugoslovanskih delavskih in podpornih društev v Nemčiji» poskuša zlasti doseči ožji stik z domovino, kar se ji je deloma že posrečilo. Tako posreduje na njeno prošnjo pokrajinski odbor «Jugoslovenske Matice» v Ljubljani za člane zveze pri domačih oblastvih v najrazličnejših stvareh popolnoma brezplačno. Imenovani odbor nabavlja nadalje na svoje stroške različne listine, kar mu povzroča sicer ogromne izdatke, a našim izseljencem zelo koristi. Prav tako je poklonila «Jugoslovenska Matica» zvezi tudi več ljudskih knjižnic ter ji preskrbela potrebne učne knjige za našo mladež, ki je segla z velikim veseljem po njih. Da se je jugoslovanska ideja med westfalskimi Slovenci izredno lepo razširila, je predvsem zasluga naprednih li-

stov, kakor «Jutra», «Slovenskega Naroda», «Narodnega Dnevnika», «Domovine» i. dr. Te liste prejemajo po prošnji zveze vsa društva zastoj.

Za westfalske Slovence se je zainteresirala tudi delavska zbornica za Slovenijo v Ljubljani, ki je stopila z zvezo v ožji stik. Po priporočilu zveze je obiskalo zastopništvo zbornice za potovanja preko Francije tudi poruhrske rojake. Zveza je priredila ob tej priliki dne 2. maja 1926. v Bottropu poseben shod, ki so se ga udeležila po zastopnikih številna društva in nešteti rojaki iz raznih krajev Rensko-Westfalske. Zborovalci so zastopništvo prisrčno sprejeli; saj je pa bilo tudi prvič v zgodovini westfalskih Slovencev, da so pokazali zastopniki domačega delavstva potrebno zanimanje za brate in sestre v tujini. Zastopništvo je proučilo razmere, v katerih živijo rojaki v Nemčiji, ter obljubilo, zavzeti se za njih težnje in želje posebno s tem, da v bodoče tem uspešneje posreduje zanje pri pristojnih oblastvih.

Naši rojaki v Nemčiji pričakujejo od skupnega delovanja vseh upoštevanih organizacij najlepše uspehe ter iskreno žele, da se stiki med njimi in domovino čim bolj poglobijo in da postanejo čim prisrčnejši.

Delegacija delavske zbornice med westfalskimi Slovenci.
Predsedniki jugoslovanskih delavskih društev in ožji odbor Zveze v Nemčiji.

NAVODILA,

kako naj postopajo mladeniči in novinci, da dosežejo ugodnosti, ki jim pripadajo po zakonu o ustroju vojske in mornarice.

1. Katere dokumente naj prinese mladenič naborni komisiji, da se mu dredi pravilni rok službe v stalnem kadru, če misli, da ima pravico na ugodnost skrajšanega roka ali na oprostitev.

Da bi mogla naborna komisija mladeniču drediti pravilni rok službe v kadru, to je rok, ki mu gre po rodbinskem in imovinskem stanju, naj mladenič o pravem času poskrbi, da se mu stavijo v rekrutni spisek pravilni in izčrpn podatki o rodbinskem in imovinskem stanju. Rekrutni spisek je razporejen vsako leto od sredine pa do konca maja v občinski pisarni na vpogled.

Ako pa kdo meni, da ima pravico na skrajšan rok ali oprostitev (po členu 49. in 50. zakona o ustroju vojske in mornarice), naj prinese k naborni komisiji vse potrebne listine, kakor:

1.) Rodbinsko polo, v kateri morajo biti vpisani vsi živi in mrtvi člani družine (oče, mati in otroci po starosti od najstarejšega do najmlajšega). Ako kateri živ izven rodovine, se vpišejo v opombi njih bivališča, dalje vsi ostali domači ljudje (ded, stric, stara mati, teta itd.), ki živijo z očetom in skupnem gospodarstvu. Izpustiti se ne sme nihče.

2.) Potrdilo davčnega urada o letnem neposrednem davku.

3.) Vojniške izprave vseh moških članov, starejših od rekruta, če so svoj čas služili pri vojaki; ako pa listin nimajo in so res služili, naj se izstavi v občinskem uradu po znanem vzorcu uradno izpričevalo, iz katerega mora biti razvidno, pri katerem polku je služil, kdaj je nastopil (dan, mesec in leto), kakor tudi dan, mesec in leto odpusta, s čimilom podpisano od treh prič, ki jim je poznano vojaško službovanje dotičnega, dveh odbornikov in župana; pristnost podpisa občinskega odbora in uradnega pečata potrjuje sresko poglavarstvo. Pri onih, ki so v naši vojski odslužili kadrski rok, se upoštevajo samo vojniške izprave in odpustnice, nikakor pa ne uradna občinska izpričevala.

V sledečem nekoliko primerov:

a) Rodbinsko in imovno stanje: Samo oče, 60 let star (ali preko 60), davek 20 Din ali manj.

Mladenič bo oproščen služenja v stalnem kadru, če dokaže naborni komisiji s krstnim listom ali rodbinsko polo, da ima njegov oče resnično 60 (ali nad 60) let, in potrdilom davčnega urada, da plačuje rodbina na leto samo 20 Din neposrednega davka ali manj.

Ako mladenič navedenih dokazov ne prinese, služi kot prvenec skrajšan rok.

b) Rodbinsko in imovinsko stanje: Samo sestra od 17 do 60 let, popolnoma nesposobna; neposredni davek več kakor 20 Din na leto.

Mladenič bo oproščen služenja v stalnem kadru, ako predloži naborni komisiji zdravniško izpričevalo, napravljeno od aktivnega vojaškega zdravnika (kadar takega ni v bližini, od rezervnega vojaškega zdravnika ali pa od zdravnika, ki je v državni službi). Razvidno mora biti, da je njegova sestra popolnoma nesposobna, tako da rodbino zgolj obremenjuje (čisto slepa, zmešana, dolgotrajno bolna itd.).

Ako mladenič tega dokaza ne predloži komisiji, mu more ta drediti skrajšan rok.

c) Rodbinsko in imovinsko stanje: dva brata, po starosti neposredno pred mladeničem, sta odslužila polne roke.

Naborna komisija določi mladeniču skrajšan rok, ako dokaže z vojaškimi izkaznicami (vojniškima izpravama) ali, če teh ni, z odpustnicami od komand, kjer sta služila, ali pa z izpričevali, kakor poprej omenjeno pod 1. točka 3, da sta brata odslužila polne kadrskie roke.

Ako mladenič naborni komisiji ne predloži teh dokazov, se mu dredi polni rok službe v stalnem kadru.

d) Rodbinsko in imovinsko stanje: oče, n. pr. 59 let star ali mlajši, tako nesposoben, da je rodbini samo v breme (bolan na duhu, slep itd.), brat 40 let star, oddeljen že pet let od rodovine; neposredni davek na leto čez 20 Din.

Rekrut bo oproščen kot hranitelj, če predloži naborni komisiji dokaze, da je brat najmanj pet let oddeljen od rodovine, ter se poleg tega tudi njegov oče predstavi naborni komisiji, pa to potrdi, da ni samo za vsako delo nezmožen, temveč se mu mora celo streči.

Za zakoniti dokaz delitve se priznavajo izvršene razsodbe o delitvi; delitve izvedene po pristojnem zemljoknjižnem oblastvu; oblastveno izveden »pravomočni delitveni list«; medsebojne, sporazumne delitve, izvršene pisмено in pred pričami, ki so bile pri delitvi res navzočne, če je njih istinitost potrjena tudi po sreskem-kotarskem oblastvu; ločeno plačevanje davkov na posebne davčne knjižice oddeljenih strank ali potrdila pristojnih finančnih uprav. Za oddeljenega se smatra samo oni rodbinski član, ki je izstopil iz te rodbine ter živi z vsem oddeljeno čez pet let pred naborem rekruta, n. pr. za letnik 1906. najpozneje v letu 1921.

Pri onih rodbinah, ki nimajo nobenega posestva, se smatra za oddeljenega oni rodovinec, ki dokaže z uradnimi dokumenti (izpisom iz popisne knjige, potrdilom sreskih poglavarstev itd.), da živi ločeno in nima nobenih zvez s prejšnjo rodbino že pet let pred naborem rekruta.

Člani rodovine, ki odidejo v inozemstvo, pa se v 20. letih ne vrnejo in se ne javijo svojem, niti z njimi ne vzdržujejo zveze, niti jih podpirajo, se štejejo za oddeljene. To se mora dognati po sreskih poglavarstvih.

Za delitev se ne priznava izstop iz rodovine onim, ki izstopijo iz nje samo zaradi tega, ker so postali polnoletni.

e) Dijak mora s šolskim izpričevalom dokazati, da je dovršil eno predpisanih srednjih šol ali vsaj šest razredov gimnazije, oziroma realke in enaki šol, drugače se mu ne prizna dijaškega roka.

f) Naborni obvezniki v inozemstvu se morajo javiti našim konzulatom radi rekrutovanja pri konzulatu; za vojaško službo sposobni se pa morajo napotiti v domovino radi reguliranja kadrškega roka; kdor to opusti in se ne javi do 25. leta starosti, odnosno ne zadosti vojaški obveznosti, se smatra vojaškim beguncem.

II. Rok službe v stalnem kadru.

Rok službe v stalnem kadru je pri vseh vrstah orožja polni rok 18 mesecev in skrajšani rok 9 mesecev, samo pri mornarici traja kadrski rok 2 leti.

III. V katerem primeru se rok službe v stalnem kadru skrajšuje?

Rok službe v stalnem kadru se skrajšuje, n. pr.:

V rodbini, kjer se potrdi prvenec, čigar oče (stric, ded) je živ in ki nima mlajšega brata in moškega rodbinskega člana, starega 17 let in več, služi ta kot prvenec skrajšan rok.

To je tako razumeti:

Rekrutom prvenecem, ki imajo mlajšega brata, ob naboru starega 16 let, se odredi polni rok službe v kadru, ker bo mlajši brat v prihodnjem letu stopil v 17. (koledarsko) leto starosti.

Ako je rekrutu kot prvenec odredila naborna komisija skrajšan rok službe v kadru zato, ker je njegov mlajši brat imel takrat šele 15 let, a je med rekrutovim služenjem nastopil svoje 17. leto, tedaj se rekrutu poviša rok službe v kadru na polni rok 18 mesecev.

Ako ima v takih rodbinah prvenec mlajšega brata (moškega rodbinskega člana), starega 17 let in več, oče (stric, ded), je star 59 let in mlajši, je rekrut prvenec in služi polni rok.

V rodbinah, kjer prvenec nima več očeta (strica, deda), vendar pa ima mlajšega brata (družinskega člana), starega 17 let in več, služi prvenec skrajšan rok, naslednja dva rodovinca pa služita po vrsti polni rok itd. Isto velja tudi tedaj, če oče (stric, ded) sicer še živi, vendar je za delo popolnoma nesposoben, ako ima mladenič mlajšega brata (rodbinskega člana), starega 17 let in več. (Prvenec je najstarejši mladenič, ki je v prvi rodbini dorastel naboru.)

Dijaki se pri odrejanju rokov po redu služenja ne štejejo med rodbinske člane.

Častniki in vojaški uradniki se prištevajo rodbinskim članom, če niso oddeljeni in se šteje njihova služba pri odrejanju rokov naslednjim rodbinskim članom za polni rok. Isto velja tudi za podčastnike, kadar izstopijo iz kadrskе službe, vendar se ti za čas služenja v stalnem kadru ne prištevajo za rodbinske člane.

Onim moškim članom družine, ki se rekrutovanju šele med vojno dorastli, t. j. letnik 1892. do 1898., se šteje vojna služba na kadrski rok. Vendar se šteje ta njihova služba pri odrejanju rokov naslednjim rodbinskim članom le za oni rok, ki bi jim po vrsti pripadal, ako ne bi bilo vojne (čeprav so dejanski mogoče tudi več odslužili).

Pri odrejanju roka po vrsti služenja se starost rodbinskih članov ne jemlje v poštev, temveč se vrste po redu, kakor so odslužili rok. Mladeniči, ki so bili začasno nesposobni za mlajšimi brati se vrstijo torej, kadar postanejo sposobni, za njimi, ki so pred njimi odslužili kadrski rok.

Tistemu rekrutu, ki mu je po zakonu o ustroju vojske in mornarice bil pravilno odrejen polni rok službe v kadru, pa je med svojim službovanjem umrl ali padel, se smatra, kakor da bi bil odslužil polni rok, ne glede na to, koliko dni je do smrti odslužil v kadru.

Onim rekrutom, katerim sta v vojni od leta 1914. do 1920. padla ali umrla za ranami v vojaški službi dva moška rodbinska člana ali več, pripada po zakonu skrajšan rok devet mesecev. Ta ugodnost pritiče v isti rodbini zgolj enemu, ki je bil po smrti teh rodbinskih članov prvi potrjen. Ta odredba velja samo do leta 1938.

Rekrutu, ki mu je bil po čl. 49. zakona o ustroju vojske in mornarice pravilno odrejen polni rok službe v stalnem kadru in ki je bil pridelen (upučen) v kader na odsluženje, a je bil pozneje zaradi začasne nesposobnosti odpuščen na dom in umre v času, ko njegovi vrstniki služijo še polni rok službe v kadru, se priznava, da je odslužil polni rok v kadru.

Ako pa tak rekrut (v svojstvu začasne nesposobnosti za vojaško službo) umre kasneje, to je, ko so že odslužili njegovi vrstniki, ki so pravočasno nastopili službo v kadru, takrat tretji član po vrsti iz take rodbine nima pravice na skrajšan rok.

Onim, ki se hranijo sami ali ki so sameci ter so podedovali poljedelsko posestvo ali obrat, ki ga morajo osebno obdelovati ali voditi.

Dijaški rok 6 mesecev se odredi bogoslovcem, ki hočejo prevzeti duhovniško službo. Če v štirih letih po odsluženju dijaškega roka 6 mesecev ne stopijo v duhovniški čin, morajo doslužiti manjkajočo dobo do pripadajočega jim roka.

IV. Kdo je oproščen službe v stalnem kadru?

Službe v stalnem kadru so oproščeni:

- stalno nesposobni;
- začasno nesposobni, če ne postanejo sposobni do dovršenega 25. leta starosti;
- edini hranitelji nesposobnih rodbinskih članov, ki živijo od poljedelstva ali ob osebnem delu ter plačujejo na leto 20 Din in manj neposrednega davka, v katerega se ne šteje osebni davek, ali ne glede na davek, če so vsi rodbinski člani popolnoma nesposobni. Med nesposobne rodbinske člane se štejejo: moški od 12. do 17. in preko 60 let starosti, od 17. do 60. leta pa tisti, ki jih naborna komisija spozna za stalno nezmožne dela. Popolnoma nesposobnim (nejakim) pa se prištevajo: umobolni, popolnoma slepi ter ostali, ki so tako slabi, da rodbino samo obremenjujejo, in moški otroci do 12., ženski pa do 17. leta starosti.

Ako je v rodbini še poleg novince en moški rodbinski član, ki dovrši 17. leto prej, nego dopolni novinec 25. leto, je oprostitev izključena. V takem primeru se novincu nastop službe v kadru samo odloži na poznejši čas.

Mladenič se le tedaj oprosti službe v stalnem kadru, če zares izvršuje dolžnosti hranitelja.

Dijaki se ne štejejo med rodbinske člane, dokler se uče v šoli in dokler ne odslužijo svojega roka v vojski, zato tudi ne morejo biti oproščeni.

Oproščencem, katerim se rodbinske in imovinske razmere tako izpremenijo, da jim ne pripada več ugodnost po členu 50. pod c) zakona o ustroju vojske in mornarice (oprostitev kot hranitelj), kakor tudi onim, ki so prenehali izvrševati dolžnosti hranitelja, se ta ugodnost odvzame in se jim odredi rok, kateri jim po izpremenjenih rodbinskih razmerah pripada, če še niso dovršili svojega 25. leta.

V. Odlaganje službe v stalnem kadru.

Služba v stalnem kadru se sme novincu odložiti:

- a) Če je novinec reden dijak državne ali koncesionirane šole v državi ali enakih šol v inozemstvu, pa prosi, naj se mu dovoli odložitev službe, da dovrši študije; vendar pa ne sme segati ta odložitev preko dovršenega 27. leta.
- b) Če je v isti rodbini, ki živi skupno, poleg novince samo še en moški rodbinski član, sposoben za delo, ki že služi v stalnem kadru, se novincu odloži služba, dokler ta družinski član ne odsluži obveznega roka v kadru ali dokler se ne odpusti iz stalnega kadra.
- c) Če se odpravi iz ene rodbine, ki živi skupno, istega leta v stalni kader dva novince ali če se jih odpravi več in če izreče rodbina željo, da ne bi služili vsi ob istem času, se odloži služba v stalnem kadru polovici novincev, dokler ne odsluži druga polovica; če je število novincev nenaključno, se odpravi na službo v kader polovica in še eden, ostalim pa se odloži služba, dokler ne odslužijo prvi.
- d) Če se pokori rekrut za sodno obsodbo, se mu odloži služba, dokler ne prebije kazni ali se ne pomilosti ali dokler se mu ne povrne državljanska čast; ako pa je dovršil tak novinec 27 let, se ne odpravi v stalni kader, nego se vpiše med obveznike operativne ali pa rezervne vojske.
- e) Če je v rodbini, ki živi skupno, poleg novince samo še en moški rodbinski član, ki dela pokoro za sodno obsodbo, rodbinsko in imovinsko stanje pa je v ostalem tako, da bi bil rekrut hranitelj, se odloži novincu služba, dokler se ta rodbinski član ne vrne, a najdalje do 25. leta starosti. Ako pa dotlej ta rodbinski član še ni prebil kazni, rodbinske okoliščine pa so ostale neizpremenjene, se novincu izpregleda služba v stalnem kadru.
- f) Če je v rodbini, ki živi skupno, poleg novince najmanj še en moški rodbinski član, ki mu še ni 17 let, rodbinsko in imovinsko stanje pa je tako, da je novinec začasno edini hranitelj, se novincu odloži služba, dokler ne dovrši ta moški rodbinski član 17. leta starosti, a najdalje do 25. leta. Če dotlej ta mlajši rodbinski član ne dopolni 17 let, se novinec oprosti službe v kadru.
- g) V rodbinah, kjer bi ostali popolnoma nesposobni (nejaki) rodbinski člani po odpravljanju novince v kadro službo zato brez rednika, ker je drugi in edini rodbinski član, ki bi mogel med rekrutovo odsotnostjo izvrševati dolžnosti hranitelja, izza vojne pogrešan (ujet, interniran in se še ni vrnil) in se dotlej še nikomur ni javil, se novincu odloži služba, dokler se ta rodbinski član ne vrne ali ne najde, odnosno dokler se ne dožene, je li mrtev ali pa nesposoben za delo, vendar najdalje do 27. leta starosti. (Ako se pa do tedaj ta rodbinski član ne vrne, odnosno ne javi, rodbinske okoliščine pa so ostale neizpremenjene, se novinec oprosti službe v stalnem kadru.) Kadar se rodbinski član skriva, da bi se odtegnil vojaški službi ali pa izvrševanju dolžnosti hranitelja, je odložitev kadrske službe izključena.
- h) Če je v rodbini, ki živi skupno, poleg novince samo še en moški rodbinski član in je ta dijak, rodbinsko in imovinsko stanje pa je tako, da je novinec začasno edini hranitelj, se novincu odloži služba, da dovrši (prekine) dijak študije in odsluži kadro rok.

V primerih pod a) se predlagajo prošnje pristojnemu komandantu vojnega okruha. Prošnji mora biti priloženo frekventacijsko izpričevalo, iz katerega je razvidno, da je prosilec redni dijak navedene šole (vzorec prošnje: priloga 2). V primerih pod b) in c) se izjavi želja pred naborno komisijo. Ob priliki odpravljanja novincev v stalni kader se sicer tudi takim novincem pod b) in c) dostavijo pozivi, vendar se ti že iz Komande vojnega okruha zopet odpustijo, kakor hitro se dožene, da potreba za odložitev službe še obstoja. V ostalih slučajih se služba v kadru brez vsake izjave ali prošnje odloži, če so naborni komisiji vsa dokazila predložena.

VI. V katerem primeru imajo dijaki pravico na dijaški rok.

Na 14 mesecev: kdor je dovršil ali dovrši do 27. leta starosti univerzo ali srednjo šolo ali strokovno šolo enako srednji šoli ali višjo od te ali najmanj šest razredov gimnazije ali realke in tema enakih šol, če ne napravi v devetih mesecih izpita za rezervnega častnika; a na devet mesecev, kdor prebije v tem devetmesečnem roku izpit za rezervnega častnika.

Dijakom, ki se izkažejo pri naborni komisiji s potrdilom svojega ravnateljstva ali zavoda, da obiskujejo še razred, ki bi jim dal pravico na dijaški rok, ako bi ga dovršili, se ne določi rok, temveč morajo predložiti takoj po končanem šolskem letu, a najdalje do konca septembra istega leta dokaze, da so ta razred izdelali. Ako do navedenega roka ne predložijo teh dokazov, se jim odredi rok, ki jim gre po rodbinskem in imovinskem stanju.

VII. Pritožbe proti odločitvi naborne komisije.

Vsakomur, kdor misli, da se mu pri naboru ni odredil pravilni rok službe v kadru, stoji odprta pot pritožbe.

Take pritožbe se predlagajo pristojnemu komandantu vojnega okruha, odločajo pa o njih komandanti divizijskih oblasti. Pritožbe, predložene neposredno višji oblasti, se po obstoječih predpisih neresene vračajo.

Pritožba naj bo kratka, a vendar naj vsebuje vse potrebne podatke, n. pr. glej prilogo 1.

Istotako se lahko prošnja predloži komandantu pristojnega vojnega okruha za oprostitev, skrajšanje roka ali odložitev službe v stalnem kadru, ako se družinske razmere med rekrutovim vojaškim službovanjem spremenijo tako, da ima pravico na zgoraj omenjene ugodnosti.

Kolkovanje prilog pritožbam in prošnjam.

Priloge se kolkujejo po sedaj obstoječih predpisih: rodbinska pola za prve tri rodbinske člane za vsakega po 10 Din, za vsakega naslednjega po 5 Din.

Davčno potrdilo s kolkom 20 Din.

Vojničke izprave, odpustnice in uradna občinska potrdila glede vojaškega službovanja, priloge po 2 Din.

Zdravniška izpričevala po 20 Din.

Pritožba proti odločitvi, oziroma rešenju komandanta Dravske divizijske oblasti, se kolkuje s kolkom 20 Din in za rešitev se priloži istotako kolek 20 Din.

Dobrovoljci.

(Predčasni vstop v stalni kader.)

Mladenič, sposoben za vojaško službo pri vojski, sme dobrovoljno vstopiti poprej v stalni kader, a imeti mora 18 let in pa dovolitev roditelja ali varuha.

Prijave sprejemajo komandanti vojnega okrga edino ob času, kadar se vrši nabor, ter po naboru do vpoklica rekrutov.

Vsak mladenič je dolžan ob priliki prijave predložiti pristojnemu komandantu vojnega okrga prošnjo s sledečimi dokumenti:

1.) krstni list; 2.) uradno potrdilo dovoljenja roditelja ali varuha, da sme dobrovoljno vstopiti na polni rok službe 18 mesecev v stalnem kadru (pri mornarici dve leti); 3.) občinsko potrdilo o vedenju, poklicu, imovinskem stanju (potrdilo o letnem neposrednem davku), da je neoženjen in naš državlján, ter šolsko izpričevalo o dovršenih šolah.

Taki mladeniči, ki želé svojo bodočnost zasigurati v vojski, se sprejemajo v prvi vrsti.

Isto velja tudi za dijake, samo da se onim, ki so dovršili katero predpisanih šol, ali pa najmanj šest razredov gimnazije, oziroma realke ali tema enakih šol, odredi dijaški rok (14, odnosno 9 mesecev).

Pitomci.

Kandidat za sprejem v podoficirsko šolo predloži sledeče dokumente:

1.) Domovnico, s katero dokaže, da je naš državlján.

2.) Samski list, da ni oženjen.

3.) Nравstveno izpričevalo, da še ni sodnijsko kaznovan niti obsojen.

4.) Uradno dovoljenje od roditeljev ali varuha, da sme vstopiti v podoficirsko šolo, potrjeno od občine in sreskega poglavarstva.

5.) Krstni list, s katerim dokaže, da nima manj od 17 in ne nad 21 let.

6.) Šolsko izpričevalo o dovršenih šolah.

Prošnja in vse zgoraj navedene listine morajo biti kolkovane v zmislu zakona o taksah. Siromišni naj pa prilože ubožni list.

Obrazca:Obrazec 1.

(Ime in priimek,
poklic, datum.)

V

Dostavlja pritožbo
proti odločitvi
naborne komisije.

Komandantu ... vojnega okrga.

Moj sin
rojen in domovinsko pristojen
v občino srez

mi je bil ob priliki letošnjih naborov potrjen. Naborna komisija mu je odredila polni (ali skrajšani) rok službe v kadru, čeprav je spričo splošne telesne oslabelosti (n. pr.:) za delo nesposoben. Dva moška člana sta že odslužila polne rokove službe v stalnem kadru (ali odeljenja, eden ali drugi popolnoma od hiše in to pet let pred rekrutovanjem itd.). Neposrednega davka plačujem n. pr. 15 Din na leto.

Prosim, da se odločitev naborne komisije razveljavi in se mojemu sinu na osnovi Zakona o Ustrojstvu vojske in Mornarice rok službe v stalnem kadru izpremeni.

Priloge pod 1. rodbinska pola, pod 2. davčno potrdilo o neposrednem letnem davku in pod 3. potrdilo občine, da res izvršuje dolžnosti hranitelja,

ali vojniške izprave, ako sta dva moška rodbinska člana že prej odslužila polne rokove službe v stalnem kadru itd.

(Podpis.)

Obrazec 2.

(Ime in priimek,
poklic, datum.)

V

prosi za odložitev
kadrské službe.

Komandantu ... vojnega okrga.

Prosim za odložitev kadrské službe do dovršitve študij.

Rodil sem se 19. v
..... in sem domovinsko pristojen v
občino srez

Na letošnjem naboru sem bil potrjen in mi je naborna komisija priznala dijaški rok.

V prilogi pod 1. dostavljam frekvencijsko izpričevalo, iz katerega je razvidno, da sem vpisan kot redni slušatelj v

(Podpis.)

RAZREŠI SLEDEČO ŽIVLJENSKO RESNICO!

ZA SMEH IN KRATEK ČAS.

Poslovilni zmisel.

«Če mi daš dinar, pa neham jokati,» je obljubil Marcek.

«Saj te prav rada poslušam, ko se emeriš,» je odvrnila mati.

Za trenutek je mali osupnil, potlej se pa zopet pričel dreti. Lhte je zatem povzel pogajanja: «No, pa mi daj dinar, ker te zabavam.»

Nežen opis.

On: «Ne smeš misliti, da dvomim o tvoji kuharski spretnosti, vendar bi rad pogledal tvojo kuharsko knjigo, draga. Tole mi diši po tiskarskem pogrešku.»

Plesni večer.

«Natakar, povejte no godecem, naj kaj drugega zasvirajo!»

«Kaj pa bi si želeli, gospod?»

«No, kaj počasnega, saj vendar ne morem svoje pečenke venomer v polki žvečiti!»

Tekma v reklami.

V glavni ulici londonski (Peccadilly) so se po vrsti nastanili štirje krojači. Prvi je napisal na svojem izvesku «prvi londonski krojač», drugi «najboljši krojač v Angliji», tretji «najboljši krojač na svetu». Četrti se je vso noč ubijal in si belil lase, zjutraj pa je dal napisati na reklamno desko: «John Smith, najboljši krojač v tej ulici». Tekmeci so hoteli kar popokati od jeze.

Prijetna zavest.

Tri stare vdove sede na klopici. «Zdaj imamo svoje može tam gori, v nebesih.»

«Oh, no, vsaj vemo, kje so!»

Pri krojaču.

«Poglejte, gospod mojster,» reče debeluh, «ko sem si zapel telovnik, se mi je zadnja plat od vrha do tal pretrgala.»

«Iz tega vidite, kako dobro smo prišli gumbe.»

Prekanjenec.

Mati je postavila skledo jabolk na mizo. «Mama, smem katero pojesti?» vpraša sinček.

«Smeš, ampak izberi si najmanjše.» Skoraj nato vidi mati samo še eno jabolko. «Ti grdi otrok!»

«Ampak, mamica, saj sem si zmeraj najmanjše izbral!»

Previden dečko.

Mlad gospod: «Slišiš, dečko, če mi poveš, kar govori tvoja sestra o meni, ti dam pet dinarjev.»

Otrok: «Tega pa že ne! Pozneje bi mi jih vzeli in mi še prismolili zaušnico.»

Vabilo.

«Rad bi sprejel vašo hčer za nekaj tednov na počitnice, pa smo na žalost nekoliko omejeni.»

«Nič ne de, moja Elza tudi ni najbolj brihtna.»

V šolski klopi.

Učitelj: «Jurko, povej mi kak prosti stavek.»

Jurko: «Piruhe sem bročil.»

Učitelj: «Dobro. Kateri čas je to?»

Jurko: «Velikonočni.»

Dober nauk.

«Bili ste tik groba, samo vaš močni život vas je rešil.»

«Potem mislite na to, gospod doktor, kadar mi boste delali račun.»

Ugrabljenje.

«Torej, dušica, nocoj te ugrabim. Ali boš mogla dotlej spraviti vso svojo prtljago?»

«Seveda bom. Papa in mama sta mi obljubila, da mi bosta pomagala.»

Olajševalni razlog.

Sodnik: «Zaradi lakote ste krali? Čemu pa ste odgnali kar celega vola?»

Tat: «Nisem imel pipca, da bi si bil odrezal košček.»

Edina možnost.

Pisatelj: «Rad bi vedel, zakaj mi uredništva vračajo vse moje stvari!»

Žena: «Morda zato, ker vsakikrat priložiš znamko za nazaj.»

Iz slavnostnega govora.

«... Sicer smo res pri gradbi nove najdenišnice znatno prekoračili prvotni načrt. A upravičeno smemo ugotoviti, da imamo sedaj 25 otrok več, za kar se imamo zahvaliti edino delavnosti gospoda višjega upravnika.»

Opričen dvom.

Štiriletni Tonček bi moral iti spat. Ker se brani, mu prigovarja debelušna teta: «Vidiš, Tonček, jaz hodim zmerom s kurami spat.»

Dečko neverjetno opazuje zajetno teto: «Ampak, tetka, kako pa moreš splezati na gredi?»

Dober odgovor.

Skopuh je padel v vodo. Nekdo ga potegne srečno na suho. Za nagrado odpre skopuh svoj možnjiček in stisne 50 par svojemu rešitelju. Navzoči se zgražajo ter mrmrajo. Tedaj pa se oglasi rešilec: «Kaj hočete, gospoda? Mož pač sam najbolje ve, koliko je vreden.»

Pozná take šale.

Hribovec je prišel prvič na parket v gledališču. Vrtar mu je potisnil vzmetni sedež navzdol in novinec se udobno usede na stol. Pri tem pa mu zdrkne gledališki list iz rok na tla. Vstane, ga pobere, hoče zopet sestiti, ker pa je deska medtem sama po sebi šinila navzgor, pade kajpada na pod. Jezno se obrne in prisoli gospodu za seboj grenko zaušnico, rekoč: «Vi, take šale mi poznamo!»

Ob železniški nesreči.

«Joj, joj, joj!»

«Zakaj se pa pritožujete?»

«Menda se imam za kaj, če se mi je roka zlomila.»

«Kako, za eno samo roko delate toliko hrupa, ko leži tukaj toliko mrtvih, ki ne zinejo niti besedice!»

Logika.

Možak vpraša dečka: «Koliko let si imel lani?»

Deček: «Deset.»

Gospod: «Pa letos?»

Deček: «Enajst.»

Gospod: «Potem imaš 21 let.»

Deček: «A tako? Slišite, koliko nog ste imeli lani?»

Gospod: «Dve.»

Deček: «Pa sedaj?»

Gospod: «Tudi dve.»

Deček: «Potem ste osel, ker imate štiri noge.»

Grobni napis.

Zakonski mož sedi globoko zamišljen ob postelji bolne žene. «Kaj pa premišljaš?» poizveduje bolnica.

«Dušica zlata, tuhtam, kakšen napis naj dam vklesati na tvoj nagrobni kamen.»

«I, kaj bi si glavo belil? Kar takole: Vdova blagega pokojnika.»

Ob obali.

«Zakaj ste tako potrti, prijatelj?»

«Oh, rajši me ne vprašajte, gospod učitelj. Tu, na tem mestu je utonila moja žena.»

«Nikar si tega ne ženite več k srcu. Saj imate sedaj drugo soprogo, ki je tako ljubezniva in pametna...»

«Ej, ej, to že imam, ampak ona se nikakor ne upa v vodo.»

Tudi umetnost.

Pogovarjajo se nekje, kako zna stradati gladovni umetnik Jolly. «Meni se ne zdi nič takega, če bi bil 14 dni brez jedi in spanja,» se oglasi nekdo.

«Kako pa bi to naredil?»

«I, kaj, podnevi bi spal, ponoči pa jedel!»

Izgovor.

«Gospod doktor, že dolgo ne morem spati, kaj naj počnem?»

«S praznim želodcem ne hodite počivat, poprej použijte kako malenkost.»

«Ampak lani ste mi zabičali, da pred spanjem ne smem nikdar jesti.»

«Dragi gospod, vam se niti ne sanja, kako je medtem znanost napredovala.»

Razumna kuharica.

Zenka je hotela prvič presenetiti možička z novim kolačem. Soprog je ves navdušen ob dobri slaščici, vendar ves čas pljuje. «Kaj pa ti je, dragec?» poizveduje spretna kuharica.

«Nič, dragica, ampak v kolaču je nekam dosti jajčjih lupin.»

«I, seveda, poglej, tu stoji v receptu: Vzemi 15 dek moke, 4 cela jajca...!»

Narobe razumel.

Zdravnik stopi razburjen iz svoje govorilnice. «Tako moram od doma!» vzklikne. «Mlad gospod mi je telefoniral, da brez mene ne more več živeti!»

«Motiš se, dragi,» mu mirno odvrne žena. «Najina hči je bila klicana k telefonu.»

Izkupila jo je.

«Ali se ne bi mogli navaditi, da bi me nekoliko ljubili, gospodična Ljerka?» je moledoval snubec.

«Vas naj bi ljubila? Ne, tega res ne morem,» ga je ošabnica zviškoma odbila.

«Res, tega sem se že naprej bal,» je vzdihnil, ste pač prestari, da bi se še kaj navadili!»

Na koncu šolskega leta.

Učitelj: «No, otročički, sedaj se je končalo šolsko leto. Želim vam, da lepo prebijate počitnice in da se na jesen vrnete v šolo pametnejši, nego ste zdaj.»

Učenci: «Hvala lepa, na isti način!»

REČENICA.

=

=

il

ZMES IN ZNES.

Največja jajca so nojeva, velika kot otroška glava in do 2 kg težka. Eno zaleže za 24 kurjih. Vsaka samica jih znese do 20 na leto, kadar pa se ji med valilno dobo odvzamejo, leže vedno nova. Afriški zakupniki zemljiše jih plačujejo po 800 Din. Za izvoz se zahteva 1500 Din carine na posamezno jajce.

*

Najmlajša žena v Kentuckyju (Severna Amerika), kjer ni zakonito določena nobena starost za možitev ali ženitev, je 11letna Violeta Jenkins. Njen mož Wilson šteje 35 pomladi.

*

Z najdaljšimi lasmi se ponša gotovo Angležinja Mac Pherson. Po dvakratnem striženju so ji zrastle na 2 m 18 cm.

*

Največje orgle na vsem svetu je leta 1870. postavil H. Willis v londonskem Albert-Hallu. Stroj na paro dobavlja zrak za 10.000 piščali. Malo manjše je zgradil isti mojster v Liverpoolu. Enolikšne premore pariška cerkev svetega Sulpicija s 5000 cevmi. Takoj za temi se uvrstijo bostonske v severni Ameriki.

*

Dne 1. januarja 1926. je bilo na Ruskem 599 dnevnikov z 8.281.820 izvodi.

*

Število avtomobilov dne 1. januarja 1926. je znašalo dne 1. januarja 25.973.928, od teh blizu 20 milijonov v Združenih državah, torej na šest oseb eden, v Kanadi pa na 18; v Angliji pride en «samodreč» na 60 (po drugem viru na 100) oseb, v Franciji na 71, v Nemčiji na 150.

*

Najplodnejše plemo sveta niso Italijani ali Poljaki, marveč Francozi, seveda samo v Kanadi, kjer je od 9 milijonov prebivalcev 3 milijone Francozov, ki po večini ne znajo niti besedice angleški. Nedavno jih je bilo komaj 100.000. Številne rodbine so pri njih nekaj navadnega. Pred kratkim je neka žena povila svoje 34. dete.

*

V Barroisi (Allier) na Francoskem je kmetica našla v kurniku jajce debelo za dve navadni, to pa je vsebovalo še eno, v čigar sredini je bilo skrito zopet eno jajčece z lupino.

*

Število ljudi. Na vsem svetu je 1 milijardo in pol ljudi. Vsako leto jih umre nad 32 milijonov, potem-takem malodane 500 tisoč na dan, to je 4000 na uro. Medtem ko se jih rodi po 70 na minuto, jih premine samo 67 v istem času. Povprečna človeška starost znaša 33 let. V novejšem času je živel najdalje Anglež Jenkins (169), močno se mu bliža Balkanec Djuro Šemdin, ki je pred 4 leti želel v Parizu spoznati 70letnega «mladeniča» Clemenceauja. Prekaša ga le Turčin Zaro Agha (163 let).

Pomanjkanje žensk v Braziliji. Leta 1920. je mesto Merces imelo 13.625 neoženjencev in 658 vdovcev, a samo 5810 deklet in vdov. Medtem se je še od teh nekaj pomozilo, tako da je danes še manj «zamožnih» deklet. Da ne bi ostali samci, so moški ustanovili pisarno za posredovanje. V treh dneh je ta omogočila sedem porok.

*

Medtem ko je leta 1890. v U. S. A. bilo samo pol milijona poročenih žen zaposlenih zunaj gospodinjstva, jih je danes nad 2 milijona. Navzlic temu v prizadetih družinah umrljivost dojenčev ni večja kakor v ostalih, ker se s povečanim zaslužkom obitelji bolje in zdraveje hrani.

*

Profesor Howard računa, da muha v dobrih petih mesecih zaplodi 327 trilijonov potomk. Ta roj devetih mušjih rodov bi tvoril gosto meglo, ki bi zastrla večmilijonsko mesto, n. pr. Pariz.

*

Ameriška mesta po velikosti so: New York 5.940.000 ljudi, Chicago 5 milijonov, Philadelphia 2.000.000, Detroit 1.260.000, Los Angeles 600.000, San Francisco 560.000, Washington pol milijona.

*

Davek na potvorjene noge. Staro razvado, da Kitajci umetno potvarjajo deklicam stopala, hočejo danes odpraviti. Ker pa vse prepovedi doslej niso nič zalegle, sta generala Feng in Čang v svojem področju, t. j. zlasti v okoliših Pekinga in Šantunga, naložila veliko davščino za take skazane noge. Ker so Kitajci štedljivi, bosta gotovo dosegla svoj smoter.

*

Prve vilice na Francoskem se omenjajo leta 1379. Imele so samo dva roglja in so bile včasih lesene, včasih od slonove kosti.

*

Najboljša tipkarica v Evropi je 19letna Angležinja Elinor Mitchell, ki je v tekmi za prvenstvo napisala 142 besed v minuti.

*

Odkod je kinin? Leta 1638. je dobila žena kraljevskega namestnika v Peruju, bolna za mrzlico, od ekvatorskega zdravnika v prah zdrobljeno skorjo drevesa, ki ga domorodci nazivajo «kinakina». Misi-jonarji so ta čudežni lub leta 1640. prinesli iz Brazilije v Evropo, kjer so ga krstili za «jezuitsko skorjo». Kardinal Lugo je ta lek razširil po vsej naši celini, kar je dalo stvari naziv «kardinalsko lubje». Leta 1820. sta francoska kemika Pelletier in Caventou izločila iz skorje čisto zdravilo za mrzlico in mu dala ime kinin.

*

Prvi observatorij na svetu je bil postavljen leta 1675. v Greenwichu, ki je bil tedaj še vasica daleč od Londona, sedaj pa je skoro londonsko predmestje.

VESTNIK VODNIKOVE DRUŽBE.

Ustanovitev družbe.

Misel, da bi ustanovili društvo, ki bi za mal denar izdajala vsako leto nekaj knjig za napredne Slovence, je izšla že pred leti iz Tiskovne zadruge. V pozni jeseni 1924. se je vršil že tozadevni sestanek zastopnikov raznih kulturnih organizacij in kulturnih delavcev, ki je soglasno pritrdil ustanovitvi družbe, vzel predložena pravila na znanje in izvolil pripravljalni odbor, ki naj izvede ustanovitev društva. Iz raznih vzrokov se je pa ustanovitev zavlekla v leto 1926.

Začetkom leta 1926. so se predložila pravila pokrajinski upravi v odobritev in 13. februarja se je nato vršil v prostorih Zveze kulturnih društev v Ljubljani ustanovni občni zbor. Na njem se je poudarjalo, da nova družba noče biti nikak tekmeč z obstoječim društvom, marveč hoče zamašiti le vrzeli, ki so tekom časa nastale na našem književnem polju. Kajti Mohorjeva družba ni znala prikleniti nase naprednih Slovencev, Slovenska Matica je pa z izdajanjem knjig skoraj popolnoma prenehala. Ustanovni občni zbor je dal na predlog dr. Iv. Laha novi organizaciji ime: **Vodnikova družba**, določil letnino na Din 20—, ustanovnino na Din 500—, oziroma Din 1000—, ter sklenil, da je treba že za leto 1926. izdati prve družbene knjige. Izvolil je tudi prvi odbor.

Ta odbor je šel takoj in z vso vnetostjo na delo ter imel od 13. februarja pa do 15. sept. 24 rednih sej. Poiskal je družbi skromen poslovni prostor v Delniški tiskarni, oskrbel primerno opravo in se predvsem posvetoval o organizaciji družbe in njenem književnem programu. V vseh večjih krajih je poiskal poverjenike in zaupnike, ki so po danih navodilih nemudoma začeli nabirati ustanovnike in letnike. Sklical je sestanke književnikov in kulturnih delavcev, na katerem se je razpravljalo o družbenem književnem programu. Razpravljal in sklepal je o družbenih knjigah in njih opremi za leto 1926. Zlasti zadnje vprašanje mu je delalo vsled kratko odmerjenega časa obilo preglavic. Kljub vsem težkočam je imel odbor popoln uspeh tako glede književnega daru, ki ga dobe člani za leto 1926., kot glede števila članov: ustanovnikov in letnikov. Oboje priča, da je bila Vodnikova družba potrebna in da bo uspevala v korist naše prosvete in izobrazbe tudi v bodoče.

★ ★ ★

Knjige za leto 1926.

Ustanovniki in letniki dobe letos štiri knjige kot redno izdane Vodnikove družbe:

1. **Veliko pratiko za leto 1927.**, ki prinaša poleg koledarske vsebine tudi celo vrsto zelo zanimivih člankov iz elektrotehnike, zdravilstva, narodnega gospodarstva, zgodovine, gospodinjstva in mnogo drobnega gradiva v pouk in kratek čas. Pratika je bogato ilustrirana.

2. **Iz tajnosti prirode**, zbirko daljših naravoslovnih črtic, ki so jih napisali naši najboljši prirodoslovci. Knjiga zvabi čitatelja s seboj v pradavne čase naše zemlje, mu poljudno, a znanstveno neomajno podprto razlaga važna poglavja iz kemije hranil in užitnin, iz prazgodovine človeštva in prvih životinj ter mu nudi razgled po raznih zemeljskih čudih in potih.

3. **Vladimir Levstik: Pravica kladiva**, povest iz vojnih dni. Znani naš pisatelj riše v tem zelo napetem in zanimivem pisanem delu, ki se odlikuje tudi po sočnem domačem jeziku, žalostne medvojne razmere v zakotni slovenski vasi in trnjevo pot idealnega narodnega moža, kovača Možine, ki se je neustrašeno boril za svoje napredno jugoslovansko prepričanje in zanj umrl kot mučenik, umrl preroško kot sodobni Matija Gubec na pragu kraljestvo Svobode, katero so že gledale njegove umirajoče oči.

4. **Juš Kozak: Beli mecesen**, povest z naših gora. V Kozaku so dobile Kamniške Alpe in njih ljudstvo svojega pesnika. Tako pri nas še nihče ni popisal romantične gorske krajine in življenja njenih prebivalcev, svobodnega življenja, ki ga je pisatelj razgrnil pred nami z vsemi skrbmi, strastmi, solncem in sencami, ljubeznijo in sovraštvom, naturnostjo in čudaštvom. Povest ima premnogo mojstrsko podanih prizorov in opisov in pripoveduje v klenem, iskreno lepem, močnem jeziku.

Vse štiri knjige bodo bravcem pokazale, da je Vodnikova družba izpolnila v polni meri svoje visoko kulturno poslanstvo.

Knjige za leto 1927.

Prihodnje leto dobe člani zopet štiri lepe knjige, in sicer Veliko pratiko za leto 1928, ki bo še bolj pestra in zabavna kot letos, dalje eno ali dve leposlovni knjigi z izvrstnimi povestima, ter eno ali dve poučni knjigi. Spise so nam obljubili in jih deloma že poslali naši najboljši pisatelji.

Poverjenišva.

Poverjeništev je imela Vodnikova družba izven Ljubljane, Maribora in Celja nad 400. Za prihodnje leto jih bomo še pomnožili, tako da bo imela vsaka večja občina svoje. Vsem poverjenikom, ki s požrtvovalnostjo izvršujejo svojo častno nalogo, se za njihov trud najiskrenejše zahvaljujemo in jih prosimo, da nam za prihodnje leto število članov še pomnožijo.

Članstvo v letu 1926.

Letos moremo podati le celokupen pregled članstva. Do 10. septembra 1926 je bilo plačanih 120 ustanovnin in 13.705 članarin, tako da je tega dne štela družba **13.825 članov**. Nikdar nismo pričakovali, da bomo že prvo leto dosegli tako velik uspeh. Število samo dokazuje, kako potrebna je bila Vodnikova družba.

Članarina za leto 1927.

Za prihodnje leto ostane ista članarina kot je bila letos. Letniki v Jugoslaviji plačajo Din 20—, v sosednjih državah Din 34—, v Ameriki pa 1 dolar. Ustanovnina znaša 500 Din za osebo, 1000 Din za družino, društvo, zadrugo, občino ali šolo. Stroške za dostavitev knjig morajo v Jugoslaviji nositi člani sami.

PRAVILA VODNIKOVE DRUŽBE.

I.

1. Ime in sedež.

§ 1. Društvo se imenuje «Vodnikova družba v Ljubljani». Svoj delokrog razteza po vsej državi in med našim narodom v inozemstvu. Sedež društva je v Ljubljani.

II. Namen društva.

§ 2. Namen društva je, jačiti narod z izobrazbo duševno in gospodarsko in mu krepiti narodno zavest.

III. Sredstva.

§ 3. Društvo dosega svoj namen:

- a) z izdajanjem knjig, časopisov in publikacij sploh, muzikalij, reprodukcij slik itd.;
- b) z razpečevanjem in kolportažo knjig, časopisov itd. lastne in tuje založbe;
- c) s prirejanjem predavanj, akademij, poučnih izletov, slavnosti, razstav;
- č) s poverjeniki in zaupniki, ki nabirajo člane, katerim preskrbujejo knjige;
- d) sploh z vsemi zakonitimi sredstvi.

IV. Članstvo.

§ 4. Člani so: 1.) ustanovni, 2.) častni, 3.) letni.

§ 5. Ustanovnik je vsakdo, katerega sprejme odbor in ki plača ustanovnino. Le-ta znaša za fizične osebe 500 Din, za pravna telesa 1000 Din (šole, društva, družbe, občine itd.), ki se lahko plačuje v petih letnih obrokih. Posameznik plača lahko več ustanovnin.

§ 6. Častne člane imenuje občni zbor za posebne zasluge, ki so si jih stekli z delovanjem za društveni namen.

§ 7. Letnik postane lahko vsakdo, ki ga je sprejel odbor in vpisal v društveno matico in ki redno plačuje letnino. Letnino določa občni zbor, in sicer vedno za eno leto naprej. Vplačana mora biti za vsako leto do konca marca.

V. Pravice in dolžnosti članov.

§ 8. Ustanovniki, ki so plačali že vso ustanovnino, imajo:

- a) na občnih zbora pravico postaviti predloge, glasovati, voliti in voljeni biti;
- b) pravico, da brezplačno prejema vse redne društvene knjige.

Kolikor ustanovnin je plačal posameznik, toliko glasov ima na občnih zbora in po tolikokrat prejme vse redne društvene knjige, ako jih zahteva.

§ 9. Častni člani imajo iste pravice kakor ustanovniki.

§ 10. Letniki, ki so za tisto leto plačali letnino, imajo:

- a) na občnih zbora posvetovalno pravico in pravico, biti voljeni;
- b) pravico, da brezplačno prejema redne knjige onega leta, za katero so plačali letnino.

§ 11. Stroške za pošiljanje društvenih knjig plačujejo vsi člani sami.

VI. Uprava.

§ 12. Društvene zadeve upravljajo: občni zbor, odbor in nadzorstvo.

VII. Občni zbor.

§ 13. Redni občni zbor skliče društveni odbor v prvem četrtletju vsakega leta. Izredni občni zbor skliče odbor v primeru potrebe, mora ga pa sklicati, če to zahteva najmanj ena tretjina ustanovnikov z navedbo vzroka.

Občni zbor se mora sklicati vsaj 14 dni poprej in je naznaniti dnevni red, čas in kraj občnega zbora istočasno v časopisu, ki ga določi odbor. Enako je objaviti tudi izredni občni zbor.

Na dnevni red izrednega občnega zbora je postaviti na prvo mesto predmet, zaradi katerega se je zahtevalo izredno zborovanje.

§ 14. Pristop k občnemu zboru imajo vsi ustanovniki, častni člani in letniki. Njihove pravice so določene v §§ 8., 9. in 10. društvenih pravil.

§ 15. Občni zbor je sklepčen, če je navzočih vsaj 12 ustanovnikov osebno skupaj z zastopniki pravnih teles, ki imajo veljavna pooblastila. V primeru, da občni zbor ni ob določenem času sklepčen, se more vršiti pol ure pozneje z istim dnevnim redom drug občni zbor, ki sklepa ne glede na število udeležencev.

§ 16. Odločuje in voli se z nadpolovično večino navzočih. Pri enakosti glasov odločuje predsedujoči, pri volitvah pa žreb. Volitve se vrše z glasovnicami ali z vzklikom. Zadnji način je nedopusten, če je pet ustanovnikov proti. Glasuje in voli se osebno. Pravne osebe glasujejo in volijo po pravilno izstavljenih pooblastilih. Kadar se glasuje o prenehanju društva, morajo za predlog glasovati tri četrtine ($\frac{3}{4}$), za spremembo pa dve tretjini ($\frac{2}{3}$) navzočih ustanovnikov.

§ 17. Občnemu zboru je pridržana zlasti pravica:

- a) voliti predsednika;
- b) voliti deset odbornikov;
- c) voliti tri člane nadzorstva;
- č) določati letnino;
- d) sklepati o proračunu in računskih zaključkih;
- e) o knjižnem programu za prihodnje leto;
- f) sklepati o premembi pravil;
- g) odločevati o samostojnih predlogih; ti se pa morajo najmanj osem dni poprej naznaniti odboru. Pozneje podani predlogi se pripuste le tedaj k razpravi, če sklene to občni zbor koncem ostalega dnevnega reda;
- h) odločevati o prizivih društvenikov zoper odboroške sklepe;
- i) sklepati o razdružitvi društva.

O občnem zboru se sestavi zapisnik, ki ga podpišejo predsednik, zapisnikar in še dva zborovalca. Vsi sklepi se vpisujejo v posebno knjigo.

VIII. Društveni odbor.

§ 18. Društveni odbor obstoji iz predsednika in desetih članov, izmed katerih mora bivati predsednik in šest članov v Ljubljani ali njeni najbližji okolici (oziroma podpredsednik in šest članov). Predsednik in odborniki so izvoljeni za dobo treh let. Če kdo pred tem časom odstopi ali umrje, pokliče odbor na njegovo mesto namestnika iz vrste članov, in to do prihodnjega občnega zbora.

§ 19. Po izvolitvi se odbor konstituira in izvoli iz svoje srede: dva podpredsednika, tajnika, blagajnika, gospodarja in književnega poročevalca.

§ 20. Predsednik, oziroma eden izmed podpredsednikov zastopata društvo na zunanji ter podpisujeta s tajnikom ali kakim drugim odbornikom vsa društvena pisma in oznanila.

§ 21. Odbor je sklepčen, če je poleg predsedujočega navzočih še pet odbornikov. Odbor sklepa z absolutno večino navzočih o vseh društvenih stvareh, ki po § 17. ne spadajo v področje občnega zbora, ter vodi tekoče posle. Zlasti sestavlja proračun, književni program in predloge za občni zbor ter nastavlja in odstavlja uslužbenke. Odbor skrbi za pridobivanje ustanovnikov in letnikov ter ustanavlja poverjeništa in zaupništva v posameznih krajih. Odbor sprejema, oziroma odklanja, ne da bi navedel za to vzroke, letnike in ustanovnike.

Odborove seje se vršijo po pismenem vabilu predsednika ali podpredsednika, kolikorkrat zahtevajo to društveni posli, najmanj pa šestkrat na leto. Predsednik jih pa mora sklicati, če to zahtevata dva odbornika ali nadzorstvo z navedbo vzroka.

O vsaki seji je sestaviti zapisnik, ki ga podpišejo vsi udeleženci.

IX. Nadzorstvo.

§ 22. Člani nadzorstva pazijo na društveno poslovanje, zlasti pa na denarno gospodarstvo društva. Njih dolžnost je, da pregledajo večkrat v letu tozadevno knjigovodstvo, blagajno in zalogo knjig ter da poročajo o tem odboru in občenemu zboru.

Nadzorstvo ima pravico sklicati odbor k seji, v primerih večjih neredov pa občni zbor.

X. Razsodišče.

§ 23. Spore, ki so nastali med društveniki in odborom zaradi društva, razsodi ali poravna razsodišče. Zoper ukrepe razsodišča ni priziva. Vsaka stranka imenuje vsaj po dva zastopnika izmed društvenikov. Ti štirje sodniki volijo predsednika. Če se ne morejo zediniti, odloči žreb med onima, ki sta dobila enako število glasov.

XI. Društveno premoženje.

§ 24. Društveno glavnico tvorijo:

- a) plačila ustanovnikov;
- b) darila in volila.

Glavnica se sme uporabljati le kot obratna glavnica. V računskem zaključku jo je navesti med pasivi.

Letni stroški se plačujejo:

- a) iz letnine društvenikov;
- b) iz izkupička knjižne zaloge;
- c) iz raznih drugih dohodkov.

XII. Razdružitve premoženja.

§ 25. Društvo se razide, če glasujejo na nalašč s tem dnevnim redom sklicanem občenem zboru za to tri četrtine vseh na občenem zboru navzočih ustanovnikov.

§ 26. V primeru, da društvo preneha iz kateregakoli vzroka, pripade društveno premoženje, kakor določi zadnji občni zbor. Če razpusti društvo vlada, pripade premoženje »Tiskovni zadrugi, reg. zadr. z o. z. v Ljubljani«, ki mora iz premoženja razpuščenega društva izdajati poljudne, širšim slojem namenjene knjige.

XIII. Občne določbe.

§ 27. Društvo začne svoje delovanje, ako je vplačanih vsaj dvajset ustanovnin.

§ 28. Do ustanovnega občnega zbora sprejema ustanovnike in člane pripravljalni odbor, ki obstoji iz najmanj petih oseb.

★ ★ ★

PRVI ODBOR VODNIKOVE DRUŽBE.

Rasto Pustoslemšek, ravnatelj v Ljubljani, predsednik.
Dr. Ljudevit Pivko, narodni poslanec v Mariboru, prvi podpredsednik.

Dr. Janko Šlebingar, upravitelj licealne knjižnice v Ljubljani, drugi podpredsednik.

Dr. Pavel Karlin, prof. in književnik v Ljubljani, tajnik.
Milan Sterlekar, uradnik Mestne hranilnice v Ljubljani, blagajnik.

Dr. Ivan Lah, profesor in pisatelj v Ljubljani, književni referent.

Josip Breznik, profesor v Ljubljani, gospodar.

Anton Podbevšek, književnik v Ljubljani, organizator.

Božidar Borko, časnikar v Mariboru, odbornik.

Dr. Joža Rus, uradnik licealne knjižnice v Ljubljani, odbornik.

Ivan Tavčar, uradnik Agrarnega urada v Ljubljani, odbornik.

REBUS.

=

a

ar

ČESA TE UČE TE SLIČICE?

SEJMI.

Pri p o m b i. Če pade sejem na nedeljo ali praznik ter se vrši zaradi tega že dan poprej ali na drug določeni dan, je postavljen sejmski dan v [. . .]; vsi drugi sejmi, ki padejo na nedeljo ali praznik, pa se vrše na naslednji delavnik. — Sejmi, označeni s †, se ne vrše več.

LJUBLJANSKA OBLAST.

Mesto Ljubljana.

Ljubljana: Tržni dan vsako sredo in soboto; ako je v sredo ali soboto praznik, se vrši sejem dan poprej. Živinski sejem vsako sredo razen nedelj in praznikov (se faktično vrši le prvo in tretjo sredo v mesecu). Aproximativski trg vsak dan razen nedelj in praznikov. Miklavžev sejem ves teden pred sv. Miklavžem, božični sejem ves teden pred Božičem (se vršita tudi ob nedeljah in praznikih).

Srez Brežice.

Artiče: 25. jan., cvetni četrtek, binkoštni četrtek, 19. jul. (samo za živino), 4. okt. (samo za blago); vsi †

Brežice: 14. febr., ponedeljek po sv. Florijanu (4. maja), 13. jun., 10. avg., 6. nov., zadnjo soboto pred Božičem, vsako soboto v tednu (samo za živino) [prejšnji delavnik].

Dobova: 31. jan., 26. marca, 25. apr., 10. jul., 13. sept., 9. dec.

Kapele: 17. jan., 10. marca, 17. apr., 7. jun., 17. avg., 17. sept.

Manga: 14. sept.

Pišce: 19. febr., 2. marca, 28. apr. (zadnja dva samo za živino), 8. jul., 1. avg. (samo za živino), 6. okt., 3. nov. (sejem za blago, se vključ temu vrši ob vseh živinskih sejmih).

Planina: 11. jan., 1. marca, 12. maja, 15. jun., 12. jul. (zadnji štirje samo za živino), sobota pred praznikom angela varuha, 15. okt., 3. dec. (zadnja dva samo za živino). Sejem za blago se vključ temu vrši ob vseh živinskih sejmih.

Rajhenburg: 29. jan., veliki četrtek, ponedeljek po šesti nedelji po Veliki noči, 30. jun., 26. avg., 10. okt.

Sevnica: 14. febr. [prejšnji ali naslednji delavnik], ponedeljek po tihi nedelji, tretja sredo po Vel. noči, 22. jun., 16. avg., 21. okt., 6. dec.

Sv. Lenart: 3. apr., 18. jul., 20. sept., 6. nov.

Videm: 21. jan., 20. febr., 1. apr., 21. maja, 3. avg., 26. okt., 16. dec. (vsi samo za živino).

Zdole: 15. marca, 24. apr. (samo za živino), 15. julija in 15. nov. (kramarji pridejo tudi na sejem dne 24. apr.).

Zgornja Sušica: 22. jan. †, 26. marca †, 16. maja, 25. okt. †, 30. nov. (vsi za blago).

Zigarski vrh: 21. marca, 13. jun., 1. sept. (vsi za živino).

Srez Črnomelj.

Črnomelj: Vsak torek po prvi kvaterni nedelji, v velikem tednu, po binkoštni kvaterni nedelji, po sv. Petru in Pavlu, po kvaterni nedelji v septembru, po sv. Simeonu in Judi, po kvaterni nedelji v decembru. Vsak prvi četrtek v januarju, februarju, maju, avgustu in septembru.

Gradac: 21. jan., 11. marca, 13. maja, 8. jul., 9. sep., 25. nov.

Metlika: Vsak torek po sv. Treh kraljih, Svečnici, sv. Jožefu, Beli nedelji, Binkošti, sv. Marjeti, Velikem šmaru, sv. Mihaelu, sv. Martinu, sv. Miklavžu.

Planina: 1. maja, ponedeljek po prazniku angela varuha (koncem avgusta ali začetkom septembra).

Semič: 14. febr., 26. apr., 15. jun., 24. jul., 12. okt.

Stari trg: 18. marca, 13. jun. [vsak en dan poprej].

Vinica: Vsak ponedeljek po spreobrnjenju sv. Pavla, Tihi nedelji v postu, Vnebohodu, sv. Marjeti, Marijinem imenu.

Srez Kamnik.

Domžale: 4. jan., 4. maja, 26. jul., 25. nov.

Dob: 14. febr., 15. jun., 10. avg., 28. dec.

Krašnja: 5. avg. pri Sv. Ožboltu, 21. dec. pri Sv. Tomažu.

Kamnik: 20. jan., 12. marca, 9. jun., 24. avg., 15. okt., 4. dec.

Lukovica: 3. febr., 26. marca, 27. apr., 9. sept., 18. okt.

Mengeš: 9. febr., 25. maja, 5. jul., 29. sept., 6. nov., 13. dec.

Moravče: 24. febr., Veliki ponedeljek, 16. maja, 21. jun., 23. avg., 11. nov.

Zgornji Tuhinj: 20. febr., 3. apr., 12. jul., 21. sept.

Srez Kastav.

Predgradje, glavna ulica in šetališče Kastav: 20. jan., 22. maja, prva nedelja v oktobru, 13. dec. Sejmi se vrše tudi ob nedeljah in praznikih.

Sv. Matej, županijski Saršoni: 24. febr., oziroma prvi ponedeljek po 24.; 30. jun., oziroma drugi dan po 30.; oba sejma se vršita pred cerkvijo.

Srez Kočevje.

Banja Loka: 2. maja., 23. jul., 15. sept.; vsi †

Dolenja vas: 14. febr., 30. maja, 5. jul., 4. sept.

Gora: Prvi ponedeljek po sv. Juriju, prvi ponedeljek v aprilu, 5. avg., prvi ponedeljek v septembru; vsi †

Kočevje: 20. jan., 20. marca, 4. maja, 15. jun., 25. jul., 24. avg., 16. okt., 30. nov., 31. dec.

Kočevska Reka: 16. maja, 2. jul.

Koprivnik: 12. maja, 20. jul.

Livold: Prvi ponedeljek v aprilu, prvi ponedeljek v septembru.

Loški Potok: 3. febr., 4. apr., 7. jul., prvi ponedeljek po Marijinem rojstvu; sejmi se vrše «na Hribu».

Mala Gora: 25. maja, 30. jun.

Mozelj: 25. apr., 30. jun., 10. avg.

Nemška Loka: Peto soboto po Veliki noči, drugo nedeljo po sv. Petru in Pavlu; oba †

Oslinca: 1. jun., 1. avg., 15. sept.; vsi † (obravnavajo še v teku); 24. apr., 29. jun., 15. avg. (samo za blago).

Pri Cerkvi: Prvi četrtek po Beli nedelji, 27. jun., 28. avg. Pri sv. Antonu: Ponedeljek pred Cvetno nedeljo, 13. jun., 17. jul., sredo po Rožnovenski nedelji.

Ribnica: 2. jan., prvi ponedeljek po Veliki noči, 24. jun., 2. avg., 21. sept.

Sodražica: 22. jan., četrtek pred sv. Gregorijem (v marecu), četrtek pred sv. Ivanom Nep. (v maju), 22. jul., 2. sept., četrtek pred sv. Terezijo (v oktobru).

Stara cerkev: 5. apr., 1. jun.

Stari Log: 13. jul. (samo za živino).

Trava: 1. maja, 5. jul., 10. avg.

Turjak: 12. marca, 30. nov.

Vrbice: Tretji ponedeljek po Veliki noči, 5. avg. (oba samo za živino).

Velika Slivica: 27. apr., 28. sept.

Velike Lašče: Ponedeljek pred sv. Matijem, četrtek pred Binkošti, 21. jun., 9. sept., 6. nov., 16. dec.

Velike Poljane: 10. apr., 4. okt.

Videm: 17. jan., 1. maja, 31. avg., 5. dec.

Srez Kranj.

Cerklje: 17. jan., cvetni petek, 16. avg. (sv. Rok), 21. okt. (sv. Uršula).

Kranj: Prvi ponedeljek v maju, septembru, oktobru, novembru in decembru, oziroma prihodnji ponedeljek; tržni dnevi vsak ponedeljek.

Poljane: 4. maja, 11. nov.

Selca: 3. maja, 4. okt.; oba †

Škofja Loka: 3. febr., 17. marca, 24. aprila, 16. avg., 29. sept., 25. nov. [prejšnji delavnik]; tržni dnevi vsako soboto [prejšnji delavnik].

Trata: 25. apr., 16. avg.; oba †

Tržič: 20. marca, 20. maja, 1. okt., 27. nov. (samo za blago); tržni dnevi vsako soboto.

Železniki: 17. jan., 30. nov. (samo za blago).

Srez Krško.

Boštanj: Sobota po pustu, 31. maja, sobota po sv. Urhu (4. jul.), torek pred povišanjem sv. križa (14. sept.).

Bučka: 24. febr., 25. apr., ponedeljek pred 24. jun., ponedeljek pred 29. sept., 11. nov.

Bušeča vas: Torek po Beli nedelji, torek po Binkošti, 9. sept., 12. nov.

Brunk: Petek pred Cvetno nedeljo, 13. jun.

Drnovo: 12. marca, 24. jun., 29. sept.

Glančnik: Ponedeljek po sv. Urhu (4. jul.).

Jesenice: 22. jul., 22. nov.; samo za blago.

Jagnenca: Ponedeljek po Beli nedelji, 15. jun., 13. jul. (samo za živino).

Krško: 3. febr., 18. marca, 4. maja, 4. jul., sobota pred Angelsko nedeljo, ponedeljek po sv. Luki (18. okt.), 25. nov.; prvo sredo v januarju, aprilu, juniju, avgustu in decembru (zadnjih pet samo za živino).

Kostanjevica: 17. jan., ponedeljek pred Tiho nedeljo, 31. maja, ponedeljek po sv. Jakobu (25. jul.), ponedeljek po sv. Mihaelu (29. sept.), kvaterni ponedeljek v adventu.

Leskovec: Ponedeljek pred sv. Jurijem (24. jun.), 26. jul., 14. avg.

Mokronog: Sobota pred Tiho nedeljo, sobota po Srcu Jezusovem (11. jun.), sobota pred sv. Jernejem (24. avg.), tretjo soboto v septembru, 28. okt., 9. dec. [prejšnji delavnik]; vsak prvi četrtek v mesecu [prejšnji delavnik] samo za živino.

Radeče: 25. jan., prvi ponedeljek v postu, ponedeljek pred sv. Jurijem (24. apr.), 28. jun., 9. avg., 1. sept., 11. okt., ponedeljek po sv. Martinu (11. nov.), 27. dec.

Raka: 10. marca, 19. nov.

Sv. Jurij: 25. apr., 24. jun.

Studeneč: 31. marca, 16. maja, 8. avg.

Sv. Jernej: Četrtek po Svečnici (2. febr.), 12. apr., ponedeljek po Kvaterni nedelji v maju, 24. avg., ponedeljek po Vernih dušah.

St. Janž: Prvi kvaterni torek, ponedeljek po kresu (24. jun.), tretji kvaterni torek.

St. Rupert: Drugi ponedeljek po Veliki noči, ponedeljek po Rožnovski nedelji, ponedeljek pred sv. Andrejem (30. nov.); vsi †

Škocijan: 15. apr., 15. jul., vsak kvaterni četrtek.

Topolovec: Torek pred Binkošti, 7. sept.

Telče: Ponedeljek po sv. Jakobu (25. jul.); samo za blago.

Trebelno: Sobota pred Belo nedeljo; je †

Tržišče: Ponedeljek pred Vnebohodom, 5. okt.

Veliki Cirknik: Prvi petek v postu, sredo pred Binkošti.

Vesela Gora: 12. marca, 27. apr., četrtek pred Binkošti, sobota pred 8. sept., 27. okt.

Srez Laško.

Dol: 10. marca, ponedeljek po sv. Juriju, na sv. Ignacija dan, ponedeljek po sv. Mihaelu.

Jurklošter: 1. febr., 1. jul., 4. okt., 13. dec.

Laško: 24. febr., veliki četrtek, binkoštni torek, 24. jun., 24. avg., 21. sept., 11. nov., 21. dec.

Loka: 5. maja, 22. maja, četrtek po Telovem, 5. avg., ponedeljek po Marijinem imenu.

Smarjeta: 21. marca, 7. sept. (Za sejma dne 25. julija in 10. oktobra je postopanje še v teku.)

Trbovlje: 17. marca, 15. maja, 10. avg., 18. okt.

Srez Litija.

Bloke: 27. febr., 24. apr., ponedeljek po sv. Egidiju, 21. okt.

Brezovo: Prvi četrtek po Veliki noči, prvo soboto po sv. Urhu, četrtek v križevem tednu.

Dole: 26. marca, četrtek po sv. Rešnjem telesu, 5. avg.

Javorje: Torek po Tihi nedelji, 24. avg.

Kotredež: 17. jan., 12. marca (je †), 16. jun.

Litija: Ponedeljek po Sredpostni nedelji, 9. maja, ponedeljek po sv. Rešnjem telesu, ponedeljek po sv. Mihaelu, ponedeljek po sv. Miklavžu.

Martinja Vas: Ponedeljek pred sv. Miklavžem.

Moravče: Četrtek pred Pustno nedeljo, tretji dan po sveti Jedrti, torek pred Binkošti, ponedeljek pred sv. Martinom.

Polšnik: Ponedeljek po sv. Urhu.

Radohova Vas: 2. jan., pustni ponedeljek, na sv. Lukeža dan, binkoštni torek.

Sv. Križ: Ponedeljek po sv. Uršuli.

Št. Lambert: 14. febr., 22. maja, 17. sept.

Stičina: Veliki četrtek, ponedeljek po Vnebohodu, 20. avg., 25. sept.

Smartno: Torek po 14. febr., ponedeljek po sv. Jakobu, torek po 8. sept., ponedeljek po sv. Martinu.

Št. Vid: Sreda po Veliki noči, 15. jun., ponedeljek po Malem Smarnu, drugi ponedeljek po sv. Mihaelu, soboto pred sv. Martinom.

Tirna: 1. maja, 9. jun., 9. jul.; vsi †

Videm: Ponedeljek po sv. Treh kraljih, 1. marca, ponedeljek po Beli nedelji, 16. maja, 5. avg., 27. sept.

Vače: Ponedeljek po Beli nedelji, torek po drugi Kvaterni nedelji, 16. avg., 30. nov.

Višnja Gora: 21. jan., ponedeljek pred postnim tednom, ponedeljek po prvi kvaterni nedelji, ponedeljek po Cvetni nedelji, ponedeljek po drugi kvaterni nedelji, 24. jun., 26. jul., 1. sept., ponedeljek po tretji kvaterni nedelji, ponedeljek po Vseh svetih, ponedeljek pred četrto kvatno nedeljo.

Veliki Gaber: 4. jul., 26. avg.

Zagorje: Cvetni četrtek, 12. maja, 30. jun., 29. avg., 3. nov., 31. dec.

Zubna: 24. febr., 21. okt.

Srez Logatec.

Begunje: Postopanje za podelitev pravice dveh letnih sejmov je še v teku.

Cerknica: 24. febr. (v prestopnih letih 25. febr.), četrty ponedeljek po Veliki noči (ne vštveši velikonočnega), 26. jul., 2. nov.

Dolnji Logatec: 3. jan., 12. marca, 24. okt.

Gornji Logatec: 7. febr., dan po Vnebohodu, ponedeljek po Rožnovski nedelji, 13. dec.
Grahovo: 9. febr., 22. marca, 17. apr., 15. nov.
Hotedršica: 15. apr., 21. nov.
Lož: 19. febr., 15. marca, 4. maja, 10. jun., 16. avg., 28. okt., 5. dec.
Nova Vas: 1. marca, 24. maja, 22. avg., 29. sept.
Planina: 24. apr., 12. jul., 30. nov.
Rakek: 30. jan., 2. apr., 30. jun., 16. sept.
Rovte: Ponedeljek po Tihi nedelji, 24. jun., 10. avg., 29. sept.
Stari Trg: Postopanje za podelitev pravice treh letnih sejmov je še v teku.
Sv. Vid: Ponedeljek po sv. Juriju, sv. Vidu, sv. Jerneju.
Unec: 17. jan., prvi ponedeljek v marcu.
Zirovnica: Ponedeljek po sv. Treh kraljih, 14. febr., sredo pred Binkošti, 15. dec.
Ziri: Sredpostna sredo, sredo po Veliki noči, 13. jun. (sveti Anton), 4. jul. (sv. Urh), 21. okt. (sv. Uršula).

Srez Ljubljana, okolica.

Borovnica: 5. febr., 15. apr., 27. sept., 6. dec.
Dolsko: Ponedeljek po Tihi nedelji, 21. okt.
Grosuplje: 25. apr., 29. sept.
Studenec-Ig (na «Turneku»): 27. febr., 20. marca, drugi ponedeljek po Veliki noči, prvi četrtek po Binkošti, 10. avg., 11. nov.
Šmarje: Torek po sv. Florijanu, 16. avg.
Vrhnika: Kvaterni ponedeljek v postu, prvi terek po Veliki noči, ponedeljek pred Vnebohodom, ponedeljek po Sveti Trojici, 25. jul., 6. nov., 27. dec.

Srez Novo mesto.

Brusnice: Delavnik pred 19. marcem, zadnjo soboto pred kvatrnim tednom v septembru [prejšnji delavnik].
Čermošnjice: 24. febr., 24. jun., 12. sept.
Kandija: Vsak četrtek po 15. vsakega meseca (sejem za živino in stavbeni les).

MARIBORSKA OBLAST.

Srez Celje.

Mesto Celje: Letni sejmi prvi terek vsakega meseca in v soboto po predpustu se začasno ne vršijo. — Letni sejmi 21. okt. in 30. nov. — Svinjski sejmi vsako sredo in soboto.
Braslovče: Letni sejmi v ponedeljek pred sv. Matijo, na evetni petek, v ponedeljek pred sv. Matevžem, v ponedeljek pred sv. Martinom.
Dobrna: V ponedeljek po 2. febr., kvaterni četrtek septembra, 6. decembra.
Dramlje: 2. apr., 22. okt.; oba †
Frankolovo: 17. marca, 24. sept.
Motnik: 3. ponedeljek v postu, 22. apr., 2. jun., v sredo po rožnovski nedelji.
Nova Cerkev: V ponedeljek po Sv. Treh kraljih, četrtek po Veliki noči, ponedeljek po Telovem, 6. nov.
Petrovče: 7. jan., 4. marca, 2. jul., 14. sept.
Svetina: Ponedeljek po Mariji Snežni, 25. maja.
Sv. Jurij ob Taboru: 29. jan., 10. marca, 25. apr., 21. nov.
Sv. Jurij ob južni železnici (trg): 12. marca, 24. aprila, 5. maja, 6. junija, ponedeljek po letnih in jesenskih kvatrah, 28. okt. (Izvozni sejmi.)
Sv. Jurij ob južni železnici (okolica): 2. jan., 10. febr., 12. avg., 19. nov., 10. dec. (Izvozni sejmi.)
Sv. Lovrenc pri Prožumu: †.

Lukovik: 16. maja, prvi ponedeljek po sv. Jakobu (25. jul.).
Mirna: 24. jun., 2. nov.
Mirna Peč: Ponedeljek po sv. Jožefu (19. marca), 31. maja, 30. jun., 29. sept., 29. dec.
Novo mesto: Torek po sv. Antonu (v januarju), terek pred sv. Jurijem (v aprilu), terek po sv. Jerneju (v avgustu), terek po sv. Lukežu (v oktobru) [če pade god svetnika na terek, se vrši sejem tisti terek]; terek po prvi adventni nedelji; vsaki prvi ponedeljek v mesecu [prihodnji prvi ponedeljek v mesecu].
Smuka: 10. marca.
St. Lovrenc: 10. avg., 23. nov.
Trebnje: 13. jun., 13. jul., 16. avg.
Toplice: Ponedeljek po sv. Matiji (24. febr.), ponedeljek po sv. Florijanu (4. maja), 27. jul., 14. avg., četrtek po Rožnovski nedelji.
Velika Loka: 8. marca, 21. jun., 30. avg., 16. dec.
Zagradec: Sobota pred Belo nedeljo, 7. sept. (pred Malim Smarnom).
Žužemberk: 3. febr., 17. marca, 24. apr., dan po Vnebohodu, 9. jun., četrtek po sv. Urhu (v juliju), 9. avg., 14. sept., 28. okt., 6. dec.

Srez Radovljica.

Bohinjska Bistrica: 1. maja, 18. okt. (oba samo za živino).
Bistrica na Gorici: 24. jun., 6. dec. (oba samo za blago).
Bitnje: 26. jul. (samo za blago).
Jesenice: 4. maja, binkoštni ponedeljek (samo za blago), prvi ponedeljek v oktobru (samo za blago), 6. nov., 3. dec.
Kranjska Gora: 20. marca, vsako drugo soboto v oktobru (samo za živino), vsak drugi ponedeljek v oktobru (samo za blago).
Lesce: 24. febr., terek po Veliki noči, 29. sept., 21. okt. (zadnja dva samo za živino).
Radovljica: 12. marca, 24. apr., binkoštni terek, 26. jul., 28. okt., 13. dec.
Spodnje Gorje: Cvetni petek, 12. nov.
Sava: 14. febr., 19. marca, 19. jun. (vsi samo za blago).

Srez Dolnja Lendava.

Beltinci: 20. jan., 24. febr. (v prestopnem letu 25. febr.), 25. apr., 27. jun., 15. jul., 5. nov.
Bogojina: 15. febr., 20. marca, 19. maja, 4. sept., 15. nov.
Crenšovci: Ponedeljek po 3. maju, 25. jul.
Dobrovnik: Ponedeljek po Telovem, 25. jul.
Dokležovje: 18. jun., 21. avg.
Dolnja Lendava: 25. jan., četrtek po tretji postni nedelji, veliki četrtek, ponedeljek po Binkošti, 28. julija, 28. avg., 28. okt., četrtek pred Božičem (samo svinjski sejem). — Vsak terek svinjski sejem.
Turnišče: Vsak četrtek svinjski sejem. — Letni sejmi: Četrtek pred evetno nedeljo, drugi ponedeljek po Veliki noči, 2. jun., četrtek pred Binkošti, četrtek pred Veliko mašo, drugi dan po Mali maši, 4. okt. (tudi sejem za drobnico).

Srez Gornji grad.

Gornji grad: 6. febr., 4. maja, 28. okt. (samo za blago).
Ljubno: 1. maja, 24. jun., 26. avg. (samo za blago).
Mozirje: 22. jan., 24. apr., binkoštni torek, 15. jun.,
16. avg., ponedeljek pred Malim Šmarom, 18. okt.
Rečica ob Savinji: 4. jul., 4. nov. (samo za blago).

Srez Konjice.

Konjice trg: 5. jan., 9. febr., 1. marca, Veliki četrtek,
Križeva sredi, 24. jun., 31. jul., 31. avg., ponedeljek
po sv. Mihaelu, 4. nov., 3. dec.
Loče: 24. febr., ponedeljek po Tihi nedelji, Binkoštni
torek, 13. jun., 13. jul., 15. okt., 25. nov. (sejmi se
začasno ne vrše).
Oplotnica: 3. marca, 25. apr., 15. jun., ponedeljek po
škapulirski nedelji, 16. avg., drugi ponedeljek po ro-
žnovenski nedelji, 11. nov.
Zreče: 29. jun., 2. sept. (sejma se začasno ne vršita).

Srez Ljutomer.

Apače: Četrty ponedeljek po Veliki noči, 9. sept., tretji
ponedeljek v oktobru.
Cven: 20. marca, 9. sept.
Gornja Radgona: 3. febr., 25. maja, 10. avg., 15. nov.
Križevci: Ponedeljek po Črni nedelji, 26. jul., 6. nov.
(samo za blago).
Ljutomer: Letni sejmi vsak kvaterni torek in na Cvetni
torek.
Mala nedelja-Bučkovci: Vsak četrtek pred nedeljo sv. Tro-
jice, 21. okt. (samo za živino).
Trbegovci-Sv. Duh na Stari gori: 24. avg., 13. dec.
Veržej: 6. maja, 29. sept., 30. nov.

Srez Maribor, desni breg.

Fram: 25. jul., 21. sept. (sejma se začasno ne vršita).
Poljčane: Ponedeljek po postni kvaterni nedelji, pone-
deljek po Cvetni nedelji, ponedeljek po Vnebohodu,
sobota pred Janezom Krstnikom, Amalija (10. jul.),
29. avg., sobota po Rožnovenski nedelji, 16. nov.
Rače: 14. febr., Binkoštni torek, 15. okt. (sejmi se za-
časno ne vršijo).
Slovenska Bistrica: 24. febr., Veliki petek, 4. maja, 4. jun.,
25. jul., 24. avg., 24. sept., 28. okt., 23. nov.
Spodnja Poljskava: 3. febr., 10. marca, 30. jun., prvi
ponedeljek po 7. avg., prvi ponedeljek po 9. sept. (se
začasno ne vrše).

Srez Maribor, levi breg.

Mesto Maribor: Vsak drugi in četrty torek v mesecu
sejmi za govedo, konje, ovce, koze. — Svinjski sejmi
vsak petek.
Sv. Anton v Slovenskih goricah: 28. apr., 22. jun., so-
bota pred 8. sept. (sejmi se začasno ne vrše).
Sv. Jurij ob Pesnici: 23. apr., 8. jul., 20. avg., 19. nov.
(sejmi se začasno ne vršijo).
Sv. Lenart v Slovenskih goricah: 20. jan., ponedeljek po
Beli nedelji, 19. maja, 24. jun., 2. avg., 4. okt., 6. nov.
Sv. Trojica v Slovenskih goricah: 19. marca, ponedeljek
po kvaterni nedelji junija, 28. avg., ponedeljek po
kvaterni nedelji oktobra.
Ščavnica-Sv. Ana: 17. jul., 14. sept.
Velka: 6. avg.

Srez Murska Sobota.

Cankova: 19. marca, ponedeljek po Cvetni nedelji, na
Rupertovo (septembra), 11. nov. (samo za blago).

Gornja Lendava: 28. marca, 21. jun., 16. avg., 29. sept.,
30. nov. (samo za blago).

Gornji Petrovci: V nedeljo sv. Trojice, 4. jun., 8. sept.,
28. okt. (samo za blago).

Hodoš: 10. marca, 5. jul., 19. avg., 5. okt. (za živino in
za blago).

Križevci: 16. apr., 4. jul.

Murska Sobota: Ponedeljek pred pustno nedeljo, drugi
ponedeljek pred Veliko nočjo, četrty ponedeljek po
Veliki noči, 24. jun., 24. avg., 15. okt.

Prosenjakovci: 15. marca, 16. jun., 2. sept., 28. nov.

Puconci: 28. maja, 10. jul., 10. sept., 10. nov.

Rakičan: 26. marca, torek po Binkošti, 2. jul., 16. avg.,
8. okt.

Srez Prevalje.

Črna: V ponedeljek po sv. Florijanu, na dan sv. Ožbolta,
na god sv. Uršule.

Dravograd: 20. marca, 9. maja, 15. jun., 2. avg., 22. sept.,
3. nov.

Guštanj: 24. marca, 24. jun., 18. okt., 25. nov.

Kapla: 7. jul., 13. sept.

Kotlje: 25. maja, 13. jul.

Marenberg: Četrty ponedeljek po Božiču, 1. marca, po-
nedeljek pred Cvetno nedeljo, Binkoštni torek, 21. jun.,
31. jul., 29. sept., 11. nov.

Muta: 1. maja, 17. jul., 29. avg., 28. okt.

Prevalje: V četrtek pred sv. Urbanom, četrtek po sv. Je-
ronimu.

Remšnik: 2. jul., 24. sept.

Ribnica: 10. apr., ponedeljek po 24. jun., ponedeljek po
21. okt.

Vuhred: 10. marca, 4. sept.

Vuzenica: Prvo soboto v postu marca, 25. apr., 4. jul.,
16. avg., 6. dec.

Srez Ptuj.

Mesto Ptuj: 23. apr., 5. avg., 25. nov. (za konje, za ži-
vino in za blago). — Vsak prvi in tretji torek v me-
secu konjski in živinski sejmi. — Vsako sredo svinjski
sejem.

Breg: Drugi ponedeljek v maju, 6. jun., drugi ponedeljek
v juliju, 26. avg., drugi ponedeljek v septembru.

Ormož: Vsak prvi ponedeljek v mesecih: januarju, febru-
arju, marcu, maju, juniju, juliju, septembru, oktobru,
decembru, dalje v petek na dan Device Marije (aprila),
ponedeljek po sv. Jakobu (avgusta), na dan sv. Mar-
tina (novembra).

Ptujska gora: 18. marca, veliki torek, 3. maja, sobota
po Vnebohodu, 2. jul., 14. avg., 7. sept., 31. okt.

Sv. Andraž v Slovenskih goricah: 13. jun., 30. nov.

Sv. Bolfenk-Trnovska gora: 30. jun., 2. sept.

Sv. Tomaž: 21. jun., 29. avg., 28. okt., 3. dec.

Sv. Urban: 25. maja, 25. jul.

Srez Slovenjgradec.

Slovenjgradec: 25. jan., drugo soboto v postu (februarja),
četrto soboto v postu (marca), šesto soboto v postu
(aprila), 12. maja, 10. avg., prvi ponedeljek v sep-
tembru, prvi ponedeljek v oktobru, 19. nov.

Soštanj: Četrtek pred pustno nedeljo, Veliki torek,
22. jun., 12. jul., 29. sept., ponedeljek pred sv. Kata-
rino.

St. Ilj pod Turjakom: 20. apr., 2. jul., sobota pred An-
gelsko nedeljo.

Sv. Lenart pri Mislinju: Pustni ponedeljek, 1. junija,
15. okt.

St. Janž pri Dravogradu: 15. apr., 13. jun., ponedeljek
po Imenu Marijinem (septembra), 9. okt.

St. Ilj pri Velenju: Ponedeljek pred Cvetno nedeljo, 4. avg., 1. sept.

Velenje: Četrtek po pepelnični sredi, 1. maja, ponedeljek pred Binkošti, 18. jul., 24. avg., 24. okt.

Srez Šmarje pri Jelšah.

Dobje: 16. jul., 25. nov.

Koprivnica: 25. jan., 3. marca, 13. jul.

Kostrivnica: 10. marca, 25. maja, 15. jun., 28. jul. 6. okt.

Kozje: 24. febr., 26. apr., 13. jun., 25. jul.

Lemberg: Ponedeljek po sredpostni nedelji, Cvetni petek, 12. maja, sredo pred Telovom, 9. jul., 5. avg., 25. okt., 25. nov.

Loka pri Zusmu: 13. apr., 20. jul., 25. avg., 12. sept.

Pištanj: 9. febr., 8. marca, 16. maja, 9. jun., ponedeljek po Rokovem, 29. sept.

Podčetrtek: 17. marca, Veliki torek, 10. avg., 21. okt.

Podsreda: 24. jun., 21. sept., 18. okt., 19. nov.

Podsreda-Sv. gore: Sobota pred Tiho nedeljo, Binkoštno soboto.

Ponikva: 14. febr., četrty ponedeljek po Veliki noči, 27. jun., 1. avg., prvo sredo po Rožnovenski nedelji, 8. nov.

Pristava: Torek po Binkošti, 8. jul.

Rogatec: 24. febr., 21. marca, ponedeljek po Beli nedelji, 25. jun., 12. jul., 24. avg., 14. sept., 30. nov.

Sedlarjevo-Polje: 8. maja, 6. dec.

Slivnica: 25. jul., 4. okt.

Sv. Peter pod Sv. gorami: 5. febr., 6. marca, 4. avg., 7. sept., 21. okt., ponedeljek po Vseh svetnikih, 13. dec.

Šmarje pri Jelšah: V ponedeljek po sv. Treh kraljih, 20. marca, tretji ponedeljek po Veliki noči, 21. jul., 17. avg., 15. sept., 4. dec.

Tinsko: 12. jun., 2. jul., 4. sept.

Verače-Sv. Filip: 14. jan., 22. febr., 1. in 25. maja, 17. jul., 29. avg., 16. okt.

DROBIŽ.

Zastavice.

Katera ura gre brez kolesa?
Katera cokla ni iz lésa?
Kateri mlin gre brez vode?
Kateri greben ne bôde?
Katere mačice nimajo tačice?
Kje se kralj brez dežel dobí?
Kateri igrač denarja ne zgubí?

Čuden stvor.

Ima dve glavi in dvoje rok, šestero nog. Kako se temu pravi?

Črkovnica.

Svoj 1 2 3 4 1 hočeš doseči.
Ko si to storil, 2 3 4 1 smeš reči.
S tem 3 4 1 2 se je zgodila v reči.

Številnica.

$$7^5 + 1.000.000^3 + 2^3 + 7^3 + 100^3 + 5^3 + 11^2 + 100^3 + 3^2 + 8^1 + 6^3 + 9^5.$$

(Izreci to v dveh besedah!)

Zagonetka.

Prav nič ne vidijo moje oči.
Da bi slišal, tega ne dočakam.
V rokah nimam nobene moči.
Z nogami nikdar ne korakam.
Ne pijem, ne jem, a to ti povem:
podoben sem tebi, ne pa enak,
človek ne more me videti vsak.

Vrivek.

Prvi zlog slovanski bog ali bolje: bes,
drugo pri jedi rad ima pes.
Zveži pravilno, pokaže junak se ti ves.

Tiskarski škraf.

Vojak je bil odlikovan, ker je vso noč v najhujši nevarnosti mirno na straži spal.

*

Zbornica je pozorno poslušala eksplozé gospoda ministra o vnanji politiki.

Šaljiva vprašanja.

1. Kakšen naj bi bil dinar, da bi imel večjo veljavo?
2. V katerem oslu je največ pameti?
3. Kateri mladih koscev pozná mi oslo, napravljeno iz največ koscev?
4. Kje so tla, ki niso tla?

Iz narodnih ugank.

1. Sivi sokol pod zemljo leti.
2. Dva orla se bijeta, belo peno puščata.
3. Hlapec tihotapec po polju teče, brez števila kolov vleče.
4. Imam dve kravi, ena je stelna, druga jalova, stelna se izjalovi, a jalova se oteli.
5. Bela njiva, črna ral, moder mož jo je oral.
6. Spredaj šilce, zadaj vil'ce, na sredi usta, kamenje hrusta.
7. Deklica okoli hiše teče in črne hlebce peče.

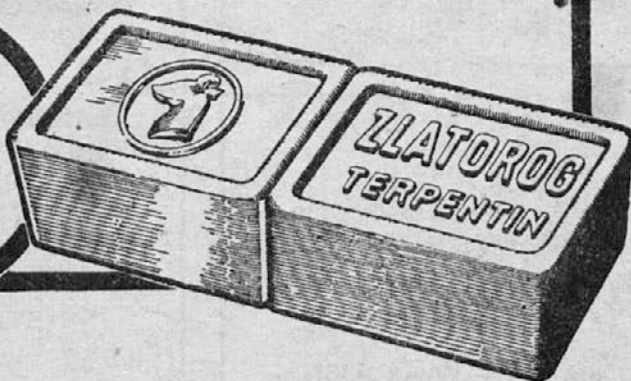

Dobra gospodinja,

ki pozna zdrava načela štedenja s časom, denarjem in
perilom, rabi za pranje samo pristno

Zlatorog terpentinovo milo

ki napravi perilo snežnobelo in dišeče in jo vrhu tega
tu pa tam prijetno preseneči s pristnim zlatnikom!

Modna trgovina
za dame in gospode
A. ŠINKOVEC
naslednik
K. SOSS

Ljubljana, Mestni trg 18-19

Najcenejši nakup
zadnjih novosti

Tu notri — v tej knjigi — je
zapisano, da prodaja trdka

Ant. Savnik v Škofji Loki

*najboljše in najcenejše vsakovrstno moško
in žensko blago za obleke in plašče, jako
močne čevlje, dežne plašče, trpežno perilo,
moške in ženske nogavice, vse vrste otroških
pletenin. Nadalje prodaja tudi kuhinjsko
posodo, razno orodje, ure, zlatnino in
razna muzikalna godala.*

Trdka je v kratkem času svojega obstoja
zelo napredovala, to pa le vsled njene solidnosti
in poštenosti.

Poznana je po vsej državi, tudi v najmanjši
vasici, kamor razpošilja svoje nadvse dobro blago.

Kdor še ni imel s to trdko nikakih ožjih
trgovskih zvez, uaj nemudoma piše po bogato
ilustrovani cenik, katerega mu trdka pošlje
tako brezplačno.

Prepričan sem, da bo našel vsakdo na bo-
gati izbiri nekaj, kar si mora takoj nabaviti
in vse po jako nizki ceni.

„GROM“ **CARINSKO-POSREDNIŠKI**
IN SPEDIJSKI BUREAU
LJUBLJANA, KOLODVORSKA ULICA 41

Naslov brzojavkam: „GROM“. Telef. int. št. 45-4.

PODRUŽNICE:

MARIBOR, JESENICE, RAKEK

Opravlja vse v to široko spadajoče posle
najhitreje in pod kulantnimi pogoji.

Zastopniki družbe spalnih voz S. O. N.
za ekspresne pošiljke.

Vsakovrstne klišeje
izdeluje
JUGOGRAFIKA

v Ljubljani, Sv. Petra nasip

Manufakturna
veletrgovina

Hedžet & Koritnik

Ljubljana

Franciškinska ulica št. 4

dobavlja razno
tekstilno blago
iz vseh
svetovnih tržišč

Potrebuje

pravi **malinovec** in druge soke?

Potrebuje

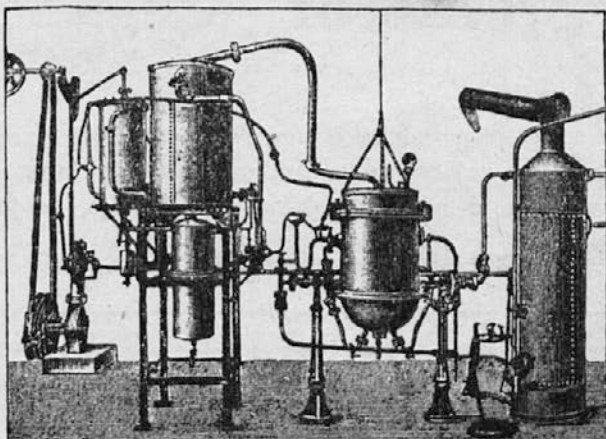
izredno čiste in okusne **marmelade**?

Potrebuje

sadne in druge **arome, esence** za peciva in likerje?

Hočete

izdelovati dober **rum, grog** itd.?

Tedaj si preskrbite navodila, ki Vam jih dá rade volje vsak čas trrdka

Srečko Potnik in drug

v Ljubljani, Metelkova ulica št. 13.

Prometni zavod za premog, d. d.

v Ljubljani

prodaja samo na debelo

vse vrste iz tu- in inozemstva
po najnižjih cenah:

Industrijski
Kovaški
Plinski
Za kurjavo

} premog

Brikete

Livarniški
Plavžarski
Plinski

} koks

Primešaj krmi Mastin!

Skoro petdeset let se že uporablja to sredstvo za krmljenje živine in se odlikuje v tem, da ne vpliva samo po svoji edino pravi sestavi na odebeltitev in omastitev, ampak deluje tudi jako ugodno na prebavne organe tistih živali, ki si po vprav orestalih boleznih ne morejo opomoči in bi sicer zapadle propasti in poginu. Poleg tega je Mastin edino varnostno sredstvo zoper vse bolezni, ki tako pogosto uničujejo živali in na ta način onesrečujejo in pogublajo kmetovalce. Jasen dokaz neprecenljive vrednosti in zanesljivega uspeha Mastina pa so tudi brezštevilna zahvalna pisma, ki prihajajo vsa leta obstoja Mastina dan za dnem. Cena: 5 škatel 46 Din, poštnine prosto.

Vsa nadaljuja navodila in pojasnila
Vam daje brezplačno

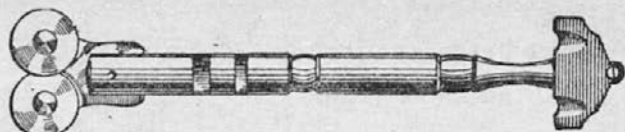
Lekarna Trnkóczy, Ljubljana št. 2960

zraven ročevža.

Steklorez

s pripravo za brušenje nožev razpošiljamo po 25 Din poštne prosto.

Razen tega razpošiljamo tudi prvovrstne čevlje, gamaše, vsakovrstno perilo, obleke, nogavice, robce, nože, britve, ure, verižice, prstane, milo, parfume, puder in vse druge domače potrebščine. — Zahtevajte naš brezplačni ilustrovani cenik!

Voika, Ljubljana št. 140.

Trgovska banka d.d.

v Ljubljani, Dunajska cesta šte. 4

(v lastni stavbi).

Kapital in rezerve
Din 20,100.000.—

Izvršuje vse bančne
posle najtočneje in
najkulantneje.

Podružnice:

Maribor, Kamnik, Konjice,
Ptuj, Rakek, Slovenjgradec,
Novo mesto, Prevalje.

Brzjavke: Trgovska
Telefoni: 129, 146 in 458.

BATTLE AXE JAMAICA RUM
BAKER'S TEA

A.A.BAKER & Co., LONDON E.C.,
LJUBLJANA

VEZAVA VSAKOVRSNIH KNJIG
IZDELAVA ČRTANIH POSLOVNIH KNJIG

★

ORIGINALNA VEZAVA KNJIG
VODNIKOVE DRUŽBE

★

KNJIGOVEZNICA
DELNIŠKE TISKARNE D.
D.

V LJUBLJANI, MIKLOŠIČEVA CESTA 16

Knjige Tiskovne zadruga v Ljubljani.

(Cene v oklepajih veljajo za vezane knjige.)

Povesti

Josipa Jurčiča zbrani spisi. Urejuje
dr. Ivan Prijatelj.

I. zv.: Juri Kozjak, Domen itd. (50—)

II. zv.: Tihotapec, Juri Kobila,
Grad Rojine itd. 36— (50—)

III. zv.: Kloštrski žolnir, Deseti
brat itd. 36— (50—)

IV. zv.: Hči mestnega sodnika,
Sosedov sin itd. 72— (86—)

Dr. Ivana Tavčarja zbrani spisi.

IV. zv.: Grajski pisar, 4000, V
Zali, Izgubljeni Bog 84— (100—)

V. zv.: Izza kongresa 84— (100—)

VI. zv.: Cvetje v jeseni, Visoška
kronika 72— (86—)

Fr. Masla-Podlimbarskega zbrani spisi:

I. zv.: Gorski potoki, Tovariš
Damjan 70— (84—)

II. zv.: Potresna povest, Morav-
ske slike 70— (84—)

Simona Jenka zbrani spisi 36— (50—)

Cankarjev zbornik 20— (30—)

Dr. Ivan Lah: Knjiga spominov 30— (40—)

Fr. Milčinski: Drobiz 14— (20—)

Anton Novačan: Samosilnik 30— (38—)

Dr. Ivo Šorli: Zadnji val 30— (38—)

Damir Feigel: Tik za fronto 14— (20—)

Dr. Ivan Lah: Angelin Hidar 6— (12—)

Simon Jenko: Pesmi 6— (12—)

Mirko Pretnar: V pristanu 24— (32—)

Igo Kaš: Dalmatinske povesti 6— (13—)

Jos. Starč: Lisjakova hči 6— (16—)

Dr. Hinko Dolenc: Izbrani spisi 10— (16—)

Jos. Stritar: Sodnikovi 10— (20—)

Julius Zeyer: Tri legende o razpeli
A. S. Puškin: Kapetanova hči 20— (30—)

Janko Kersnik: Cyklamen 20— (30—)

Janko Kersnik: Agitator 18— (28—)

Pastuškin: Križev pot Petra Kup-
ljenika 16— (26—)

Dr. Fr. Zhašnik: Žrtve 24— (34—)

Lafadio Hearn: Knjiga o Japonski
Marija Kmetova: Večerna pisma 16— (24—)

Pavel Kunaver: Zadnja pot kapitana
Scotta 36— (44—)

Guy de Maupassant: Novele 40— (56—)

F. M. Dostojevskij: Besi 10— (18—)

Edmond de Goncourt: Dekle Eliza 8— (16—)

Miguel Cervantes: Tri novele 10— (18—)

Anatole France: Pingvinski otok 20— (30—)

Henri Barbusse: Ogenj 10— (16—)

Leonid Andrejev: Plat zvona 10— (16—)

Andrej Strug: Jutri 40— (56—)

Leonid Andrejev: Plat zvona 20— (28—)

Charles de Coster: Ulenspiegel 40— (56—)

Sv. Hurbán-Vajanský: Leteče senice 40— (56—)

Anton Fogazzaro: Svetnik 40— (56—)

A. P. Čehov: Sosedje in druge novele 6— (14—)

H. Sienkiewicz: Z ognjem in mečem 80— (94—)

H. Sienkiewicz: Potop, I. del 110— (124—)

Knjige za mladino.

Dom. Filip: Kako so se vrage ženili 24— (30—)

Vlad. Levstik: Deček brez imena 20— (30—)

Fr. Milčinski: Tolovaj Mataj 16— (26—)

Fr. Milčinski: Zgodbe kraljeviča
Marka 16— (26—)

Dr. Ivo Šorli: Bob in Tedi 10— (18—)

Dr. Ivo Šorli: V deželi Čirumurcev 16— (24—)

Ilka Waschtetova: Pravljičice 16— (26—)

Čika Jova Zmaj: Kalamandarija 10— (20—)

Čika Jova Zmaj: Pisani oblaki 10— (20—)

Igrokazi.

Dr. Ivan Lah: Noč na Hmeljniku 7—

Branislav Gj. Nušić: Navaden člo-
vek. Šala v treh dejanjih 7—

Dr. Jos. Štolba: Stari grehi 8—

Pet. Petrović: Ploha 10—

Thoma Lud.: Lokalna železnica 12—

Ant. Linhart: Zupanova Micka. Ko-
medija v dveh dej. Veseli dan ali
Matiček se ženi. Komed. v 5 dej. 14—

F. Svoboda: Poslednji mož 14—

K. Schönherr: Zemlja 15—

Branislav Nušić: Narodni poslanec 18—

M. Korolija: Jugana, vila najmlajša 7—

Pet. Petrović: Vozel 18—

J. Žagar: Vrtinec. Drama v 3 dej. 18—

F. Ks. Svoboda: Popek. Veseloičgra v
enem dejanju. — Bogatin in smrt 15—

Dr. I. Lah: Pepeluh 18—

Lud. Thoma: Lotkin rojstni dan. —
Bran. Nušić: Naša deca 12—

Henrik Ibsen: Gospa z morja. Igra 12— (18—)

A. Novačan: Veleja. Drama v 3 dej. 12— (18—)

Ivan Pregelj: Azazel. Žalna Igra 14— (20—)

Shakespeare - Župančič:
Sen kresne noči 14— (20—)

Macbeth 14— (20—)

Othello 20— (26—)

Kar hočete 24— (32—)

Poučne knjige.

A. Melik: Jugoslavija. Zemljepisni,
statistični in gospodarski pregled.

I. del. 2. predel. in pomnož. izd. 40— (50—)

A. Melik: Jugoslavija. Zemljepisni
pregled, II. del 40— (50—)

Bon ton. Knjiga o lepem vedenju,
govorjenju in oblačenju v zaseb-
nem in javnem življenju 65— (80—)

Dr. Jos. Tičar: Nalezljive bolezni.
S slikami 18—

Knjige se naročajo v knjigarni Tiskovne zadruga v Ljubljani, Prešernova ulica 54.

IZDALA
IN
ZALOŽILA
VODNIKOVA
DRUŽBA
v
LJUBLJANI